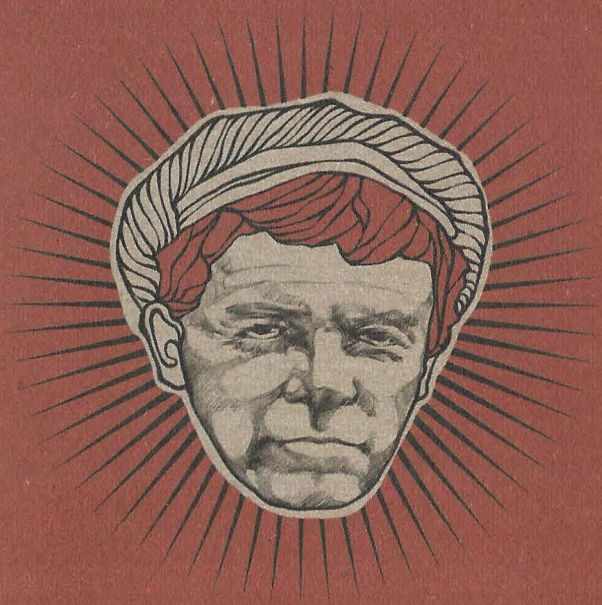
BOLŞEVİZM TARİHİ

ARTHUR ROSENBERG

BOLŞEVİZM TARİHİ

ARTHUR ROSENBERG

<< insan ne okursa odur >>

Kitabın Adı: Bolşevizm Tarihi **Çevirmen:** Levent Konca

Kitabın Orijinal Adı: Geschichte des Bolschewismus: von Marx bis zur Gegenwart

Yayın Hakları: © Arthur Rosenberg, 1932 © Habitus Yayıncılık, 2014

Kapak Tasarım: Ahmet Söğütlüoğlu **Sayfa Tasarım:** Nejat Ünlü

Baskı ve Cilt: Sena Ofset Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok No: 4 NB7-9-11

Topkapı - İstanbul Tel: 0212 613 03 21 **Sertifika No:** 12064 **ISBN:** 978-605-4630-25-7

1. Baskı: 2014, İstanbul **Habitus Yayıncılık Rek. Teks. Tur. Eğitim San. Tic. Ltd.Şti.:**

Kemankeş Mahallesi Mumhane Caddesi No: 39/39 Karaköy 34425 Beyoğlu - İstanbul

Tel: 212 244 48 87 **Sertifika No:** 18067 **e-posta:** info@habituskitap.com

web: www.habituskitap.com

BOLŞEVİZM TARİHİ

ARTHUR ROSENBERG

Arthur Rosenberg *Yazar*

1889 yılında Berlin'de orta sınıf, liberal düşüncelere sahip bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Berlin Üniversitesi'nde eski çağlar tarihçisi Eduard Meyer'in öğrencisi oldu. Daha sonra aynı üniversiteden tarih profesörlüğünü aldı. Franz Mehring'e duyduğu fikirsel yakınlık onun Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg'la birlikte enternasyonalist çevrelerle temasını sağladı. Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi (USPD) saflarında yer aldı ve ardından Almanya Komünist Partisi'ne (KPD) girdi. Karl Korsch'un etkisi, üzerinde her zaman önemli oldu. 1924'te girdiği Merkez Komite'den Stalin'in talebiyle uzaklaştırdı ve 1927'de partiden istifa etti. Bundan sonra bağımsız bir Marksist olarak yaşamını sürdürdü. Naziler'in iktidara gelmesiyle İsviçre'ye yerleşti. 1934 yılında sürgün gittiği İngiltere'de 1938 yılına kadar Liverpool Üniversitesi'nde dersler verdi. Almanya, Faşizm, Nazizm ve Hitler üzerine bir çok makale yayınladı. 1938'de New York'a yerleşen Rosenberg, Brooklyn Üniversitesi'nde dersler vermeye devam etti. 1943 yılında vefat etti.

Levent Konca *Çevirmen*

1980 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdikten sonra Erlangen-Nürnberg Üniversitesi'nde siyaset bilimi ve sosyoloji okudu. Çeşitli yayınlarda yazıları yayınlanan ve radyoculuk yapan Levent Konca, Almanya'da genç erkekleri patriyarkaya karşı duyarlılaştırmayı hedefleyen bir projede çalışıyor. Daha önce yayınlanan çevirileri: *Protestodan Direnişe*, Ulrike Meinhof; *Dijital Çağa Nasıl Uyum Sağlarız*, Tom Chatfield; *Kitaplar ve Sigaralar*, George Orwell; *Neden Yazıyorum*, George Orwell; *Hayvanlar Üzerine*, Elias Canetti.

Liselott Rosenberg'e

içindekiler

9 Önsöz

11 *Birinci Bölüm:*
Marx'tan Lenin'e
(1843-1893)

29 *İkinci Bölüm:*
Rus Devrimi
(1893-1914)

47 *Üçüncü Bölüm:*
Dünya Savaşı
(Ağustos 1914 - Şubat 1917)

67 *Dördüncü Bölüm:*
III. Enternasyonal
(Ağustos 1914 - Şubat 1917)

81 *Beşinci Bölüm:*
Mart - Ekim 1917

101 *Altıncı Bölüm:*
Bolşevikler'in İktidarı Ele Geçirmesi
ve Savaş Komünizmi
(1917-1921)

121 *Yedinci Bölüm:*
III. Enternasyonal
Devrimciliğinin Doruğunda
(1919-1921)

141 *Sekizinci Bölüm:*
1921'Deki Büyük Değişim
(NEP ve III. Dünya Kongresi)

157 *Dokuzuncu Bölüm:*
Lenin'in Vasiyeti
(1922-1924)

177 *Onuncu Bölüm:*
Troçki'ye Karşı Stalin
(1924-1927)

201 *On Birinci Bölüm:*
"Tek Ülkede Sosyalizm"in İnşası
(1927-1932)

219 Kaynakça ve Metin Önerileri

Önsöz

Sovyet Rusya ile Rus Devrimi hakkında, istatistiklerden gazetelerin kültür sayfalarındaki makalelere, bilimsel olanlardan hayranlık ifade edenlere, yerenlerden övenlere çok sayıda yazılı eser var. Elinizde tuttuğunuz kitap, bu metinlere rakip olmayı değil, belirli bir boşluğu doldurmayı hedeflemekte. Şimdiye dek, Bolşevist düşüncenin bizzat Karl Marx'taki köklerinden Lenin'in farklı aşamaları üzerinden Stalin'in 1932'deki taktiğine ve teorisine gelişiminin tarihi eksikti. Bu, birçok çevrede Bolşevizm hakkında yanlış tasavvurların yaygınlık kazanmasına, Bolşevizm'in olduğu gibi kavranmak yerine ya abartılmasına ya da hafife alınmasına yol açtı.

Fikirler, yoktan var olmaz, maddi koşulların ürünleridir. Bu nedenle, Rusya'daki ve uluslararası arenadaki gelişmeler, yalnızca Bolşevizm'in anlaşılması için zaruri olduğu kadarıyla da olsa, bu kitapta ele alınmak zorundaydı. Herhangi bir konuyu, örneğin Rus Devrimi'nin tarihini ya da hatta beş yıllık planın tasvirini eksiksiz bir biçimde sunmanın hedeflenmesi bu kitabın amacına uymazdı.

Burada çözmeye çalıştığım, parti politikasına dair değil, bilimsel bir sorun. 1920 yılında, Bağımsız Almanya Sosyal Demokrat Partisi'nin (USPD) bölünmesinde, partinin çoğunluğuyla birlikte Komünist Parti'ye katıldım. Ardından yıllarca Almanya Komünist Partisi'nin (KPD) Berlin yönetimi ile merkez politik bürosunun ve III. Enternasyonal'in üyesiydim. 1927 yılında, tıpkı benden önce ya da sonra dünya çapında çok sayıda komünistin yapmış olduğu gibi Komünist Enternasyonal'den ayrılmak zorunda kaldım. O zamandan bu yana herhangi bir siyasi partiye ya da küçük Komünist muhalefet gruplarından birine üye değilim. Bu kitabı ne herhangi bir partinin ya da grubun hatırı için yazdım ne de 'ifşa' ya da

'hesaplaşma' gereksinimi duyuyorum. Kitabımda Stalin ya da GPU'nun* 'dehşet hücreleri'ne dair anekdotlar bulmayı bekleyenler büyük hayal kırıklığına uğrayacak.

Bolşevik Rusya hakkındaki yargıyı günlük parti tartışmalarının gürültüsünün ötesine taşımak, hem bilimsel hem de siyasi nedenlerle kesinlikle zaruri. Rus-Alman ilişkileri, proletaryanın birliği, dünya işçilerinin Sovyet Rusya'yla ilişkisi gibi önemli meseleler, bu konuda net bir görüşe sahip olmamıza bağlı. Sovyet Rusya'nın -her şeye rağmen- yükselişte, III. Enternasyonal'inse umarsız bir biçimde çökmekte olduğu anlaşılmak zorunda. Kitabım bu tuhaf çifte sonucun nasıl meydana geldiğini açıklamaya çalışıyor. Çalışmamda mümkün olduğu sürece orijinal Bolşevik kaynakları esas aldım. Bunun yanında, bu konular hakkında kendi yaşantım aracılığıyla elde ettiğim deneyimlerden faydalandım. Ancak, kendime verdiğim göreve uymadığından, anı tarzında yazmaktan tamamıyla kaçındım. Bolşevizm üzerine Alman yazını içinde Karl Korsch'un çalışmaları benim için özellikle değerliydi.

Arthur Rosenberg

Berlin-Zehlendorf, Haziran 1932

---

* GPU: "Objedinjonnoje gossudarstwennoje polititscheskoje uprawlenije", Birleşik Siyasi Kamu Yönetimi. 1922-1934 yılları arasında SSCB'nin gizli polis teşkilatına verilen isim -çn.

BİRİNCİ BÖLÜM

Marx'tan Lenin'e
(1843-1893)

1843 yılının Mart ayında Marx, arkadaşı Ruge'ye Hollanda seyahatinden yazdığı mektupta, Prusya kralı IV. Friedrich Wilhelm'in budalaca davranışlarını tasvir ettikten sonra ekliyordu: "Devlet, bir şaklabanlık haline getirilemeyecek kadar ciddi bir şeydir. Belki bir gemi dolusu budalayı bir süre rüzgar tarafından sürüklenmeye terk edebilirdik. Ancak gemi, tam da budalalar buna inanmayacağından, kaderine doğru sürüklenirdi. Bu kader, bizi bekleyen devrimdir."

Ruge, bu farfaralığa son derece karamsarca yanıt verir: "Oldukça ağır sözler olsa da, doğru oldukları için söyleme cesaretini gösteriyorum. Almanlar kadar parçalanmış bir halk daha düşünemiyorum. İnsanlar değil zanaatkarlar görüyorsun, düşünürler ama insanlar değil, efendiler ve köleler, gençler ile yaşını başını almış kişiler görüyorsun, ama hiç insan görmüyorsun. Bu, eller ile kolların ve tüm diğer uzuvların alt alta üst üste paramparça yığılı olduğu, akıtılan kanın hiçbir fayda sağlamadan kumda yok olup gittiği bir savaş alanı değil de nedir? Hyperion'daki Hölderlin. İşte benim ruh halimin şiarı bu ve ne yazık ki yeni de değil. Bu mesele, insanlara zaman zaman böyle etki ediyor. Mektubunuz bir yanılsamadan ibaret. Cesaretiniz, daha da cesaretimi kırıyor. Biz politik bir devrim görecekmişiz, öyle mi? Biz, bu Almanların çağdaşları? Dostum, neye isterseniz inanın. Ah, ama bu hissi biliyorum! Umut etmek çok tatlı, tüm yanılgıları bir kenara bırakmaksa çok acıdır. Ümitsizlik için, umut için

olduğundan daha fazla cesaret lazımdır. Ama bu, aklın cesaretidir ve yanılma hakkımızın olmadığı noktaya varmış bulunuyoruz."

Ruge'nin mektubu şöyle devam eder: "Alman tini, ortaya çıktığı kadarıyla alçakçadır. Ve başka bir şekilde ortaya çıkmıyorsa, bunun suçunun yalnızca alçak doğasında olduğunu öne sürmekten çekinmiyorum." Ve Ruge şu nidayla mektubunu bitirir: "Halkımızın bir geleceği yok. Çağrımız neye yarar ki?"

Fakat Marx cesaretinin kırılmasına izin vermez. Bağnaz küçük burjuvaların ve dar kafalıların Almanya'sında İngiltere ya da Fransa'daki gibi alışılageldik tarzda bir devrimin mümkün olmadığı konusunda Ruge ile hemfikirdir. Ancak Marx için bundan çıkacak sonuç yalnızca, Almanya'da alışılagelmemiş bir devrimin, yarım kalmış değil, bir defada tamamlanacak bir devrimin yapılmasının zorunlu olduğudur. Marx yaklaşan Alman devrimi hakkındaki teorisini Hegel'in *Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkı* adlı ünlü eserinde ortaya koyar. Eser, yayıncılığını Arnold Ruge ile Karl Marx'ın üstlendiği *Alman-Fransız Yıllıkları* adlı dergide yayımlanır. Marx'ın burada yazdıkları, aynı zamanda karamsar yayıncı arkadaşına karşı polemik niteliğindedir.

Marx sorar: Almanya, kendisini yalnızca modern halkların resmî seviyesine değil, derhal bu halkların geleceği olacak olan insani yüksekliğe ulaştıracak bir devrime erişebilir mi? Alman orta sınıfı asla bir devrim gerçekleştiremeyecektir, çünkü eski Alman toplumunun tüm diğer sınıflarının dar kafalı vasatlığının temsilcisinden başka bir şey değildir. Fakat Almanya'da artık burjuva toplumunun sınıflarından biri olmayan, toplumun dışında yer alan ve ancak şimdiye kadarki dünya düzenini devirerek özgürleşebilecek olan yeni bir sınıf oluşmaktadır. Bu sınıf, endüstri proletaryasıdır. Mücadelesi sırasında proletarya, köy ve kentteki tüm yoksul kesimleri kendisine çekecek ve böylece büyük Alman devrimini sonuçlandıracaktır:

> Almanya'da ortaçağdan özgürleşme, ancak aynı zamanda ortaçağın kısmi aşılmalarından da özgürleşme olarak olanaklıdır. Almanya'da her tür kölelik yenilmeden, hiçbir kölelik biçimi yenilemez. Olayların derinlerine inen Almanya, tepeden tırnağa devrim yapmaksızın devrim yapamaz. Almanın kurtuluşu, insanın kurtuluşu anlamına geliyor. Bu kurtuluşun başını felsefe, kalbini proletarya oluşturuyor.

Alman-Fransız Yıllıkları, genç Marx'ın girdiği psikolojik yolu tartışmasız bir açıklıkla gösteriyor. Marx proletaryadan, onun sıkıntısından ve sefaletinden, onu özgürleştirme zorunluluğundan yola çıkarak, ardından proletaryanın kurtuluşunun yegane yöntemi olarak devrime ulaşmadı. Tam aksi yönde ilerledi. Kendisinden, düşünsel ve ruhsal sıkıntılarından, genç Alman entelektüelinin Mart öncesi [Vormârz] Hölderlin ruh halinden yola çıktı. Dar kafalı Alman devletinin, kendisine ve benzerlerine uyguladığı baskıdan kurtulmaya çalıştı. Böyle bir özgürleşme, ancak Alman devrimi aracılığıyla mümkündü.

Bu, Marx'ın kendisi ve dostları için özel çıkarlar peşinde koşması anlamında bencilce düşünülmüş değildi. Hedef, Almanların tebaa olmaktan çıkarak özgür hale gelmesi ve böylece önce gerçek birer insana dönüşmeleriydi. Marx, Alman devriminin nasıl olanaklı olabileceğini ararken proletaryayı buldu.

Bu olguları değerlendiren bir insan, ilk anda, Marx'ın kurnaz ya da kurnaz olmak isteyen bir liberal olduğunu düşünebilir. Bu, sınıfsal hedefine sınıfının kendi gücüyle erişemeyeceğinin farkına vardığından müttefik arayışına giren türden liberal bir burjuva olurdu. Düşman, feodal polis ve tebaa devletidir. Eğitimli ve mülk sahibi burjuvazinin yumrukları, onu devirmek için yeterli değildir. Bu yüzden, yardımcı olmaları için başka yumruklar, köylüler ile işçilerin yumrukları harekete geçirilmelidir. 1789'da Fransa'da üçüncü zümre bu şekilde yoksulların yumruklarının yardımıyla Bastille'i basmıştı. Keza Fransız burjuvazisi 1830 Haziranı'nda Parisli proleter barikat savaşçıları sayesinde X. Charles'ı defetmeyi başardı. Aynı şekilde 1900 yılı dolaylarında kimi Rus liberalleri de işçi hareketine sempati besliyor ve Çarlığın alt edilmesinde önemli bir rol biçiyordu.

Marx, mülk sahibi burjuvazinin esenliğiyle hiç ilgilenmemesiyle bu tür Rus ve Fransız liberallerinden tamamıyla ayrılır. İnsanı felsefe seviyesine yükseltmek, gerçek insan yapmak ister. Ancak insanlığın bu seviyesi banker kasalarıyla, olsa olsa feodal şövalye şatolarıyla olduğu kadar bağdaşır.

Buna yine şu şekilde cevap verilebilirdi: "Felsefe seviyesi", "gerçek insanlık" vb. tüm bu ideal talepler, kapitalist kâr çabasının kılıflarından başka bir şey değil. Yani Marksistler'in sermayeye karşı mücadelesi bir

görüntüden ibaret. Liberalizm ile Marksizm temelde aynı şeydir. Her ikisi de, aile ve gelenekle iç içe geçmiş, toprağa bağlı ve muhafazakar insanlığı köklerinden ayırmaktan başka bir şey istemez. Buna da "feodalizme karşı mücadele" adı verilirdi. Bugün dahi özellikle küçük burjuva ve antisemitist çevreler tarafından Marx'a ve Marksizm'e karşı dile getirilen bu suçlamalar haklı mıdır?

Burjuva devriminin toplumsal içeriği, feodal soyluların ve onlara bağlı subayların, bürokratların, din adamlarının vs. iktidarının yerine mülk sahibi burjuvazi ile ona bağlı entelektüellerin iktidarının geçirilmesidir. Ancak burjuvazi, hedefine ulaşmak için basitçe fabrikatörlerin ve avukatların iktidarını övüp, asiller ile rahiplerinkini aşağılayamaz. Bunun yerine, soyluların iktidarıyla bağlantılı olan toplumsal düzenin tamamının, yani var olan toplumsal düzenin tamamının radikal bir eleştirisine girişmelidir. Burjuvalar eski zincirlere küfredip, onların yerine yenilerini övemez; tüm zincirlerin ortadan kaldırılmasını talep etmek zorundadırlar. Soyluların hükümetinin karşısına bankaların hükümetini değil, yalnızca insanların bütünüyle özgürleşmesini koyabilirler.

Bu devrimci düşünsel çalışmayı burjuva devrimi düşünürleri on yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda yerine getirdiler. Fakat burjuva devrimi, başarılı olur olmaz kendini belirli bir anda kendi ideolojisinden koparmak zorunda kaldı. Yerle bir olmuş feodal devletin yıkıntılarının üstünde paranın iktidarını kurabilmek için, mülksüzlere karşı yeni engellerin ve kalelerin inşa edilmesine ihtiyaç vardı. Eski zincirlerin yerine artık biraz farklı gözüken zincirler geçmeliydi. Bu dönüşüm, Fransız ulusal meclisinin siyasetinde 1789'dan 1791'e kadar adeta şaklabanca biçimlerde gerçekleşti.

Fakat bu tür bir durumda, burjuva entelijansiyasının düşünürleri arasında sınıflarından kopup daha ileriye giden münferit radikaller her zaman olacaktır. Bu entelektüeller, devrimden önce savundukları teoriye bağlı kalır, eşitliği ve özgürlüğü sonuna kadar gerçekleştirmek isterler. Örneğin Robespierre, Bastille baskınından ve mutlakiyetin yıkılmasından sonra da Rousseau'nun fikirlerini gerçekleştirmek istiyordu. Bu tür tutarlı düşünürler bu durumda, burjuvazinin artık ilgilenmediği eseri sonuçlandırmalarında yardımcı olacak yeni zümreler ve sınıflar bulmaya çabalamak zorundadır. Böylece Robespierre yoksul halk kitlelerine,

genç Marx ise proletaryaya başvurdu. Zira 40'lı yıllarda Alman burjuva devrimi daha gerçekleşmemişse de, Marx Avrupa burjuvazisinin devrimin zaferinin ardından gelecek genel tavrını İngiltere ve Fransa örneklerinde görebiliyordu. Ayrıca çağdaş Alman liberallerinin teorisi ve pratiği, devrimin zaferinin ardından Alman burjuvazisinin nasıl davranacağını fazlasıyla açıkça ortaya koyuyordu; ve bu nedenle Marx'ın bu hususta hayallere kapılmasına imkan yoktu.

On altıncı yüzyılda, Reformasyon çağında ideoloji ile sınıf mücadelesi arasındaki ilişki de, bu durumla bütünüyle paralellik gösteren bir fenomendir. Derebeyleri, şövalyeler ve burjuvalar, o zamana dek Katolik kilisesine akan gelirleri kendileri için kullanmak istiyor ve ruhani otoriteyi kabul etmiyordu. Fakat bu hedefe erişmek için, Avrupa'da bin yıldır var olan dünya düzeninin tamamını sorgulamak, Papalık dogmalarının karşısına bütün Hıristiyanlar'ın özgürlüğü ile eşitliğini koymak zorundaydırlar. Ardından Papalık kilisesinin yıkıntılarının üstünde yeni Protestan ülke kiliseleri ortaya çıkıp, eski zorun yerini yenisi aldığında, Thomas Münzer'ler bu noktada durmak istemediler. Derebeyleriyle tüccarların artık hor gördükleri eser, köylüler tarafından yaratılmalıydı. Serflik zincirlerini silkip atmalı ve böylece Protestan özgürlüğünü gerçekten tamamlamalıydılar. Kısacası, Robespierre ile genç Marx'ın burjuva liberalizmiyle ilişkisi, Thomas Münzer'in Luthercilik'le ilişkisinin aşağı yukarı aynısıdır, yani ateşin suyla olan ilişkisi gibidir.

Burjuvazi, egemenliği İngiltere'de 1688 Devrimi'nden, Fransa'daysa 1830 Haziran Devrimi'nden itibaren nihai olarak ele geçirmişti. Orta ve Doğu Avrupa'daysa monarşist feodalizm daha 1848'e kadar egemenliğini sürdürdü. Makine endüstrisinin ortaya çıkışı, on sekizinci yüzyılın ortalarından itibaren burjuva hareketine özel bir büyüme olanağı tanıyordu. Aynı zamanda, burjuva düşünürleri, sınıflarıyla görevleri hakkında netleşmeye çalışıyorlardı. Bu dev entelektüel esere iki yönden girişiliyordu: klasik İngiliz iktisadı ve Alman felsefesi.

İngiliz iktisatçılar, özellikle de Ricardo, insanın emek gücünün tüm değerlerin kaynağı olduğunu keşfediyordu. Ayrıca değer yaratımı sürecinde işçi ile işveren arasındaki ilişkiyi de doğru değerlendiriyorlardı. Ama biri kâr ederken, diğerinin yalnızca asgari geçim düzeyine erişmesi, bu bilim adamlarının gözünde değiştirilemez, doğal bir olguydu.

Hegel, gözleri önünde eski partiyarkal aile düzeninin yıkıntıları üstünde yükselen burjuva toplumunun çelişkilerini keşfetti. Sürekli zenginleşen küçük bir azınlıkla gittikçe yoksullaşan büyük çoğunluk arasındaki karşıtlığı gösterdi ve bu karşıtlık ona değiştirilemez bir doğal yasa gibi göründü. Devrimci çözümden kaçınmak için, zengin ile yoksul arasında burjuva toplumunun ürettiği karşıtlığın mesleki zümrelere dayanan korporatif bir düzen aracılığıyla yeniden üstesinden gelecek, her şeye kadir akıl devletini oluşturdu.

Ancak Hegel'in kendi yöntemi, bu yapay çözümle çelişiyordu. Dünya tininin bitmek bilmez ilerleme ısrarını ve bu esnada daima kendisiyle çelişki içinde bulunduğunu öğretiyordu. Dünya tininin [Weltgeist] insanlığın belirli bir aşamasındaki her tezahür biçimi zorunlu olarak kendi karşıtını doğurur ve gücün halihazırda olanla mücadelesinden yeni olan üçüncü bir şey meydana gelir. Kendi çağına uygulandığında Hegel'in bu diyalektik yöntemi, açıkça, burjuva toplumunun, yeni bir senteze yol açmak üzere, antitezi, yani proletarya tarafından ortadan kaldırılması gerektiğini öğretiyordu.

Hegel'e göre, belirli bir çağın meydana getirdiği her şey bir bütünlük oluşturur. Dünya tininin aynı tezahür biçimi, siyasette olduğu gibi felsefede de, sanatta olduğu gibi dinde de kendini gösterir. Eğer bu böyleyse, artık mutlak tarihî değerler olamaz, aksine filozofların, peygamberlerin vs. bütün düşünceleri belirli bir çağın ürünüdür ve onunla birlikte tekrar aşılmak zorundadır. Mutlak olan, yalnızca sonsuz ilerleyişindeki dünya tininin kendisidir. Hegel'in bu teorisinde, Marx'ın materyalist tarih anlayışının temel unsurları çoktan mevcuttur.

Bu şekilde, eleştirel burjuva tini 1830'a kadarki dönemde İngiltere'de de, Almanya'da da öz-analizinin sınırlarına ulaşmıştı. Bir adım daha atılması, burjuva toplumunun o zamandan düşünsel olarak aşılmasını beraberinde getirmek zorundaydı.

Fransa ya da İngiltere gibi siyasi zafer elde ettiği ülkelerde burjuvazi, kendisini yoksul mülksüz kitlelerden keskin bir biçimde ayırmıştı. Aynı İngiltere'de olduğu gibi Louis Philippe Fransa'sında da oy hakkı mülk sahibi azınlığın ayrıcalığıydı. İşçiler, yoksul köylüler ve zanaatkarlar, yasamanın yalnızca nesnesiydiler. Öte yandan, iktidarda olan burjuvazi, eski feodal şiddet aygıtında halihazırdaki düzeni genel olarak yoksul kitlelere karşı korumaya yarayacak ne varsa muhafaza etmeye çalışıyordu. Bu

şekilde İngiliz burjuvazisi monarşiyi, lordları ve tüm feodal saçmalıkları sürdürürken, Fransız *burjuvazisiyse* aslında XIV. Louis tarafından kurulan, ardından Büyük Devrim'de yıkılan ve I. Napolyon tarafından daha da sıkı bir biçimde yeniden kurulan merkezî devlet aygıtıyla birlikte Kral Louis Philippe'i muhafaza ediyordu.

Fakat hayal kırıklığına uğramış yoksul kitleler, bir zamanlar burjuva devriminin peygamberlerinin müjdelediği özgürlük ve eşitlikten vazgeçmek değil, demokrasi, yani eski feodal efendilerin olduğu gibi yeni büyük burjuvazinin de ayrıcalıklarının feshedildiği bir özyönetim istiyordu. Cumhuriyet ve genel oy hakkı gibi şiarlar başlangıçta salt politik olmuş olsalar da, kısa süre sonra ekonomik reform fikirlerini de içermek zorunda kalıyordu.

1848 öncesinde işçilerin kaderlerine başkaldırısı, büyük Robespierre ve 1793 örneğine dayanarak evvela demokratik biçim almak zorunda kalıyordu. Genç burjuva entelijansiyası da, radikal olduğu ölçüde, şimdi devrilen feodalizmin tahtına oturmuş olan plütokrasiyle uzlaşamıyordu. Bu entelijansiya, demokratik hareketin başına geçti. İngiltere'de Chartist'lerin demokratik işçi partisi kuruluyor, Fransa'da amaçları salt politik reformdan tutarlı bir toplumsal devrime uzanan çok sayıda demokratik muhalefet grubu doğuyordu.

Almanya'da feodalizm hâlâ yenilmemişti. 1847 yılında Almanya, siyasi açıdan yaklaşık olarak Fransa'nın 1788'de olduğu yerdeydi. Mülk sahibi burjuvazi Almanya'da da mirası devralmaya koyulmuştu. Fakat ılımlı liberallerin arkasında demokrasi, kesin olarak beklenen yarım devrimin yerine tamını geçirmek üzere tehditkar bir biçimde yükseliyordu. Radikal Alman entelijansiyası tamamıyla Hegel'den geliyor, ustanın teorisinden nihai sonuçları çıkarıyordu. Bu Genç Hegelci devrimci demokrat çevreye Marx ile Engels de dahildi.

Karl Marx, belirleyici sıçramaya cesaret ederek, düşüncesiyle burjuva toplumunun dışına çıkıyordu. Böylece Ricardo'nun iktisat terimlerini yeniden değerlendirmeyi başarabildi: Ücretli emeğinin karşılığında fabrika işçisinin yalnızca asgari geçim düzeyine erişmesi artık doğal bir zorunluluk değil, belirli bir çağın, yani burjuva kapitalizmi çağının karakteristik tezahür biçimiydi. Kapitalizm çökerse, ona ait ücret yasası da ortadan kalkardı. Aynı şekilde, devlet de sonsuz bir aklın vücut bulması

değil, burjuva toplumunun siyasi üstyapısıydı. Burjuva toplumu yıkılırsa, devleti de çökerdi.

Materyalist tarih anlayışı, diyalektik eleştirinin insan yaşamının tüm tezahür biçimlerine uygulanmasıdır. Tüm alanlardaki bütün değerler tartılır ve fazlasıyla hafif bulunur. Fakat burjuva devleti ve burjuva emek yasası, kitaplarda çürütülerek ortadan kaldırılamaz. Eleştirel felsefe var olan her şeye saldırır ve ne ezeli ne de ebedi olduğunu gösterir. Ancak nasıl bir kimyagerin elementlerini keşfetmesiyle hava ortadan kalkmazsa; yalnızca tahlil edilmeleri, eleştirinin nesnelerini birer hayal ürününe dönüştürmez. Burjuva devletinin polisi ile kapitalistin kasası acı gerçeklerdir ve üzerlerindeki ideolojik örtünün kaldırılması yerlerinden kıpırdamalarına yol açmaz. Devrilmeleri ve yok edilmeleri sadece devrim sayesinde mümkündür. Fakat bu son ve belirleyici olan devrim, ancak hem feodal toplumun hem de burjuva toplumunun tüm ideolojilerinden, çekincelerinden ve otoritelerinden kendini koparan sınıf, yani proletarya tarafından yapılabilir.

Böylece işçi sınıfı, Marx'ın sisteminde kendine has olduğu kadar görkemli de olan bir görev edinir. Felsefeyi sonuçlandırmalı, eleştirel düşünürlerin argümanlarının gerçekliğe dönüşmesini sağlamalıdır. Burjuva tini, son ve en cüretli çıkarımlarında, kendi sınıfını ortadan kaldırır. Düşüncesinin doğruluğunu kanıtlamak için toplumun yeraltı dünyasını harekete geçirir. Bu anlamda Marx için teoriyle devrim arasında kopmaz bir bağ vardır. Devrim olmadıkça, teori boş bir oyundan ibarettir. Marksizm, çokça bilgi içeren ve sonuç bölümü ayaklanma olan bir kitap gibidir.

İşçi sınıfının kendisi de 1848'e doğru Fransa, İngiltere, Belçika ve Almanya'da yavaş yavaş özel durumunun bilincine varmaktaydı. İçinde bulunduğu sefil durumu düzeltmeye çabalıyor, içinde 'zengin ve yoksul'a yer olmayan, yeni ve adil bir toplumsal düzenin hayalini kuruyordu. Fakat 1848'e kadarki dönemde Avrupa proletaryasının kendisine ait düşünsel ve örgütsel etkinlikleri oldukça azdı. Demokrasi saflarında yavaşça ilerlemekteydi. Umutsuzluktan kaynaklanan münferit şiddet patlamaları da sınıfı daha yüksek bir aşamaya taşımıyordu.

Kendi sisteminden emin olur olmaz, Marx'ın işçileri araması gerekti. Avrupa, demokratik devrime gebeydi. Bu noktada proletarya, Marx'ın kendisine biçtiği rolü oynamalıydı. Marx, arkadaşı Engels'le birlikte Brüksel, Paris ve Londra'ya gitti. Çeşitli demokrat ve proleter gruplarla ilişkiye

geçti. Yurtdışındaki Alman zanaatkar çıraklarına, hangi tarihi görevi yerine getirmeleri gerektiğini anlatmaya çalıştı. Bir avuç taraftarıyla beraber Komünist Birlik'i kurdu. 1848 Devrimi'nin arifesinde, Birlik'in programı olan Komünist Manifesto'yu yayımladı.

Marx, bu eserinde gelecekteki büyük görevle, yani sermayenin proletarya tarafından ortadan kaldırılmasıyla güncel siyasi görevi, yani Avrupa'da yaklaşmakta olan demokratik devrimin gerçekleştirilmesini ayırır. Komünist Manifesto, Almanya hakkında şöyle der:

> Almanya'da Komünist Parti, burjuvazi devrimci olarak ortaya çıktığı anda, onunla birlikte mutlak monarşiye, feodal toprak mülkiyetine ve küçük burjuvalığa karşı mücadele eder. Alman işçileri burjuvazinin iktidarıyla birlikte meydana getirmek zorunda olduğu toplumsal ve siyasi koşulları hemen aynı sayıda silah olarak burjuvaziye çevirebilsin, Almanya'da gerici sınıfların devrilmesinin ardından derhal burjuvazinin kendisine karşı mücadele başlayabilsin diye, burjuvazi ile proletarya arasındaki düşmanca çelişkiye dair işçiler arasında mümkün olduğunca net bir bilinç oluşturmak için bir an bile beklemez. Komünistler dikkatlerini Almanya'ya yöneltir, çünkü Almanya bir burjuva devriminin arifesinde ve bu dönüşümü Avrupa medeniyetinin gelmiş geçmiş en gelişmiş koşullarında ve on yedinci yüzyılda İngiltere'den ve on sekizinci yüzyılda Fransa'dan çok daha gelişmiş bir proletaryayla gerçekleştiriyor; yani Alman burjuva devrimi ancak bir proleter devrimin doğrudan 'girişi' olabilir.

Komünistler İngiltere'de Chartist hareketi, Fransa'da Sosyalist Demokrat Parti'yi, Polonya'da aynı zamanda bir toprak devrimi arzulayan ulusal grubu desteklemelidir. Kısacası, komünistler her yerde var olan toplumsal ve siyasi koşullara karşı bütün devrimci hareketleri desteklerler. Hatta Marx komünistlere, bütün ülkelerin demokratik partilerinin birbiriyle bağlantı kurmasına ve anlaşmasına katkıda bulunma görevini verir. 1848 Avrupası'nda demokratik güçlerin birlikte faaliyet göstermesi doğaldı, zira feodal-monarşist hükümetler de Kutsal İttifak altında bir araya gelmişlerdi. Fakat Marx'a göre buradan ulus fikrinin ortadan kalkması sonucu çıkmıyordu.

Komünist Manifesto'da, sıkça bağlamından koparılan, "işçilerin vatanı yoktur," cümlesi yer alsa da, bunun ne anlama geldiğini şu cümleler ortaya koyar: İşçilerin vatanı yoktur, çünkü o vatan başkalarına aittir; yani vatanı fethetmek zorundadırlar. Fakat bu vatanın anlamsız ve karşısında mücadele edilmesi gereken bir şey olduğu anlamına gelmez.

Günümüzde uluslar vardır ve bir gerçeklik olarak görülmeleri gerekir. Bu gerçeklik, işçilerin 'vatansızlığa' davet edilmesiyle değil, işçi devriminin zaferinin ardından yavaş yavaş Avrupa'yı birleştiren toplumsal ve ekonomik bir gelişme aracılığıyla aşılabilir.

Feodal monarşinin ve liberal burjuvazinin devrilmesini demokrasi iktidarı, yani yoksul kitlelerin özyönetimi izlemelidir. Marx'a göre, modern bir endüstri ülkesinde gerçek demokrasi ancak işçilerin orta sınıfın ve köylülerin öncülüğünü üstlenmesi anlamına gelen proletarya iktidarı olabilir. Demokratik devlet, "mülkiyet hakkına despotça müdahaleler" aracılığıyla yavaşça bir mal ortaklığı topluluğuna dönüşür. Marx bu gelişmenin sonucunda devletin gelecekte nasıl yok olacağını resmeder:

> Bu gelişme sonucunda sınıf farkları ortadan kalktığında ve üretim tamamıyla birleşmiş bireylerin elinde toplandığında, kamusal iktidar siyasi niteliğini yitirir. Siyasi iktidar, esas anlamıyla, bir sınıfın diğerini ezmek için örgütlü iktidarıdır. Proletarya, burjuvaziye karşı mücadelesinde zorunlu olarak bir sınıf halinde birleşip, bir devrim aracılığıyla egemen sınıf haline gelip, egemen sınıf olarak eski üretim ilişkilerini şiddetle ortadan kaldırdığında, onlarla birlikte sınıf çelişkisinin varoluş koşullarını, genel olarak sınıfları ve kendisinin sınıf olarak iktidarını da ortadan kaldırır. Sınıfları ve sınıf çelişkileriyle eski burjuva toplumunun yerine, her bireyin özgür gelişiminin herkesin özgür gelişiminin koşulu olduğu bir birliktelik geçer.

Kralların, soyluların ve büyük sermayenin devrilmesinin sonrasında 1793 ruhuna sahip demir gibi bir demokratik hükümet, her tür karşıdevrimi bastırmak ve mülkiyet ilişkilerinin dönüşümünü hayata geçirmek zorundadır. Ancak zor devleti kendinde bir hedef değildir. Sonunda devlet adı verilen bu feodal-burjuva zor aygıtı kendini feshetmeli ve yerine özgür ve zora yer olmayan bir yoldaşlık geçmelidir. Kısacası, 'gelecek devleti' Marksist bir ideal değildir; çünkü Marx'ın geleceğinde devlete değil, yalnızca özgür insanların özgür birliğine yer vardır. On sekizinci yüzyıl devrimcilerinin en büyük hedefi olan bütün insanların tamamıyla eşit ve özgür olması, böylece gerçeğe dönüşebilir. 1848 Almanyası'ndaki güncel görev tabii ki bundan çok daha mütevazıydı. İlk önce önemli olan, derebeylerinin ve soyluların iktidarını ortadan kaldırmaktı. Marx ile Engels devrimde aktif olarak yer aldılar. 1848 ve 1849 yıllarında, 'demokrasi organı' olarak *Neue Rheinische Zeitung*'u çıkardılar. O zamanlar Alman demokratlarının elindeki en cesur ve güçlü gazeteydi bu.

Marx ile Engels burada, Alman halkının Rusya haricinde Danimarka'ya ve Avusturya Slavları'na karşı da devrimci savaşını vazettiler. Bu tür bir savaşın 1793 ruhuna sahip bir diktatörlüğü doğuracağını ve bu sayede devrimi ileri götüreceğini umuyorlardı.

Neue Rheinische Zeitung, tamamıyla ulusal ve aktif bir demokrasi yolunda mücadeleciydi. Ama kelimenin alışılageldik anlamıyla bir işçi gazetesi değildi. İşçilerin özel meslek ve zümre çıkarlarını neredeyse hiç dikkate almıyordu. Dar anlamıyla bir işçi siyasetini, yani ücret, çalışma süresi ve koşullarından yola çıkarak işçi sınıfının demokrasi ve genel olarak burjuva toplumu içindeki konumunu belirleyen bir siyaseti 1848-1849 yıllarında Berlin ve Leipzig'de Stephan Born denemekteydi.

Born, Komünist Birlik'e üye olsa da, Marx ve Engels'ten bağımsız çalışıyordu ve tamamıyla devrimci bir çizgiye sahip son derece saygıdeğer çabası, Marx tarafından hiç kabul görmüyordu. O zamanlar Marx için, pratikte Alman siyaseti olarak sadece tutarlı bir demokratik devrim vardı. Devrim, ancak burjuvazi çekinmeksizin eleştirilip maskesi düşürülürse zafere ulaşabilirdi. Ancak bu eleştirinin konusu, şimdilik proletaryanın mesleki sorunları değil, büyük siyasi meseleler olabilirdi. Devrimin bu aşamasında burjuvazinin 'ihaneti' Danimarka, Polonya, köylü ve anayasa meselelerinde gösterilebilirdi, ücret sorununda değil.

Marx, Komünist Manifesto'daki ünlü cümlelerinde komünistlerin işçilerle olan ilişkisini tanımlar: "Komünistler, diğer işçi partileri karşısında özel bir parti değildir. Proletaryanın tamamının çıkarlarından ayrı çıkarları yoktur... Komünistler fiilen bütün ülkelerin işçi partilerinin en kararlı ve sürekli ileri götüren kesimidir. Proleter hareketin koşulları, gidişatı ve genel sonuçlarını teorik olarak idrak etmeleriyle geri kalan proleter kitleden ayrılırlar."

1848 dolaylarında komünistler gerçekte kimdi? İsim seçimi şöyle açıklanabilir: Sosyalist o zamanlar renk belli etmeyen, sadece genel olarak birisinin toplum eleştirisiyle ilgili meselelerle ve mülkiyet sorunuyla ilgilendiğini ifade eden bir kavramdı. Komünist, sermayeye karşı mücadele eden devrimci bir işçiydi. O zamanlar örgütlü komünistler, Komünist Birlik'te bir araya gelmiş olan bir avuç insandan ibaretti, fakat Birlik'in politikasının üyelerinin iradesi tarafından belirlenmesi söz konusu dahi değildi.

Gerçek komünizm olarak yalnızca Marx'ın kendi öğretisi ve fikri kabul görüyordu. O zamanlar da, sonraları da Marx'ın fikrine önem verdiği, kendine eşdeğer gördüğü yegane insan Engels oldu. Kendisi ve Engels'in yanı sıra harekette faaliyet gösteren diğer bütün adamlara sert bir aşağılamayla muamele ediyordu. Bu noktada, sadece Marx ile Engels arasındaki mektupların sırf Lasalle'dan değil, Wilhelm Liebknecht'ten de nasıl bahsettiğinin hatırlanması yeterlidir. Örgütlü parti, Marx'la Engels için yalnızca işçi sınıfının tamamına daha iyi etki edebilmek için teknik bir araçtı. Ama asla ciddi bir meselede 'Straubinger'lerin* iradesine göre hareket etmezlerdi. Örgütlü parti zorluk çıkardığında, yani Marx'ın fikrine göre başarısız olduğunda, ayrılmak ya da partiyi feshetmek ve böylece homurdanan ve mızmızlanan bir parti engeli olmaksızın halk kitlelerinin karşısına çıkmak daha iyiydi. Engels, Marx'a yazdığı bir mektupta bu düşünceyi son derece açık bir biçimde ifade ediyordu. Engels 13 Şubat 1851 tarihinde şöyle yazıyordu:

> Popülerliğe, hiçbir ülkenin herhangi bir partisinin desteğine ihtiyacımız olmadığını ve görüşlerimizin bu tür değersiz saçmalıklardan tamamen bağımsız olduğunu -uzun bir süre sonra- şimdi nihayet tekrar gösterme olanağına sahibiz. Şimdiden itibaren sadece kendimizden sorumluyuz ve beylerin bize muhtaç olduğu an geldiğinde kendi koşullarımızı dayatabilecek durumda olacağız. O zamana dek en azından rahat edeceğiz.... Aslında küçük büyük adamlar bizden kaçındığı için pek şikayet bile edemeyiz. Yıllar yıllar boyunca partimiz yokken ve en azından resmî olarak bizim partimize bağlı olan insanlar davamızın esaslarını dahi anlamazken sanki ayaktakımı bizim partimizmiş gibi yapmadık mı? Bizim gibi resmî unvanlardan veba gibi uzak duran insanlar nasıl olur da bir partiye uyar? Bizim gibi popülerliği takmayan, popüler olmaya başladığında kendisini tanıyamayan insanlara bir partinin, yani bize kendileri gibi sandığı için değer veren bir eşekler güruhunun ne faydası var?

Bu mektup Engels tarafından, başarısız olan devrimin ardından sürgün siniriyle, Marx ile Engels'in göçmenler arasında neredeyse tama-

---

* "Gott grüß dich, Bruder Straubinger": 1820 yılında Carl Theodor Müller tarafından yazılan, 19. yüzyılda Alman üniversite öğrencileri arasında popüler olan, Almanya'da gelenek olduğu üzere yaşadıkları yöreyi terk ederek, farklı ustalardan öğrenmek üzere şehir şehir gezen zanaatkar çıraklarıyla dalga geçen bir şarkı. "Straubinger" üniversiteliler arasında zanaatkar çıraklarını aşağılamak için yaygın olarak kullanılan bir sözcük halini almıştı. Engels 1846 yılında Marx'a yazdığı bir mektupta, Schleswig-Holstein'a komünist bildiriler göndermek için erken olduğunu vurgularken, "yalnızca Kuzey Almanyalı köylü hödükler, lonca zihniyetli Straubinger'lerin sürttüğü yer" ifadesini kullanıyordu. Bu kavram, Engels'in mektuplarında, diğer sosyalist çevreleri üyelerinin sınıfsal aidiyeti ve entelektüel çapsızlığını aşağılamak amacıyla sık sık geçiyor –çn.

men yalnızlaşmış olduğu bir tarihte yazıldı. Metindeki özellikle sert kimi sözler, o anın ruh haliyle açıklanabilir. Fakat yine de, mektubun ana rengi, Marx ve Engels'in görüşünü sadık bir şekilde sergiliyor. İkisi de hep bu anlayışa göre davrandılar ve hiçbir ciddi meselede 'partilerine' boyun eğmediler. Yani aslında 'Manifesto'nun komünistleri' sadece Marx'la Engels'in kendisinden ibaretti.

Burada, Marksizm'in o zamanlar nasıl işçi sınıfına kendisine yabancı bir husus olarak taşınmış olduğu görülebilir. İşçilerin kendisinde doğallığında var olan, yalnızca mevcut koşullara, özellikle de sefil yaşam koşullarına yönelik eleştiri ve bunun ötesinde, daha iyi bir geleceğe, küstah ve boğucu yöneticilerin tamamını devirecek büyük halk devrimine safça bir inançtı. Fakat kendilerine yabancı danışmanları olmadan işçiler, bu halk devriminde öncülük görevini bizzat üstlenmeleri ve belirli aşamaları geçerek komünist topluma doğru ilerlemeleri gerektiği hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Radikal burjuvazinin yanında ve önderliğinde halk devriminde savaşmaya hazırlardı. Burjuvazi halkın ortak davasına 'ihanet' ettiğinde, işçilerin -özellikle de 1848-1849'da Alman işçilerinin- yaşadığı hayal kırıklığı dokunaklıdır.

Sonuç olarak, saf ve eğitimsiz işçiler ilk önce burjuva ve halk devriminin zorunlu olduğu konusunda Marx ve Engels'le hemfikirdi. Ancak işçiler burjuvazinin yanında sadık ve itaatkar bir biçimde bu devrimi yapmaya hazırlanırken Marx ve Engels onlara, burjuvazinin sadece 'kendi' devrimini dahi sonuçlandırmayı başaramayacağını, bilakis *Neue Rheinische Zeitung*'un 1848'de hareketin entelektüel önderliğini ele geçirmeye çalıştığı gibi, işçilerin de halk devrimine bizzat öncülük etmek zorunda olduğunu söylüyordu.

İşçi sınıfının siyasi misyonu teorisi, burjuva entelijansiyasının en radikal düşünürleri olan Marx ve Engels tarafından işçi sınıfına dışarıdan taşınmıştı. Eğer bu görev işçi sınıfının kendisine yabancıydıysa, o zaman işçilerin öz-etkinliği tarafından sonuçlandırılamaz, ancak entelektüel önderliğin direktiflerini körlemesine izleyen, katı disipline sahip bir örgüt yardımıyla yerine getirilebilirdi. Bu disipline uymadığında örgüt dağıtılmalı ve yerine bir yenisi kurulmalıydı. Bu şekilde, radikal entelektüel önderlikle işçi kitlesi arasındaki kendine özgü etkileşimden, önderler grubunun proletarya üzerindeki diktatörlüğü meydana geliyordu.

Komünist aydınlanma kuşkusuz, işçilerin yavaşça Marx'ın anladığı anlamda kendi tarihi rollerinin farkına varmaları ve özgürleşmelerini

kendi eserleri olarak gerçekleştirmeleri yönünde işlemeliydi. Fakat o noktaya gelene kadar daha uzun bir yol vardı ve bu süre boyunca daha olgunlaşmamış olan işçi hareketinin yerine Marx ve Engels otokratik bir biçimde önderlik etmeliydi.

1849 yılında kıta devriminin iflasının ardından Marx ve Engels İngiltere'ye gittiler. Komünist Birlik, yenilginin sonuçlarına dayanamayarak dağıldı. Marx bunu izleyen on yıllarda düşüncelerini bir devrimin ya da devrimci bir partinin önderliğinde gerçekleştirme olanağı görmedi. Böylece Marksizm yaşamsal önemdeki bir niteliğinden olmuş oldu ve Marx'ın *Kapital* üzerindeki teorik çalışmaları da bunun yerini doldurmuyordu. Aynı şekilde, Marx'ın 1864 yılında kurduğu I. Enternasyonal de Marksist teorinin önerdiği devrim partisi değildi. Enternasyonal, homojen bir siyasi parti değil, her türden işçi örgütünden oluşan gevşek bir uluslararası birlikti. İngiltere'nin burjuva-liberal sendikalarından Roman [romanisch] anarşistlerine kadar uzanıyordu. Enternasyonal içinde Marx'a en yakın olan, 60'lı yıllarda Almanya'da kurulan iki küçük işçi partisiydi: Lasalle'cılar ve Wilhelm Liebknecht'in partisi. Fakat Marx ve Engels'in her iki grubun da önderlerini son derece sert ve haksız biçimde eleştirmesine bu da engel olmuyordu.

1862-1866 yılları arasında Prusya'daki ihtilaf döneminde, Bismarck parlamentodaki liberal çoğunluğa karşı mücadele eder ve ülkeyi anayasaya aykırı şekilde diktatörce yönetirken, Marx yeniden Prusya ve Almanya'da bir burjuva devrimi olacağını ummaya başlamıştı. Lasalle'ın bu görüşü paylaşmamasını düpedüz ihanet olarak görüyordu. Lasalle, Alman burjuvazisinin devrimci gücüne artık hiç inanmıyor, devrimci olmayan bu dönemde ilk olarak en azından proletaryanın -liberalizmden son derece net olarak ayrılan- bağımsız sınıf partisini yaratmak istiyordu. Bu büyük görevi yerine getirirken geçici olarak Bismarck'la taktiksel bir ittifaka girmek, Lasalle'ı rahatsız etmiyordu. Ancak Marx, Prusya proletaryasından *Neue Rheinische Zeitung* ruhuyla ilk önce Hohenzollern'lere** ve büyük toprak sahiplerine karşı devrimci mücadele talep ediyordu. İşçilere yeniden burjuva demokratik devrimini ulaşmaları gereken ilk aşama olarak işaret ediyordu. Marx'la Engels'in sonradan, Engels'in

** Almanya'nın en ünlü soylu ailelerinden biri. 1701-1871 yılları arasında Prusya kralı ve 1871-1918 yılları arasında Alman imparatoru, Hohenzollern ailesindendi -çn.

1891 Erfurt Programı'na yönelik eleştirisine dek Alman sosyal demokrasisine yönelttikleri tüm eleştiriler de temelde tek bir suçlamaya, burjuva devriminin yeterince hazırlanamamasına, cumhuriyetçilik ilkesinin örtbas edilmesine, 'devlet' karşısındaki kararsızlığa vs. dayanıyordu.

1871 yılı, büyük Paris Komünü işçi ayaklanmasını beraberinde getirdi. Bu isyanı Marx teşvik etmemişti ve taşıyıcıları hiçbir surette Marksist değildi. Paris Komünü'nün önderleri arasında Enternasyonal'in üyelerinin de olması, bunun aksini kanıtlamaz. Zira Enternasyonal'in gevşek yapısına ve teorik renkliliğine yukarıda değinmiştik. Komün, merkezi zor devletinin yerine özyönetim ve özgür yoldaşlığın geçirildiğini ilan ediyordu. Halk kitlelerinin, gelirleri bir işçi maaşından yüksek olmayan temsilcileri şehir ve ülke yönetimlerinde oturmalı; yasama, danışma ve yürütme görevlerini aynı anda üstlenmeliydi. Parlamentoyla geleneksel feodal-burjuva devletinin bürokrasisinin yerine 'mahalli'*** görevliler geçmeliydi. Polis ve ordu, bizzat silahlanmış halkın kendisi olmalıydı.

Paris Komünü'nün gelişimi, kesinlikle Marx'ın tahayyül ettiği devrime benzemiyordu. Marx, halkın davasının tüm karşıtlarını yoğun bir şiddetle ezip geçecek, 1793 ruhuna sahip çelikten bir merkezi devrim hükümeti talep ediyordu. İç savaşın ortasında federalist, kolektif mülkiyete dayanan bir cennet beyanı, Marx'ın gözünde aşırı duygusal bir aptallık olmalıydı. Ancak Komün, Marx'ın bitirmek istediği şeyle, yani devletin ortadan kaldırılması ve özgürlük alanının kurulmasıyla başlıyordu. Böylece Marx'ın fikirleriyle Komün'ünküler arasında bir kesişme yine de mümkün oluyordu.

Komün'ün kahramanca yenilgisinin ardından Marx, Enternasyonal'in yönetiminin tamamıyla Parisli işçilerin arkasında olmasını sağladı. 1871 tarihli ünlü eserinde, Komün'ün davasının kendi davası olduğunu teyit etti. Teoride ve pratikte ayıran her şeyi bir kenara bırakarak, Parisli işçilerin devrimci eylemini ve devletin yıkılmasını övdü. Marx bu şekilde 1871 Komünü'nü ilhak etmiş oldu. Bu, Komün ayaklanması ne politik ne de teorik açıdan Marx'ın eseri olmadığından garip bir tarihi hadiseydi.

Marx vahim sonuçları olacak bir eylem gerçekleştirmişti. Ancak bu şekilde Marksizm'e gerçekten devrimci bir gelenek sağlayabildi. Marksizm ancak o zaman dünyanın mücadele eden bütün işçilerinin davası

*** 'Mahalli' sözcüğünün Almanca'daki karşılığı 'kommunal', yani aynı zamanda 'komünsel' anlamına gelmekte –çn.

halini aldı. Marx bu başarı uğruna Komün'ün siyasi biçimini, yani merkezi devletin şiddet aygıtının derhal dağıtılmasını klasik işçi devrimi örneği olarak sunmayı kabullenmişti. İleride bir gün Avrupa'da gerçekleşecek büyük bir işçi devriminin pratiğinin bununla nasıl başa çıkacağı sorusunun cevabını geleceğe bırakmıştı.

I. Enternasyonal iç tartışmaları ve Marx'ın otokratik yöntemleri nedeniyle 70'li yıllarda dağıldı. Artık gerek Orta ve Batı Avrupa'nın tamamında, gerekse Amerika'da tüm devrimci olanaklar kaybolmuştu. Almanya, Fransa, Avusturya-Macaristan, İtalya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi istikrar kazanmış büyük devletlerde iktidarların gücü o kadar büyüktü ki, karşılarına çıkacak silahlı bir ayaklanma anlamsız gözüküyordu. Kapitalizm her yerde büyük bir yükselişe geçmişti. Fakat bununla birlikte endüstri proletaryasının büyüklüğü ve önemi de artmaktaydı.

Siyasi işçi hareketi, özellikle de 1890'da 'Sosyalistler Yasası'nın getirdiği kısıtlamaların kalkmasının ardından Almanya'da yavaş yavaş yeniden harekete geçiyordu. Ama 1889'da başlayan II. Enternasyonal döneminde Avrupa proletaryasının güncel siyasi hedefi, 1848 proletaryasınınki gibi demokratik devrim değildi. İşçi sınıfı bunun yerine öncelikli olarak kapitalist devletlerdeki ekonomik ve toplumsal durumunu düzeltmeye çalışıyordu. II. Enternasyonal'deki işçiler de Marksizmi kabul ettiler. Fakat devrimci olmayan bir çağda Marksizm garip bir şekilde değiştirilmeyi kabullenmek zorundaydı. Marksizm evvela proletaryanın kendisini ideolojik açıdan burjuvaziden ayırmasına, yani kapitalist toplum içerisindeki özel sınıfsal varoluşunu güvence altına almasına hizmet ediyordu. Sosyalist işçiler (Marksist partiler artık genellikle 'sosyalist' ya da 'sosyal demokrat' sıfatını alıyordu), parti ve sendikalarında tek tek entelektüellerin komutası altında olmayı kabullenmiyordu. Bunun yerine, örgütlü işçiler kendi cemaatleri içinde kendi kaderlerini tayin etme hakkı iddia ediyordu.

Marksizm böylece, burjuva entelijansiyasının en radikal düşünürlerinin işçi kitlelerini ileri itmekte kullanmak istedikleri bir devrim teorisinden sınıf bilincine sahip işçilerin burjuva toplumu içerisinde konumlarını savunmakta ve iyileştirmekte faydalandıkları bir meslek ideolojisine dönüştü. Marksizm'in 1848'le II. Enternasyonal arasındaki bu dönüşümü, işçi sınıfının öz-etkinliği ve özgüveninde büyük bir ilerleme ifade etse

de, aynı zamanda devrim yolunda belirleyici bir gerilemeydi. Bununla beraber, 1890'larda Marksizm'in 1848'deki konumunu yeniden elde edebildiği, Batı Avrupa'daki türden bir ilerlemeyi kabullenmek zorunda olmadığı büyük bir Avrupa ülkesi vardı. Bu ülke, burjuva devriminin halen gerçekleşmemiş olduğu ve entelijansiyanın en güçlü düşünürlerinin devrimi işçi sınıfının yardımıyla, yani Marksist usülle, gerçekleştirmek istediği Rusya'ydı. Böylece 1848 Marksizmi, Çarlık Rusyası'nda varlığını sürdürebildi.

1893 yılında genç devrimci Lenin, Marx'ın vasiyetini yerine getirmek üzere Volga'dan Petersburg'a geldi.

İKİNCİ BÖLÜM

Rus Devrimi
(1893-1914)

18. yüzyılda Çarlık Rusyası, zorba bir modernlikle dikkat çekiyordu. Neredeyse Avrupa kıtasının tamamında mutlakiyetçiliğin damgasını taşıyan bir yüzyılda, Büyük Petro ve II. Katerina açıkça ilerici hükümdarlardı. Viyana Kongresi döneminde dahi, Petro, Avrupa sorunlarında Metternich'ten de, Prusya kralından da daha liberal olmayı başarıyodru.

Fakat ardından gelen I. Nikolay döneminde durum değişti. Fransız Devrimi'nin fikirleri yavaşça Rusya'ya da sızmış ve artık Batı Avrupa'nın tüm radikal teorilerine ayak uydurmaya başlayan entelijansiya tarafından coşkuyla karşılanmıştı. Hâlâ serflik zincirlerini taşımaktaki dev Rus köylü kitlesinin sefaleti, radikal entelijansiyanın eleştirisinin arka planını oluşturuyordu.

19. yüzyıl Rusyası hâlâ gerçekten feodal bir devletti: Bir yanda Çar, soyluların elindeki toprak mülkiyeti, kilise, ordu, polis ve bürokrasi, diğer yanda dayak yiyen serfler. Bu ikisinin arasında oldukça küçük bir ticaret ve sanayi burjuvazisi ve yavaş yavaş ortaya çıkmakta olan bir proletarya. Gelişmenin gerçekleşmesi için Rus entelijansiyası inanılmaz bir öneme sahipti. Eğitimli ve bağımsız radikal düşünürler, çoğunlukla iktidardaki soylu sınıfın içinden çıkıyordu: baba, vali ya da polis müdürü olarak

bürosunda otururken, aynı anda kızı caddenin köşesinde durup bomba atıyordu. Rus Devrimi'nin düşünsel ve toplumsal tarihi, üniversite okuyan entelektüel gençliğin, babalarının kurduğu ve hürmet ettiği her şeyi yıkması yoluyla, Rus soylu sınıfının inanılmaz bir biçimde kendi kendini parçalamış olduğunu gösteriyor. 18. yüzyılda, Büyük Devrim öncesinde, Fransız soylu sınıfı da benzer bir şekilde kendi kendini paramparça etmişti. Halk kitleleri feodal devlet düzenini katlanılmaz bulmaya başlayıp, eski sistem tarihin gelişimi tarafından aşıldığında, sistemin taşıyıcıları parçalanarak devrimin önünü açar.

60'lı yıllarda Çar II. Aleksandr, 'Köylü Özgürleşmesi' ile ayaklanmanın önüne geçmeye çalıştı. Köylüler artık hukuki açıdan özgürdü. Ancak toprak büyük oranda büyük toprak sahiplerinin elinde kaldı ve polis de 'Özgürleşme'nin ardından köyde eskiden olduğu kadar güçlü ve acımasız olmayı sürdürdü. Böylece 'Köylü Özgürleşmesi' yalnızca devrimci baskının gücünü gösterirken, Rusya'yı sıkıştıran sorunlardan hiçbirine çözüm olamadı. 1881'de II. Aleksandr'ı öldüren bomba, devrimcilerin Özgürleşme komedisine verdikleri yanıt oluyordu.

Çar'ı öldüren adam ve kadınlar kimlerdi? Yaklaşık 1870'den 1917'ye kadar yarım yüzyıl boyunca Rus Devrimi'nin ana gücünü oluşturan ve her tür örgüt ve isim altında billurlaşan o çok renkli, büyük hareketin içinden çıkan suikastçilerdi. Onları özetle 'Halkçı' eğilim olarak adlandırabiliriz. Bütün 'Halkçılar'ın (Narodniki) ortak noktası, Çar'a ve sistemine karşı delice nefretleri ve Rusya'ya, özellikle de Rus köylüsüne olan inançlarıydı. Hedefleri, iktidarda olan zalim bürokrasiyi devirmek ve yerine nüfusun ezici çoğunluğunu ve en karakteristik halk sınıfını oluşturan köylülerin başrolü oynayacağı bir halk hükümeti geçirmekti. Çarlık ve serflik döneminde ayakta kalmayı başaran köylü ortak mülkiyeti, belki de Rus tarım sosyalizminin zeminini oluşturacaktı. Rusya belki Batı'dan öğrenmeli, ama Batı'nın reçetelerini öylece devralmamalıydı.

Kaba ve eğitimsiz köylü, tüm bu teorilere kendiliğinden ulaşamazdı. Bunun için entelijansiyanın desteğine gereksinimi vardı. Bu nedenle, soylularla eğitimliler arasından kendini fedaya hazır genç insanlar, köylüleri aydınlatmak ve ayaklanmaya hazırlamak için 'halkın içine', köylere gittiler. Böylece, elindeki bütün araçlarla mücadele eden, iktidardaki sistemin nefret edilen temsilcilerine karşı terör uygulayan, İsviçre ve Sibirya'da da Petersburg ve Moskova'dakiyle aynı ideallere bağlı kalan, illegal dergi bürolarında ve parti konferanslarında olduğu gibi hapishane

ve darağacında da halka hizmet etmeyi sürdüren eğitimli Rus devrimcisi tipi oluştu.

'Halkçı' hareket, hayatında devrimden başka hiçbir şeye yer olmayan, halka ölümüne bağlı, ancak yine de serflerle arasında dağlar olan Rus profesyonel devrimcisini yarattı. Sonradan çoğunlukla Sosyal Devrimciler olarak adlandırılan 'Halkçılar'ın ve benzer grupların en iyi yanı kahramanlıkları, en kötü yanıysa teorik kafa karışıklıklarıydı. Rusya'nın, modern kapitalist dünyanın ortasında sonsuza dek bir tarım cenneti olarak kalamayacağını kabul etmek istemiyorlardı. Modern endüstrinin Rusya'yı nasıl değiştireceği sorusunaysa verecek bir yanıtları yoktu.

Halkçılar'ın romantik devekuşu politikası, Rusya'da kapitalizmi ya yok saymak ya da tasfiye etmek istiyordu. Fakat Çarlığın askerî gereksinimleri ve yabancı sermayenin teşviğiyle geçtiğimiz yüzyılın 80'li ve 90'lı yıllarında Rusya'da da büyük sanayi hızla gelişmiş, kadim yarı-Asyatik tüccar tipinin yanı sıra modern iş adamı da ortaya çıkmıştı. Köylülerden müteşekkil bir işçi sınıfı önceleri sefalet içinde yaşasa da, kısa süre sonra kendisini sömürenlere karşı mücadeleye girişmişti.

Endüstri ve proletaryayla ilgili sorunlar Rusya'da da önem kazandığı ölçüde, Rus entelijansiyasının bir bölümünün sosyalizme ve Marksizm'e duyduğu ilgi de artıyordu. Rus sosyalistlerinin parti ve sendikalarda açıktan legal faaliyet göstermesi Çarlık polisi tarafından engellendiğinden, illegal bir Rusya Sosyal Demokrat Partisi belirmeye başlıyordu.

1895'teki Rusya, 1845 Almanyası'yla şaşırtıcı bir benzerlik göstermekteydi. Her iki ülkede de sırada önce burjuva devrimi vardı, nüfusun çoğunluğu hâlâ köylüydü, egemen sistem tüm cesur ve bağımsız beyinlerce hor görülüyordu ve halk kitleleri güçlü bir özgürlük arzusuyla doluydu. Rusya'da entelijansiyanın Çar'a karşı isyana kışkırtmak için kitlelere yönelmesi gibi, Alman Genç Hegelciler'i de onun yardımıyla felsefeyi sonuçlandırmak için halka gitmişlerdi. Ve nihayet her iki ülkede de kitleler, özellikle de işçi kitleleri hâlâ eğitimsizdi ve dışarıdan yönlendirme olmaksızın faaliyete geçme yetisine sahip değildi.

Bu şekilde 1848'in devrimci Marksizmi'nin tüm koşulları 1895 yılında Rusya'da yeniden ortaya çıkıyordu. Ancak başlangıçtaki Marksizm'in Rusya'ya mekanik bir biçimde taşınması kesinlikle olanaklı değildi, çünkü Marksist hareketin 90'lı yıllarda Ruslar'ın karşısına çıktığı biçim artık

'Komünist Birlik' değil, II. Enternasyonal'in büyük işçi partileri, özellikle de Alman sosyal demokrasisiydi. Böylece Rus sosyalizminin, bir yandan çağdaşı Orta ve Batı Avrupalı işçi hareketine eklemlenme, diğer yandan başlangıçtaki 1848 Marksizmi'nin yeniden canlanması şeklinde ikili gelişimi mümkün oldu. Lenin, ikinci yolu seçerek, kesin bir şekilde Batı Avrupa sosyal demokrasisinin karşısında yer alan ve hiç de haksız olmayan, başlangıçtaki hakiki devrimci Marksizm'i yeniden canlandırma iddiasına sahip Bolşevizm'i yarattı.

Lenin, soylu bir Rus memur ailesinden geliyordu. Ağabeyi, Çar'ın yaşamına kasteden bir komploya katılmış ve idam edilmişti. Lenin'in kendisi de Çarlığa karşı şiddetli bir nefretle doluydu. Fakat her ne kadar Narodnikler'in kahramanlığına hayranlık duysa da, 'Halkçı' harekete katılamazdı. Zira sahip olduğu katı mantık ve aldığı kapsamlı bilimsel eğitim, genç Lenin'in muğlak bir 'Halkçı' duygusallığın peşine takılmasına izin vermiyordu. Kapitalist gelişmenin Rusya'da da kaçınılmaz olduğunun ve bilimsel bir sistem olan Marksizm'in Halkçılar'dan kat kat üstünlüğünün farkına varmış ve kafa karışıklığı yaşamayan, gerçekçi ve her şeyi yapacak kadar kararlı devrimcilerden oluşan bir çevreyi endüstri proletaryasıyla birleştirme görevini üstlenmişti. Çar'ı devirmek ancak bu şekilde mümkün olabilirdi. Yani Lenin, Narodnikler'in örgütsel biçimi olan, kitleyi içine girerek yönlendirmekle görevli küçük devrimci çekirdeği devraldı. Lenin'e göre, kitlenin kendiliğinden davranışlarına güvendiğiniz sürece asla devrime ulaşamazdınız.

Rus sosyal demokrasisinin ortaya çıkışı, dışarıdan bakıldığında aynen 'Halkçı' partilerin kuruluşu gibi gerçekleşmişti. Tutkulu genç entelektüeller, 80'li ve 90'lı yıllarda -köylüler yerine- işçilerin arasına gitmişlerdi. Marx ve Engels'in yazılarıyla silahlanmış halde, ebeveynlerinin nezih semtlerinden Petersburg ve Moskova işçilerinin sefil mahallelerine taşınıp, oralarda proletaryayı keşfettiler. Başlangıçta zararsız kurslar kurdular. Böylece işçilerle ilişkiye geçerek, ardından onları gizlice sosyalizme çekmeye çalıştılar.

Oysa aynı dönemde Batı Avrupa'daki sosyalist işçi partileri nasıl da farklı ortaya çıkmışlardı! Ama Rus sosyal demokratlarının yaptığı, Marx ile Engels'in elli yıl önce devrime ilgi duymalarını sağlamak üzere Paris ve Brüksel'deki Alman zanaatkar çıraklarına gidiş tarzının aşağı yukarı aynısıydı.

Genç Rus sosyal demokrasisinin nasıl gelişeceği, etkinliğinin merkezine hangi görevi koyacağına bağlıydı. Ya dar anlamıyla işçilerin asıl sınıf çıkarları, yani -ücret, çalışma süresi ve koşulları, barınma koşulları gibi- sosyal politikaya ilişkin konular öne çıkartılacaktı ya da Çar'a karşı siyasi mücadele temel görev ilan edilecekti. Birinci durumda, fabrikadaki işçi, hareketin belirleyici unsuru olurdu. Üyelere yönetime katılma hakkı tanınır ama devrimci hareketin indirdiği darbenin şiddeti azalırdı. İkinci durumdaysa, önderlik profesyonel devrimcide olacak, sıradan işçi ona tabi olmak zorunda kalacaktı. Birincisinde belki sosyalizm, Çarlık yönetiminde dahi kısmen legalleşebilirdi. İkincisindeyse, 'Halkçı' teröristlerin de yürüttüğü gibi, hükümete karşı ölümüne bir mücadeleye yer vardı.

Lenin kayıtsız şartsız ikinci yolda karar kılmıştı. 1902 yılında şöyle yazıyordu:

> İşçilerin sosyal demokrat bir bilince sahip olamayacağını söyledik. Bu onlara yalnızca dışarıdan taşınabilirdi. Tüm ülkelerin tarihi açıkça gösteriyor ki, işçi sınıfı kendi gücüyle ancak ve yalnızca trade-unionist bilince, yani sendikalarda birleşerek işverenlere karşı mücadelenin, hükümetten işçiler için gerekli şu ya da bu yasayı çıkarmasını talep etmenin vs. gerektiği inancına ulaşabilir. Fakat sosyalizm teorisi, mülk sahibi sınıfların eğitimli temsilcileri, yani entelijansiya tarafından ele alınan felsefe, tarih ve iktisat teorilerinden türemiştir. Modern bilimsel sosyalizmin kurucuları olan Marx ve Engels de, toplumsal konumları açısından burjuva entelijansiyasının bir parçasıydı. Aynı şekilde, Rusya'da da sosyal demokrasinin teorik öğretisi, işçi hareketinin esas büyümesinden tamamen bağımsız olarak devrimci sosyalist entelijansiyanın düşünsel gelişiminin doğal ve kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Ve şöyle devam ediyordu:

> Siyasi bilinç, işçiye ancak dışarıdan, yani ekonomik mücadelenin dışından, işçilerle patronlar arasındaki ilişkiler alanının dışından verilebilir. Bu bilgiye ulaşmanın olanaklı olduğu yegane alan, bütün sınıf ve tabakaların devletle ve hükümetle ilişkisi alanı, bütün sınıflar arasındaki karşılıklı ilişkiler alanıdır. Bu nedenle, işçilere siyasal bilgi vermek için ne yapmalı sorusuna verilecek yanıt her zaman, uygulayıcıların çoğunlukla yeterli buldukları, "işçilerin arasına gidilmelidir" olamaz. Sosyal demokratlar, işçilere siyasal bilgi verebilmek için bütün halk sınıflarına gitmek, ordularına ait birlikleri her yöne sevk etmek zorundadır.

Lenin, işçi hareketinin -o zamanlar kendi türü için özellikle karakteristik olan İngiltere'deki sendikalara dayanarak- 'trade-unionist' olarak

adlandırdığı biçimini şiddetle reddediyordu. İşçilerin, dar olarak tanımlanmış sınıf çıkarları uğruna mücadeleleri yeterli değildi; Rus sosyal demokratları, halkın tüm tabakalarında, özellikle de köylüler arasında ajitasyon ve propaganda yapmalıydı. İşçilerin işyerlerindeki koşullardan vs. duydukları günlük hoşnutsuzluk, genişletilerek, her tür kötülüğün kaynağı olarak Çarlık'tan hoşnutsuzluk haline getirilmeliydi.

Lenin şöyle devam ediyordu:

> Ne bir parlamentoya ne de toplantı özgürlüğüne sahibiz; bununla birlikte bir sosyal demokratı dinlemek isteyen işçiler için toplantılar düzenleyebiliyoruz. Bütün toplumsal sınıfların bir demokratı dinlemek isteyen temsilcileri için de toplantılar düzenlemeyi becerebilmeliyiz; çünkü pratikte "komünistlerin her devrimci hareketi desteklediklerini" ve bundan ötürü sosyalist inançlarımızı bir an bile gizlemeksizin bütün halk önünde genel demokratik görevlerimizi ortaya koymak ve vurgulamak zorunda olduğumuzu unutan kimse, sosyal demokrat olamaz. Pratikte, her türlü genel demokratik sorunun ortaya atılmasında, önem kazanmasında ve çözümünde herkesin önüne geçme yükümlülüğünde olduğunu unutan kimse, sosyal demokrat değildir.

Lenin'e göre, sosyal demokrasi, Rus halkının demokrasi mücadelesindeki büyük önderi olmalıydı. Fakat görevini bu şekilde kavradığında tek bir örgütsel biçime sahip olabilirdi: katı disipline sahip, dar profesyonel devrimci bir çevre. İşçi kitleleri partinin etkisi altına girmeliydi, ancak ona üye olamazlardı. Lenin, Rusya'da Batı Avrupa tipi bir işçi partisi olanaklı olmadığını düşünüyordu. Öncelikle polis buna izin vermezdi, ama daha derinde yatan neden başkaydı: Bu türden bir parti, devrimci görevini yerine getirmeyi başaramayacaktı. Rus sosyal demokrasisinin, halk tribünü ruhunu içinde taşımasına izin verilemezdi. Yine Lenin'in 1902 tarihli metninden devam edelim:

> En büyük örgütsel günahımız, acemiliğimiz sonucunda Rusya'da devrimcilerin saygınlığını zedelememiş olmamızdır. Teorik sorunlarda savrulan, ufukları dar, kendi hareketsizliğini yığınların kendiliğindenliğiyle meşrulaştıran, bir halk sözcüsünden çok sendika sekreterine benzeyen, düşmanlarının bile saygısını kazanacak kadar kapsamlı ve yürekli bir plan düşünmekten aciz ve kendi zanaatinde, yani siyasi polisle mücadelede deneyimsiz ve beceriksiz böyle bir kimse, devrimci değil, acınası bir çolpadır!
>
> Bu içten sözlerden ötürü hiçbir militan alınmasın, zira yetersiz hazırlık söz konusu olduğu ölçüde, bu sözleri herkesten önce kendime yakıştırmaktayım.

Bir zamanlar, çok geniş ve son derece kapsamlı görevleri üstlenen bir çevrede faaliyet göstermekteydim ve o çevrenin üyeleri olan hepimiz, çok tanınmış bir sözü değiştirerek, 'Bize bir devrimciler örgütü verin, Rusya'yı altüst edelim!' diyebileceğimiz bir tarihsel anda, acemice hareket ettiğimizin bilinciyle katlanılmaz acılar çekiyorduk.

Marx, genç Lenin'in tezlerinin her bir kelimesini imzalardı. Ancak dönemin Rus sosyal demokratlarının hatırı sayılır bir bölümü Lenin'in teorisine karşı çıkıyordu. Bu yüzden iki farklı eğilim doğdu: Rus sosyal demokrasisi ya proletaryanın sınıfsal konumunu iyileştirme görevini üstlenen bir işçi partisi olacak, doğal olarak Çarlık karşıtı siyasi mücadeleye de katılacaktı; ancak yaklaşmakta olan devrim yalnızca bir burjuva devrimi olabileceğinden, devrimci gelişmenin temposu da burjuvazi tarafından belirlenmek zorundaydı. Ya da kitleleri burjuva devrimine yöneltme görevini üstlenen profesyonel devrimcilerin gizli örgütü olacaktı.

Rus sosyal demokrasisi içindeki birbirine düşman iki eğilim, ilk defa 1903 yılında Londra'da yapılan parti kongresinde gözle görünür hale geliyordu. Rus sosyalistleri o dönemde ancak yurtdışında rahatsız edilmeden kongre yapabiliyorlardı. Parti tüzüğü tartışılırken, birinci paragraf nedeniyle bir bölünme yaşandı. Lenin, "partinin örgütlerinden birine katılanlar üyedir," ifadesini kullanırken; Martov, "partinin denetiminde çalışan herkes üyedir," maddesini öneriyordu.

Rus sosyal demokratları, görünüşte hiçbir şey ifade etmeyen bu fark nedeniyle bölündü. Üç düzine delegenin katıldığı oylamada, Lenin rakiplerinden birkaç oy fazla aldı. O günden itibaren, partideki fraksiyonu kendisine Çoğunluk ya da Bolşevikler adını verirken; Martov yanlıları Azınlık ya da Menşevikler adını aldı. Londra'daki birbiriyle dalaşan ve hararetle kılı kırk yaran Rus göçmenler grubu, dünya tarihi yazıyordu. O vakit Bolşevizm doğdu.

Lenin ile Martov arasındaki fark ne anlama geliyordu? Dönemin (illegalite vs.) Rusya koşullarında, sosyalizmin dostları kendiliğinden iki parçaya bölünmüştü: gizli siyasi etkinlikleri gerçekleştiren aktif parti çalışanları ve sosyal demokrasi davasını ellerinden geldiğince destekleyen, ancak yine de bireysel mesleklerinde çalışmayı sürdüren sempatizanlardan oluşan daha büyük bir kitle. Martov'un ifadesine göre, sempatizanlar da parti yönetiminin direktifleri uyarınca işçi, üniversite öğrencisi vs.

olarak faaliyet gösterdikleri sürece parti üyesi olabilirlerdi. Bu koşulda, bu insanlar da parti politikasının yönünü ve yöneticileri belirlemekte söz sahibi olacaklardı.

Lenin'in görüşüyse bundan tamamen farklıydı. Sempatizanların partinin kaderine hiçbir şekilde etki etmesine olanak tanımıyordu; çünkü onun gözünde parti, aktif komploculardan oluşan dar bir çevreden başka bir şey değildi. Martov, hiç de elverişli olmayan Rusya koşullarında dahi, özgürce kendi hakkında karar alan kitle hareketi fikrini canlı tutmak istiyor; Lenin ise istemiyordu. Martov Rus sosyal demokrasisini dönemin Batı Avrupa işçi hareketine yakınlaştırmak istiyor; Lenin ise istemiyordu.

Lenin'in parti kongresindeki konuşmalarının birinden bir alıntı, durumu son derece açık bir biçimde ortaya koyuyor. Söz konusu sözler, örgütlenme sorununda o zamanlar Menşevikler ile birlikte hareket eden Troçki'ye yönelik:

> Yoldaş Troçki, parti bir komplocular örgütü değildir diyorsa, *Ne Yapmalı?* başlıklı metnimin anafikrini tamamen yanlış anlamış. Bana bu itirazda bulunan başka birçok insan oldu... O [Troçki], partinin sadece, tamamı ya da neredeyse tamamı partinin denetimi ve yönetimi altında faaliyet gösteren, ama tamamı partiye üye olmayan ve olmasına asla izin veremeyeceğimiz dev işçi sınıfı kitlesine önderlik eden bir öncü birlik olduğunu unutmuş. Yoldaş Troçki'nin bu temel hatası sonucunda hangi çıkarımlara vardığına bir gerçekten bakın. Kitlesel işçi tutuklamalarında bütün işçiler partimize üye olmadıklarını beyan ettiklerinde, partimizin garip bir izlenim bırakacağını söylüyor. Sonunda tam tersi olmuyor mu; garip bir izlenim bırakan, Yoldaş Troçki'nin sözleri değil mi? Biraz deneyime sahip her devrimciyi sevindirmesi gereken şey, onu üzüyor. Grev ve gösteriler nedeniyle tutuklananların yüzlercesinin, binlercesinin partimize üye olmadığının ortaya çıkması, yalnızca örgütlerimizin iyi olduğu, görevimizin hakkını verdiğimiz, dar bir yönetici çevreyi yeraltında korumayı başardığımız ve mümkün olduğunca geniş bir kitleyi harekete dahil ettiğimiz anlamına gelir.

Bunlar gerçekten de iki farklı dünyaydı. Martov'la Troçki için, siyasi etkinlik gösteren işçilerle parti aynı şeydi; Lenin içinse, parti esrarlı bir biçimde yönlendiren bir güç olarak işçilerin arkasında ve üstünde yer alıyordu. Lenin polemik yaparken kuşkusuz, formülünün işçileri partiden uzaklaştırdığından çok, hiçbir şeye cesaret etmek istemeyen geveze entelektüellerden parti üyeliği onurunu esirgemek istediğini vurguluyordu. Ama bu, temel gerçekleri değiştirmez.

Lenin, işçileri hiçbir surette hor görmüyordu. Geleceğin işçilerin olacağından son derece emindi ve geçmişte fabrika işçisi olanları profesyonel devrimcilerden oluşan çevreye dahil etmekte bir çekince görmüyordu. Ama Rus işçilerinin ilk görevi, burjuva devrimi mücadelesinin kazanılmasıydı ve bu siyasi hedef karşısında diğer her şey tali önemdeydi.

Rusya Sosyalist Partisi'nde yeniden birlik sağlamaya yönelik tüm çabalara rağmen, Bolşevizm ile Menşevizm arasındaki çatlak 1917'ye, hatta günümüze kadar var olmayı sürdürdü. Sıradan sosyalist Rus işçisi 1917'ye dek, fraksiyonlara fazla anlam yüklemeden, kendisini yalnızca sosyal demokrat olarak görse de, gerek sürgündeki gerekse ülkedeki aktif önderler grubu, birkaç geçici birlik kararına rağmen ayrılığı sürdürdü. Lenin ise 1903'ten itibaren kendi anladığı anlamda devrimci bir parti yaratmaya başladı. 1905 yılında, Bolşevizm mücadelede verdiği ilk sınavdan alnının akıyla çıkacaktı.

1905 yılında Rus Devrimi, bir parti merkezinin emriyle değil, aslında Lenin'in öngördüğünün aksine, kitlelerin kendiliğinden ayaklanmasıyla başladı. Çar'ın savaşta Japonya karşısındaki yenilgisi hükümetin otoritesini sarstığında, halk ayağa kalktı. Lenin, 1905 olaylarının plana aykırı niteliğinin tamamen bilincindeydi. Karısı Krupskaya'nın 'anılarında' anlattığı üzere, Lenin 1905 yılının Ekim ayında şöyle demişti: "Ben olsam, ayaklanmayı bahara kadar ertelerdim. Ama zaten bize soran yok."

Devrim, Petersburglu işçilerin Papaz Gapon öncülüğünde Çar'ın sarayının önünde gösteri yaptığı 'Kanlı Pazar'la başladı. Ordu, işçilerin üzerine ateş açtı; bin ölü meydanda yığılıp kaldı. Artık halkın öfkesi tüm Rusya'yı sarmıştı. Aralık ayına dek tüm yıl, işçilerle memurların grev ve gösterileri, köylü isyanları, kara ve deniz kuvvetlerinde ayaklanmalarla dolup taşıyordu. Çar, Rus parlamentosu Duma'yı onamak zorunda kaldı. Devrimin doruk noktasını, sonucunda hükümetin muzaffer olacağı Moskova işçilerinin Aralık Ayaklanması oluşturuyordu.

O andan itibaren devrim başarısız olmaya başladı. Tek başına devrimci işçilerin cesareti Çar'ı devirmeye yetmiyordu, çünkü köylü ve asker hareketleri hâlâ fazlasıyla seyrek ve dağınıktı. Bu yüzden, hükümet orduyu yeniden itaate sevk ederek, köylülerin ayaklanmasını şiddetle bastırabiliyor; böylece işçilerin çabaları da başarısızlığa mahkum oluyordu.

Lenin, 1905 Rus Devrimi'nin niteliğine dair görüşünü apaçık ifade ediyordu:

> Rus Devrimi'nin kendine haslığı, toplumsal içeriği itibarıyla burjuva demokratik, mücadele araçları itibarıyla ise proleter bir devrim olmasında yatmaktadır. Burjuva demokratikti, çünkü dolaysız olarak hedeflediği ve kendi gücüyle erişebildiği şey demokratik cumhuriyet, sekiz saatlik iş günü, soyluların devasa topraklarına el koyulması, kısacası Fransa'da burjuva devriminin 1792-1973 yıllarında büyük oranda başvurduğu önlemlerdi. Ancak Rus Devrimi aynı zamanda, sadece proletaryanın öncü gücü, hareketin öncüsünü oluşturması anlamında değil, proletaryanın özgül mücadele aracı olan grevin belirleyici önemdeki olayların dalgamsı seyrinde kitleleri canlandırıp harekete geçirmekte başat rol üstlenmesi ve en karakteristik mücadele aracı olması anlamında da bir proleter devrimdi.

Lenin 1905 yılının son ayları hakkında şöyle devam ediyordu: "Proletarya, hareketin en önünde ilerliyordu. Kendine sekiz saatlik iş gününü devrimci yöntemlerle fethetme görevini vermişti. O zamanlar Petersburg proletaryasının mücadele şiarı, 'sekiz saatlik iş günü ve silahlar!' idi. Devrimin kaderini silahlı mücadelenin belirleyebileceği ve belirleyecek olduğu, gittikçe artan sayıda işçi için aşikardı." Petersburg işçileri o dönem, Rus halkının en devrimci enerjiyle dolu ve en aydın kesimini oluşturuyordu. Şiarlarının sekiz saatlik iş günü olması, devrimin zaferinden sonra da girişimci sınıfının var olmayı sürdürmesini beklediklerini, kısacası devrimi bir burjuva devrimi olarak gördüklerini gösterir.

Çar'a karşı aktif mücadelede, iki sosyal demokrat fraksiyon da, önderlik içindeki teorik tartışmalardan bağımsız olarak, birbirlerinin yanı sıra Halkçılar (Sosyal Devrimciler) ile de bir araya geliyordu. Bolşevikler'in 1905'te diğer sosyalist ve devrimci gruplardan daha fazla başarı elde ettiğine ve kitleleri daha çok etkilediğine dair elimizde herhangi bir kanıt yok. Hatta meşhur Petersburg İşçi Sovyeti'nin kurulması yönünde inisiyatif alanlar, Menşevikler oldu. Henüz Rus halkının gözünde siyasi bilgelik konusunda tekel olma iddiasında bulunabilecek herhangi bir öncü grup mevcut değildi. Çoğunlukla, işçi kitleleri genel anlamda devrimciydi ve herhangi bir fraksiyona bağlı değildi. Aynısı, köylüler, askerler, memurlar ve üniversiteliler açısından daha da geçerliydi.

Troçki, Petersburg İşçi Sovyeti'nin doğuşuyla ilgili şöyle yazıyordu:

> Birkaç yüz işçiyi sıkıca ve gizlice bir arada tutan ve ayrıca Petersburg'lu birkaç bin işçi üzerinde büyük bir etkiye sahip olan sosyal demokrat örgüt, temel

deneyimlerini siyasi düşüncenin ışığıyla aydınlatarak kitlelere sloganlar sunabiliyordu. Ama çalışmasının en büyük kısmını daima kitlelerden gizli laboratuvarlarda gerçekleştirdiğinden, yüz binlerce kişiden oluşan kitleleri canlı bir örgüt bağıyla bir araya getirmeye gücü yetmiyordu. Sosyal Devrimciler'in örgütlenmesiyse, yeraltı varoluşunun aynı hastalığından, şuursuzluk ve metanet eksikliği yüzünden, daha fazla mustaripti. Bir yandan eşit güçteki iki sosyal demokrat fraksiyon arasındaki sürtüşmeler, diğer yandan bu iki fraksiyonun Sosyal Devrimciler ile mücadelesi, partilerden bağımsız bir örgütün oluşturulmasını elzem kılıyordu.

Böylece, her beş yüz işçiye bir delege düşecek şekilde Petersburg Delegeler Sovyeti oluşturuluyordu. Büyük işletmeler, bu ilke uyarınca temsilcilerini seçiyorlardı. Küçük işletmelerse, seçim için birleştiriliyorlardı. Sendikalar da, İşçi Sovyeti'nde temsil hakkına sahipti. Bu Petersburg İşçi Sovyeti, Çarlığın aşılması için kurulmuş devrimci bir mücadele örgütüydü; ancak o zamanlar kimse bir sovyetler sisteminin gelecekte parlamentonun yerine geçmesi gerektiğini düşünmüyordu. Bolşevikler de dahil tüm Rus devrimcileri 1905 yılında, devrimin zaferinden sonra en geniş demokratik temelde seçilecek olan Rusya çapındaki bir kurucu meclisin ulusun kaderini belirleyeceği konusunda hemfikirdi. İşçi Sovyeti, ulusal meclise ulaşmak için bir mücadele aracı olmalıydı, ancak onun yerine geçmemeliydi.

Lenin 25 Kasım 1905'te yazdığı bir metinde sovyet sisteminden bahsediyordu. O zaman sovyetlere bakışı 1917'dekinden tamamen farklıydı. Petersburg İşçi Sovyeti yönetimi, anarşistlerin temsilcilerinin Sovyet'e kabul edilmesi yönündeki başvurusunu geri çevirmişti. Lenin bu kararı tamamen doğru buluyor ve aşağıdaki oldukça anlamlı gerekçeyle savunuyordu:

> İşçi Temsilcileri Sovyeti'ni bir işçi parlamentosu ya da proletaryanın özyönetim organı olarak görseydik, anarşistlerin reddedilmesi kuşkusuz doğru olmazdı. Anarşistlerin işçilerimiz arasındaki etkisi çok şükür oldukça kısıtlı olsa da, yine de belirli sayıda işçi tartışmasız bir biçimde onların yanında... Siyasi mücadeleyi reddeden anarşistler, bu mücadeleyi yürüten bir kuruma katılmak istiyorlarsa kuşkusuz bu büyük tutarsızlık, bir kez daha anarşistlerin dünya görüşünün ve taktiğinin oynaklığını bütünüyle gösteriyor. Fakat oynaklık nedeniyle bir parlamento ya da özyönetim organından dışlanamazsınız.

Ancak Lenin'e göre İşçi Sovyeti, "bir işçi parlamentosu, proleter özyönetim organı, ayrıca hiçbir şekilde özyönetim organı değil, belirli hedeflere erişmek için bir mücadele örgütüdür." Bu mücadele örgütü, geçici bir anlaşma uyarınca şunlardan oluşuyordu: Rus sosyal demokrasisi, Sosyal Devrimciler ve örgütsüz devrimci işçiler. Rus devrim mücadelesi, "halkın büyük çoğunluğunca kabul gören, acil demokratik taleplere" dairdi. Ancak anarşistler siyasi reformlara karşıydı ve deyim yerindeyse "bizim demokratik devrimimizi gerçekleştiren" mücadele birliğinde onlara yer yoktu. Orada yalnızca engelleyici ve kafa karıştırıcı bir etkileri olabilirdi.

Temel ilkesini, işçilerin, aynı zamanda örgütsüz devrimci işçilerin de kendi kaderlerini tayin hakkının oluşturduğu sovyet düşüncesinin Menşevizm ile gayet uyumlu olduğu, Bolşevizm'leyse hiç uyumlu olmadığı açık. Lenin, kitlelerin kendiliğinden hareketinin ciddi ve devamlı bir devrimci başarı elde edebileceğine inanmak istemiyordu. Onun gözünde bu tür bir işçi meclisi, zorunlu olarak bir kafa karışıklığı merkezi oluştururdu. 1905 devrim hareketinin bulunduğu aşamada Bolşevikler, İşçi Sovyeti'ni kabullenmek zorunda kalmış, fakat asla bu kurumu yaratmamışlardı.

1917 yılının Ocak ayında Zürih'te, Kanlı Pazar'ın on ikinci yıldönümünde yaptığı son derece ilginç bir 1905 Rus Devrimi'ni anma konuşmasında dahi, Lenin işçi meclislerine yalnızca önemsiz birkaç cümleyle değinmekle yetinmişti. 1917 yılının başında dahi sovyetler, Lenin için devrim teorisinde tali bir rol oynamaktaydılar. Lenin'in sovyetler hakkındaki kanaatini ilk olarak yeni Rus Devrimi'nde 1917 Şubatı'ndan itibaren yaşanan deneyimler temelden değiştirecekti.

Petersburg Sovyeti'nin, ilk başkanı olarak örgütsüz genç bir avukat olan Nossar-Krustalev'i seçmiş olması, 1905 yılındaki ortamı anlamamız için bir ipucu verir. Troçki bu konuda şöyle diyordu: Pratik konulardaki büyük zekası ve atılganlığıyla, başkan olarak enerjik ve maharetli olmasıyla, iyi bir konuşmacı olmasa da atılgan kişiliğiyle, ne bir politik geçmişe ne de politik bir yüz ifadesine sahip olmasıyla Krustalev, 1905 yılının sonlarında kendisine düşen rol için yaratılmış gibiydi. İşçi kitleleri devrimci bir ruh haline ve gelişmiş bir sınıf hissine sahip olsalar da, çoğunlukla açıkça dile getirilmiş bir partili karakterden yoksunlardı. Sovyet

hakkında söylediklerimiz, Krustalev'in kendisi için de geçerli. Politik bir geçmişe sahip tüm sosyalistler partiliydiler ve partilerden birine üye olan birisinin adaylığı, daha Sovyet'in kurulması aşamasında sürtüşmelere neden olurdu.

Kısacası, Petersburg proletaryası, kendini nasıl 1905'te karanlık bir maceracı olan Gapon'a emanet ettiyse, Ekim'de de partisiz radikal Krustalev'e emanet etmişti. Rusya'daki en ileri işçilerde bile o zaman Bolşevikler'in önderliğine dair bir ize rastlanmadığı görülüyor. Aralık ayında tutuklanmasının ardından, Krustalev'in İşçi Sovyeti yönetimindeki makamının yerine, politik önderliğini Troçki'nin üstlendiği üçlü bir kurul geçti. Troçki'nin, Lenin'inkinden tamamıyla ayrılan Rus Devrimi anlayışına aşağıda değineceğiz.

Rus sosyal demokrasisinin önderleri arasında, II. Nikolay'ın devrilmesinin ardından gelecekte devrimci hükümetin nasıl kurulacağına dair tartışmalar daha 1905 Şubatı'nda başlamıştı. Olayların gidişatı, bu iyimser spekülasyonları haklı çıkarmadı. Ancak 1905 yılının tartışmaları, Bolşevik ve Menşevik teorilerin o zamanki hallerini açık ve net bir biçimde gösterdiklerinden, yine de olağanüstü önemli olmayı sürdürdüler.

Aralarında o dönem teorisyen Martinov olarak öne çıkan Menşevikler'in yaklaşımı şöyleydi: Rus Devrimi, bir burjuva devrimdir. Çar devrildiğinde, ulusal kurucu meclis, demokratik reformları hayata geçirmekle yükümlü olan burjuva-cumhuriyetçi bir hükümet görevlendirecek. Endüstri işçilerinin toplam nüfus içindeki düşük oranı ve bu tarım ülkesinin ekonomik açıdan geri kalmışlığı nedeniyle, Rusya'da sosyalizmin zaferi şimdilik mümkün değil. Gelecek devrim hükümetinde birkaç sosyalist bakanın da olacağını düşünelim: Bunlar, çaresiz bir duruma düşerlerdi.

Ya katı bir biçimde burjuva devrimi çerçevesi içinde kalacak; bu durumda işçi sınıfı karşısında, varolmayı sürdürecek, hatta oldukça gelişecek olan kapitalizmin tüm karanlık yönlerinin sorumluluğunu taşıyanlar arasında olacaklardı. Bu şekilde, sosyal demokrasi proletaryanın gözünde rezil olurdu. Ya da sosyalist bakanlar, hükümetin içinde mücadeleye girişecek, işverenlere karşı işçileri korumak amacıyla katı önlemler talep edeceklerdi. O zaman iradeleri dışında sosyalizmin yörüngesine girmek zorunda kalacaklardı. Burjuvazide panik ve sosyalizm korkusu uyandıra-

rak, burjuvaları yeniden gericilik saflarına iteceklerdi. Sosyalizme hazır olmayan bir ülkede işçi sınıfı, ümitsiz bir sosyalizm mücadelesinde yenilmek zorunda kalacaktı. Sonuç, belki de, burjuvazinin sosyalizm karşısında ehven-i şer göreceği mutlakiyete dönüş olacaktı.

Rus sosyal demokratları, gerek burjuva cumhuriyetinin hizmetinde rezil olma, gerekse de dürüstçe bir tutarlılık sonucunda karşı-devrime yol açma tehlikelerinden yalnızca geçici devrim hükümetinden uzak durarak kaçınabilirlerdi. Devrimi tüm güçleriyle desteklemeli, fakat Çar'ın devrilmesinin ardından hükümeti kurma görevini burjuva partilerine bırakmalı ve muhalefette işçi sınıfının özel çıkarlarını savunmalıydılar.

Bu düşünce silsilesinden, Menşevikler'in, proletaryayla burjuvazi arasındaki karşıtlığın üzerinin her tür örtülmesini reddeden ve sosyal demokratların bir burjuva hükümetine her tür katılımını 'Jaurèsizm' olarak damgalayan, Batı Avrupa'daki anlamında tamamıyla radikal bir işçi partisi olduğu görülüyor. Fransız sosyalist Jaurès'nin, Fransız işçi sınıfının cumhuriyetin müdafası için burjuva-cumhuriyetçi hükümete girmek zorunda olduğu teorisi, o dönem Enternasyonal'de hararetli tartışmalara yol açmıştı. Bu konuda fikirler birbirinden ayrılıyordu. II. Enternasyonal'in Amsterdam Kongresi, Jaurès'nin taktiğini tasvip etmemişti ve Menşevikler Enternasyonal'in kararlarının ruhuna uygun davranmak istiyorlardı.

Buna karşın Lenin, Menşevikler'in taktiğine katı bir biçimde karşı çıkıyordu. Menşevikler'in 'sol' radikalizmine karşı 'sağ' gözüken, ancak yalnızca Batı Avrupa sosyal demokrasisindeki farklı eğilimlerin kendisi için önemi olmadığı anlamına gelen bir yaklaşımı savunuyordu. Bu, 1905'te sosyalizmin Rus olmayan tüm biçimlerine o kadar aykırıydı ki, karşısında radikallerle revizyonistler arasındaki bütün yön tartışmaları anlamsızlaşıyordu.

1905'te, gerçekten Marksist olan, ancak Batı Avrupa'da o dönem en radikali de dahil olmak üzere hiçbir sosyal demokratın dile getiremeyeceği devrimci-demokratik işçi ve köylü diktatörlüğü şiarını savunan Lenin şöyle yazıyordu:

> Martinovcu kaosun kaynağını nerede aramalı? Demokratik ve sosyalist dönüşümlerin birbirleriyle karıştırılmasında, burjuvazi ile proletarya arasında yer alan halk tabakasının, yani yoksul kent ve köy nüfusundan oluşan küçük burjuva kitlenin, yarı-proleterlerin, yarı iş adamlarının rolünün unutulmasın-

da, minimum programımızın gerçek anlamının anlaşılamamasında (ki bunlar, burjuva devletine yönelik sosyalist taleplerdi) ... Aslında, bu programdaki tüm ekonomik ve politik reformları, cumhuriyet, halkın silahlandırılması, kilise ile devletin birbirlerinden ayrılması, tüm demokratik özgürlükler, kararlı ekonomik reformlar taleplerini hatırlayın. Bu reformların, alt sınıfların devrimci-demokratik bir diktatörlüğü olmaksızın burjuva toplumunda hayata geçirilmesinin imkansız olduğu anlaşılmıyor mu? Burada yalnızca burjuvazi karşısındaki proletaryanın değil, her tür demokratik dönüşümün aktif motorunu oluşturan alt sınıfların söz konusu olduğu açık değil mi? Bu sınıflar, proletarya artı küçük burjuva bir yaşam sürdüren milyonlarca ve milyonlarca kentli ve köylü yoksul demek.

Yani Lenin, sadece burjuvazi ve proletarya sınıflarını değil, onların yanı sıra, aralarında yer alan muazzam büyüklükteki orta sınıfı da hesaba katmasıyla tüm diğer sosyal demokratlardan ayrılıyordu. Bu orta sınıfın, sosyalizme olmasa da, proletarya önderliğinde devrimci bir demokrasiye yaklaştırılabileceğini öngörüyordu. Burjuvaziye karşı bir burjuva devriminin görünüşteki çelişkisini, yani Marx ile Engels'in 1848 yılındaki temel düşüncesini Lenin bu şekilde anlıyordu.

Tüm ciddi sosyalistler, bir halk devriminin ancak halkın çoğunluğu istediğinde mümkün olabileceği konusunda daima hemfikir olmuşlardır. 1905 yılının büyük devletleri arasında, endüstri işçileri olsa olsa İngiltere'de halkın çoğunluğunu oluşturuyordu. Fransa ve İtalya'da, Avusturya-Macaristan ve Japonya'da görece küçük bir azınlık oluşturuyorlardı. Birleşik Devletler ile Almanya'daysa görece büyük bir azınlıktılar.

İngiltere'deki özel koşullar bir yana bırakıldığında, işçi sınıfı her yerde ancak diğer sınıflar ve halk tabakalarıyla ittifak yaparak iktidara gelebilirdi. Böyle bir ittifak 1848 yılında mevcuttu ya da en azından, demokrasi şiarıyla mümkün gözüküyordu. Yaklaşık 1850'den itibaren Kıta Avrupası'ndaki devrimci durumun ortadan kalkmasıyla beraber, bu ittifak da her yerde dağılmıştı. Köylüler ile şehirli orta sınıf, burjuvazinin partilerine, hatta tarımsal feodalizm saflarına katılmışlardı. Böylece, sosyalist ve proleter olmayan her şey, Batı Avrupa'daki radikal sosyalistlerin gözünde "gerici bir kitle" oluşturuyordu. Bu kitlenin bir kısmıyla girilen her tür ittifak, sınıf düşmanının, yanı burjuvazinin tarafına geçmek olarak görülüyordu.

Buna karşın 1905 yılında Rusya'da, devrimci eyleme geçmeye hazır, kocaman bir orta sınıf vardı. Söz konusu orta sınıf, özellikle de, milyonlarca yoksul köylüden oluşuyordu. Bu kitleler, politik düşünceye uyanmış oldukları ölçüde, "Halkçı partileri", yani Sosyal Devrimciler ve benzeri partileri temsilcileri olarak görüyorlardı. Lenin'e göre, Çarlığın devrilmesi ancak milyonlardan oluşan bu yığınların harekete geçirilmesiyle mümkün olabilirdi. Zira isyan etmemesi halinde hiçbir ayaklanmanın başarılı olamayacağı ordu da büyük ölçüde köylü çocuklarından oluşuyordu. Gerçi bu tür müttefiklerle birlikte özel mülkiyet ortadan kaldırılamazdı, ama büyük toprak sahiplerinin ve kilisenin mülkleri kamulaştırılabilir, eski Çarlık otoritesi yerle bir edilebilir ve radikal demokratik bir cumhuriyet kurulabilirdi.

Bu hedef net bir şekilde göz önünde tutulduğunda, Gapon gibi kişilikler "Halkçı" harekete önderlik ederken dahi, küçük burjuva demokratlarıyla ittifaktan çekinemezdiniz. Ardından, koalisyon zafere ulaştığında, sosyal demokratlar, devrimci demokratlarla birlikte hükümete girmekte tereddüt yaşamamalıydı. Bunun üstüne büyük burjuvazi, saf demokrasi korkusundan çark edip Çarlığa ve feodalizme geri dönerse, korkmaya gerek yoktu. Köylülerle, zanaatkarlar ve askerlerle ittifak halindeki işçiler, bu düşmanı da mağlup edebilirdi. Tüm bunlar gerçekleştiğinde Rusya'da sosyalizm kurulmuş olmazdı; hâlâ özel mülkiyet ve ekonomik yasaları çerçevesinde hareket edilirdi. Ancak yine de bu tür saf bir demokrasi, işçiler için büyük bir kazanım anlamına gelir ve sosyalizme doğru gelişmenin devamı için en iyi zemini oluştururdu.

Lenin'in gizli tuttuğu son düşüncesi, daha o zamandan, katı bir disipline sahip Bolşevikler'in bu türden demokratik bir koalisyon bünyesinde, romantik bir şekilde kafası karışık Sosyal Devrimcileri ve devrim konusunda biçare olan Menşevikler'i devre dışı bırakmayı başaracağıydı. O zaman Bolşevikler, demokratik cumhuriyetin yegane önderi olacaklardı.

Bolşevizm ile Menşevizm arasındaki zıtlığın "sağ ya da sol", "radikal ya da ılımlı" kavramlarıyla yeterince açıklanamayacağı görülüyor. Daha çok, Menşevikler 1905'te Batı Avrupalı modern tarzda düşünürken, Bolşevikler 1848 tarzında düşünüyorlardı. İkisinden hangisinin haklı olduğunu ancak zaman gösterebilirdi. O zaman Rusya'daki orta sınıfların, yalnızca Çar'a değil, aynı zamanda burjuvaziye de karşı olan devrimci-

demokratik bir mücadelenin parçası olup olamayacağının ortaya çıkması gerekiyordu. İşçi ve köylülerin devrimci-demokratik diktatörlüğü, köylülerin özgür mülk sahibi haline geldikleri anda burjuvalaşarak, işçilerle ittifaka tenezzül etmeyecek olmaları ve diğer yandan, işçilerin iktidarı ellerine geçirir geçirmez sosyalizme yönelecek olmaları anlamında tamamıyla bir hayalden ibaret değil miydi? Lenin'in sınıflar arasındaki demokratik geçiş aşaması teorisi, bütünüyle, sınıf çelişkilerinin dünya çapında keskinleşmesiyle uyuşmayan bir ütopya değil miydi? 1905 yılında henüz tüm bu sorulara yanıt vermek mümkün değildi.

Lenin, teorisini etkileyici bir devrimci coşkuyla Menşevikler'e karşı savunuyordu:

> [O dönem Menşevikler'in gazetesi olan] *Iskra*'ya 'Yaşasın geçici devrim hükümeti!' sloganı üstünden başka türlü bakalım. Didaktik bir şekilde buyuruyorlar: 'Yaşasın' ve 'hükümet' sözcüklerinin bir aradalığı bir küfürdür. Bu, boş bir cümle değildir de nedir? Hem mutlakiyetin devrilmesinden bahsediyorlar, hem de devrim hükümetine tezahürat yapmakla itibarlarına leke sürülmesinden çekiniyorlar... Bir görüntü: Petersburg işçi ayaklanması zafere ulaşmış, mutlakiyet devrilmiş. Geçici bir devrim hükümeti ilan edilmiş. Silahlı işçiler, "Yaşasın geçici devrim hükümeti!" diye bağırıyorlar. Yanlarında duran, yeni Iskra'cılar, edepli bakışlarını göğe çevirip ahlakçı göğüslerine vurarak, "Ey yüce tanrım, bu günah keçilerine benzemediğimiz, dudaklarımızı bu sözlerle lekelemediğimiz için sana şükrediyoruz," diyorlar.
>
> Cumhuriyeti övmekle itibarlarına leke sürülmesinden çekinmemeleri, hakiki bir mucize. Cumhuriyet, bir hükümeti, hem de -asla hiçbir sosyal demokratın şüphe etmeyeceği üzere- tam da bir burjuva hükümetini şart koşuyor. Geçici devrim hükümetini övmekle demokratik cumhuriyeti övmek arasında ne fark var?
>
> Hayır, kırk bin kere hayır, yoldaşlar! Burjuva demokratlarıyla birlikte, cumhuriyetçi devrime dur durak bilmeden, en etkili biçimde katılmakla itibarınızı lekelemekten çekinmeyin... Rus işçi sınıfı nasıl 9 Ocak'tan sonra, politik kölelik koşullarında, metin ve sebatlı bir ortak eylem için bir milyondan fazla proleteri harekete geçirebildiyse; devrimci-demokratik diktatörlük koşullarında da milyonlarca ama milyonlarca kentli ve köylü mülksüzü harekete geçirecek, Rus Devrimi'ni Avrupa sosyalist devriminin başlangıç aşamasına çevireceğiz.

Lenin'in, Rusya'da demokratik cumhuriyetin zaferinin Batı Avrupa'da sosyalizmin zaferinin başlangıç aşaması olacağı şeklindeki bu son iddiası da, bir süre daha bir gelecek hayali olarak kalacaktı. Zira Rus

Devrimi'nin 1906 ve 1907 yıllarındaki yenilgisi, tüm bu kombinasyonları gündemden düşürüyordu.

Bu siyasi gerilemeyi Lenin sarsılmaz bir sükunetle karşılamıştı. Çalışmalarına yeniden yurtdışında devam etmek zorunda kalıyordu. 1912'den 1914'e kadar Galiçya'da, oradan partiyi yönlendirebilmek için Rus sınırının yakınlarında kaldı. Yandaşlarına, karşı-devrim dönemini legal çalışma olanaklarına uyum sağlayarak geçirmeyi öğretiyordu. Bolşevikler, sansür cenderesinden kurtulmaya çabalayan günlük gazeteler çıkardılar. Duma'da yarım düzine parlamentere sahiptiler. Fakat bunun yanında illegal mücadele örgütünü kuruyor ve kendi zamanlarının gelmesini bekliyorlardı. 1914 yılında Dünya Savaşı başladı ve böylece Rus Devrimi sorunu yeniden güncellik kazandı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Dünya Savaşı
(Ağustos 1914 – Şubat 1917)

Dünya Savaşı patlak verdiğinde Lenin, Galiçya'dan tarafsız olan İsviçre'ye geçerek Zürih'e yerleşti. Yanında, parlak bir konuşmacı ve yazar olsa da politik bir figür olarak Lenin'le karşılaştırılamayacak olan Zinovyev vardı. Lenin ile Zinovyev beraberce, 1914 Kasımı'ndan 1917 yılının başına kadar İsviçre'de "Sosyal Demokrat" adında Rusça bir gazete çıkardılar.

Lenin, savaşın Rus Devrimi'ne dönüşeceğinden emindi. Ve devrim özel savaş koşullarından doğmak zorunda olduğundan, savaşı en ayrıntılı biçimde incelemek, kendine özgü toplumsal niteliğini kavramak ve bunlardan gerekli sonuçları çıkarmak zorunluydu.

Dünya Savaşı'nın ilk aylarında Lenin, arzuladığı netliğe kavuşmayı başardı. Bu düşünüşünün meyvesi, 1915 ilkbaharında ortaya çıkan dahiyane eseri *Emperyalizm - Kapitalizmin Son Aşaması** oldu. Bu kitabın Rusya'da legal olarak yayımlanması gerekiyordu. Bu yüzden Lenin'in buradaki ifadeleri oldukça temkinlidir. Devrimci sonuçları, bilgili okurun satır aralarından çıkarması gerekir. Fakat Lenin'in emperyalizm hakkındaki eseri, o dönemki diğer yazı ve makaleleriyle birlikte, görüşleri hakkında net bir fikir verir.

---

* Lenin'in ünlü eseri, ilk önce Emperyalizm – *Kapitalizmin Son Aşaması* adıyla yayımlandı. Ancak ölümünün ardından, Stalin dönemindeki yeni baskılarında *Emperyalizm – Kapitalizmin En Yüksek Aşaması* adını aldı –çn.

Lenin kapitalizmin iki gelişim aşaması arasında ayrım yapar: Erken kapitalizm, serbest rekabete dayanır. Buna karşın, geç kapitalizmse serbest rekabetin yerine tröst, kartel ve şebekeleri geçirir. Yaşamsal önemdeki metaların üretimi, bütün ülkeler ve kıtalar için bağdaşık olarak gerçekleştirilir. Serbest rekabetin yerini tekeller alır.

Erken kapitalizmin itici gücü sanayici iş adamıyken, şimdi bu görevi büyük finans kuruluşları üstlenmiştir. Tröst ve holdinglerin dev endüstriyel yapıları, büyük bankalarla iç içe geçmiş durumdadır. Her işte artık asıl mesele, meta üretiminin kendisi değil, onunla bağlantılı olan finansmandır. Geç dönemin tipik kapitalisti artık öncü sanayici değil, gücünü paradan alan spekülatördür. Kapitalizm artık, insanlıktan topladığı haraçlardan geçinen paraziter bir rantiyecilik üretmektedir.

Paraziter, tekelci bir sisteme dönüşmesiyle, kapitalizm ilerici niteliğini kaybetmiştir. Artık üretimi artırmak yönünde belirleyici bir çıkara sahip değildir; bilakis, şiddet yoluyla rantiye kârını garanti altına almak onun için yeterlidir. Modern bir süper güç, belirli sayıda dev finans kapital kuruluşunun ulus çerçevesinde bir araya gelmesinden başka bir şey değildir. Dünya siyaseti, bu finansal şiddet merkezlerinin tüm ülkelere ve halklara egemen olma mücadelesidir.

Kapitalist burjuvazinin özgürlükçü liberal eğilimi, tekelci kapitalizme geçişle beraber anlamsızlaşmıştır. Tekelci kapitalizmin ifadesi olarak devlet, ancak içeride ve dışarıda gaddarca şiddet uygulayarak varlığını sürdürebilir. Bu en yeni aşamasında kapitalizm, büyük bir orduya ve güçlü bir donanmaya gereksinim duymaktadır. Monarşist otoriteyle uzlaşmakta bir beis görmez. Bürokratik devlet aygıtını kendi hizmetine koşar. Feodalizmin kalıntılarını kendi hedefleri için kullanır.

Böylece, tarımsal geri kalmışlığına rağmen Çarlık Rusyası gibi bir devlet de, modern emperyalist şemaya fevkalade uymaktadır. Zira finans ve endüstri sermayesi, tam da 1906 ile 1914 arasındaki karşı-devrim yıllarında muazzam bir gelişme göstermişti. Fransız tahvillerinden gelen milyarlar, spekülasyonu ve kârı daha da artırmıştı. Soygunculuk hırsı içindeki kokuşmuş Rus beyliği, şimdi hem feodalizmi hem de finans kapitalizmini aynı anda içermekteydi. Duma, bu iki gücün belirli bir uzlaşmaya vardıkları zemini oluşturuyordu. Rus bakış açısından Dünya Savaşı bu emperyalist beyliğin bir yağma seferiyken; aristokrasi yeni ülkeler, finans kapital ise yeni kârlar fethetme peşindeydi.

Savaşın patlak vermesi görünüşte finans kapitalizminin iktidarını inanılmaz ölçüde güçlendirse de, Lenin'e göre, diğer yandan bütünüyle yeni devrim olanakları yaratıyordu. Savaş ilk önce ulusun tüm güçlerini iktidardaki zümrenin elinde topluyor; savaş ekonomisi, tekelci kapitalizmin zaferi anlamına geliyordu. Şimdi ülkenin tamamının ekonomisi gerçekten, başkentten en uzak köye dek belirli kurallara göre bağdaşık olarak komuta edilen tek bir dev holding gibiydi. Devlet artık, gerçekten de, merkezi iktidar ve şiddet aygıtının en gelişmiş haliydi ve sınırları dahilinde artık hiçbir 'özgürlüğe' göz yumamazdı.

Anglo-Sakson ülkelerde devlet şimdiye dek bireylerin belirli bir hareket özgürlüğüne müsaade etmişti. Savaşın başlamasıyla bu sona eriyordu. Artık İngiltere ve ardından Amerika Birleşik Devletleri de, finans kapitalin politik diktatörlüğü ve bağdaşık savaş ekonomisiyle merkezî şiddet makinelerine dönüşmekteydiler. Emperyalizm çemberi böylece kapanmaktaydı; tüm dünyada tek bir boşluk yoktu.

Fakat savaşın sürdüğü her bir ayla, emperyalist tekelci kapitalizmin halk kitlelerine uyguladığı baskı artardı. Barış döneminde tekelci kapitalizm zaman zaman büyük kârlarından halk kitlelerine bahşiş dağıtma şansına sahip olmuştu. İngiltere ve Almanya gibi ülkelerde büyük sermayenin kazancı o kadar büyüktü ki, entelektüellere ve memurlara, çiftçilere ve hatta endüstri işçilerinin bir bölümüne pay verebiliyordu. Lenin'e göre, bu kesimlerin geçim standardı yükseltilmişti ve böylece onların da emperyalizmin gelişimine ilgi duymaları sağlanmıştı.

Savaş döneminde tüm bu illüzyonlar sona erdi. Kent ve köy nüfusundan oluşan kitleler siperlere sürüldü. Korkunç sayıda kurban vermek zorunda kalırlarken, aynı zamanda cephe gerisinde baskı ekonomisi ve açlık hüküm sürmekteydi. Kitlelerin finans kapital tarafından sıkıştırılması, sınır tanımayarak katlanılmaz bir hal alıyor ve sonuçta ıstırap içindeki halkın devrimden başka bir seçeneği kalmıyordu.

Lenin'in bu teorisi, Rusya'ya aktarıldığında, 1905 yılındaki düşüncelerini kuvvetlendiriyordu. Demokratik devrimin sonuçlandırılması için işçiler ile orta sınıflar arasındaki ittifak her zamankinden daha günceldi. Savaşın tüm baskısı, Rus köylüsünün ve köylü askerlerin üstündeydi. Devrimci işçi partisi bir kurtuluş yolu gösterirse, halk devriminin zincirlerinden boşanması olanaklıydı. Makine başında çalışan işçiyle sabanla

çalışan işçi, üretim araçlarına sahip olmayan yoksulla acınası bir üretim aracı kalıntısına sahip olan yoksul arasındaki fark, çekilen ortak acılar sayesinde kapanmıştı. Tek bir ortak düşmanları vardı: Çar ve emperyalist beylik. Fakat Rusya Sosyalist İşçi Partisi, halk devrimine tek bir koşulla önderlik edebilir ve zafere erişmesini sağlayabilirdi: kendisini emperyalist savaş makinesine kaptırmadığı sürece. Emperyalist aygıt yalnızca imparatorluğun ordusunun, idaresinin ve ekonomisinin tamamını içermekle kalmıyordu, aynı zamanda bunlara uygun bir ideolojiye de sahipti. Bu ideoloji, vatan savunması ve içerideki çatışmaların askıya alınması fikirlerinden oluşuyordu.

İktidardaki emperyalistler, halk kitlelerine, vatan buna ihtiyaç duyduğu için itaat etmeleri, her tür acıya ve yoksunluğa katlanmaları gerektiğini anlatıyorlardı. Kitleler hükümete itaat etmedikleri anda, ülke savunması çöker, vatan elden giderdi. Ülkedeki herkes o zaman öyle bir sefaletle karşılaşırdı ki, savaş döneminin yoksunlukları bunun karşısında hiç kalırdı.

Lenin emperyalizmin ideolojisine tüm enerjisiyle karşı çıkıyordu. Sosyal demokratların emperyalist bir savaşta, kendi hükümetlerinin yenilgisine sebep olmak ve dışarıdaki savaşı iç savaşa dönüştürmek zorunda oldukları tezine bel bağlamıştı.

Bu radikal teori, tam da Lenin'in örnek aldığı 1848 Marksizmi'ne içkin olan ulusun onaylanmasıyla nasıl bağdaşırdı? Marx ve Engels 1848'de Almanya'nın yenilgisini değil, aksine Rusya'ya karşı devrimci savaşının zafere ulaşmasını talep etmişlerdi. 1914-1917 yılları arasında Lenin ulus sorununa nasıl yaklaşıyordu? Demokratik Rus halk devrimini savunan Lenin'in, Rus ulusunu da olumlamak zorunda olduğu baştan açıktı. Başlangıçtaki Marksizm'den tam da bu alanda ayrı düşmesi mümkün değildi. İşçiler, devrimci entelektüeller, köylüler ve zanaatkarlar arasındaki, Rus Devrimi'nin zaferi için zorunlu olan ittifak, ancak ulus zemininde kurulabilirdi.

Lenin daha 12 Aralık 1914'te, "Büyük Rus Ulusal Gururu" hakkında bir yazı yazmıştı; söz konusu yazıda şöyle diyordu:

> Bize, Büyük Rusya'nın sınıf bilincine sahip proleterlerine ulusal gurur yabancı mı? Elbette değil. Dilimizi ve vatanımızı seviyoruz. En çok, onun çalışan kitlelerini, yani nüfusunun onda dokuzunu sınıf bilincine sahip sosyalist

varoluşa yükseltmek için çabalıyoruz. Çarlığın cellatlarının, toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin vatanımızı nasıl şiddet eylemlerine ve baskılara tabi tuttuklarını görmek ve hissetmek, bize en çok acı veren şey. Bu tecavüzün ortamızda, Büyük Ruslar'ın ortasında bir direnişe yol açması, Büyük Rus işçi sınıfının güçlü bir devrimci kitle partisi oluşturması, Büyük Rus köylüsünün de demokratlaşmakta ve rahiplerle toprak sahiplerini kovalamakta olması bizi gururlandırıyor.

Ulusal gurur doluyuz ve tam da bu nedenle kölelik geçmişimizden ... ve şimdiki köleliğimizden özellikle nefret ediyoruz. 19. yüzyılda tutarlı bir demokrasiyi savunan, devrimci proletaryanın öğretmenleri haline gelmiş olan Marx ve Engels, başka halkları ezen bir halk özgür olamaz diyorlardı. Ve ulusal gurur dolu biz Büyük Rus işçileri kesinlikle, özgür ve bağımsız, kendi ayaklarının üstünde duran, demokratik, cumhuriyetçi ve gururlu bir Büyük Rusya istiyoruz. Bizim istediğimiz Büyük Rusya, komşularıyla ilişkilerinde, tüm büyük ulusları küçük düşüren imtiyazlara bağımlılık ilkesine değil insanlar arası eşitlik ilkesine dayanacaktır.

Lenin'in burada kullandığı dil, ulusal devrimin, *Neue Rheinische Zeitung*'un ve 1905 yılının dilidir. Yani Lenin'in Dünya Savaşı teorisi, ulusal düşüncenin reddedilmesinden yola çıkarak açıklanamaz. Bolşevik savaş politikasının ahlaki bir yorumu da aynı derece olanaksızdır. Lenin, kendi hükümetinin yenilgisini emperyalizme ve yardakçılarına karşı duyduğu öfke nedeniyle talep etmiş olamaz. Lenin tüm politik sorunları salt gerçekçi birer mesele olarak görüyordu. Onun için amaca uygunluk her şeydi. Devrimin çıkarı bunu gerektiriyorsa, şeytanla ve büyükannesiyle ittifaka gidebilirdi. Onun, sosyal şovenistlere duyduğu ahlaki öfke nedeniyle Enternasyonal'in bölünmesini savunduğunu iddia etmek yalnızca gülünç olur.

Aynı şekilde, şiddetsizlik ahlakı anlamına gelen pasifizmi de daima reddetmişti. Aynı Marx ile Engels'in de olduğu gibi, Lenin bir silah ve şiddet adamıydı ve hep de öyle kalacaktı.

Bu nedenle, Lenin'in Dünya Savaşı'ndaki tavrının tek bir gerçek açıklaması olabilir; o da, devrimin, özellikle de Rus Devrimi'nin çıkarıdır. Lenin'in, kendi hükümetinin, yani Çarlık hükümetinin yenilmesi çağrısı yapmasının nedeni, hükümetin ya da yürüttüğü savaşın kötü olması değil, devrime ulaşmanın başka türlü mümkün olmamasıydı.

Savaş yürüten bir ülkede bir parti, devrim için gereken güce ve iradeye sahip olmadan kendi hükümetinin yenilmesini savunursa, bunun hiçbir anlamı yoktur. Çünkü böyle bir parti, düşmanın, kendi ülkesine karşı zaferine katkıda bulunmuş olur. Ancak büyük bir savaşta, Dünya Savaşı'nda çok sayıda savaştaki ülkede güçlü partiler, yine devrimci amaçlar olmaksızın aynı sloganı şiar edinirse, ortaya kötücül bir anlamsızlık çıkar. Zira tüm ülkeler 'kaybederse' ne olacaktır?

Lenin'in şiarı ancak devrime giden yolda bir basamak olarak anlamlıdır. Savaş sırasında devrim yapmak isteyen bir parti, hükümete, onun devletine ve askerî aygıtına karşı mücadele etmek zorundadır. Ancak, böylece savaş organizasyonunu bozar ve kendi devletinin -en azından geçici- yenilgisine yol açar. Bu kaçınılmazdır. Büyük Fransız Devrimi'nin ortasında Jironden [Girondin] hükümetine karşı ayaklandığında Dağlılar da [Montagnard], aynı şekilde "kendi hükümetinin yenilmesi" riskini almış; yalnızca Jirondenler'in bu kadar hızlı çökmüş olmaları gerçeği, bu durumun vatan savunmasına etki etmesinin önüne geçmişti.

1848-1849 yıllarında Marx ile Engels'in önerilerini başarılı bir şekilde hayata geçirmiş olsalardı, Alman demokratları da aynı sorunla karşı karşıya kalacaktı ve öncelikle Prusya ve Avusturya'nın askerî aygıtlarını parçalamalak zorunda olacaklardı. Bu da aynı şekilde, o zaman -Prusya'nın Danimarka'ya ve Polonyalı isyancılara karşı, Avusturya'nınsa İtalya ve Macaristan'a karşı- yürüttükleri savaşlarda, kendi hükümetinin yenilgisini hedeflemek anlamına geliyordu. Devrimci partinin kendisinin devlet iktidarını ele geçirdikten sonra ne yapmak istediğinin, bu durum söz konusu olduğunda bir önemi yoktu.

Devrimci bir partinin, hükümeti kötü ve korkakça bir savaş yürütmekle suçladığını ve kendilerinin, yani devrimcilerin bunu çok daha iyi yapacağını iddia ettiğini düşünelim. Bu durumda hükümet kendilerine, devrimci partinin faaliyetlerinin en azından şu anda vatan savunmasını felç ettiği ve sarstığı, böylece, ne kadar yüksek sesle vatansever niyetleri olduğunu iddia ederse etsin, nesnel olarak ihanet ederek vatana zarar verdiği şeklinde cevap verebilir.

Savaş sırasında hükümet, devrimi hedeflemeyen ama yine de kendisini eleştiren ve siyasi mücadele yürüten muhalif gruplara karşı da aynı suçlamalarda bulunabilir. Onlara da, güvensizlik yaydıkları, halkı sarstıkları ve birlik halindeki vatan savunması ruhunun altını oydukları suç-

laması daima yapılabilir. Zaten içerideki sürtüşmelerin askıya alınmasının anlamı da, ülkedeki her tür politik farkın yapay bir biçimde ortadan kaldırılmasıyla vatan savunması istencini en yüksek düzeye çıkarmaktır.

Her muhalif ya da devrimci grup, savaş sırasında iç barış politikasına ve böylece vatan savunmasıyla ulusal çıkarlara zarar verme riskini almak zorundadır. Savaşta her kararlı muhalefet, en azından bir an için, savaş yokmuşçasına davranır. Başarıya ulaşarak hükümeti devirmeyi, ancak sürtüşmelerin askıya alınması politikasından ve savaşın elleri kolları bağlamasından kurtulmasıyla sağlayabilir. Bu yüzden, Lenin'in 1914 yılında bir Rus olarak 'Çar'ın yenilgisi' sloganını dile getirmesi, herhangi bir şekilde II. Wilhelm'in zaferini arzuladığı anlamına gelmez. Bilakis Lenin şöyle demek istiyordu: Rus halkının gerçek çıkarları şimdi her tür araçla Çar'a karşı devrimin hazırlanmasını gerektiriyor.

Eğer bundan, Rus ordusunun Almanya'ya yenilmesi sonucu çıkacaksa, bunun ehven-i şer olarak göze alınması gerekir. Ardından, zafere ulaşan devrim, değişen koşullarda Alman imparatorunun da hakkından gelecektir. Savaş sırasında devrimci partinin iktidara ulaşabileceği, tam tersi yönde bir yol da düşünülebilir: Parti, vatan savunmasını destekler, hatta kendi eline geçirir ve savaş devam ederken eski hükümeti bertaraf eder. Görünen o ki Engels, Dünya Savaşı sırasında Alman sosyal demokratlarının iktidarı aşağı yukarı bu şekilde alacağını düşünmüştür.

Benzer düşüncelere, Rusya'da liberaller ve demokratlar savaştan çok önce de sahipti. Çarlığı mümkün olduğunca cesur bir politikaya ve savaşa zorlamaya çalışıyor; o zaman Çar'ın kesinlikle kaybedeceğini hesap ediyorlardı. Rusya mağlup olursa, hükümet perişan halde çökecekti. Rus-Japon Savaşı'nın sonuçlarını düşünün. Ancak savaş iyi giderse, tüm halkın öyle bir çabasını, tüm halk güçlerinin öyle bir seferberliğini gerektirecekti ki, eski usül Çarlık buna uyum gösteremeyecekti. Böylesi dev bir mücadelenin sonu, Rusya'nın özgürlükçü bir burjuva devletine dönüşmesi olmak zorundaydı. Zeki Rus muhafazakarları, bu yüzden, sürekli tam da Çar'ın ve feodalizmin çıkarına olan bir barış politikası önermiş ve Panslavizm'in kamufle olmuş devrimci partiden başka bir şey olmadığını söylemişlerdi.

Dünya Savaşı sırasında Rusya'da liberal burjuvazinin tamamı, demokratik 'Halkçı' hareketin neredeyse tamamı ve tek tük sosyal demokratların, savaş politikasını ve vatan savunmasını canla başla destek-

lemesinde, bu savaşın eninde sonunda Çarlığın sonunu getireceği art niyeti eksik değildi. Fakat Lenin, vatan savunması üzerinden devrime çıkan bu yolu 1914'te ve izleyen yıllarda kesinlikle reddediyordu. Onun görüşüne göre, ulus fikriyle emperyalizm arasında, ulusal savaşlarla emperyalist savaşlar arasında keskin bir ayrım vardı.

Tabii ki 1914 yılında da Rus ulusu, Fransız ulusu vs. mevcuttu, ama emperyalist aygıt tarafından bir anlamda kuşatılmışlardı. Emperyalist aygıtın yürüttüğü savaşlar, halkın değil, egemen hizbin talan savaşlarıydı. Şimdi yeniden, "İşçilerin vatanı yoktur" cümlesi geçerliydi; çünkü vatana emperyalistler "sahipti". Ancak ne zaman ki kitleler vatanlarını devrim aracılığıyla yeniden fethederlerdi, o zaman Rusya'nın ya da Almanya'nın ulusal bir savaşı yeniden mümkün olabilirdi.

Emperyalist savaş aygıtı, sadece ona dahil olmayanlarca yıkılabilirdi. Emperyalizmin ideolojik düsturlarına ne şekilde olursa olsun aldananlar, aynı zamanda emperyalist aygıtın da tutsağı haline gelirlerdi. Emperyalist savaşta vatan savunmasını olumlayan bir işçi önderi, Lenin'e göre, aynı zamanda devrimi örgütleyemezdi. Çünkü attığı her devrimci adımda, kendisinin ilkesel olarak zorunlu gördüğü vatan savunmasının aleyhine hareket ederdi.

Lenin, Rus proletaryasının Dünya Savaşı'nda, her ne şekilde olursa olsun vatan savunmasını ve iç barışı destekleyen herkesle ilişkisini hiç düşünmeden kesmesi gerektiğini öne sürüyordu. Çünkü savaş politikasından yana olmak, Lenin için şimdi, karşı-devrimci olmakla eşanlamlıydı. Bu nedenle, Halkçı gruplara olduğu gibi, ülke içindeki çatışmaları askıya almaktan yana olduğunu açıklayan tüm sosyal demokratlara karşı da amansız bir mücadeleyi savunuyordu.

Ancak, Menşevikler'e ve Troçki'nin özel grubuna da aynı keskinlikte karşı çıkıyordu Lenin: Bu gruplar, Çar ile geçici barışa karşı olsalar da, iç barışı savunan sosyalistler ve demokratlara karşı amansız bir mücadele ilan etmeyi reddediyorlardı.

Böylece Dünya Savaşı, Rus sol partilerinin 1905'teki gruplaşmasında ilginç bir kaymaya yol açıyordu. 1905'te Menşevikler demokrat bir devrim hükümetinin dışında kalmak, Bolşevikler ise hükümete girmek isterken; şimdi Bolşevikler yalnız başınaydı, Menşevikler ise ülkedeki iç barışı savunan sosyalistler ve genel olarak demokratlarla işbirliği yap-

mak istiyordu. Zira 1905'te Lenin'in, 1914-1916 yılları arasında olduğundan farklı bir devrim anlayışı vardı. 1905'te, demokratlar ve Halkçılar arasındaki bir koalisyon sayesinde Çar'ın devrileceğine inanıyordu. Fakat şimdi, emperyalizmin tutsağı haline gelen iç barış yanlılarının devrim yapma şansının olmadığını düşünüyordu. Kısacası, Bolşevikler tek başlarına, demokrat liderleri devre dışı bırakarak kitleleri kendilerine çekmeyi denemek zorundaydılar.

Menşevikler ise ne o zaman ne de şimdi Rus Devrimi'nde öncülük iddia etme cüretini gösteriyorlardı. 1905'te görev icabı devrim saflarında mücadeleye atılmak isteseler de, kurulacak burjuva demokrat hükümeti burjuvaziye bırakma taraftarıydılar. Şimdi en azından Menşevikler'in yurtdışında yaşayan saygın eski önderleri, Çar'a karşı muhalefeti sürdürüyorlardı. Menşevik önderler ile Rusya'da çalışma yürüten Menşevikler'in tavırlarıysa bir değildi. Savaştan doğacak yeni bir devrimi güçlü bir biçimde desteklemek konusunda kararlıydılar. Fakat savaşa yönelik farklı yaklaşımlar yüzünden Rus işçi sınıfını, birbirlerine ölümüne düşman iki kampa bölmeyi reddediyorlardı.

Ancak her ne kadar zaman içinde farklı farklı taktiksel kamuflajlarla ortaya çıksa da, Bolşevizm ile Menşevizm arasındaki ayrım hep aynıydı. Menşevikler kendilerini Rus işçi sınıfının, ülkenin içinde bulunduğu durum karşısında kısıtlı etki olanaklarına sahip temsilcileri olarak görüyorlardı. Buna karşın, Bolşevikler ise kendilerini Rus halk devriminin önderleri olarak görmekteydi. 1917 Şubatı'nda yeni devrim Çar'ı alaşağı ettiğinde, işçiler de dahil olmak üzere Rus halkının büyük çoğunluğunun hâlâ Narodnikler'i ve Menşevikler'i desteklediği kuşkusuz açığa çıkmıştı. Artık Rusya'da sınırsız propaganda özgürlüğüne sahip olmalarına rağmen, Bolşevikler azınlıkta kalmışlardı. İlk olarak, 1917 yılındaki, ciddi sonuçları olacak olan değişimler, Lenin'i Rus halkının çoğunluğunun başına geçirecekti.

11 Ekim 1915'te Zinovyev, "Savaş ve Rusya'da Devrimci Kriz" adlı önemli bir metin yayımladı. İsviçre'de geçen 1914-1917 yılları arasında Zinovyev bütünüyle Lenin'in görüşlerini aktarmaktaydı ve Lenin'in fikirlerine ters düşen hiçbir şey yazmıyordu. Savaşın ilk on beş ayının bir bilançosunu çıkardığı yazıda Zinovyev, Rus ordusunun 1914 yılında Galiçya'daki zaferlerinin nasıl Çar'ın otoritesini artırdığını ve iç barış fikrine katkıda bulunduğunu tasvir ediyordu.

Fakat ardından, 1915'te Rus ordusunun büyük yenilgisi, Galiçya'nın kaybedilmesi ve Polonya ile Vilna'nın Almanlar tarafından fethedilmesiyle birlikte işler değişti. Hükümet ile liberaller arasında derhal ateşli tartışmalar başladı. İşçiler greve giderken, köylüler de harekete geçiyordu. Plehanov ve Kerenski gibi kimi demokrat önderler bu krizde, "zafer için devrim" sloganını ortaya attılar. Kerenski o zamanlar, "Halkçı" hareketin saygın liderlerinden biriydi. Plehanov ise, ünlü ilk sosyal demokratlardandı ve Rus sosyal demokrasisinin kurucuları arasında yer alıyordu. 1914 öncesinde pek çok konuda Lenin'le birlikte davranmış, fakat savaşın başlangıcında vatan savunmasından yana olduğunu ilan etmişti. O zamandan beri Lenin uzlaşmaz bir düşmanlıkla ona karşı mücadele ediyordu. Kısacası, Plehanov ile Kerenski 1915'te, Çarlığın, başarılı bir savaş yürütmenin önündeki temel engel olduğu ve Rusya'nın sadece devrimci demokrasi tarafından kurtarılabileceği şiarıyla alt edilebileceğini düşünüyorlardı. Zinovyev bu konuda şöyle diyordu:

> Kerenski ve Plehanov, devrimci Jakobenler'in togasına sarınarak ve devrimci savaşlar çağının büyük adamlarının gölgelerinin sorumsuzca huzurunu kaçırarak, zafer için devrim sloganını ortaya atıyorlar. Gerçekteyse Çarlık monarşisinin kölelerinden başka bir şey değiller.

Lenin, emperyalist savaşta bu tür bir taktiğin anlamsız olduğu ve onu savunan herkesin emperyalist aygıtın tutsağı olduğu kanaatindeydi. Menşevikler o dönem, bir ulusal kurucu meclis oluşturulmasını talep ediyorlardı. Zinovyev bunu kabul ediyor, fakat talebin yeterince ileri gitmediğini düşünüyor, şimdi cumhuriyet ve büyük toprak mülkiyetine el konulması şiarlarıyla kitlelere gidilmesi gerektiğini söylüyordu. Zinovyev yazısını şu sözlerle sonlandırıyordu:

> Devrimci sosyal demokrasi, Rusya'da her zaman olduğu gibi demokratik devrim için mücadele ediyor. Emperyalist Dünya Savaşı, ülkemizdeki devrimci kriz ile Batı'da büyümekte olan proleter sosyalist devrimi ayrılmaz biçimde birbirlerine bağladı... Rusya'daki milyonlarca küçük burjuvanın ve yarı-proleterin çıkarları, ne monarşiyle ne de serflik döneminden kalma büyük çiftlik sahipleriyle bağdaşıyor... Proletaryanın görevi, kitlelerin demokratik çıkarlarından vazgeçmek değil, onları burjuvazinin etkisinden kurtarmak ve dünün liberal, bugününse vatansever illüzyonlarını açığa çıkarmak için hayatın öğrettiklerini kullanmaktır. Yaşasın proleter dünya devrimi çağını açacak olan ikinci Rus Demokratik Devrimi! Yaşasın Almanya'yı yenmek için değil, Batı'da proleter sosyalist devrimi ilerletmek için Çarlık monarşisine karşı zaferimiz! Bu, Rus sosyal demokrasisinin sancağıdır!

13 Ekim 1915'te Lenin bizzat kaleme sarılıyordu. Mütevazı "Kendi Tezlerim" başlığı altında Rusya'daki devrimci faaliyete dair talimatlar veriyordu. Bu, Lenin'in kaleminden çıkmış en harika metinlerden biridir. Birinci tezde, "ulusal kurucu meclis" talebinin tek başına bir slogan olarak yanlış olduğunu açıklar. Şimdi önemli olan, ulusal meclisi kimin oluşturacağıdır. Çar'ın kendisinin ulusal meclisi atama ihtimali açık bırakıldığında bu, devrimin engellenmesi anlamına gelecektir. Bunun yerine Lenin üç slogan önerir: demokratik cumhuriyet, büyük toprak mülkiyetine el koyulması ve sekiz saatlik iş günü.

İkinci tez, işçilerin o dönem Rusya'da savaş ekonomisini desteklemek amacıyla var olan savaş endüstrisi komisyonlarına katılmasına karşı çıkar.

Üçüncü tez, sosyal demokrat propagandanın köy proletaryası, yoksul çiftçiler ve ordu içinde yayılmasını talep eder. Ayrıca, yeşermekte olan grev hareketinin daha ileriye götürülmesi ve savaşın derhal sona erdirilmesinin talep edilmesi gerekmektedir. İşçilerin tek tek taleplerinin arasında, savaşın başlamasının hemen ardından hükümet tarafından Sibirya'ya sürülen Duma'daki Bolşevik parlamenterlerin serbest bırakılması talebi de unutulmamalıdır.

Dördüncü tez şöyleydi: "İşçi delegesi sovyetleri ve benzeri kurumlar, ayaklanma ve devrimci şiddet organları olarak görülmeliler. Bu kurumlar, kitlesel politik grevin gelişmesi ve ayaklanmayla bağlantılı olarak hazırlanma, gelişim ve ilerleme derecesi ölçüsünde yararlı olabilirler." Sovyetlerin, gelecekteki demokratik ya da hatta sosyalist devletin organları olabileceği düşüncesi Lenin'e hâlâ tamamıyla uzaktır.

Beşinci ve altıncı tezler, yaklaşmaktaki Rus Devrimi'nin toplumsal niteliğiyle ilgilidir. Lenin 1905'teki, özel mülkiyeti ortadan kaldıran bir devrimin değil, yalnızca bir burjuva devriminin gerçekleşebileceği kanaatinden hiçbir koşulda vazgeçmemiştir.

Yedinci ve sekizinci tezlerde, Lenin'in 1905'teki ittifak teorisini neden ve nasıl değiştirmek zorunda kaldığını Rusya'daki partili yoldaşlarına açıklamaları gerekmektedir:

> Sosyal demokratların, demokrat küçük burjuvazi ile birlikte geçici devrim hükümetinde yer almasını eskiden olduğu gibi şimdi de uygun buluyoruz ancak aynısı devrimci şovenistler açısından geçerli değil... Devrimci şoveniz-

min zeminini, bir sınıf olarak küçük burjuvazinin konumu oluşturuyor. Küçük burjuvazi sürekli olarak burjuvazi ile proletarya arasında gidip gelir. Şimdiyse -demokratik cumhuriyet manasında dahi- tutarlı bir şekilde devrimci olmasını engelleyen şovenizm ile proletarya enternasyonalizmi arasında gidip gelmektedir.

Demokrat partilerle yapılacak bir koalisyon Bolşevikler açısından hâlâ caizdir, yalnız söz konusu partilerin şovenizme, yani emperyalist sisteme karşı olduklarını açıklamaları şartıyla. Bu, dönemin koşullarında fiilen koalisyonun reddedilmesi anlamına gelmekteydi, çünkü 'Halkçı' partilerle birlikte Plehanov'un sosyal demokrat grubu da vatan savunmasından yanaydı ve Menşevikler, Rus demokrasisinin geri kalan güçlerine karşı bir mücadele hükümetine katılmazlardı. Lenin, cüretli ancak hiç de gerçeklere uygun olmayan bir şekilde, yalnızca Rusya'daki yandaşlarını proleter olarak, buna karşın Menşevikler'i, Plehanovcu akımı vs. küçük burjuva olarak niteler.

Gerçekteyse o zaman, hatta 1917'ye kadar Rus proleterlerinin çoğunluğu hâlâ sözde küçük burjuva partilerinin yanında yer almaktayken, Bolşevizm'in düşünsel gücü işçilerde değil, devrimci entelektüellerden oluşan küçük bir çevrede vücut bulmaktaydı.

Dokuzuncu tez, daha sonra 1917'de gerçekleşecek olaylar nedeniyle son derece önemlidir:

> Rusya'da şovenistler zafere ulaşacak olursa, biz bu savaşta onların vatanlarının savunmasına karşı oluruz. Bizim şiarımız, devrimci ya da cumhuriyetçi de olsalar şovenistlere karşı ve sosyalist devrim adına dünya proletaryasının birlikteliğinden yana olmaktır.

Burada, Rusya'da devrimci bir dalganın yalnızca Çar'ı değil, liberal burjuvaziyi de önüne katması ihtimali varsayılmaktadır. Bu durumda iktidar, Halkçı demokratların, Kerenski grubunun, Sosyal Devrimcilerin vb. eline geçecektir. 1905 yılında ve 1913'e dek her koşulda bu tür bir hükümeti memnuniyetle karşılayacak ve katılmayı teklif edecek olan Lenin, şimdiyse aynı hükümete karşı, hâlâ Çar'ın hükümetiymişçesine mücadele etmek istemektedir. Zira barış döneminde, Narodnikler ile sosyalistlerden oluşan böylesi bir koalisyon hükümeti gerçek bir devrimin, geniş kitlelerin iktidarı ele geçirmesinin ifadesi olurdu. Fakat şimdi, Dünya Savaşı'nda, hiçbir şey yapmadan savaşı sürdüren demokrat bir hükümet, Lenin'in gözünde bir komediden ibaretti.

Çünkü bu tür bir hükümet, vatan savunmasının çıkarları uyarınca eski subay kadrolarıyla ve sanayicilerle işbirliği yapmak, ülkede huzur ve düzeni korumak, yani eski polis yöntemlerini sürdürmek zorundaydı. Hiçbir ciddi demokratik reform yapamazdı. Bu yüzden, böylesi şovenist-demokrat bir hükümet, Lenin'e göre, yalnızca emperyalizmin feodal-kapitalist şiddet aygıtının sahne dekorunu oluştururdu ve Rusya'daki tüm diğer emperyalist hükümetler gibi, ona karşı da mücadele edilmesi zorunluydu.

Ancak Rusya'daki partilerin durumu Lenin'in anladığı şekildeyse; bu durumda Bolşevikler'in, bütün partilere karşı tek başlarına mücadele ederek Rus Demokratik Devrimi'ni sonuçlandırmaları olasılığını ciddi ciddi hesaba katmaları gerekiyordu. Lenin onuncu tezde şöyle yazıyordu: "Rus Burjuva Devrimi'nde proletaryanın öncü rol oynamasının mümkün olup olmadığı sorusuna, 'evet, belirleyici olan anlarda küçük burjuvazi sola kayarsa mümkün,' cevabını veriyoruz." Bu makalenin tamamında, politik bir güç olarak proletarya, Lenin için Bolşevikler ile eşanlamlıdır. Yani küçük burjuvazinin sola kayması, köylülerin Halkçı partileri yarı yolda bırakıp bir şekilde Bolşevikler'e katılması anlamına gelecektir.

On birinci ve sonuncu tez, şimdiden dünya devriminin programını tamamıyla içermektedir:

> Devrimin şimdiki savaş sırasında dümene geçirmesi halinde proleterya partisinin ne yapacağı sorusuna şöyle cevap veriyoruz: Sömürgelerin ve tüm bağımlı, ezilen ve hakları ellerinden alınmış ulusların özgürleşmesi koşuluyla, savaşan bütün ülkelere barış teklif ederdik. Şimdiki hükümetlerinin yönetiminde ne Almanya ne İngiltere ne de Fransa bu koşulu kabul edecektir. Bu durumda, devrimci savaşı hazırlamak ve yürütmek zorunda kalırız; bu da demek oluyor ki, yalnızca minimum programımızı (yani Rus sosyal demokratlarının, demokratik cumhuriyet koşullarındaki taleplerini) kararlı bir biçimde hayata geçirmekle yetinmez, şu anda Büyük Rusya tarafından ezilen tüm halkları, tüm sömürgeleri ve Asya'nın bağımlı ülkelerini (Hindistan, Çin, İran vs.) harekete geçirir ve her şeyden önemlisi, Avrupa'daki sosyalist proletaryayı, sosyal şovenistlere inat, hükümetlerine karşı isyana kışkırtırız.

Öncelikle, Almanya vb. taleplerini reddettikten sonra Lenin'in yürütmek istediği devrimci savaşın, neden Kerenski ve Plehanov'un o dönem söz ettikleri devrimci savaştan farklı olduğu sorusunu yanıtlamalıyız. Çünkü Lenin de, savaşan Rusya'yı sosyalist bir devlet değil, radikal bir

burjuva demokrasisi olarak kurguluyordu. Bu anlamda Kerenski ve Plehanov ile hemfikirdi. Bolşevikler'in 1918 yılında Rusya'da iktidarı ele geçirmelerinin ardından olayların tamamen farklı yönde cereyan etmesi, bu noktada önemli değil. Çünkü 1915'te Lenin, Rusya'daki kendi devrimini de bir burjuva devrimi olarak düşünmekteydi.

Lenin'in devrimci savaşıyla Kerenski'nin savaşı arasındaki fark şuydu: Böylece savaş yürütmek bir süreliğine imkansız hale gelecek olsa dahi, iktidarı almasının ardından Lenin, subayları, memurları, polisleri ve savaş ekonomisi örgütlenmesiyle emperyalist aygıtı tamamıyla dağıtmak istiyordu. Buna karşın, Kerenski ile Plehanov, savaş idaresinin bu şekilde kesintiye uğramaması adına, eski aygıtla savaşı sürdürme yanlısıydılar. Bu durumda, Rusya'da ciddi bir devrim yapamazlardı.

Zaferinin ardından Rus demokrasisi, her iki iktidar odağından emperyalistler ile, hem Almanya hem de İtilaf Devletleri ile savaşmak durumunda kalacaktı. Tutunabilmek için iki müttefiğe sahip olmalıydı: Doğu'nun ezilen halkları ve Batı'daki sosyalist işçiler. Ulus fikrini reddetmekten bütünüyle uzak olan Lenin, aksine bu ilkeyi mücadelesindeki temel silahlardan birine dönüştürmek istiyordu. Lenin bu noktada da 1848 ruhuna sahip gerçek bir burjuva devrimcisiydi.

Lenin ilk olarak, Çarlığın ezilen halkları olan Ukraynalılar'ın, Lehler'in, Finler'in, Kafkasyalılar'ın ve Türkistanlılar'ın özgürlüğünü ilan etmek istiyordu. Böylece bu ülkelerdeki, köylüler, zanaatkarlar, entelektüeller vs.'den oluşan ulusalcı orta sınıfları Büyük Rus demokrasisinin müttefikleri haline getirmek arzusundaydı. Çarlığın zor yöntemlerinden feragat etmek Büyük Rusya'ya ulusal açıdan bir zarar vermezdi, çünkü özgürlüğüne kavuşmuş halklardan oluşan bir birliğin başında, konumlarını öncekinden çok daha sağlamlaştırmış olacaklardı.

Asya'da, daha 1905 Rus Devrimi'ni takiben, hepsi de Avrupalılar'ın egemenliğine karşı ulusal direniş eğilimi gösteren devrimci-demokrat hareketler doğmuştu. Çin bir cumhuriyete dönüşmüş, İran ve Türkiye'de meclisler kurulmuş, Hindistan'da İngiliz egemenliğine karşı mücadele güç kazanmıştı. Çar'ın devrilmesinin ardından, Dünya Savaşı krizinde bu hareketlerin çok daha artması gerekiyordu. Asya ülkelerinin tamamında, proleter-sosyalist olmasa da, ulusal-demokratik devrimler olanaklıydı. Ama bir milyar Asyalı ayağa kalkar ve zincirlerini koparıp atarsa, Avrupa

emperyalizmi temelinden hasar almış olacaktı. O zaman asalak tekelci kapitalistler, özellikle de İngiltere'dekiler, şimdiye dek Doğu'dan aldıkları haraçlardan olacaklardı.

Böylece, Lenin'in kapitalizmin son aşaması olarak emperyalizm teorisi bu noktada da vücut buluyor. Emperyalizme haraç vermek zorunda olanlar, yalnızca Avrupalı fabrika işçilerinden değil, insanlığın yüzde doksanından oluşuyordu. Emperyalizm, yalnızca kısmen proleter olabilecek dünya çapında bir ayaklanmayla yıkılabilirdi.

Lenin'e göre, Rus demokratlarının görevi, emperyalizme karşı dünya çapındaki bu ayaklanmayı örgütlemekti. Rus demokratlarının köylü-ulusalcı kanadı Asya halklarını, proleter kanadıysa Batı Avrupalı işçileri yanına çekmeliydi. 1848'deki Avrupa Devrimi fikri, 1915'te yerini dünya devrimi fikrine bırakmıştı. Ama bu hâlâ aynı insan özgürleşmesi fikriydi. Zira Batı Avrupalı işçilerin proleter sınıf çıkarları yalnızca Rusya, Hindistan ve Çin'deki işçilerle dayanışmayı gerektirirken; Avrupa işçi sınıfının, Asya'da burjuva ulus-devletlerinin kurulması ve Rus köylülüğünün durumunun düzelmesi için fedakarlıkta bulunmakla yükümlü olup olmadığı oldukça tartışmalıydı.

Ancak bunlar Lenin ve 1915 yılındaki Bolşevikler için hâlâ uzak bir geleceğe ait dertlerdi. Güncel görevleri, Çar'ın alaşağı edilmesiydi; diğer her şey zamana bırakılmalıydı. İsviçre'de kaldığı 1914-1917 yılları arasında Lenin'in Asya'da doğrudan propaganda yapma olanağı yoktu. Ama Batı Avrupa halklarının ortasında duruyordu ve o dönem, Rus Devrimi'nin, onu hazırlamanın yanında, fikirlerini Batı Avrupa sosyalist hareketi içinde de yaymaya çabalamaktaydı. Bir sonraki bölümde, Lenin'in bu alanda ne derece başarılı olduğunu inceleyeceğiz.

1903-1917 yılları arasında birbirlerine karşı ne kadar şiddetli bir mücadele yürütmüş olurlarsa olsunlar; Bolşevikler ile Menşevikler, yaklaşmakta olan Rus Devrimi hakkındaki temel düşüncelerinde, yani ancak bir burjuva devrimi olabileceği konusunda hemfikirlerdi. Dünya Savaşı'nda vatan savunması davasına katılan Rus sosyal demokratları da aynı fikri paylaşıyorlardı. Fakat bunların yanında, gelecekteki Rus Devrimi üzerine oldukça ilginç, özel bir sosyalist teori vardı. Bu teorinin savunucusu Troçki'ydi.

19. yüzyılda Marksizm iki aşamayı arkasında bırakmıştı. Bunların birincisi, burjuva demokratik devrimi sonuçlandırmak için işçilerin örgütlenmesiydi. Bu esnada işçiler, radikal burjuva entelijansiyasından gelen profesyonel devrimcilerden oluşan küçük bir grubun yönetiminde hareket ediyorlardı. Bu, Marx-Engels ve Bolşevizm'in tarzıydı. İkinci aşamadaysa işçiler kendilerini o kadar geliştirmişlerdi ki, örgütlerinde kendileri karar alıyor ve burjuva kapitalist toplumu içinde sınıfsal durumlarını düzeltmeye çabalıyorlardı. Devrimci nihai hedef arka planda kalıyordu ve burjuva devriminin hâlâ gerçekleşmemiş olduğu ülkelerde, işçiler burjuvazinin mücadelesinin temposuna uyuyordu. Bu da, II. Enternasyonal'deki Batı Avrupalı partilerin ve Rusya'daki Menşevikler'in tarzıydı.

İşçi hareketinin gelişimini nasıl sürdüreceğini mantıklı bir biçimde düşündüğümüzde, işçi sınıfının kendi kaderini tamamıyla bilinçli olarak belirlediği, ancak artık burjuva toplumu içindeki durumunu düzeltmekle yetinmek yerine devrim aracılığıyla iktidara ulaşmak istediği üçüncü bir aşamaya ulaşırız. Fakat bu devrim, birinci aşamadaki gibi radikal demokratik bir devrim değil, burjuvazinin özel mülkiyetini toplumsal mülkiyete dönüştürecek sosyalist bir devrim olacaktır. Bu türden bir devrimde işçiler bir parti yönetiminin uygulama organı olmayacak, bilakis bağımsız olarak kendi anlayışlarına göre hareket edeceklerdir.

Bu üçüncü aşama, Marksist gelecek fikrinin sonuçlandırılmasıdır. Marx'ın da zaman zaman ortaya koymayı denediği sınıfsız toplum manzarasına denk düşen budur. Üçüncü aşamaya ulaşılabilmesi için, öncelikle kapitalizmin olağanüstü gelişmesi ve burjuvazi ile proletarya arasında yer alan orta sınıfların, proletaryanın ulusal demokratik zemindeki ittifak taktiğini gereksizleştirecek ve sadece dev bir çoğunluk oluşturan sömürülen proleterleri kapitalist sömürücülerle karşı karşıya bırakacak şekilde ortadan kaldırılması gereklidir. Söz konusu üçüncü aşama ayrıca proletaryanın, zeka ve özdisiplin aracılığıyla kendi gücüyle yeni bir dünya yaratmasını mümkün kılacak mükemmellikte eğitilmesini de gerektirmektedir.

Avrupa işçi sınıfının Dünya Savaşı kuşağı, daha bu üçüncü aşamanın seviyesine ulaşamamıştı. Bu şekilde, bu aşamanın vücut bulduğu teorisyenler ve siyasi önderlerin çevrelerinde yalnızca oldukça küçük bir taraftar topluluğu toplayabilmesi anlaşılır. Bunlar, Rusya'da Troçki, Polonya ve Almanya sosyal demokrasisinde Rosa Luxemburg çevresi ve

son olarak Hollanda'da Gorter'in çevresindeki Marksist sol gruptu. Aynı dönemde, ikinci aşamanın adamları Orta ve Batı Avrupa'daki tüm büyük işçi partilerine önderlik ediyor ve birinci aşamanın adamları Rusya'daki burjuva devrimini sonuçlandırıyordu.

Ancak proletaryanın tarihi görevi -bunu ne zaman ve ne şekilde yapacağını bugünden söyleyemesek de- ikinci aşamadan üçüncüye doğru ilerlemek olduğundan, üçüncü aşamanın teorisyenleri özellikle önemli bir konuma sahiptir. Çünkü tek tek konularda yaptıkları tüm teorik ve politik hatalara rağmen, bugünden proletaryanın geleceğini temsil ederler. 1917 yılında Bolşevik Parti'ye katılmış olması, Troçki'nin tarihsel açıdan değerlendirilmesini kuşkusuz zorlaştırıyor. Birkaç yıl sonrasında, Troçki ile Bolşevik Parti yönetimi arasında kaçınılmaz bir ayrılık yaşandı. Fakat Troçki o zamandan bu yana, Rusya'daki yöneticilerin aksine gerçek Bolşevizm'in temsilcisi olduğunu iddia ediyor. Troçki'nin günümüzdeki taktiksel politik tutumu, tarihsel analiz için esas alınamaz.

Troçki daha 1905 Rus Devrimi'nde olduğu gibi, 1917'ye dek onu izleyen yıllar boyunca da, Rusya'da proletarya hariç ciddi bir devrimci gücün varlığını reddediyordu. Radikal devrimin zafer kazanması tehtidiyle karşı karşıya kaldığı anda, liberal burjuvazi derhal yeniden Çar ile anlaşacaktı. Fakat aynı şekilde 'Halkçı' demokrasi de bir yanılsamadan ibaretti, çünkü yalnızca dağınık, geri kafalı ve bağımsız devrimci eylem yeteneğinden yoksun köylülüğe dayanabilirdi.

Böylece, Troçki'ye göre Rusya'da sadece iki gerçek politik güç mevcuttu: bir yanda, feodal-kapitalist yandaşlarıyla birlikte Çar; diğer yanda, sosyalist işçi sınıfı. Ve işçi sınıfı Çarlığı yenmeyi başarırsa, bir demokratik diktatörlük ya da burjuva devrimi hayaletinin peşine düşmek yerine, Rusya'da derhal sosyalist bir toplum inşa etmeliydi.

Troçki 1909 tarihli temel metinlerinden birinde şöyle yazıyordu:

> Menşevikler'in Rus Devrimi hakkındaki görüşü bir bütün olarak hiçbir zaman netliğiyle öne çıkmadı. Bolşevikler ile birlikte, devrimin sonuna kadar götürülmesinden söz ediyorlar; fakat her iki taraf da bunu tamamen biçimsel olarak, yani demokratik koşullarda normal kapitalist sömürü dönemi tarafından izlenecek olan mininum programımızın gerçekleştirilmesi anlamında kavrıyor. Oysa devrimin sonuna kadar götürülmesi, Çarlığın yere serilmesini ve devlet iktidarının devrimci bir toplumsal gücün eline geçmesini gerektirir. Bu hangi güçtür? Menşevikler diyor ki, burjuva demokrasisinin gücüdür. Bol-

şevikler diyor ki, proletarya ile köylülüğün gücü. Peki Menşevikler'in 'burjuva demokrasisi' nedir? Gerçekten var olan, hissedilebilir, belirli bir güç değil, gazeteciler tarafından tümdengelim ve analoji yoluyla uydurulmuş tarih dışı bir kategoridir!

Böylece, Troçki'ye göre, Menşevist teori, işçilerin devrimde burjuva liberalizminin bir hizmetkarına dönüşmesi, yani hiçbir şey elde edememesi anlamına gelmektedir. Ancak Lenin'in görüşü de aynı derecede hatalıdır. Lenin'e göre, işçiler iktidarı fethetmeli, ama ardından onu kullanmayarak burjuva reformlarıyla yetinmeliydi. Muzaffer proletaryanın böylesi bir riyazeti gülünçtür ve Leninist anlamdaki demokratik diktatörlük cennetinin sürdürülemez olduğu, iktidarın devralınmasının hemen birkaç gün sonrasında ortaya çıkmak zorundadır.

İktidarın sosyal demokratlarca fethedilmesinin hemen ardından grevler yaşanacak ve iş adamları fabrikaları kapatarak lokavt ilan edecektir. Fabrikatörler, "Proletaryanın şu anda sosyalist değil, yalnızca demokratik diktatörlükle uğraşıyor olduğu kesin olduğundan, mülkiyetimiz tehlikede değil," diyeceklerdir. Peki muzaffer proletarya böyle bir durumu kabullenecek midir? Sosyal demokratların yanında köylü temsilcilerinin de yer aldığı, Lenin'in savunduğu koalisyon hükümetini de devre dışı bırakarak, kapısını açıp kendisi işletmeyecek midir fabrikaları? Lenin'in savunduğu tarzda, sosyal demokratların yanında demokrat köylü temsilcilerinin de yer alacağı bir koalisyon hükümetinin var olduğunu varsaymaya devam edelim: Bu bakanlar fabrikaların kamulaştırılmasına karşı çıkarsa, işçi ve köylü temsilcileri arasında bir ölüm kalım mücadelesi çıkacaktır. Sonuçta, ya köylüler kazanacak ve o zaman Rusya'da karşı-devrim zafere ulaşacaktır ya da işçiler kazanacak ve sosyalizm egemen olacaktır. Fakat Leninist "işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğü" hiçbir koşulda varlığını sürdüremeyecektir.

Troçki, Rusya gibi geri kalmış bir tarım ülkesinde muzaffer sosyalist işçilerin tek başlarına, halkın köylülerden oluşan dev küçük burjuva çoğunluğuna karşı yerlerini uzun süre koruyamayacaklarını elbette itiraf ediyordu. Bu durumda tek bir kurtuluş vardı: sosyalist devrimin Rusya'dan Batı Avrupa'ya yayılması. Sosyalist işçi devrimi, yalnızca bir ülkeden diğerine sıçradığı sürece başarılı olabilirdi. Tek bir ülkede kaldığındaysa çökmek zorundaydı. Bu, Troçki'nin ünlü sürekli devrim teorisiydi.

Troçki yine 1909 yılında şöyle yazıyordu:

Devrimin zaferi, iktidarı yalnızca silahlanmış kent nüfusuna, yani proleter milislere dayanan partiye verebilir. İktidara geldiklerinde, sosyal demokratlar naif bir 'sadece demokratik diktatörlük' tabelasıyla üstesinden gelemeyecekleri büyük bir çelişkiyle karşı karşıya kalacaklar. İşçi hükümetinin kendi kendini kısıtlaması, cumhuriyetin gerçekleştirilmesi adına işsizlerin, grevdekilerin ve nihayet tüm proletaryanın çıkarlarına ihanetten başka bir anlama gelmeyecektir. Devrimci iktidar nesnel sosyalist görevlerle karşılaşacak; ancak bu görevlerin yerine getirilmesi, belirli bir aşamada ülkenin ekonomik açıdan geri kalmışlığına takılacaktır. Ulusal bir devrim çerçevesinde bu çelişkinin bir çaresi yoktur. İşçi hükümeti başlangıçtan itibaren, tüm güçlerini Batı Avrupa'nın sosyalist proletaryasının güçleriyle birleştirmek göreviyle karşı karşıyadır. Geçici devrimci iktidar sadece bu yolla sosyalist diktatörlüğün öncülü haline dönüşebilir. Sürekli devrim böylece, Rus proletaryası için sınıfın kendisini korumasına dair bir talep haline gelir.

Lenin'in Rusya'daki faaliyetler için dikkate değer tezlerini yazmasıyla yaklaşık aynı günlerde, Troçki de kendi görüşlerini kaleme almıştı. 17 Ekim 1915 tarihinde Paris menşeli Rus gazetesi *Nasche Slowo*'da şöyle yazıyordu:

Devrimin perspektifleri ve proletaryanın taktiği tartışılırken esas tarihsel sorun, 1905 sonrasında burjuva demokrasisinin güçlendiği mi, yoksa daha da derine mi battığıdır... Bu soruya cevabımız, gerçekten devrimci bir burjuva demokrasisi var olmadığından, Rusya'da ulusal bir burjuva devriminin olanaksız olduğudur. Ulusal devrimler çağı, Avrupa için, en az ulusal savaşlar çağı kadar kapanmıştır.

Halkın kent ve köydeki alt tabakaları, bu iş ne kadar uzarsa o kadar bitkin, hoşnutsuz ve öfkeli olacaklar. Bu, proletaryanın yanında devrimci bir demokrasinin bağımsız gücünün de etkili olacağı anlamına gelmiyor. Bunun için ne toplumsal malzeme ne de öncü kadrolar mevcut. Ama bu kuşkusuz, halkın alt tabakalarının büyük hoşnutsuzluk atmosferinin, işçi sınıfının devrimci taarruzunu destekleyeceği anlamına geliyor... Kentli ve köylü kitlelere giderek artan bir hoşnutsuzluk hakim ama bu durumdan faydalanabilecek devrimci faktör sadece ve bugün 1905'tekinden daha büyük ölçüde proletaryada bulunmaktadır... Yani söz konusu olan, her seferinde tarihsel süreç tafarından belirsiz bir içerikle doldurulacak boş bir biçim olan geçici bir devrim hükümeti değil, devrimci bir işçi hükümetidir, iktidarın Rus proletaryası tarafından fethedilmesidir.

Troçki, küçük bir öncü çevrenin işçiler üzerindeki diktatörlüğünü reddetmesiyle, 1903'ten bu yana örgütlenme meselesine Bolşevikler'den farklı yaklaşıyordu. Ama Lenin bu örgütlenme biçimini, iktidar hırsından değil, işçilerin orta sınıflarla burjuva demokratik devrimi çerçevesinde yapacağı ittifakı sağlamlaştırmak için zorunlu olduğundan talep ediyordu. Bu tür bir devrimin karmaşık manevralarını, kitlelerin kendisi değil, sadece eğitilmiş, otokratik bir merkezi önderlik gerçekleştirebilirdi.

Buna karşın Troçki, orta sınıfların devrimci potansiyeline olduğu gibi, emperyalizm çağında modası geçmiş bulduğu ulus fikrinin çekim gücüne de inanmıyordu. Saf bir proletarya enternasyonalistiydi. Ve eğer işçiler kendi devrimlerini köylüler olmaksızın, demokratik ulusal düşünceyle değil, kendi sosyalist fikirleriyle kendileri yapabileceklerse, o zaman önderlik diktatörlüğüne de ihtiyaçları yoktu. Troçki, işçiler arasında bir demokrasiden, ama aynı zamanda diğer halk tabakalarının proletarya tarafından bastırılmasından yanaydı. Lenin ise, Rusya'da genel bir ulusal demokrasi yanlısıydı, fakat yalnızca iktidardaki Bolşevik Parti yönetimi amaçlarına uygun bulduğu sürece.

Gelecekteki devrimci Rusya'nın dünyadaki yeri konusunda da Lenin ile Troçki'nin düşünceleri birbirinden oldukça farklıydı. Troçki'nin sürekli devrimi başarısızlığa uğrar, Batı Avrupalı işçileri de muzaffer bir ayaklanmaya sevk etmek mümkün olmazsa, Troçki'ye göre Rus Devrimi'nin de işi bitmiş demekti. Devrim, çökmek zorunda kalacaktı. Lenin'in ise bu durum için de bir çaresi vardı. Bolşevikler'in savunduğu anlamda demokratik cumhuriyetçi bir Rusya, emperyalist güçler arasında tecrit edilmiş bir halde zor durumda kalırdı, ama dünya devriminin başarısızlığa uğramasından sonra da, Rusya'da işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğünün varlığını sürdürmemesi için teorik olarak bir sebep yoktu. Kısacası, dünya devriminin gerçekleşmemesi halinde Leninizm geri çekileceği bir hatta sahipken, Troçkizm bundan yoksundu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

III. Enternasyonal
(Ağustos 1914 – Şubat 1917)

Lenin, Rusya'daki tüm diğer sosyalistler ve demokratlarla arasının açılmasıyla aynı zamanda, Sosyalist Enternasyonal'den de benzer nedenlerden kopuyordu. Bunun sonucunda, düşüncelerini artık Rus olmayan işçiler arasında da yaymaya çalışacaktı. Böylece devrimci Bolşevik Parti'yi, Rusya'nın dışındaki işçi gruplarından oluşan bir sempatizan çevresine kavuşturmak ve bu şekilde III. Enternasyonal'i yaratmak istiyordu.

1903 ile 1914 yılları arasında Bolşevikler'in II. Enternasyonal'deki varlığı, yalnızca bir kurgu sayesinde mümkün olmuştu. Bu, Enternasyonal'de öncü rol üstlenen partilerin, aynı Bolşevikler'in kendisi gibi devrimci partiler olduğu kurgusuydu. 1914'ten itibaren artık bu koşulun yerine getirilmesi mümkün değildi.

II. Enternasyonal'in 1914 yılında dağılması, sosyalist işçilerin o zaman savaşı engelleyememiş olduğu gerçeğinden kaynaklanmıyordu. Zira o zaman sosyal demokratlar altı büyük devletin altısında da kahraman devrimciler tarafından yönetiliyor olsalardı dahi, savaş yine de patlak verecekti. Çünkü üç süper güçte, yani İngiltere, Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde 1914 yılında hiçbir sosyalist kitle partisi yoktu. Diğer üç süper güçte, yani Fransa, Avusturya-Macaristan ve İtalya'da sosyalistler halkın küçük bir azınlığını oluşturuyordu. Çar ikti-

darda kaldığı sürece, sosyalistlerin Rusya üzerinde herhangi bir etkisi yoktu. Nihayet Almanya'da sosyal demokratlar seçmenlerin üçte birine sahipti, ama Prusya'nın korkunç askerî ve polis aygıtından destek alan burjuva çoğunluk karşısında sosyal demokrasi yine de acizdi. 1914 Temmuzu'nda sekiz büyük devletin hiçbirinde sosyalizm iktidarı yoktu ve sekiz hükümetten hiçbirinin varlığı sosyal demokratlara muhtaç değildi. Kısacası, sosyalistler savaşı engelleme olanağına sahip değildi ve bunda Enternasyonal'in bir suçu yoktu. Dolayısıyla bu yüzden çökmesine de gerek yoktu. Bununla beraber, Enternasyonal 1914 Ağustosu'nda, o zamana kadar bürünmüş olduğu devrimci sisi dağıtmak zorundaydı ve kuşkusuz bu operasyon çöküşe benzer bir görüntü arz ediyordu.

Esasen, yalnızca yakın bir tarihte gerçekleşecek tamamen belirli, şiddetli bir devrimi hazırlamakta olan bir örgüt, devrimci parti olarak görülebilir. Bu cidden olanaklı olan yegane kritere göre, II. Enternasyonal'i oluşturan partiler devrimci değildi. Yukarıda oluşturmayı denediğimiz sınıflandırmaya göre, hepsi de ikinci aşamadaydılar. Kapitalist devletin varlığı, bu partilerin etkinliğinin önkoşulunu oluşturuyordu ve bu çerçevede işçilerin durumunu iyileştirmeye çalışıyorlardı.

Ancak böylece, kendileriyle büyük bir çelişki içindeydiler. Çünkü devraldıkları Marksist teori, devrim talep ediyordu. Bu çelişkiyi aşmak iki şekilde denenebilirdi. Ya açık ve dürüstçe Marksist teorinin değişen koşullarda revize edilmesinin zorunlu olduğu ve Sosyal Demokratların, nihai amaç ideolojisini dikkate almadan ve burjuva akımlarla da ittifak halinde belirli reformları hedeflemesi gerektiği itiraf edilecekti. Revizyonistler, bu şekilde düşünen eğilimi oluşturuyorlardı (2a).

Ya da nihai hedef olan devrim, gündelik ajitasyon ve propagandada hâlâ baş köşede tutulacak, reformlar reddedilecek, yavaşça daha iyi koşullarda kök salmak hakkında tek kelime edilmeyecek ve burjuva partiler ve hükümetler ile uzlaşmaktan kaçınılacaktı. Aynı zamanda hiçbir devrimci eylem planlanmayacak ve genel olarak, 'reformist' sendika taktiğinin işçiler için gündelik kazanımlar elde etmesinden memnuniyet duyulacaktı. Buysa, II. Enternasyonal'de genel olarak yönetimi ellerinde bulunduran radikallerin tutumuydu (2b).

1914 öncesinde revizyonistlerin, reel politik ve ekonomik koşulları radikal adı verilenlerden çok daha iyi kavradığı şüphe götürmez. İşçiler

için daha fazla şey elde edebiliyorlardı ve sosyalist olmayan partilerle bağlantıları sayesinde devlet üzerinde daha büyük bir etkiye sahiptiler. Radikalizm ise, işçilere acınası günlük yaşamlarında teselli ve umut veriyordu. Proletaryanın sınıf bilincini güçlendiriyor ve ona, burjuvaziye olan karşıtlığını açıklıyordu. Fakat 2b tipindeki radikalizm, her büyük politik krizde çökmek zorundaydı. Çünkü bu radikalizm ne devrimci bir biçimde hücuma geçebilirdi ne de reformistçe ve taktiksel olarak hareket edebilirdi. Adeta burjuva devletinin, onu kendi 'devrimci' sloganlarının sonuçlarından koruyacak gücüne gereksiniyordu. Hakiki bir revizyonistin zor bir duruma uyum sağlamayı başarması, bu türden gelenekçi bir radikale oranla çok daha olasıydı.

Radikaller ile revizyonistler arasındaki karşıtlıkta dikkate alınması gereken bir çelişki daha var. Sosyalistler tüm ülkelerde azınlıktaydılar. Özellikle radikalizm iktidarı ele geçirmek istiyordu. Fakat sosyalistler ancak orta sınıfların bir bölümünü kendi yanlarına çekebilirlerse, yani 'revizyonist' taktik aracılığıyla iktidara gelebilirlerdi. Radikaller uzlaşmalardan kaçınmak istediklerinde, iktidarın ele geçirilmesi o kadar uzak bir geleceğe erteleniyordu ki, reel politika alanının dışına çıkıyordu.

Birinci tipte bir parti (yani burjuva devrimini gerçekleştirme görevine sahip devrimci bir parti olarak sosyal demokratlar), Rusya'daki Bolşevikler hariç hiçbir yerde yoktu. Örneğin 1914 öncesinde Alman sosyal demokratlar, Hohenzollern'lere ve Prusya'daki büyük toprak sahibi soylulara karşı devrimci mücadele ilan etmiş, merkezi İsviçre'de bir yerlerde olan illegal bir örgüt yaratmış ve aynı zamanda Prusyalı muhafazakarlara karşı Katolik Merkez ve liberaller ile ittifak vazetmiş olsalar, bu, Bolşevizm olurdu. Böylesi bir sosyalist taktik ve strateji, o zamanlar Rusya dışında hiçbir yerde duyulmuş şey değildi. 1866 ile 1870 yılları arasında Wilhelm Liebknecht, Bismarck ve Prusya'ya karşı mücadeleyi ön plana koyup, bu esnada Katolik ayrılıkçılar da dahil tüm burjuva, "Büyük Almanyacı" Prusya düşmanlarıyla ittifaka hazırken, bu tür düşünceleri aklından geçirmişti. Fakat bu, Alman sosyal demokrasisi tarihinin etkileri sürmeyen bir döneminden ibaretti.

Ve nihayet, Avrupa'da 1914 öncesinde, yukarıda üçüncü tip olarak adlandırdığımız sosyalist entelektüellerin küçük grupları vardı. Bunlar, kapitalizmin barışçıl döneminin yerini yakında korkunç bir savaşlar ve

sarsılmalar çağına bırakacağı kanaatindeydiler. O halde, işçiler reformlardan ve sloganlardan vazgeçerek yeniden gerçek devrimi hatırlamalıydı. Ancak, modern kapitalizmin inanılmaz gelişimi ve orta sınıfın ortadan kaldırılması nedeniyle, bu sadece sosyalist bir işçi devrimi olabilirdi. Yukarıda da dile getirdiğimiz gibi, bu teorinin yalnızca Polonya, Almanya ve Hollanda'da az sayıda taraftarı vardı.

1914 öncesinde Bolşevizm'in Enternasyonal'deki bu farklı akımlara yaklaşımı nasıldı? Rusya'da, Bolşevikler'in yanı sıra, Avrupa sosyalizminin diğer tüm akımları da, Ruslar'a özgü yeniden değerlendirmeleriyle de olsa mevcuttu. Revizyonistlere Rusya'da, 1900 yılı civarında, sosyal demokratların yalnızca işçilerin salt ekonomik çıkarlarıyla uğraşması gerektiğini salık veren 'Ekonomistler', 1905 Devrimi'nin yenilgisi sonrasındaysa illegal sosyal demokrat parti örgütlerinin varlığının gereksiz olduğunu öne süren 'Tasfiyeciler', Batı Avrupa radikalizmine (2b) aşağı yukarı Menşevikler ve üçüncü aşamayaysa Troçki denk düşüyordu.

Sosyalist Enternasyonal, Rus işçilerinin gözünde çok önemli bir otoriteydi. Tüm ülkelerin sınıf bilincine sahip işçileriyle fikir birliğinde olduklarını hissetmek, Çar'a karşı umutsuz mücadelelerinde ve maruz kaldıkları tüm zulümler karşısında onlara güç veriyordu. Lenin Enternasyonal'de, en azından konuşmalarında ve kararlarında devrimden vazgeçmeyen gruplarla, yani resmi radikalizmle birleşmeye mecbur kalmıştı.

Hatta Lenin, radikal parti yönetimiyle Alman sosyal demokratları, Bolşevikler'den pek de farklı olmayan bir örgüt olarak değerlendiriyormuş gibi gözüküyor. Lenin, Bebel'in önderlik ettiği ve Kautsky'nin teorisini belirlediği partinin, zamanı geldiğinde II. Wilhelm'e ve Alman kapitalizmine karşı devrimci bir biçimde harekete geçeceğine inanıyordu. Ayrıca Alman partisine egemen olan disiplinin farkındaydı. Belirli bir önderler grubunun sürekli iktidarda kaldığını görüyordu ve ara sıra Alman parti yönetiminin otokratik yöntemlerine dair yakınmalar kulağına geliyordu. Lenin, Bebel çevresindeki önder çevrenin, işçiler üzerinde Almanca'ya tercüme edilmiş bir Bolşevik diktatörlük uyguladığına cidden inanıyordu.

Bu, büyük bir yanlış anlamaydı çünkü her ne kadar Batı Avrupalı parti ve sendikalarda önderlerin iktidarı son derece heybetliyse ve kimi zaman muhalefet, parti yönetiminin müdahalelerinden yakınmakta sonuna kadar haklı olsa da, sonuçta tüm bu sosyalist parti ve sendika

yönetimleri yine de üyelerin demokratik oyuna dayanıyordu. Ve uzun vadede hiçbir parti yönetimi, örgütlü işçilerin iradesine karşı koyamazdı. Eğer Lenin, 1914 öncesindeki kimi açıklamalarında görüldüğü gibi, gerçekten Alman sosyal demokrasisinin Bolşevizm ile aynı hamurdan olduğuna inanıyorduysa, bu ağır bir hataydı. Lenin'in 1914 Ağustosu'ndan sonra Karl Kautsky'ye karşı hissettiği fanatikçe kişisel nefret, nesnel görüş farklılıklarıyla açıklanabilecek gibi değildi. Ancak geçmişte çok sevmiş olan bir insan bu şekilde nefret edebilirdi. 1914'ten sonra Lenin, Kautsky'den intikam almak zorundaydı, çünkü yirmi yıl boyunca Kautsky sistemine çok hürmet etmişti.

Lenin, Rosa Luxemburg ve çevresinin devrimci enerjisine saygı duyuyordu ama çoğu temel sorunda onlardan farklı düşünüyordu. Rosa Luxemburg daha 1903'te, Lenin'in örgüt teorisine karşı çıkmıştı. Proletarya üstünde diktatörlüğü reddediyor ve büyük bir devrimi ancak işçi kitlelerinin kendiliğinden bir eylemi olarak tasavvur ediyordu. Lenin ise bu kendiliğindenlik teorisini maceracı bir zırva olarak görmekteydi. Rosa Luxemburg ayrıca, Lenin'in işçiler ile orta sınıflar arasında ittifak teorisini de reddediyordu. Ne köylü sorununa ne de ulus sorununa Lenin'in verdiği önemi veriyordu.

1912 yılında Rosa Luxemburg'un *Sermaye Birikimi* üzerine ünlü kitabı yayımlandı. Bu kitapta, kapitalizmin ancak sömürecek kapitalist olmayan ülkeler ve tabakalar bulabildiği sürece varlığını sürdürebileceğini öne sürüyordu. Emperyalist devletler arasındaki sömürgelere yönelik çılgın egemenlik mücadelesinin amacı, dünyada kalmış kapitalist olmayan son topraklardan faydalanmaktı. Yakında dünyanın emperyalist devletler arasında paylaşımı tamamlanacak, o zaman kapitalizmin büyük yıkımının vakti gelmiş olacak ve dünya proletaryası muzaffer bir şekilde ayaklanacaktı.

Böylece Rosa Luxemburg daha 1912 tarihinde dünya devrimi şiarını ortaya atıyor, fakat Lenin'in 1915'te müjdelediği gibi yarı-burjuva değil, tamamıyla sosyalist bir dünya devriminden söz ediyordu. Lenin, Rosa Luxemburg'un emperyalizm teorisini kesinlikle reddetmekteydi. 1915 yılında yayımlanan emperyalizm hakkındaki kendi eserinde, Avusturyalı sosyalist Hilferding'in finans kapital üzerine kitabından övgüyle söz etse de, Rosa Luxemburg'un çalışmasının adını anmaz. Lenin, kapitalizmin bir gün mekanik bir biçimde çökeceği düşüncesinin tehlikeli bir illüzyon

olduğunu düşünüyordu. Örgütlü bir devrim tarafından alaşağı edilmedikleri sürece, kapitalistler en korkunç durumda dahi bir çıkış yolu bulurlardı. Fakat Rosa Luxemburg'un teorisiyle, yani işçilerin kendiliğinden hareketine inançla, köylülerin gözardı edilmesiyle vs. asla devrim yapılamazdı. Troçki ile Rosa Luxemburg arasındaysa daha büyük bir uyuşma mevcuttu. Rus Devrimi üzerine 1909 tarihli temel makalesi, Rosa Luxemburg'un Polonya'daki gazetesinde yayımlanan Troçki, 1915'te, aynı Rosa Luxemburg gibi, emperyalizm çağında ulusal savaşların artık mümkün olmadığını vurgulamıştı.

1914 Ağustosu gelip çattığında, savaşa engel olamayan sosyalist partiler, Almanya, Fransa, Avusturya ve Belçika'da vatan savunması taraftarı olduklarını açıklamışlardı. Marx ve Lenin ulusların yaşam hakkını asla inkar etmemiş olduklarından, bu tavır, Marksist bakış açısından savunulabilirdi. Ama yine de, sosyalist partiler iç barış politikasına uymak zorunda değillerdi. Maceracı olmadan da, politik ve ekonomik alanlarda proletaryanın özel konumunu temsil edebilir ve bağımsız bir uluslararası sosyalist politikayı hayata geçirmeyi deneyebilirlerdi.

Fakat II. Enternasyonal'in resmî radikalizmi, vatan savunmasının tarafına geçtiği anda, o zamana kadar kendisine can vermiş olan uzlaşmazlık söyleminden tamamıyla vazgeçmek zorunda kalmıştı. Böylece eylem yetisini bir süreliğine kaybederek kendini iç barış politikasına kaptırıyordu. Büyük bir çöküş izlenimi oluştu. 2a ve 2b eğilimleri artık birbirine karışıyordu. İşçi sınıfı ve sosyalist hareket özeleştiriye başladığında, gerek eski revizyonizmin gerekse eski radikalizmin seçkin önderleri, partilerinin resmî iç barış siyasetine karşı mücadele ettiler. Almanya'da, revizyonizm teorisinin kurucusu Bernstein ile 1914'e kadar parti yönetiminin danışmanı olan Kautsky muhalefette buluşuyorlardı.

Lenin 1914 Ağustosu'nda, II. Enternasyonal'in devrimci olmadığının farkına vardı. Bunun üzerine, artık işine yaramadığından, Enternasyonal'i terk etti. Dünya Savaşı'nın yarattığı sarsıntı sayesinde tek tek Avrupa ülkelerinde ortaya çıkacak yeni devrimci işçi gruplarının onun yerini alacağını umuyordu. Lenin daha 1 Kasım 1914 tarihli bir yazıda, III. Enternasyonal'in kuruluşunu önerdi:

> II. Enternasyonal öldü, oportünizme yenildi... II. Enternasyonal, en ağır kapitalist köleleştirme ve en hızlı kapitalist gelişme anlamına gelen uzun barış

dönemi boyunca, yani 19. yüzyılın son üçte birinde ve 20. yüzyılın başında proleter kitlelerin örgütlenmesi için hazırlık çalışmalarına katkı sundu. III. Enternasyonal'i ise, proletarya güçlerini devrimci taaruz, siyasal iktidar ve sosyalizmin zaferi uğruna tüm ülkelerin burjuvazilerine karşı iç savaş için örgütleme görevi bekliyor.

Lenin, Enternasyonal'in böylesi bir ahlaki çöküşünün nasıl mümkün olduğuna dair bilimsel bir açıklama arıyordu. Bu noktada da temel emperyalizm teorisini kullanarak, savaşta sosyalistlerin kendi burjuvazilerinin politikasını desteklemesine sosyal şovenizm adını verdi. Ayrıca, bu sosyal şovenistlerin, savaş öncesi dönemdeki oportünistlerle, yani revizyonistlerle aynı insanlar olduğunu iddia ediyordu. Birkaç kişiden oluşan istisnalar, temel kuralı sarsamazlardı. Buna karşılık, oportünizm ise emperyalizmin bir meyvesiydi.

Büyük sermaye sahibi burjuvazi, yurtdışında, sömürgelerde vs. elde ettiği dev kârlar sayesinde, işçilerin bir bölümüne bahşiş dağıtabilecek durumdaydı. Bu bahşiş, kalifiye işçilere ödenen görece yüksek ücretlerdi. Böylece Avrupa ve Amerika'da, küçük burjuva yaşam tarzına uyum sağlamış ve ülkelerinin ekonomisine dayanışma duygusuyla bağlı olan bir çeşit işçi aristokrasisi oluşmuştu. Her tür devrimci ruhtan yoksun olan bu kesim şimdi, parti ve sendika bürokrasileriyle birlikte Avrupa'daki sosyal demokrat parti örgütlerine hükmetmekteydi. İşçi aristokrasisi, oportünist ve sosyal şovenist politikaların taşıyıcısıydı.

Gerçekten sömürülen, yoksul ve düşük ücretli işçiler, aslında bu politikadan tiksiniyordu. Radikal ve devrimciydiler. Fakat aynı zamanda, aygıt oportünistlerin elinde bulunduğundan ve kendilerini ifade etme olanağından yoksun olduklarından, yoksul radikal işçiler örgütsüzdü. Devrimci sosyalistlerin görevi, tüm ülkelerde gerçekten radikal olan yoksul kitleyi toplamak ve işçi aristokrasisi ile burjuvaziye karşı saldırıya yöneltmekti.

Lenin'in işçi aristokrasisi teorisinde bir parça hakikat saklıydı. Fakat bu derece genelleştirildiğinde yanlıştı ve uluslararası işçi hareketi açısından tehlikeli sonuçlara yol açacaktı. Gelirleri asgari ücretin çok üstünde olan, hayat standartları açısından küçük, hatta orta burjuvaziden farklı olmayan işçi gruplarının, proleter sınıf bilincine sahip olmasının zor olduğu doğrudur. Amerikan işçi sınıfının belirleyici kesimlerinin bugüne dek

sosyalizme karşı olmaları bu şekilde anlaşılabilir. Ama Marx'ın teorisi, bu tür durumların ücretli emek sistemi çerçevesinde yalnızca birer istisna olabileceğini söyler.

Örneğin, 1913 yılında Almanya, Avusturya ve Fransa'daki kalifiye maden işçisini proleter olarak nitelememek oldukça abartılı olacaktır. Eğer sendikaların zorlu mücadeleleri sonucunda elde edilmiş hayat standardı Alman maden işçisini hakiki sosyalizme yabancılaştırmaya yetecek olsaydı, sosyalizm bir dünya görüşü ve siyasi hareket olarak iflas ederdi. Birkaç marklık ücret artışı bile işçileri karşı-devrimci ve burjuva yapmaya yetiyor olsaydı, o zaman sosyalizmin hiçbir varoluş gerekçesi olmazdı. Devrimci sosyalistlerin günlük politikaları, aksi takdirde işçiler düşmanın tarafına geçeceğinden, çekingen bir biçimde ücretlerin artmamasını göz önünde bulundurmak zorunda kalırdı.

Ayrıca, Lenin'in yandaşları ileride bir gün Orta ve Batı Avrupa'da bu reçete uyarınca yeni devrimci işçi partileri kurmayı deneyecek olsalar, düşük ücretli işçileri ve işsizleri daha yüksek ücret alan, kalifiye işçilere karşı kışkırtmakla işe başlamak zorunda kalırlardı. Bu şekilde, proletarya içinde kin dolu, büyük bir bölünmeye neden olunur ve böylece aslında her tür devrim ihtimali ortadan kaldırılmış olurdu. Kıta Avrupası'nda işçiler yalnızca orta sınıfların ciddi bir bölümünü kendi yanlarına alabilirlerse iktidara gelebilir. Lenin'in katı devrim teorisi, Dünya Savaşı'nda emperyalizme karşı işçilerin önderliğinde halk ayaklanmasını öngörüyordu. Fakat işçi aristokrasisi teorisine göre, sınıf düşmanları kalifiye tornacı ve marangozlardan başlıyordu. Ama o zaman asıl masa başı memurları [beyaz yakalılar; angestellte] ve köylüler haydi haydi sınıf düşmanı olur ve yeni sosyalist devrimci parti, en yoksul işçilerin, ruh haline işsizlerin egemen olduğu, hayat mücadelesinde biraz daha şanslı olan herkese karşı nefret dolu ve hiçbir zaman iktidara gelemeyecek hizbinden başka bir şey olmazdı.

Lenin'in Batı Avrupa üzerine teorilerindeki bu büyük iç çelişki, kuşkusuz ancak Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkacaktı. Aslında Lenin daha 1914'te, Rusya'daki ve yurtdışındaki yandaşlarına farklı görevler vermişti: Rusya'da burjuva devriminin tamamlanması, Batı'daysa sosyalist devrimin gerçekleştirilmesi. Gelecekte buradan da Bolşevizm'in belirli çelişkileri doğacaktı.

Lenin, oportünistleri, yani işçi aristokrasisi hiziplerini ve önder teorisyenlerini zamanında tasfiye edebilselerdi, sosyalist partilerin 1914 faciasının önüne geçebilecekleri düşüncesindeydi. Almanya, Avusturya, Fransa ve Belçika'daki koşulları Rusya ve İtalya'dakilerle karşılaştırıyordu. İlk dört ülkede oportünistler ile gerçek sosyalistler aynı partideydi ve iş ciddiye bindiğinde oportünistler partinin iktidarını ele geçirmişti.

Buna karşın, Rusya'da Bolşevikler Menşevikler'den vb. zamanında ayrılmıştı ve Rus proletaryası şimdi savaşta da güçlü ve mücadeleye hazırdı. Aynı şekilde İtalyan sosyal demokratlar da, Bissolati'nin oportünist grubunu daha Dünya Savaşı öncesinde tasfiye etmişti. Savaşın başlangıcındaysa, 'sosyal şovenist' Mussolini onları izlemişti. İtalyan sosyal demokrasisi, bu nedenle şimdi hükümetinin savaş politikasına karşı bu kadar kararlı bir mücadele yürütebiliyordu.

Aslında İtalyan sosyalistleri, 2a ve 2b tiplerinin bir karışımından oluşan tipik bir II. Enternasyonal partisiydiler. İtalyan partisi, Alman sosyal demokratlardan kıl payı farkla dahi olsun daha devrimci değildi. Ancak 1913-1914 yıllarında İtalya'da, Almanya ile Fransa'nın aksine savaş için birleşik bir ulusal cephe yoktu. Aksine, burjuvazinin ve küçük burjuvazinin büyük bir bölümü İtilaf Devletleri ile ittifaka karşıydı. Bu nedenle, İtalyan sosyalistlerinin savaş politikasını reddetmesi, örneğin Belçikalı işçilere oranla daha kolaydı. Böylece, 1914-1915 yıllarında İtalyan sosyal demokrasisinin tamamı, gerçek bir devrimci güce denk düşmeyen devrimci bir görüntüye sahip olmuştu. İleride bunun trajik sonuçları olacaktı.

Savaşın ilk yılında, Avrupalı sosyalist partilerde iç barış taktiğinden duyulan hoşnutsuzluk artmaya başladı. İşçi partilerinin tekrar hareket özgürlüklerini kazanarak hükümete karşı muhalefete başlamaları ve aktif biçimde barıştan yana taraf olmaları isteniyordu. Genelde bu muhalif sosyalistler, koşulları uygun bulmadıklarından, devrimi düşünmüyorlardı. Mücadele aracılığıyla barışın sağlanmasını, güncel talep olarak ön plana koyuyorlardı. Devrimci olan Lenin, 'Kautsky'ciler' ile 'Pasifistler'in orta yolundan, en az açıkça sosyal şovenist olanlardan ettiği kadar nefret ediyordu. Zira emperyalist hükümetler arasında akdedildiği ve emperyalizmin iktidarına yeniden güç kattığı sürece, barış Lenin açısından hiçbir şey ifade etmiyordu. Şiarı, barış değil iç savaştı ve barış propagandasıyla, proletaryanın kafasının karıştırıldığını ve devrimci enerjisinin felce uğratıldığını düşünüyordu.

5-8 Eylül 1915 tarihleri arasında İsviçre'deki Zimmerwald'da, sosyalist iç barış politikası karşıtları, ortak görevleri konusunda netleşmek amacıyla uluslararası bir konferans düzenlediler. Çağrı, İtalya ve İsviçreli sosyalistlerden gelmişti. Almanya'dan on delege oradaydı. Bunların altısı, sonradan "Bağımsız Sosyal Demokrasi" adını alacak olan akımın temsilcileriydi. Liderleri, Ledebour ve Adolf Hoffmann'dı. Üç delege ise Rosa Luxemburg akımına, Spartakist Birliği'ne yakındı. Julian Borchardt ise küçük, kişisel bir çevrenin temsilcisi olarak oradaydı. Fransa'dan iki delege gelmişti. İngilizler ise pasaport alamamışlardı. Ayrıca Bulgaristan, Romanya, İsveç, Norveç ve Hollanda'dan delegeler gelmişti.

Rusya'dan Bolşevikler adına Lenin ile Zinovyev, Menşevikler adına Martov ile Akselrod, kendi grubu adına Troçki ve hatta iki radikal-sol Sosyal Devrimci ve nihayet Polonya ve Letonya'dan sol sosyalistler oradaydı.

Kısa süre içinde, konferansın çoğunluğunun Lenin'in değil Kautsky'nin fikirlerini desteklediği ortaya çıkıyordu. İç barış politikası reddediliyor ve hükümetlerin barışa zorlanması için sert bir muhalefet talep ediliyordu. Fakat Batı Avrupa sosyalist geleneğine uygun olarak, çoğunluk bütün aktif devrimci önlemleri geri çeviriyor ve Enternasyonal'in bölünmesi hakkında tek kelime dahi duymak istemiyordu. Lenin otuz delegenin yedisinin oyunu elde ediyordu. Bunlar, kendisinin ve Zinovyev'in oylarıydı. Ayrıca bir Letonyalı ve bir Polonyalı (Radek) onu destekliyorlardı. Buna ilaveten her iki İskandinavyalı da Lenin'in tezlerinin tarafındaydılar. Norveç ve İsveç'in bütünüyle barışçıl koşullarında, bu iki delegenin iç savaş yanlısı olduklarını açıklamaları, yalnızca teoriden ibaretti. Zimmerwald Solu'nun yedinci destekçisi, Alman delege Borchardt'tı. Spartakist Birliği dahi o zaman Lenin'i desteklemiyordu.

Böylece Lenin, uluslararası sosyalist muhalefet konferansı forumunda büsbütün yenilgiye uğramış oluyordu. Fikirleri, belirleyici olan büyük ülkeler göz önüne alındığında, Fransa, İngiltere ve İtalya'da hiç kabul görmezken, Almanya'da sadece birkaç tecrit edilmiş kişi tarafından destekleniyordu. Bolşevikler'in Zimmerwald'dan pek hoşnut olduklarını söyleyemeyiz. Böylece Zinovyev, konferansa dair eleştirel bir değerlendirmesinde şunları yazıyordu:

> Konferans, sosyalizmin uluslararası bileşenlerini davet ettiğimiz yolda yalnızca çekingence ve özgüvenden yoksun bir biçimde ilk adımı attı. En önemlisi, konferans, kriz hakkında net ve açık bir karar almak, oportünizme açıkça

savaş ilan etmek ve teorik alanda Marksizm'in bayrağını yükseltmek istemedi. Halihazırdaki durumda bu belki de kaçınılmazdı. Gelişme çok yavaş bir tempoyla gerçekleşse de, yine de ilerleme var... Mesela sadece III. Enternasyonal meselesini ele alalım. Konferans çağrısı yapanlar, daha doğrusu onların çoğunluğunun temsilcileri bir III. Enternasyonal kurmak istemediklerini açıkladılar ve hâlâ da açıklıyorlar. İtalyanlar'ın yayın organı *Avanti* ve (İsviçreli sosyalistlerin lideri) R. Grimm'in yayın organı *Berner Tagwacht*, konferans tarafından seçilen "Uluslararası Sosyalist Komisyon"un hiçbir şekilde eski "Enternasyonal Sosyalist Büro"nun yerini alma hedefinin olmadığını ve hatta "Büro"nun yeniden doğumuna katkıda bulunmak zorunda olduğunu kanıtlamaya çalışıyorlar. Fakat yaşananların kendine özgü bir mantığı var... Bütün dürüst sosyalistlerin bizimle birlikte, "II. Enternasyonal oportünizmin sirayet etmesi sonucunda öldü. Yaşasın oportünizmden kurtarılmış III. Enternasyonal!" şiarına katılacağı zaman gelecek.

Konferansa dair açıklamasında Lenin de, Zimmerwald solcularının zayıflığını itiraf ediyor, ancak buna rağmen bir 'başarı' görüyordu:

İlkelerimizin başarısı tartışılmaz. Olguları karşılaştıralım. 1914 yılının Eylül ayında, merkez komitemizin manifestosu adeta yalnızdı. 1915 yılının Ocak ayında, sefil pasifist kararıyla Uluslararası Kadın Konferansı gerçekleşti... 1915 yılının Eylül ayında, uluslararası sol bir grupta bir araya geliyor ve kendimize ait bir taktikle öne çıkıyoruz, bir dizi temel fikrimizi ortak bir manifestoda dile getiriyoruz ve eski manifestonun taktiğini doğrudan mahkum eden yeni bir manifesto zemininde bir Uluslararası Sosyalist Komisyon'un, yani esasen eski Büro'nun iradesine karşı yeni bir Enternasyonal Sosyalist Büro'nun kuruluşuna katılıyoruz.

Daha 1912-1914 arasında da büyük çoğunluğu partimize ve merkez komitesine sadık olan Rus işçileri, şimdi uluslararası sosyalist hareketin deneyiminde de taktiğimizin daha büyük bir zeminde onaylandığını ve temel düşüncelerimizin, Proleter Enternasyonal'in gittikçe büyüyen, en iyi bölümü tarafından paylaşıldığını görecekler.

Bu noktada, çok önemli bir düşünce ilk kez ortaya çıkmaktaydı: Lenin kendi partisindeki Rus işçilerine, ancak abartılı kurgularla mümkün olsa da, uluslararası alanda yalnız olmadıklarını mutlaka kanıtlamak istiyordu.

Rosa Luxemburg grubunun 1915 Kasımı'nda dağıttığı illegal "Spartaküs Mektubu"nda yer alan Zimmerwald Konferansı haberi oldukça karakteristiktir. Neredeyse dört sayfa uzunluğundaki haberde, Lenin

grubunun faaliyetine yalnızca tek bir soğuk ifadeyle değinilmişti: "Planlanan manifesto için, Rus yönetimine bağlı delegeler, bir Polonyalı, bir İsveçli ve bir Norveçli delege tarafından ikinci bir taslak sunuldu. Taktik açıdan yanlış bulunduğu için, konferansın büyük çoğunluğu bu taslağa karşı çıktı." Hepsi bundan ibaretti. Kısacası, o zaman Rusya dışındaki en radikal sosyalistler olan Spartakistler, yani Rosa Luxemburg ile Karl Liebknecht'in grubu, savaş politikasına karşı uluslararası muhalefet bağlamında dahi Bolşevizm'i hâlâ önemsiz bir mesele olarak görüyordu.

Barış döneminde, "Uluslararası Sosyalist Büro" işçi hareketinin birliğini temsil ediyordu. Dünya Savaşı, Büro'nun etkinliğini felce uğratmıştı. Şimdi önemli olan, iç barışın ve savaş politikasının sosyalist karşıtlarının, eski Enternasyonal'in yeniden kurulmasını mı, yoksa bölünmesini ve bir yenisinin kurulmasını mı hedeflediğiydi. Eski tarz Enternasyonal Büro'nun toplanmasını talep edenler, bununla birlikte II. Enternasyonal'in varlığının devamından yana olduklarını ilan etmiş oluyorlardı. Keza Zimmerwald'dakilerin çoğunluğu bölünmeye karşıydı. Bu yüzden konferans açık bir biçimde, yeni seçilen yürütme organının -yani büyük ölçüde İtalya ve İsviçreliler'den oluşan Uluslararası Sosyalist Komisyon'un- eski Büro'nun yerini almayacağını, yalnızca geçici olarak temsilciliğini üstleneceğini ilan ediyordu.

Zimmerwald Hareketi 1916 yılı Paskalyası'nda, İsviçre'deki Kienthal'de ikinci konferansını gerçekleştirdi. Konferansın genel görünümü aşağı yukarı yine aynıydı. Almanya'dan yine gelecekte USPD'yi kuracak olan grup ile Spartakist Birliği'nin delegeleri ve Bremenli radikal sol grubun temsilcisi olarak Paul Fröhlich gelmişti. Ayrıca çeşitli Rus ve Polonyalı gruplar, İsviçreliler ile İtalyanlar, muhalif Fransızlar ve bir Sırp delege mevcuttu. Zimmerwald solcularının Bolşevikler ile Polonyalı dostları haricindeki daimi üyeleri, sadece birkaç İsviçreli ve Bremenli radikal sol delegeden ibaretti. Çoğunluğun bir bölümü, kuşkusuz Lenin'in pasifizm eleştirisini de paylaşıyordu.

Belirleyici olan, II. Enternasyonal mi, III. Enternasyonal mi, yani Uluslararası Sosyalist Büro atanmalı mı, atanmamalı mı sorusundaysa sonucu oldukça belirsiz oylamalar gerçekleşiyordu. Sonuç olarak, Zimmerwald partilerinin bir bütün olarak Sosyalist Büro'nun atanmasını talep etmedikleri, ama Büro'nun toplanmasını talep etme hakkının tek tek partilere verildiği şeklinde bilgece bir karar alındı. Bu, çoğunluğun her

şeye rağmen II. Enternasyonal zemininde kaldığı anlamına geliyordu. Kienthal'den sonra da Lenin'in İngiltere, Fransa ve İtalya'da hiç sabit destekçisi yoktu ve Almanya'da da ülke çapındaki proleter eğilimlerden biri değil, yalnızca tek tek şahıslar ve yerel gruplar ona sempati besliyorlardı. Bolşevizm'in Rusya dışındaki bu başarısızlığında, Rus Devrimi'ne kadar değişen hiçbir şey olmayacaktı.

Zinovyev, Kienthal'i şu sözlerle övüyordu:

İkinci Zimmerwald Konferansı kuşkusuz ileriye atılan bir adımdır. Solun etkisinin Zimmerwald'dakinden çok daha büyük olduğu ortaya çıkmış, sola karşı önyargılar azalmıştır. Peki okun yaydan çıktığı, Zimmerwald'cıların resmi sosyalistlerden kopuşu nihai olarak gerçekleştirdikleri, Zimmerwald'ın III. Enternasyonal'in tohumuna dönüştüğü söylenebilir mi? Hayır, bunu hâlâ gönül rahatlığıyla söyleyemeyiz... İllüzyonlara yer yok! Zimmerwald'cıların kendi büyük sağ kanatları var. Ve bu kanadın bizim yanımızda olmayı sürdüreceğini kimse garanti edemez... Şimdi ne olacak? Soruna bizim önerdiğimiz çözüm için, devrimci sosyal demokrasinin yolu için, III. Enternasyonal için mücadeleye devam!

Kısacası, kendilerini destekleyen Rus işçilerine yönelik olarak, çoktan kayda değer bir uluslararası proleter topluluğun önderliğini yaptıkları kurgusunda ısrar eden Lenin ile Zinovyev gerçekten de kendilerini illüzyonlara kaptırmıyorlardı. Fakat "Spartaküs Mektupları" Kienthal'den sonra, oylamaları ve kararlarıyla bu tür önderlik konferanslarının hiçbir işe yaramadığını ve herhangi bir kitle eyleminin, Zimmerwald ve Kienthal'in tamamından çok daha değerli olduğunu saptıyordu. III. Enternasyonal'in doğum anındaki manzara bu şekildeydi.

Lenin'in Batı Avrupa'daki gerçek başarıları ne kadar azalırsa, işçi aristokrasisine ve sözcülerine karşı mücadelesi ve kişisel nefreti de o kadar şiddetleniyordu. Kendisine engel olan herkes buna dahildi: hakiki sosyal şovenistlerin yanında pasifistler, Kautsky'ciler ve Zimmerwald'cıların sağ kanadı. Kısaca, savaş politikasını reddetmelerine rağmen devrimi ve bölünmeyi örgütlemek istemeyen sosyalistler. Ekim 1916 tarihli bir makalesinde Lenin, Marx ve Engels'in tamamen haklı olarak kendi çağlarındaki İngiliz işçilerin bir bölümünün 'burjuvalaşmasından' söz ettikleri kimi açıklamalarıyla bağ kuruyordu. Marx ve Engels'in yazdıkları, Lenin tarafından genelleştiriliyordu: 'Burjuva işçi partileri'nin, yani temel unsurları emperyalizmden rüşvet alan partilerin ortaya çıkması, bütün

emperyalist ülkelere özgü bir durumdu. Saygıdeğer, barışçıl, reformist ve vatansever işçiler ile memurlara her tür rahat ve sakin gelir kaynağı yaratılmıştı. Emperyalist burjuvazi, burjuva işçi partilerinin temsilcilerini ve taraftarlarını bu şekilde cezbediyor ve ödüllendiriyordu.

"Burjuva işçi partilerinin, kapitalist yönden gelişmiş tüm ülkelerde politik bir fenomen olarak ortaya çıkmış olduğu bir gerçek. Buralarda, bu partilere karşı kararlı ve insafsız bir mücadele olmadığı sürece, emperyalizmle mücadeleden ya da Marksizm'den ve sosyalist işçi hareketinden söz edilemez... Bu partilerin toplumsal devrimden önce ortadan kaybolacaklarını düşünmemizi gerektirecek bir sebep yok." Kautskycilik bağımsız bir eğilim oluşturmuyordu, çünkü kökü ne kitlelerdeydi ne de burjuvazinin tarafına geçmiş olan ayrıcalıklı kesimde. Ama Kautskyciliğin tehlikeli yanı, proletaryayı burjuva işçi partileri ile uzlaştırmaya, bu partilerle birliği savunmaya ve böylece otoritelerini güçlendirmeye çabalamasıydı. "Bu yüzden, eğer sosyalist kalmak istiyorsak, görevimiz daha aşağıya, gerçek kitlelere inmektir. Oportünizmle mücadelenin tüm anlamı ve bu mücadelenin tüm içeriği burada yatıyor."

Lenin taraftarlarının bu reçete uyarınca 'gerçek kitlelere' inmelerinin ne tür sonuçları olacağını yukarıda vurgulamıştık. Bu şekilde belki partiler ele geçirilebilir, fakat devletin iktidarı fethedilemeyecektir. Ancak belki de Lenin için önemli olan, nasıl ve nerede olursa olsun sadece Batı Avrupa'ya sağlam bir biçimde yerleşmekti. İlk önce, eski resmî sosyal demokrat partilerin karşısına koymak için, dünya devrimine kim olduğu önemli olmayan taraftarlar kazanılmalıydı. Rusya dışındaki bu devrimci partilerin taktik ve ideolojilerindeki hatalar, sonradan dünya devriminin merkezi tarafından hâlâ düzeltilebilirdi.

Çünkü Lenin, sosyalist devrim hareketinin Orta ve Batı Avrupa'daki hızını asla abartmıyordu. 22 Ocak 1917'de İsviçreli genç işçilere yaptığı bir konuşmada şöyle diyordu:

"Belki de, biz yaşlılar yaklaşmakta olan bu devrimin belirleyici mücadelelerini görmeyeceğiz." Ama Avrupa'nın genç sosyalist kuşağının, gelecekteki proleter devrimde zafere ulaşacağını umuyordu. Bundan iki ay sonra Çar, Rus işçileri tarafından devrilecekti.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Mart-Ekim 1917

Savaşla geçen üç kışın ardından Çarlık Rusyası'nın ekonomisi bütünüyle çökmüş ve iktidardakilerin otoritesi sarsılmıştı; devrimi durdurmak artık imkansızdı. Devasa savaş giderleri imparatorluğun mali durumunu bozmuştu ve ülke bir kağıt ruble selinde boğuluyordu. Seferberlik ve tekrar tekrar yapılan celpler, tarımı milyonlarca işgücünden yoksun bırakmıştı. Bu yüzden gıda üretimi durmadan gerilemekteydi.

Demiryolu teçhizatı köhnemişti ve giderek daha yetersiz hale geliyordu. İtilaf Devletlerinin tüm yardımlarına rağmen diğer büyük devletlerinkinden çok geri olan Rus endüstrisi, cepheye mermi ve top göndermekte yetersiz kalıyordu. Demiryolunda olduğu gibi, fabrikalarda da mevcut malzemenin aşırı kullanımı söz konusuydu. Mal kıtlığı ve nakliyat krizi, büyük şehirlerde açlık ve soğuğu beraberinde getiriyordu. Aynı şekilde köylü kitleleri de umutsuzluğa kapılmış ve savaş yorgunuydu ve köylerdeki bu ruh hali, milyonlarca üniformalı köylüden oluşan orduya da yansımaktaydı.

Çarlık 1905'te, askerî kuvvetlerin çoğunluğuna dayanarak, o zaman devrimi alt edebilmişti. Şimdiyse artık yakında hükümete sadık tek bir alay kalmayacaktı. Geniş halk kitleleri, Çar ile beraber savaşı da ortadan kaldırmak için, devrim yapmakta kararlıydılar. Bununla birlikte mülk sahibi burjuvazide de, tam aksi nedenlerden, devrim istenci artıyordu. Çar'ın çevresindeki yiyici ve beceriksiz kliğin Rusya'yı felakete sürüklediğini görüyorlardı. Savaşın ilk üç yılındaki kötü gidişatın ardından, II.

Nikolay ve çevresinin ülkenin kaderini belirlemeye devam etmeleri halinde Rusya'nın büyük bir çöküşe uğrayacağından korkuyorlardı. Bizzat Çar'ın etrafındaki eski muhafazakar çevreler bile yavaş yavaş, savaşın devam etmesinin Rusya'daki tüm eski otoriteleri sarsacağının farkına varıyordu. 1916'dan bu yana, Almanya ile özel bir barışa ulaşmak için uğraşıyorlardı.

Ama liberal büyük burjuvazi, savaşın bu şekilde sona erdirilmesini kabul etmiyordu. Rusya'nın bu kadar fedakarlıkta bulunmasının ardından, savaştaki ulusal hedeflere ulaşılması gerekiyordu. Limanda kızağa çekilmek değil, Batı güçlerinin yanında İtilaf Devletleri'nin zaferine kadar dayanmak ve böylece nihayet İstanbul'u kazanmak ve Akdeniz'e açılmayı başarmak istiyorlardı. Eğer Çarlık şimdi vatana ihanet etmeyi planlıyor ve feodal hanedanla bağlantılı nedenler uğruna Rusya'nın zaferini feda ediyorsa, o zaman burjuvazi de hanedanı devirmeyi yeğliyordu.

İtilaf Devletleri'nin Petersburg elçilerinin, en azından, devrime karşı çıkmak için bir nedenleri yoktu. Çünkü böylece, birer burjuva demokrasisi olan İngiltere ile Fransa, devrilmeye hazır olan ve kendilerine rahatsızlık veren müttefikleri II. Nikolay'dan kurtulmuş olacaklardı. Özgürlükçü burjuva Rusyası'nın daha büyük enerjiyle ve özel barış düşüncesi olmaksızın savaşmayı sürdüreceğini umabilirlerdi. Böylece 1917 Mart Olayları'nda iki devrimci dalga bir araya geldi: barış ve ekmek isteyen köylülerin, askerlerin ve işçilerin hareketi aşağıdan, zafer ve fetih isteyen liberal burjuvazinin hareketi yukarıdan.

Petersburg işçi ayaklanmasına garnizonun tamamının isyanı ekleniyordu. Hareket birkaç gün içinde muzaffer bir biçimde tüm ülkeye ve cephedeki birliklere yayılıyordu. Böylece işçiler ve askerler Çar'ı deviriyor, fakat liberal burjuvazi iktidarı devralıyordu. Monarşiyle birlikte, saf gerici bir seçim sistemiyle oluşturulmuş olan Rus parlamentosu Duma da hukuki açıdan çözülüyordu. Fakat Duma'daki liberal parlamenterler, derhal burjuvazinin güç merkezi haline gelecek olan bir komite oluşturuyorlardı. Petersburg'lu muzaffer işçiler ve askerler, 1905 geleneğini sürdürerek, İşçi ve Asker Sovyeti'ni yeniden kuruyorlardı; bu sovyet demokratlar ile sosyalistlerin güç merkezini oluşturuyordu. Yani iki devrimci güç arasındaki mücadele, Petersburg'da Duma komitesi ile İşçi ve Asker Sovyeti arasında geçiyordu.

Parti politikaları açısındansa 1917 Martı'nda Rusya'da şu durum ortaya çıkıyordu: Toprak sahipleri, soylular, subaylar ve yüksek mevkideki memurlardan oluşan muhafazakar kesimler şimdi topluca liberal burjuvazinin yanında yer alıyorlardı. Eski muhafazakarlarla eski liberaller artık beraberce özel mülkiyet ve zafer uğruna mücadele ediyorlardı. Asker kitleleri, köylü geleneğine uygun olarak Narodnikler'den yanayken, köylülerin kendisi de aynısını yapıyordu. O dönem Sosyal Devrimciler, Halkçılar arasındaki en önemli partiydi. Endüstri işçileri, Menşevikler ile Bolşevikler arasında paylaşılıyordu. Dönemin Rusyası'ndaki küçük özel gruplar ve partiler burada dikkate alınmıyor.

Sosyal Devrimciler, halkın ezici çoğunluğunun yanında, askerler aracılığıyla fiziksel şiddet potansiyelini de ellerinde bulunduruyorlardı. Sağlarında burjuva, sollarındaysa sosyalist azınlıklar yer alıyordu. Buna rağmen Halkçılar iktidarı almadılar. Aynı Rus Sosyal Demokratları gibi onlar da, Çar'ı deviren devrimin bir burjuva devrimi olmak zorunda olduğunu düşünüyorlardı. Bu yüzden iktidarı liberal burjuvaziye bırakmaya hazırdılar. Kendileriyse, sadık bir muhalefet rolünde hükümeti denetlemek ve demokrasi açısından ilerlemeye zorlamak istiyorlardı.

Sosyal Devrimciler'in hükümet sorununa yaklaşımı, Menşevikler'in 1905'te savundukları eski görüşleriyle tamamen örtüşüyordu. Petersburg'u örnek alarak ülke çapında kurulan sovyetler, hükümetin üzerindeki demokratik denetim organları olmalıydı: şehirlerde işçi ve asker sovyetleri, köylerde köylü sovyetleri, cephede asker sovyetleri.

Sosyal Devrimciler ile Menşevikler, hükümet sorununda olduğu gibi, her şeye egemen olan savaş sorununda da hemfikirlerdi. Rus Cumhuriyeti, Zimmerwald'daki çoğunluk vb. kesimlerden oluşan Avrupa'daki sosyalist muhalefetin barış şiarını devralmalı, yani ilhaklar ve savaş tazminatları olmadan, uzlaşma sonucunda gerçekleşecek bir barış talep etmeliydi. Rusya'nın, uluslararası sosyalist hareket ile ittifak halinde dünya barışını hayata geçirmek üzere, İtilaf Devletleri'nin, Almanya'nın ve Avusturya'nın halklarına bu yönde etki etmesi gerekiyordu. Fakat Rusya'nın tek taraflı özel bir barışı olanaklı değildi. Zira bu tür bir barış, Alman militarizminin tüm Avrupa'yı yenmesi tehlikesini doğururdu. Rus Cumhuriyeti, II. Wilhelm'in ordularına direniş göstermeliydi. Genel barış anlaşması imzalanana kadar, Rus halkı devrimini savunmalıydı.

Böylece sovyetlerde, Sosyal Devrimciler ile Menşevikler çoğunluk bloğunu kuruyorlardı. Petersburg İşçi ve Asker Sovyeti, tüm diğer sovyetlerin temsilcisi olarak, liberal Duma komitesiyle uzlaşmaya varıyor ve bu uzlaşma uyarınca geçici hükümet kuruluyordu. Bu, liberal burjuvazinin hükümetiydi. Ünlü Narodnik Kerenski, sovyetlerin resmi temsilcisi olarak değil, sadece kendi adına hükümete giriyordu.

Rusya'da devletin gerçek yürütme gücü, 1917 yılının Mart ayından bu yana garip bir durumdaydı. Asker ayaklanması, her yerde eski polis gücünün hakkından gelmişti. Sokaklara, sovyetler tarafından yönetilen silahlanmış işçiler ve askerler hakimdi. Ama bununla birlikte bakanlıklardan aşağıya doğru örgütlenmiş olan eski bürokrasi varlığını sürdürmekte ve yeni hükümet ile sovyetlerin uygulamada birbirleriyle nasıl anlaşabileceklerine kafa yormaktaydı. Aynı rekabet, cephedeki subaylar ile asker sovyetleri arasında da mevcuttu. Savaşın gerçekten sürdürülmesi halinde, ya Çarlık yanlısı subayların otoritesi sovyetler karşısında yeniden tesis edilecekti ya da yeni bir subay kadrosu oluşturulacaktı. Yeni bir Rusya'nın nihai olarak inşası, Rus devrimcilerin daima hedeflemiş olduğu gibi, bir ulusal kurucu meclisin eseri olmalıydı. Fakat seçim tarihi hala belirsizdi.

Peki Rus burjuva devriminin bu kendine özgü başlangıç aşamasına Bolşevikler nasıl yaklaşmaktaydı? Lenin'in, Rusya'daki partisini savaşın sürdüğü tüm cepheleri aşarak İsviçre'den yönetmenin olanaklılığı konusunda yanıldığı kısa sürede ortaya çıkmıştı. Lenin'in eski Bolşevik teorilerde 1914 yılında yaptığı önemli değişikliklerin yalnızca küçük bir kısmı Rusya'daki partili işçilere ulaşmış ve onları ikna edememişti. O dönem ülkeyi terk etmemiş olan en önemli Bolşevik Kamenev'di. 1914 yılının Kasım ayında, Duma'daki Bolşevik parlamenterler ile birlikte Sibirya'ya gönderilmiş, devrimin ardından Petersburg'a geri dönmüştü ve orada Bolşevikler'in gazetesi *Pravda*'yı çıkarmaktaydı.

Kamenev ve yakın dostları hala tamamıyla, partinin 1914'e kadar sahip olduğu eski Bolşevik yaklaşımı savunuyorlardı. Kamenev, Lenin'in yeni fikirlerini kesinlikle reddediyordu. Hala Rus Devrimi'ni liberal-burjuva aşamadan işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğü aşamasına, yani "Halkçılar" ile sosyalistler arasındaki, demokrasinin tamamıyla hayata geçirilmesi idealine sahip bir koalisyona taşımayı hedefliyordu. Buna

karşın Lenin, 1914'ün sonundan bu yana bu koalisyonu istememekteydi. Kamenev ile eski Bolşevikler hâlâ Rus demokratlarının ortak cephesinden yanaydılar ve demokrat partilerin savaşa farklı yaklaşımları onlar için büyük bir öneme sahip değildi. Lenin ise, Rus demokratlarını tam da savaş sorununa dayanarak bölmek istiyordu ve Bolşevikler'in yalnız başlarına davranmasından çekinmiyordu.

Lenin ancak Nisan ayında Rusya'ya dönmeyi başardıktan sonra partinin yönetimini yeniden ele geçiriyor ve zorlu tartışmalar sonucunda Kamenevci eğilimi bastırıyordu. Fakat Lenin ile eski Bolşevikler arasındaki tartışma bununla da son bulmuyor, 1917 yılı boyunca sürerek, tam da Bolşevikler'in iktidarı ele geçirdiği anda bir kez daha alevleniyordu. Lenin ile birlikte Zinovyev de Rusya'ya dönmüştü. Ama sürgünde sürekli Lenin ile birlikte faaliyet göstermiş, 1914-1916 yılları arasında Lenin'in teorisini onlarca parlak yazıyla savunmuş olan bu adam dahi, Rus toprağına ayak basar basmaz güvenilir olmaktan çıkıyordu. Kamenev'in tarafına geçerek, Bolşevikler'in iktidarı alması fikrini reddediyor ve 1917 yılının Ekim ve Kasım aylarında Lenin'e en çok muhalefet edenler arasında yer alıyordu. Neden tam da partisinin uzun yılların deneyimine sahip beyinlerinin 1917'de Lenin'e karşı çıktıklarını aşağıda daha ayrıntılı olarak açıklayacağız.

1917 Martı'nda İsviçre'de, Rus Devrimi ile ilgili ilk ayrıntılı haberleri duyduğunda, Lenin önemli sonuçları olacak bir keşifte bulunuyordu. Tutarlı bir demokratik-sosyalist devrimin modern biçimi olarak sovyet sistemini keşfediyordu. Bolşevizm'in başlangıcını 1903 kabul edecek olursak on dört yıl, eğer Lenin'in Petersburg'a vardığı 1893'ten itibaren sayacak olursak yirmi dört yıl boyunca sovyetler Lenin'in düşünce sisteminde hiçbir rol oynamamıştı. Fakat Lenin, politikada olduğu gibi teoride de kesinlikle tutarlı bir uygulamacıydı. Teorisini yeni olgular ışığında değiştirmekten asla çekinmiyordu. Devrimin teoriyi yalnızca gerçekleştirmekle kalmayıp geliştirdiğini düşünen Marx ile bu açıdan tamamen uyum içindeydi.

1917 Martı'nın Rusya koşullarında Lenin'in dikkatini çeken, her şeyden önce devlet iktidarının kendine özgü çifte karakteriydi. Bir tarafta liberallerin geçici hükümeti duruyordu. Bilindik tarzda emperyalist bir hükümetti bu. Fakat artık polis vb. alt yürütme organlarına sahip olmamasıyla İngiltere, Fransa ve Almanya'daki emperyalist hükümetlerden

ayrılıyordu. Tabanda, burjuva Rus hükümetinin karşısında yeni bir güç yer alıyordu: sovyetler. Ve şimdi Lenin sovyetlerde, tarihi açıdan yalnızca 1871 yılındaki Paris Komünü'yle karşılaştırılabilecek, tamamen yeni türde bir işçi hükümetinin cılız bir başlangıcını görüyordu. Marx'ın 1871'de Komün'ün devlet biçimi üzerine ünlü yazısında söylediği her şeyin, 1917'deki Rus Sovyetleri açısından da geçerli olduğunu tespit ediyordu.

Modern çağın tipik devleti, Kıta Avrupası'na tamamıyla egemen olan ve Dünya Savaşı sırasında İngiltere ile Amerika'ya da hakim olan merkezî şiddet aygıtıydı. Emperyalist savaş, bu aygıtın müdahale yeteneğini ve örgütlenme derecesini korkunç artırmıştı. Şimdi Rusya'da halkın nasıl kendiliğinden devleti yıkmaya başladığı görülüyordu. Askerlerin subaylara değil, yalnızca asker sovyetlerine itaat etmeleriyle birlikte, emperyalizmin askerî aygıtı atıl kalmıştı. Silahlanmış işçilerin polisin yerini almasıyla ve yalnızca sovyetlerin buyruklarını yerine getirmesiyle, sivil aygıt da aşılmıştı.

Merkezî feodal-burjuva devletin özü, iktidarın halk kitlelerinden ayrılmasıdır; sokaklarda üniformalı, silahlı polis emir verir ve silahsız sivil halk ona itaat etmek zorundadır. Polisin emir verme tarzı, toplumsal ve anayasal koşullar uyarınca oldukça farklı biçimlerde gerçekleşebilir. Çarlık Rusyası polisi, İngiltere ya da Fransa'daki polisten son derece farklıydı. Yine de, halk kitlelerinden ayrı, karşılarına devlet iktidarının taşıyıcısı olarak çıkan bir aygıtın parçası olmaları, hepsinin ortak noktasını oluşturur.

Buna karşın, Komün* tipi devlette halk ile polis aynıdır. Yalnızca halk kitlelerinin kendisi silahlara sahiptir ve kendi başına düzeni sağlar. Aynı şekilde, eski tarz bir ordu da mevcut değildir. Silahlanmış işçiler aynı zamanda birer askerdir. Kent ve köylerdeki idare işlerini, halkın bürolara yerleştirilmiş temsilcileri üstlenir. Gelirleri ve tavırları açısından yöre halkından ayrılmazlar. Kitle tarafından daima denetlenir ve her an yine kitle tarafından görevden alınabilirler.

Bu tür bir toplumsal örgütlenme şimdiden, bu konuda anarşistler ile hemfikir olan Marx'ın hedeflediği gibi, eski devletin yıkılması ve çözülmesidir. Halk kitleleri tarih boyunca ne zaman feodal veya merkezî bir şiddet aygıtını aşmak isteseler, benzer deneyler gerçekleştirdiler. Bun-

* Rosenberg, Paris Komünü'nü kastediyor –çn.

lara ortaçağdaki kent komünleri, İsviçre'deki köylü kantonları, Kuzey Amerika'daki ilk cemaatlerin yanında, 1871 Paris Komünü ve 1917'deki Rus Sovyetleri de dahildir. Aşağıda ayrıntılı olarak göstereceğimiz gibi, 1918'den günümüze dek Rusya'da var olan sözde sovyet yönetiminin bu devlet tipiyle kuşkusuz hiçbir alakası yoktur.

Bu tür 'komünal' ya da sovyet tipi bir toplumsal örgütlenme, sosyalist olmak zorunda değildir. Örneğin köylü kantonunda, özel mülkiyetin bütünüyle korunduğu, son derece radikal ve tutarlı bir meclis sistemi düşünülebilir. Ancak demokrasinin bu aşırı biçimi, Marx'a göre, yalnızca insan özgürlüğünün en üst düzeyinde gerçekleştirilebilecek olan sosyalizmin önkoşuludur.

Lenin, Rusya'daki garip çifte hükümetin uzun süre varlığını sürdürmeyeceğinin farkındaydı. Ya geçici hükümet başarılı olacak, bu durumda kendine bağlı devlet dairelerinin uçlarını aşağıya doğru uzatmayı başaracaktı. O zaman Rus şehirlerine polis geri dönecekti; belki başka bir üniforma ve başka bir isim altında, ama özünde Çar'ın polisiyle aynı olacaktı ve halk yeniden silahsızlandırılacaktı. O zaman orduda da eski disiplin yeniden kurulacak ve asker sovyetleri, iktidarlarını subaylara iade edeceklerdi. Ya da gelişme aksi yönde olacak, sovyetler başarıya ulaşacaktı. O zaman eski bakanlıkları dağıtacak, yüksek seviyedeki memurları ve subayları kovacak güce de sahip olmak zorundaydılar. Ama o zaman devrilen diğer otoriteler ile birlikte geçici hükümet de düşecekti ve geriye yalnızca sovyetler kalacaktı.

Böylece Lenin şiarını oluşturdu: Liberal geçici hükümet devrilsin, bütün iktidar sovyetlere! Sovyetlerde vücut bulan, Sosyal Devrimci ve sosyal demokrat partilerde örgütlenen Rus demokrasisi barış istiyor. Geçici hükümet barış getiremez, çünkü büyük burjuvazinin emperyalist hükümetidir ve fetih yapmak istemektedir. Rus demokrasisi özgürlük istiyor. Ve şu anda sovyetler sayesinde çok büyük bir özgürlüğe sahip, ama geçici hükümet bu özgürlüğü hiç istememekte, bilakis yeniden eski tarz bir devlet kurmak istemektedir. Bunun da ötesinde, Rus köylüleri toprak, işçiler ise ekmek istiyor. Liberal geçici hükümet bunların hiçbirini veremez, çünkü toprak sahiplerininki de dahil olmak üzere özel mülkiyeti savunmaktadır ve açlık sorununun çözülmesi için elzem olan yiyecek dağıtımına diktatörce müdahaleleri asla onaylamayacaktır.

Kısacası, liberal büyük burjuvazi, "barış, özgürlük, ekmek, toprak"tan oluşan demokratik temel talepleri kaçınılmaz olarak reddetmek zorunda olduğundan, demokratların geçici hükümete tahammül etmesi gülünçtür. Rus demokrasisi, yani bizzat sovyetler, iktidarı almak zorundadır. Hâlâ sosyalist değil, radikal demokratik taleplerde bulunmasıyla Lenin, bu noktada da kendi politik geleneğine sadık kalır. Aynı biçimde, eski devrimci-demokrat koalisyon fikri de, ilginç bir şekilde örtük olarak yeniden ortaya çıkar. Zira Bolşevikler o zaman sovyetlerde yalnızca küçük bir azınlık meydana getirmekteydi. "Bütün iktidar sovyetlere" şiarı, 1917 baharı ve yazında, Sosyal Devrimciler ile Menşevikler'in hükümeti anlamına geliyordu. Peki bu, Lenin'in 1914'ten bu yana yandaşlarının kafasına kazıdığı, şovenist demokratlarla ittifak yapmanın mümkün olmadığı şiarıyla çelişmiyor muydu?

Lenin burada, Sosyal Devrimci parti kadrolarıyla geleneksel olarak Sosyal Devrimcileri destekleyen köylü ve asker kitleleri arasında ayrım yapıyordu. Resmî demokrat partiler büyük burjuvazinin hükümetine göz yumsalar da, toprak isteyen demokrat köylülerin ve barış isteyen demokrat askerlerin yaklaşımı yavaş yavaş bundan farklılaşmalıydı. Sovyetlerin iktidara gelmesi halinde, Sosyal Devrimciler'in parti yönetimi değil, bizzat aslında herhangi bir fraksiyona bağlı olmaktan çok partisiz-devrimci olan kitleler hükümeti oluşturacaklardı.

Devrimci Rus sovyetlerinin nasıl olduğu, daha 1905 yılında görülmüştü. "Bütün iktidar sovyetlere" şiarının şimdi hayata geçirilmesi halinde, dev devrimci halk kitleleri sovyetlerde bir araya gelecekti ve Bolşevikler'in görevi, doğru politikalar aracılığıyla sovyetleri etkilemek olacaktı. Lenin 1917'de de, sıkı parti diktatörlüğü ve merkeziyetçi parti ilkesinden vazgeçmemişti. Sovyet sistemini önermesiyle, Lenin asla federalizmden ve kitlelerin kendiliğindenliğinden yana olduğunu söylemiş olmuyordu. Lenin parti aygıtını kurmuş olsa da, sovyetler onun değil, bizzat halk kitlelerinin eseriydi. Lenin onları, Rus emperyalizminin hakkından gelmek için kullanmak istiyordu; çünkü 1917 koşullarında bu sorunu yalnızca sovyetler çözebilirdi. 1917 ilkbaharı ve yazında Lenin, Rus demokrasisinin tamamıyla zafer kazanmasının ardından merkeziyetçi ve otokratik Bolşevizm'in, federalist ve anarşist sovyet düşüncesiyle nasıl uyuşabileceği meselesine daha kafa yormuyordu.

1914'ten bu yana olan tutumundan da anlaşılacağı üzere, savaş sorununda Lenin, İtilaf Devleri'nden derhal kopmayı savunurken; bu konuda Petersburg İşçi ve Asker Sovyeti tarafından da desteklenen geçici hükümet ilk olarak var olan ittifaklar dahilinde savaşı sürdürmekten yanaydı. Alman Genelkurmayı, İtilaf Devletleri'nin Rusya'daki düşmanlarını güçlendirmek için, 1917 yılının Nisan ayında Lenin'in Almanya üzerinden Rusya'ya dönmesine izin veriyordu. Kimin yardımıyla Rus toprağına yeniden ayak basacağı, Lenin'in umrunda değildi. Planları başarılı olursa, o zaman Lenin Alman İmparatorluğu'nun, Rus Cumhuriyeti'nin şimdiki bakanlarından yüz kat daha beter düşmanı olacaktı. Ama bunu izleyen aylarda Lenin, Rusya'da Alman Genelkurmayı'nın ajanı olduğu hakaretiyle karşı karşıya kalacaktı.

Lenin Petersburg'a varır varmaz, durumu nasıl değerlendirdiğini, *Pravda*'da yayınlanan, büyük bir içeriğe sahip on tez ile ortaya koydu. Birinci tez, Rusya'nın savaşının, Çar'ın devrilmesinin ardından da emperyalist bir yağma savaşı olmayı sürdürdüğünü ve vatan savunmasına hiçbir taviz verilemeyeceğini saptıyordu. İkinci tez, devrimin ulaşılan birinci aşamasından ikinci aşamasına geçilmesini talep ediyordu. Üçüncü tezden beşinci teze kadar olan bölüm şöyleydi:

> Geçici hükümetin hiçbir şekilde desteklenmemesi, başta ilhaklar hakkında olanlar olmak üzere verdiği tüm sözlerin tamamıyla yalanlandığının açığa çıkarılması... İşçi temsilcisi sovyetlerinin çoğunda, tüm küçük burjuva, oportünist, burjuvazinin etkisi altında olan ve bu etkiyi proletaryaya yayan unsurların bloğu karşısında partimizin azınlıkta olduğu gerçeğinin farkına varılması... İşçi temsilcisi sovyetlerinin mümkün olan yegane devrim hükümeti olduğu ve bu nedenle görevimiz, burjuvazinin etkisi altında olduğu sürece mevcut hükümetin hatalarını ve taktiğini ısrarla ve sistematik olarak, kitlelerin özel gereksinimlerine uyum gösteren bir biçimde koymaktır. Azlıkta olduğumuz sürece, kitlelerin kendi deneyimleri aracılığıyla hatalarından kurtulmaları için, devlet iktidarının tamamıyla işçi temsilcisi sovyetlerinin eline geçmesinin zorunlu olduğunu söylemek suretiyle eleştiri ve hataların açığa çıkarılması görevimizi yerine getireceğiz. Parlamenter cumhuriyet değil -işçi temsilcisi sovyetlerinden ona dönmek, geriye doğru bir adım olacaktır- tüm ülkeyi kapsayan, aşağıdan yukarıya örgütlenmiş bir işçi, tarım işçisi ve çiftçi temsilcileri sovyetleri cumhuriyeti!

Yani Lenin daha o zamandan, sovyet demokrasisinin parlamenter demokrasiden daha iyi olduğunu düşündüğünden, ulusal kurucu mecli-

se pek ilgi göstermese de, ulusal meclise ilkesel olarak karşı olduğunu 1917'de daha ilan etmiyordu. Muhtemelen, ulusal meclisin, sovyetler halinde örgütlenen ülkeye bir çeşit üstyapı oluşturabileceğini düşünmekteydi. Altıncı tez, büyük toprak mülkiyetinin kamulaştırılmasını talep ediyordu. Yedinci ve sekizinci tezler şöyleydi:

> Ülkedeki tüm bankaların, genel bir ulusal bankada birleştirilmesi ve bu bankanın kontrolünün işçi temsilcisi sovyetlerine devredilmesi. Önümüzdeki ilk görev, sosyalizmin 'yürürlüğe sokulması' değil, sadece toplumsal üretimin ve tüm ürünlerin dağıtımının derhal işçi temsilcisi sovyetleri tarafından üstlenilmesidir.

Yani Lenin, sosyalizmin 'yürürlüğe sokulması'nı açıkça reddediyor, ilk olarak kapitalizmin işçiler tarafından denetlenmesiyle yetinmek istiyordu. Emperyalizmin çıkarlarına göre düzenlenmiş ekonominin karşısına, kapitalistlerin ellerindekiler kamulaştırılmak zorunda olmaksızın, kitlelerin çıkarlarına göre düzenlenmiş bir ekonomi koymak istiyordu. Dokuzuncu tez, partinin programı ve adının değiştirilmesi için derhal Bolşevik Parti kongresinin toplanmasını talep ediyordu.

Parti programı, Lenin'in 1914'ten sonra emperyalizm ve devlet üzerine geliştirdiği görüşleri içermeliydi. Partinin ismi gelecekte artık "Sosyal Demokrat" değil "Komünist" olmalıydı. Bu, büyük sembolik anlama sahip bir değişiklikti, çünkü Marx ile Engels 1848 döneminde kendilerine "Komünistler" adını veriyorlardı. "Sosyal Demokrat" adı, devrimci olmayan II. Enternasyonal'i karakterize eder hale gelmişti. Gelecekte Lenin'in partisi, 1848 Marksizmi'ne geri döndüğünü, 'rezil' sosyal demokratlarla hiçbir ortak noktası olmadığını adında da duyurmalıydı. Onuncu tez, Enternasyonal'in yenilenmesini talep ediyordu.

Kamenev türü eski Bolşevikler'in direnişi karşısında, Lenin partiye bu programı ancak güçlükle kabul ettiriyordu. Kamenev, sosyalist bir işçi partisinin, hiçbir koalisyon olmaksızın, diğer bütün parti ve eğilimlerle mücadele halinde iktidarı ele geçirmesi halinde, ancak sosyalist bir devrim yapabileceği fikrindeydi. O zamana kadarki Bolşevist teoriyle uyumlu olarak, bir tarım ülkesi olan Rusya'da derhal sosyalist devrime yönelme girişiminin maceracılık olduğunu düşünüyordu. Lenin, Rusya'ya sosyalizmi getirmek istediğini kararlı bir biçimde reddediyordu. Kamenev'e, devrimci-demokratik diktatörlüğün, sözde demokrat partiler arasında gelecekte kurulacak olan esrarengiz bir koalisyonda değil, şimdiden

sovyetlerde mevcut olduğu cevabını veriyordu. Yani Bolşevikler'in hakiki güncel talebi, "tüm iktidar sovyetlere!" idi.

Eski Bolşevikler'in çekinceleri buna rağmen yersiz değildi ve Troçki'nin tam da o zaman Bolşevik Parti'ye katılması manidardı. Troçki, durumu aynı Kamenev gibi görüyor, fakat ondan tamamen farklı sonuçlar çıkarıyordu: Lenin çekinmeden, Bolşevikler'in küçük burjuva ve köylü demokratları ortadan kaldırarak tek başlarına iktidarı üstlenecekleri ikinci devrimi hazırlıyorsa, Lenin tezlerinde hangi ifadeleri kullanmaya devam ederse etsin, bu gerçekte sosyalist hedefti. O zaman Troçki, kelimeler konusunda olmasa da, olgular konusunda Lenin ile hemfikirdi. Böylece Troçki 1917 yılının Mart ayında Bolşevik oluyordu. Bu esnada temel görüşlerinden taviz vermekten çok, Lenin'in taktiğinin 1917 Martı'ndan bu yana kendi teorilerine yaklaşmakta olduğunu görüyordu.

Troçki Bolşevikler'e, kayda değer sayıda yandaş olmasa da, yaklaşmakta olan zor zamanlarda parlak bir biçimde gelişecek olan kendi devrimci kişiliğini kazandırıyordu. Lenin, Kamenev ve Zinovyev gibi eski Bolşevik liderlerde ne kadar dirençle karşılaşırsa, sarsılmaz azminde en büyük desteği gördüğü Troçki'ye o kadar bağlanıyordu. Stalin o zamanlar kuşkusuz hâlâ ikinci dereceden bir Bolşevik Parti yöneticisiydi. Lenin ile Troçki'nin müşterek devrimci faaliyetleri, Bolşevizm ile Troçkizm arasındaki teorik düşünce farklılıklarının şimdilik arka planda kalmasına yol açmaktaydı.

Mart ayında iktidara gelen burjuva liberal hükümet, daha 1917 Mayısı'nda ne yapacağını bilemez haldeydi. Bu aylarda, burjuva liberalizminin Rusya'da ne kadar zayıf olduğu ortaya çıkıyordu. Orta ve Batı Avrupa'da, burjuva toplumu organik bir biçimde gelişmişti. Bin bir bağ ile orta sınıflarla, hatta halk kitleleriyle bağlantılıydı. Rusya'da ise burjuvazi yapay bir biçimde toplumun tepesine yerleşmişti. Kitlelere yabancıydı. Rus köylüsü ve küçük burjuvası, manen donuk ve itaatkar olmaya devam ettiği sürece, Çarlığa sadıktı. Bilinci açıldığındaysa, 'kızıl' ve devrimci oluyordu. Liberal ise asla.

Böylece 1917 yılında burjuva liberalleri, halkın naçar bir azınlığını meydana getirmekteydi. İktidara kendi gücüne dayanarak değil, demokratlarla sosyalistler de burjuva devrimi teorisi aşkına bir burjuva hükümeti istedikleri için gelmişlerdi. Petersburg Sovyeti'nin hükümete

bahşettiği iç barış da hiç fayda etmiyordu; çünkü Lenin'in de öngördüğü gibi, Rus liberalleri kitlelerin taleplerinden hiçbirini yerine getiremiyordu. Özellikle de barış sorunu, işçi ve askerlerin bakanlara karşı gittikçe şiddetlenen gösterilerine neden olmaktaydı. Hükümet, her tür olanak seferber edilerek savaşın sürdürülmesinden ve fetihlerden yanayken, kitlelerde barış özlemi coşkuyla sökün ediyordu.

Yavaşça gelişen hükümet krizi, mayıs ayına gelindiğinde patlak veriyor; sovyet partileri, iktidarı almayı isteyip istemedikleri sorusuyla karşı karşıya kalıyorlardı. Devrimin liberal dönemi sona ermişti. Artık demokratlar dümenin başına geçecekti. En önemli köylü ve asker partisi olan Sosyal Devrimciler, kaçınmacı siyasetten vazgeçerek hükümete girdiler. Şimdi önemli olan, sovyetlerdeki müttefikleri olan Menşevikler'in de, onlar gibi bakanlıklar üstlenip üstlenmeyeceğiydi.

1905'ten bu yana Menşevik geleneğin bütünü, hükümete girmeyeceklerini gösteriyordu. Fakat mayıs ayında yine de, devrimin başında Sosyal Devrimciler ile yaptıkları ittifakı dağıtmamaya karar verdiler. Menşevikler tüm sovyetlerde, Sosyal Devrimciler ile birlikte çoğunluğa sahiptiler. O zamanlar bu iki parti beraberce sovyet düşüncesini, yani Rus demokrasisini meydana getiriyorlardı. Bu nedenle Menşevikler, değişen koşullarda demokrasi davasını hükümette de temsil etmenin görevleri olduğuna inanmaktaydılar.

1905 ile karşılaştırıldığında, 1915 Mayısı'nda dünya tersine dönmüştü: Şimdi Menşevikler demokratik hükümet koalisyonunda yer alırken, Bolşevikler dışarıda kalıyorlardı. Bu, Menşevikler'in partilerinin kaderini belirleyecek vahim bir kararıydı. Çünkü müstakbel koalisyonda var olacak güç dengesi nedeniyle Sosyal Devrimciler'in önderliği ele alacağı ortadaydı. Menşevikler, Narodnikler'in taktiğine bağlanmışlardı. Onlarla birlikte kazanabilir, ama aynı zamanda onlarla birlikte çökebilirlerdi. Bolşevikler daima Rus halkının tamamına yönelik bir siyasete sahip olurken, Menşevikler yalnızca, Rusya'nın kendine özgü koşullarında kendilerine çok az güç sağlayan bir işçi siyaseti yürütmüşlerdi. Bu nedenle, Bolşevikler demokratik bir koalisyonda başarılı olabilecekken, Sosyal Devrimciler beraberlerinde Menşevikler'i de uçuruma sürüklüyorlardı. Menşevikler Mayıs'ta hükümete girmemiş olsalardı, Ekim'de parti olarak tükenmiş olmayacaklardı.

En azından, Menşevikler'in en önemli adamı olan Martov'un, partisinin hükümet politikasını onaylamaması anlamlıdır. Martov, Menşevik Enternasyonalistler adında küçük bir fraksiyonun başında, hükümet ile Bolşevikler'in arasında konumlanıyordu. Ama geniş kitleler üzerinde kayda değer bir etkiye sahip olamayacaktı.

Rus hükümetinin 1917 Mayısı'nda yeniden oluşturulmasının ardından da, birkaç liberal kabine üyesi görevde kalıyor, böylece Rusya kağıt üstünde Ekim'e dek bir liberal–Sosyal Devrimci–Menşevik koalisyonu tarafından yönetiliyordu. Bu kitap, Mayıs'tan Ekim'e koalisyon hükümetindeki kişisel ve grupsal değişikliklerin izini sürmek için doğru yer değil. Politik açıdan belirleyici olan iktidar, başlarında Kerenski bulunan Sosyal Devrimci bakanların elindeydi.

Bu yarım yıl, Narodnik hareketinin korkunç bir politik iflasını beraberinde getirdi. Rus sosyalistlerinin 'Halkçılar'a yönelik geçmişteki çok çeşitli eleştirilerinin tamamıyla haklı olduğu ortaya çıktı. Bu hareket kahraman mücadeleciler yetiştirebiliyorduysa da, iktidara geldiğinde belirsiz romantizmi hakikatlara toslayarak paramparça oluyordu. Gerçekten de emperyalist savaşın tutsaklarına dönüştüler. Aslında, genel barış için çabalama, ama özel barışı reddetme tutumları, üzerine tartışılmaya değerdi. Rus askerleri, belki bir süre daha cepheyi Alman ordusunun saldırılarına karşı tutmaya, yani Rus Devrimi'ni II. Wilhelm'e karşı savunmaya ikna edilebilirlerdi.

Fakat Kerenski hükümeti, İtilaf Devletleri ve eski Çarlık generalleri tarafından, Rus Cumhuriyeti'nin bir taarruz aracılığıyla gücünü kanıtlamak zorunda olduğuna ikna edilmişti. Rus askerlerinin o zamanki ruh hali düşünüldüğünde, Almanlara ve Avusturyalılar'a karşı Temmuz Taarruzu, psikolojik sonuçları itibarıyla yalnızca Alman amirallerin donanmayı 1918 Ekimi'nde bir kez daha İngiltere'ye doğru yola çıkarma kararıyla karşılaştırılabilecek korkunç bir hataydı. Temmuz Taarruzu'nun hazırlanması ve gerçekleştirilmesi sırasında Kerenski hükümeti moral gücünü harcadı. Taarruz, başlangıçtaki birkaç başarının ardından tamamıyla başarısızlığa uğrayarak, Rusya'dan geriye politik ve askerî bir enkaz yığını bıraktı.

Kerenski'nin iç politikası da, en az barış politikası kadar verimsizdi. İktidardaki Sosyal Devrimciler, toprak sorununda hızlı davranma karar-

lılığını gösteremedi. Köylüler aydan aya, toprak sahiplerinin topraklarının kamulaştırılmasını boşuna beklediler. Aynı şekilde işçilerin açlığa ve ekonomik krize karşı önlemleri bekleyişleri de beyhudeydi. Ama Sosyal Devrimciler acil sorunları nasıl çözeceklerini bilmediklerinden, neredeyse inanılmaz bir hata daha yaparak, Rusya çapındaki ulusal meclisin toplanmasını sürüncemede bıraktılar. Kaybetmekten değil, aksine fazlasıyla büyük bir seçim zaferinden korkuyorlardı. O zamanlar parlamento seçimleri, Sosyal Devrimciler'in mutlak çoğunluğa ulaşmasıyla sonuçlanırdı. Bu durumda partinin, halk iradesine dayanarak, tek başına faaliyet göstermesi ve ülkeyi yönetmesi gerekecekti. Ve bundan çekiniyorlardı.

Hükümet, ulusal meclisi seçtirmek yerine, her çeşit konferansı, önmeclisi vb. örgütledi. Buralarda sovyet delegelerinin yanı sıra, her tür burjuva örgütünün de tayin edilmiş temsilcileri mevcuttu. Ve her tür otoriteden yoksun bu yapay oluşumların, koalisyon hükümetini kurtarmaları bekleniyordu. Herkesin liberallerin güçsüzlüğünün farkına varmış olmasına rağmen, Sosyal Devrimciler onlarla koalisyonda ısrarcıydılar, çünkü bu durumda, hükümetin eylemsizliği koalisyonun zorunluluklarıyla mazur gösterilebilirdi. Bu konferanslardan çok daha önemli olan şey, ülkedeki tüm işçi, asker ve köylü meclislerinin delegelerinden oluşan Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'ydi. Bu kongre, düzenli olarak toplanan bir komisyonu yürütme komitesi olarak görevlendiriyordu. Sosyal Devrimciler 1917 ilkbaharı ve yazında, bu kurum üzerinde de mutlak iktidara sahipti.

Taarruz politikası, cephede Çarlık subaylarının iktidarının artmasına yol açtı. Disiplin bahanesiyle, radikal askerler cezalandırılıyordu. Hatta kurşuna dizilenler oldu. Eski subaylar kısa bir süre sonra kendilerini yeniden o kadar güvende hissetmeye başlamışlardı ki, general Kornilov karşı-devrimci bir darbe girişiminde bulundu. Kornilov'un macerası, sovyetlerin ortak direnişi karşısında başarısızlığa uğradı. Şimdi ordudaki tahribat artık durdurulamayacak bir hal alarak sürmekteydi. Kornilov darbesinin ancak Kerenski'nin siyaseti sayesinde olanaklı hale geldiğini hisseden askerler, savaşı uzatan hükümete güvenlerini kaybediyorlardı. Köylülerin sabırsızlığı, kırsal bölgelerde gittikçe büyüyen isyanlara yol açıyordu. Köylüler de, Kerenski hükümetini toprak sahipleriyle özdeşleştirerek, Sosyal Devrimci önderlerden uzaklaşmaya başlıyorlardı.

Kerenski hükümeti böylece kendi bindiği dalı kesiyordu. Bu tür bir gelişme her koşulda zorunlu muydu? Çarlığın, büyük toprak sahiplerinin ve büyük burjuvazinin devrilmesinin ardından Rusya'da bir demokrat köylü cumhuriyetinin kurulması zorunluydu, sosyalist bir işçi hükümeti ise değildi. Devrimin devamı, parlamenter bir anayasayla ve burjuva özel mülkiyetinin bekasıyla pekala bağdaşabilirdi. İktidardaki Sosyal Devrimciler eğer ulusal meclis seçimlerini zamanında gerçekleştirmiş olsalar, gerçek bir otorite elde etmiş olacaklardı. Bolşevik Ekim ayaklanmasının asla legal, parlamenter-demokratik bir hükümete karşı değil, aslında kendi kendilerini atamış ve o zamana dek parlamentonun toplanmasını engellemiş olan iktidar sahiplerine karşı gerçekleştiği asla unutulmamalı. Bolşevik ayaklanmanın sloganı, "demokrasiye karşı proletarya diktatörlüğü" değil, aksine "otokratik iktidar sahiplerine karşı demokrasi" idi.

Kerenski ulusal meclis seçimlerinin yapılmasını kararlaştırdığında artık çok geçti. Eğer 1917 yazında arkalarında toplanan bir ulusal meclis bulunmuş olsa ve Rusya çapındaki parlamentoda büyük toprak sahiplerinin mülklerinin kamulaştırılmasını kararlaştırmış olsalar, Sosyal Devrimciler muhtemelen yerlerini korurlardı. O zaman belki cephe de 1917-1918 kışı boyunca defansif bir şekilde tutulabilirdi.

Ancak Sosyal Devrimciler'in başarısızlığı böylece, Rus Devrimi'nin programını Bolşevikler'in sonuçlandırmasına yol açtı. Çünkü 1917 yazından itibaren, Rus Devrimi'ne ya Narodnikler'in ya da Bolşevikler'in önderlik edebileceği açığa çıkmıştı. Üçüncü bir ciddi rakip yoktu; zira ne Liberaller ne Menşevikler ne de herhangi bir diğer grup, tarihleri ve programlarıyla, kitleler üzerinde böyle bir durumun gerektirdiği etkiye sahipti. Sosyal Devrimciler'in başarısızlığının ardından, Bolşevikler Rus Devrimi'ni kurtardılar. Zira 1917 sonbaharında Lenin de başarısızlığa uğramış olsa, Rusya'ya sakin bir demokratik gelişim değil, dehşet bir anarşik kaos hakim olurdu, çünkü devasa Rus halk kitleleri artık harekete geçmişlerdi. Köylüler büyük toprak sahiplerine, askerler subaylara, işçilerse kapitalistlere artık tahammül etmek istemiyorlardı. Sosyal Devrimciler tarihi otoritelerini bir kez kaybettikten sonra, dünyadaki hiçbir güç o kitlelerin kör şiddetinin önüne geçemezdi. O vahşi kaos bir süre sonra yerini Rusya'nın çözülmesine, pogromlara ve Beyaz teröre bırakırdı. Bolşevikler Rus halkını bunlardan korudu ve tüm deneylerine ve yanlışlarına rağmen Rus Devrimi'ni kurtardılar. Fakat Rus Devrimi'ni

Bolşevikler yapmadılar; bilakis Lenin ve Troçki saat on ikide anarşik isyanın geleceğinin farkına vardılar. Bu durum karşısında, on ikiye beş kala Bolşevik ayaklanmayı ilan ederek, saat on ikideki muazzam olay kendi emirleri sayesinde ortaya çıkmış intibaını uyandırdılar. Ve bu sayede Rus Devrimi'ni sürdürecek otoriteyi elde ettiler.

Bolşevik Parti Haziran ayında, Kerenski'nin taarruzuna karşı kararlı mücadelesiyle kitlelerin dikkatini çekmişti. Parti Petersburg'da hükümete karşı gösteriler düzenliyordu. Ama hâlâ Kerenski daha güçlüydü. Güvendiği birlikleri başkente çekerek, Bolşevikler'in Rus Devrimi'nin düşmanı ve Alman ajanı olduğu iftirasını attı. Partiye yönelik katı bir zulüm devreye girdi. Gazeteleri baskıya uğrarken, kadroları tutuklandı. Troçki hapse girerken, Lenin yeraltında saklanmak zorunda kaldı.

Ancak tam da Rusya'daki diğer tüm partiler ve eğilimler Bolşevikler'e karşı harekete geçtiğinden, kitleler Lenin'i hükümetin karşısındaki yegane gerçek güç olarak görmeye başladı. Kerenski, Sosyal Devrimciler ve Menşevikler ne kadar başarısız olursa, Lenin'in haklı olduğu inancı kitlelere o kadar yayılıyordu. Kornilov askerî darbe yapmayı denediğinde, Lenin, önceden yaşananları önemsemeksizin, Beyaz generaller karşısında hükümete destek verilmesi çağrısı yapıyordu. En seçkin Bolşevik birliklerden olan Kronstadtlı denizciler, Kornilov karşısında Kerenski hükümetine yardımcı olmak için Petersburg'a geldiler. Böylece devrimin koşulsuz destekçisi olduklarını ispat eden Bolşevikler, hükümeti kendilerini kısmen legalleştirmek zorunda bıraktı. Troçki özgürlüğüne kavuşurken, Lenin tabii ki Finlandiya'da saklanmaya devam etmek zorundaydı.

Eylül ayına gelindiğinde, halkın ruh halindeki dönüşüm açığa çıkıyordu. Petersburg, Moskova ve birçok taşra şehrinde Bolşevikler Sovyetler'de çoğunluğu ele geçirdi. Gittikçe daha fazla askerî birlik onlarla ilişkiye geçiyordu. Petersburg'da, Kerenski'nin Haziran'da şehri işgal etmekte kullandığı alaylar çoktan Bolşevikler'in tarafına geçmişlerdi. Kırsal bölgelerde, köylülerin egemen sisteme karşı öfkesi günbegün artmaktaydı. Görünüşte hâlâ her şey sakindi. Ama Lenin, iktidarı devralmasının yaklaştığının farkına varmıştı.

1917 yılının Ağustos ve Eylül aylarında Lenin, sovyetler ve komünler ile ilgili teorisini bir kez daha ortaya koyduğu ünlü kitabı *Devlet ve*

Devrim'i yazıyordu. Aynı zamanda, o dönem Rusya'ya musallat olan korkunç ekonomik krizle ilgileniyordu. Zira açlıktan nakliyat krizine ve fabrikaların çöküşüne Çarlığın cumhuriyete miras bıraktığı tüm dertler, Mart'tan bu yana çok daha büyümüştü. Lenin Eylül'de aynı zamanda *Yaklaşan Felaket ve Kurtulma Çareleri*'ni kaleme alıyordu. Bu broşür, Bolşevikler'in iktidarı ele geçirmelerinin arifesindeki ekonomik programıydı.

Bu eserde Lenin, Rusya'nın içinde bulunduğu ekonomik durumu biraz aşırı ajite edici ve iyimser bir biçimde inceler. Rusya'nın mustarip olduğu dertleri büyük ölçüde kapitalistlerin sabotajına bağlar. Kuşkusuz, devrimin radikalleşmesi karşısında böyle bir sabotaj yok değildi. Ancak Lenin, kapitalistlerin kötü niyetinin anlamını abartır ve Rusya'yı ekonomik felakete sürükleyen nesnel faktörleriyse küçümser. Ve böylece, kitlelerin üretimi kararlı bir biçimde denetlemesinin, kapitalist hileleri imkansızlaştırarak Rusya'yı tekrar katlanılır koşullara kavuşturacağı görüşünü savunur.

Lenin ilk olarak beş 'devrimci-demokratik' önlem önerir:

- Tüm bankaların ulusallaştırılması veya tek bir bankada birleştirilmesi ve yapılan işlemlerin devlet tarafından kontrol edilmesi.
- Tüm kartel ve şebekelerin, yani kapitalistlerin en büyük tekel birliklerinin (şeker, nafta, kömür, maden vb. kartellerin) ulusallaştırılması.
- Ticarette gizlilik ilkesinin yürürlükten kaldırılması.
- Sanayici, esnaf ve genel olarak mülk sahiplerinin zorunlu olarak sendikalaştırılması (yani zorunlu olarak birlikler halinde örgütlenmesi).
- Halkın zorunlu olarak tüketim kooperatiflerinde örgütlenmesi ya da bu tür bir birliğin desteklenmesi ve kontrol edilmesi.

Bankaların ulusallaştırılması hakkında şöyle der Lenin:

Bankaların ulusallaştırılması bu kadar sık kişisel birikimlere el koyulmasıyla karıştırılıyorsa, bu kafa karışıklığının suçlusu, okurlarını kandırmaktan çıkarı olan burjuva basınıdır. Bankaların işlem yaptığı ve bankalarda birikmiş sermayelerin mülkiyeti, hisse senedi, tahvil, makbuz vs. adı verilen basılı ve yazılı belgelerle garanti altına alınmıştır. Bankalar ulusallaştırıldığında, yani

tüm bankalar bir devlet bankası bünyesinde bir araya getirildiğinde, bu belgelerden hiçbiri kaybolmaz ya da değişmez. Hesap cüzdanında 15 ruble kayıtlı olan, ulusallaştırmadan sonra da aynı 15 rubleye sahip olmayı sürdürecektir; veya 15 milyonu olan, bankaların ulusallaştırmasından sonra da bu paraya senet, tahvil, poliçe biçiminde sahip olmaya devam edecektir.

Lenin aynı konu hakkında şöyle devam eder:

Bankaların ulusallaştırılmasının, bütün halka, esas olarak (bankalarla pek işi olmayan) işçilere değilse de, köylüler ile küçük işletmecilere çok büyük yararı olacaktır. Bu, devasa bir iş gücü tasarrufu anlamına gelecektir ve devletin mevcut banka çalışanlarını muhafaza ettiği kabul edilecek olsa bile bu, bankalardan yararlanılmasının evrenselleşmesi (genelleşmesi), şube sayılarının artması, işlemlerinin ulaşılabilirliği vs. anlamında ileriye atılmış büyük bir adım olacaktır. Kredi almak, küçük mülk sahipleri ve köylüler için inanılmaz kolaylaşacaktır.

Yani Lenin o zaman, özel mülkiyeti ortadan kaldırmaktan hala oldukça uzaktı. Ekim Devrimi'nin arifesinde Bolşevik program, "küçük mülk sahipleri için kredinin kolaylaştırılması"nı da içeriyordu! Bu, bütünüyle burjuva bir orta sınıf programıydı. Lenin tröstlerin ulusallaştırılmasına örnek olarak nafta endüstrisini göstererek şöyle yazar:

Nafta endüstrisini ele alalım. Bu endüstri, kapitalizmin şimdiye kadarki gelişmeleriyle çok büyük ölçüde 'toplumsallaştırılmıştır'. Birkaç nafta kralı, milyonlara, yüzlerce milyona sahipler ve teknik açıdan büyük bir devlet ölçeğinde düzenlenmiş, yüzlerce, binlerce mühendis ve beyaz yakalı vs. tarafından yönetilen bu işten olağanüstü gelirler elde ediyorlar... Olumlu sonuçlara ulaşmak için, bürokrasiden demokrasiye geçmek, ancak gerçekten devrimci biçimde müdahalede bulunmak, yani nafta endüstrisinin ulusallaştırılmasında güçlük çıkarmaları, gelir ve hesaplarını gizlemeleri, üretimi sabote etmeleri ve üretim artışına yönelik girişimlerde bulunmamaları halinde, nafta kralların ve hissedarlara savaş açmak, varlıklarına el koyma ve hapis cezalarıyla tehdit etmek zorundayız. İşçi ve beyaz yakalıların [Angestellte] inisiyatifine çağrıda bulunmalı, onları konferans ve kongrelerde toplamalı ve üretim üzerinde çok yönlü bir denetimi hayata geçirmeleri ve üretimi artırmaları koşulunda onlara kârdan belirli bir pay vermek gerekir.

Yani bizzat 'nafta kralları'nın mülklerine dahi ilkesel olarak değil, yalnızca üretimi ve üzerindeki kontrolü sabote etmeleri halinde el koyulacaktır. Endüstrinin zorunlu olarak sendikalaştırılmasına Lenin, doğrudan Alman savaş ekonomisini örnek gösterir. Ve şöyle devam eder:

Bir kez daha tekrar etmemizde fayda var ki, bu bir sendikada birleşme, mülkiyet ilişkilerinde hiçbir şeyi değiştirmeyecek ve mülk sahiplerinin tek kuruşuna dahi el sürülmeyecektir. Bu gerçeği özellikle vurgulamak gerekiyor, çünkü burjuva basını genel olarak sosyalistlerin, ama özellikle de Bolşevikler'in, mallarını 'kamulaştırmak' istediklerini iddia ederek durmadan küçük ve orta çaplı işletme sahiplerini 'korkutuyor.' Bu iddianın yalan olduğu açıktır, çünkü sosyalistler tamamen sosyalist bir devrimde bile, küçük çiftçilerin malını kamulaştırmak istemez; bunu yapamazlar ve yapmayacaklar. Biz burada sadece Batı Avrupa'da çoktan uygulanmış, acil ve kaçınılmaz ve biraz olsun tutarlı bir demokrasinin bile, bizleri tehdit eden kesin felakete karşı koymak için ülkemizde de derhal alması gereken tedbirlerden söz ediyoruz.

Alıntı yaptığımız broşürde Lenin'in önerdiği tedbirlerin tamamı radikal demokratik ve devlet kapitalizmine özgüdür, fakat hiç de komünist değildir. Rusya'nın içinde bulunduğu korkunç kıtlıkta, işçi ve beyaz yakalı kitleler üretimin kontrolüne aktif bir biçimde katılmalıydı. Fabrikalarda, bankalarda vb. ne olduğunu tam olarak bilmeli ve halkın çıkarlarına zarar verilmesini engellemeliydiler. Yukarıdansa devlet tek tek endüstrileri bir araya getirmeli ve böylece rasyonel bir biçimde işlemeye zorlamalıydı. Lenin'e göre, bu tür bir merkezî devlet kapitalizmi, zaten sosyalizm yönünde atılmış bir adımdı.

Lenin aynı bağlamda sosyalizmin kendisiniyse oldukça ılımlı bir şekilde tanımlıyordu: "Sosyalizm, devlet kapitalizmi tekelinden ileriye atılmış bir adımdan başka bir şey değildir. Veya: Sosyalizm, tüm halkın yararına göre ayarlanmış olduğundan artık kapitalist bir tekel olmayan bir devlet kapitalizmi tekelinden başka bir şey değildir."

O zaman Lenin, Rusya'da özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasını ve orta sınıfın mülklerinin kamulaştırılmasını değil, yalnızca ekonominin devlet kapitalizmi tarzında, tüm halkın yararına olacak şekilde toplanmasını istiyordu. O dönem, Orta ve Batı Avrupa'daki ve bizzat Rusya'daki sol bir duruşa sahip burjuva politikacılar bile, Lenin'in bu ekonomik programını kabul edebilirlerdi; tabii eğer sınırsız bir politik demokrasiyle, silahlanmış yoksul kitlelerin koşulsuz iktidarıyla bağlantılı olmasaydı. Lenin'in Rusya'daki diğer bütün partiler ile arasının açık olmasının nedeni, üretimin kontrolü ve devlet kapitalizmi değil, "Bütün iktidar sovyetlere!", "Toprak köylülerin!" ve "Emperyalist savaş derhal son bulacak!" şiarlarıydı.

Lenin, Ekim Devrimi'ne bile kesinlikle yalnızca burjuva devrimini sonuçlandırma, ancak bunu radikal ve tutarlı bir biçimde yapma niyetiyle girişmişti. Bununla beraber, devrimde sanılandan daha güçlü olduğu ortaya çıkan kitleler, Bolşevik ekonomi teorisini aşarak, Kamenev'in korktuğu, Troçki'nin ise candan arzuladığı gündeme yöneliyorlardı.

ALTINCI BÖLÜM

Bolşevikler'in İktidarı Ele Geçirmesi ve Savaş Komünizmi (1917-1921)

Lenin'in Bolşevik Parti'nin ayaklanma aracılığıyla iktidara gelmek zorunda olduğu yönündeki inancı, 1917 Eylülü'nden itibaren pekişmişti. Özellikle Ekim ayında adeta saklandığı Finlandiya'dan Petersburg'daki parti merkezine, derhal ayaklanmaya davet ettiği, tüm olasılıkları en ince ayrıntısına dek tartıp biçtiği ve her soruna uygun bir çözüm bulduğu mektup ve makaleler yağdırıyordu. Lenin'in bu yazılarındaki ateşli tutku ile soğukkanlı değerlendirmelerin karışımı emsalsizdi. Lenin'in, Kerenski hükümetinin anarşik bir kaosta çökebileceğinden kaygı duyduğu açıktı. O zaman Bolşevikler doğru anı kaçırmış olur ve yitirdikleri avantajı bir daha elde edemezlerdi.

Parti yönetimindeki Zinovyev-Kamenev grubu, Bolşevikler'in tecrit edilmesine yol açacak ve faciayla sonuçlanacak bir sosyalist macera olarak gördüğü ayaklanmaya karşıydı. Fakat Lenin, Troçki'nin de yardımıyla fikrini kabul ettirmeyi başardı. 10 [23] Ekim'de parti yönetiminin kritik gizli oturumu, Lenin'in de katılımıyla gerçekleşti. Devrimi ve Rusya'yı kurtarmanın tek yolunun, hükümet iktidarını bütünüyle sovyetlerin eline vermeyi amaçlayan bir ayaklanmadan geçtiği kararı, ikiye karşı tüm diğer oylarla kabul edildi. Böylece partinin tavrı netleşmiş oldu.

Rus takvimine göre 25 Ekim'de [Avrupa takvimine göre 7 Kasım'da] Petersburg'da Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi toplanacaktı. Yazdan bu

yana halkın ruh halindeki değişim nedeniyle, bu kongrede Bolşevikler'in çoğunluğa sahip olması muhtemeldi. Tüm iktidarın sovyetlere devredilmesini kararlaştırması halinde, kongre iktidarı almak, yani Kerenski hükümetini devirmek zorunda kalacaktı. Bu nedenle 25 Ekim, ayaklanma günü olmak zorunda olan belirleyici bir tarihe dönüşmüştü.

İki taraf da, söz konusu gün Petersburg sokaklarına askerî açıdan egemen olmak için hazırlıklara başlamıştı. Petersburg'daki alaylar genel olarak Bolşevikler'in yanındaydı. Bu nedenle hükümet, askerlerin büyük bir bölümünün cepheye sevk edilmesini emretmişti. Eğer garnizonu Petersburg'dan uzaklaştırmayı başarmış olsaydı, hükümet 25 Ekim'de subaylardan oluşan özel bir birlikle Sovyetler Kongresi'ni dağıtabilecekti. Fakat Bolşevikler'in direktifiyle, Petersburg birlikleri ayrılmayı reddettiler.

Tamamen Bolşevikler'in etkisi altındaki Petersburg Sovyeti, askerî-devrimci bir komite oluşturdu ve başkentteki tüm birlikler, bundan böyle genelkurmayın değil sadece bu komitenin emirlerini yerine getireceklerini açıkladılar. Askerî-devrimci komitenin itici gücünü Troçki oluşturuyordu. Petersburg birliklerinin bu kararıyla, devrim aslında başkentte daha tek kurşun atılmadan çoktan kazanılmıştı. Askerî-devrimci komite, 24 Ekim tarihinde Petersburg telefon santralini işgal etti. 24 Ekim'i 25 Ekim'e bağlayan gece, bunu diğer kamu binalarının işgali izledi. 25 Ekim'de hükümet merkezi olan Kışlık Saray ele geçirildi. Bakanlar tutuklandı, Kerenski kaçtı. Aynı gün, planlandığı üzere Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi toplandı. Kongreye Kışlık Saray'ın ele geçirildiği bildirildiğinde, hükümet yanlısı azınlık salonu terk etti. Çoğunluk, Bolşevikler'in arzuladığı gibi, sovyetlerin iktidarı devraldığını ilan etti.

Kerenski, Petersburg önlerinde topladığı birlikler ile başkente hücum etmeyi denedi; ama ağır bir yenilgi aldıktan sonra yurtdışına kaçtı. Birkaç hafta içinde, Rus İmparatorluğu'na ait birlikler, şehirler ve bölgeler, Bolşevikler'in tarafına geçtiler. Devrime karşı direniş kolayca bertaraf edildi. Bolşevik Devrim'in, o zaman Rusya'da var olan yegane demokratik meclisten, yani Sovyetler Kongresi'nden destek almış olması önemliydi. Bu kongre gerçekten de kitleler tarafından seçilmişti. Buna karşın, Kerenski'nin kurmuş olduğu muhtelif yapay heyetler, halk arasında hiçbir desteğe sahip değildi. İktidar döneminin sonunda Kerenski nihayet ulusal meclis seçimlerinin düzenlenmesine karar vermişti. Ama

bu seçimler ancak Bolşevik Devrim esnasında gerçekleştiğinden, kritik anda ulusal meclis hâlâ mevcut değildi.

Kamenev-Zinovyev grubu son ana dek ayaklanma fikrine karşı çıkmıştı ve ayaklanma başarılı olduktan sonra dahi kötümserdi. Hatta Zinovyev ile Kamenev, düşüncelerini özgürce ifade edebilmek için 4 [17] Kasım'da parti yönetiminden istifa ettiler. Bolşevikler'in derhal Sosyal Devrimciler ile Menşevikler'e bir anlaşma teklif etmesini talep ediyorlardı. Bu şekilde tüm sovyet partilerinden oluşan bir hükümet kurulmalıydı. Eski Bolşevikler'in birkaçı bu görüşü destekliyordu. Losovski de bir açık mektup aracılığıyla bu görüşe destek veriyordu. Gelecekte Komünist Enternasyonal'in ve Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin başkanlığını üstlenecek ve propagandalarını bütünüyle Ekim Devrimi'ne dayandıracak olan Zinovyev ile Losovski'nin, gerçekleşirken tam da bu devrimi anlamsız bir macera olarak görmeleri, en azından tuhaf bir durumdur.

4 [17] Kasım'da durum hâlâ belirsizliğini korumaktaydı. Devrimin, cephede ve taşrada nasıl karşılanacağı tam olarak bilinmiyordu. Başlangıçta genel bir memur grevi, Bolşevik iktidar sahiplerinin çalışmasını felç ediyordu. Rusya'daki tüm partiler ve politik gruplar, Bolşevik ayaklanmaya karşı olduklarını açıklamışlardı ve şimdi kendi parti yönetimlerindeki önemli bir grup da karşıtlara katılıyordu. Durum gerçekten de umutsuz gözüküyordu. Fakat Lenin ve Troçki asla geri adım atmadılar.

7 [20] Kasım tarihli *Pravda*'da bizzat Lenin'in kaleminden çıkmış, hatırlanmaya değer bir çağrı yayınlandı:

> İnancı zayıf olan, bocalayan, şüphe duyan, burjuvazinin kendisini korkutmasına izin veren, burjuvazinin doğrudan ya da dolaylı yardakçılarının uyarılarına tabi olan herkes kendisinden utanmalıdır. Petrograd'daki, Moskova'daki ve diğer yerlerdeki işçi ve asker kitlelerinde kararsızlıktan eser bile yok. Partimiz erkek gibi görevinin başındadır ve sovyet iktidarını ve emekçilerin, özellikle de işçiler ile yoksul köylülerin çıkarlarını korumaktadır.

Kısa zamanda durum açıklığa kavuşuyordu. Ülkedeki Bolşevik zaferin büyüklüğü açığa çıktı, memur grevi sona erdi ve Zinovyev-Kamenev grubu partiye geri döndü. Zinovyev ile Kamenev'in bu kritik haftalardaki davranışları, işçiler ile köylülerin demokratik diktatörlüğü şiarının Bolşevik Parti'de ne kadar içselleştirilmiş olduğunu bir kez daha ortaya koyuyordu. Eski Bolşevikler Rus Devrimi'ni ancak tüm demokrat ve sosyalist

partilerin koalisyonu tarafından gerçekleştirilecek burjuva demokratik bir devrim olarak tahayyül edebiliyorlardı. Bu teori adına, tam da Bolşevik tarihin en önemli haftalarında Lenin'e isyan ediyorlardı.

Tıpkı Troçki kendisini politikasının hizmetine sunduğunda onunla kavgasını sonlanmış kabul etmesinde olduğu gibi, Lenin bu olayın ardından da muhteşem bir objektiflikle, devrim esnasındaki bocalamaları nedeniyle suçlamadan Zinovyev ve Kamenev'e yeniden son derece önemli görevler verdi.

O dönem Bolşevik hareketi yukarı taşıyan kitlesel sempati dalgası, aynı zamanda tecrit edilmelerinin de önüne geçti. Bolşevikler'in baş düşmanı olan Sosyal Devrimciler bölündüler ve yeni Sol Sosyal Devrimciler Partisi, varlığının ilk yarıyılında Sovyet Rusya'ya çok önemli hizmetlerde bulundu. Yukarıda da tespit ettiğimiz gibi, Kerenski hükümeti köylü kitlelerini büyük bir hayal kırıklığına uğratmıştı. Köylüler, Sosyal Devrimci bir hükümetten büyük toprak sahiplerinin defedilmesini bekliyorlardı; ancak Sosyal Devrimci bakanların, devlet iktidarı yardımıyla toprak sahiplerini koruduklarını görmüşlerdi.

Yerel Sosyal Devrimci köylü önderleri, parti yönetimine isyan ederken, kısa bir süre sonra yönetici görevlerdeki kadrolar da muhalefete katıldılar. Bu şekilde, Bolşevik ayaklanma sırasında Sosyal Devrimciler, Kerenski'ye sadık kalan bir sağ kanat ile büyük toprak sahiplerinin defedilmesini ve iktidarın sovyetlere devredilmesini talep eden bir sol kanada bölündüler. 25 Ekim [7 Kasım] tarihinde Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi ayaklanmaya yaklaşımını açıklamak durumunda kaldığında, Sağ Sosyal Devrimciler ile Menşevikler salonu terk etseler de Sol Sosyal Devrimciler, Bolşevikler ile birlikte kalarak, Sovyet iktidarının inşasına katıldılar. Bazı Sol Sosyal Devrimci önderler sonradan Halk Komiserleri Meclisi'ne, yani yeni devrim hükümetine katıldılar. Sol Sosyal Devrimciler, ancak Brest-Litovsk Barış Anlaşması nedeniyle koalisyonu terk ederek, Bolşevikler'e karşı uzlaşmaz bir muhalefete giriştiler.

Böylece Lenin en azından sovyet iktidarının ilk aylarında, eski programını gerçekleştirerek, şovenist olmayan, devrimci-demokrat bir köylü partisiyle ittifak yapabiliyordu. Temmuz-Ekim 1917 arasındaki aylarda, Rus işçi ve asker kitleleri doğrudan Bolşevikler'in tarafına geçerken, köylülerin çoğunluğu Sosyal Devrimci olmayı sürdürmüştü. Ama hükümet yanlısı Sosyal Devrimciler'den, öfkeli muhalif Sosyal Devrimciler'e dönüşmüşlerdi.

Ekim Devrimi'nin hemen öncesinde bütün partiler ulusal meclis seçimi için aday listelerini belirlerken, Sosyal Devrimciler daha bölünmemişti. Sağ ve Sol Sosyal Devrimciler, Kerenski'nin dostları ile Lenin'in dostları, sorunsuz bir biçimde ve barışçıl olarak aynı listedeydiler. Bu yüzden kurucu meclis seçimlerinin sonucu garipti: Halk kitlelerinin desteğini tamamıyla kaybetmiş olan Kerenski, seçimlerde çoğunluğu elde etmeyi başarmıştı. Kullanılan toplam 36 milyon oyun 9 milyonunu Bolşevikler; Kafkasya hariç 700 binini, Gürcistan'da sahip oldukları büyük halk desteği nedeniyle Kafkasya dahil 1 milyon 400 binini Menşevikler alırken; Sosyal Devrimciler 21 milyon; çeşitli burjuva partileriyse 5 milyon oy almışlardı.

Oy pusulasında Sosyal Devrimcileri işaretleyen devasa köylü kitlesi, Kerenski'ye değil, büyük toprak sahiplerinin mülklerinin kamulaştırılmasına oy vermişti. Ama neredeyse her yerde Sosyal Devrimci listelerin üst sıralarında, bu sayede meclise giren Kerenskiciler vardı. 1918 yılının Ocak ayında meclis toplandığında, Lenin meclisle mücadelede kararlıydı. Muzaffer devrimin sonucunun, parlamentodaki, artık halkın çoğunluğunun desteğine sahip olmayan bir çoğunluk tarafından mahvedilmesine izin vermek istemiyordu.

Sovyet hükümeti, meclisten Ekim Devrimi'ni, yeni hükümeti ve programını tanımasını talep etti. Meclisin çoğunluğu bunu reddettiğinde, Bolşevikler ile Sol Sosyal Demokratlar salonu terk ettiler. Bunun üzerine, Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nin daimi komitesi olan "Merkezi Yürütme Komitesi", ulusal meclisin tasfiye edilmesini kararlaştırdı ve kurucu meclisten geri kalanlar şiddet yoluyla dağıtıldı. Eğer Lenin o zaman tekrar seçim yoluna gitmiş olsaydı, bu durumda sovyet hükümeti ülkede kuşkusuz ezici çoğunluğa erişirdi. Ancak seçim tekrarlanmadı. Rusya'nın yeni anayasasında bir parlamentoya yer verilmedi; çünkü Lenin ve Bolşevikler, sovyetlerin daha iyi bir demokrasi biçimi olduğunu ve Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi haricinde özel bir parlamentonun lüzumsuz olacağını düşünüyorlardı.

İktidarı ele geçirmeden önce Bolşevikler, Rus halkına özgürlük ve toprak, barış ve ekmek vaat etmişlerdi. Derhal vaatlerini gerçekleştirmek üzere çalışmalara başladılar. Bolşevik hükümet eski devlet dairelerini ve subayları tasfiye ederek yürütme yetkisini her yerde sovyetlere verdi. Bu şekilde, özgürlüğün hayata geçirilmesi gerekiyordu. Yeni hükü-

met, üretimi yeniden canlandırmak ve böylece şehirlere yiyecek ve diğer ihtiyaç maddelerini sağlamak amacıyla, işyerleri üzerinde işçi kontrolünü yürürlüğe soktu. Düşman devletlere barış teklif etti ve köylülere büyük toprak sahiplerinin elindeki tüm topraklara el koyma izni verdi. Peki sovyet hükümetinin bu programı nasıl hayata geçirildi?

İlk önce Lenin'in üretim üzerindeki kontrol fikrinin uygulanamayacağı ortaya çıktı. Zira zafer sarhoşluğu içindeki silahlı işçiler, bu tür ölçülü bir reform sınırlarına hapsedilemiyordu. Bunun yerine, her yerde kapitalistleri kovuyor ve fabrikaları ele geçiriyorlardı. Bu gelişme, tam da Troçki'nin öngördüğü gibi gerçekleşiyordu. Bu şekilde, işçilerin kendiliğinden harekete geçmesiyle ilk olarak şehirlerde ve endüstri bölgelerinde burjuva devrimi aşılmış oluyordu.

Lenin bu değişimi ancak yavaş yavaş kabulleniyordu. Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nde Ocak 1918'de kabul edilen "Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi"nde dahi bir uzlaşma formülü yer almaktaydı: "Fabrikaların, atölyelerin, maden ocaklarının, tren yollarının ve diğer üretim ve nakliyat araçlarının tamamıyla İşçi ve Köylü Sovyet Cumhuriyeti'nin mülkiyetine geçmesinin ve emekçi nüfusun sömürücüler üzerindeki iktidarının güvence altına alınmasının ilk adımı olarak, İşçi Kontrolü ve Ekonomi Yüksek Sovyeti Üzerine Sovyet Yasası kabul edilmiştir."

Yani kağıt üstünde fabrikaların kamulaştırılması için bir 'ilk adım' atılması gerekiyorken, gerçekte kamulaştırma tamamıyla gerçekleşmişti bile. Büyük endüstrinin tamamının ulusallaştırılmasıyla ilgili kararname 28 Haziran [11 Temmuz] 1918 tarihinden önce çıkmıyordu. Büyük toprak sahiplerinin mülkiyetlerinin lağvedilmesiyle ilgili kararnamenin daha yeni hükümetin ilk gününden, 26 Ekim [8 Kasım] 1917'de çıkarılmasını bununla karşılaştırmalı.

Larin ile Kritzmann'ın kaleminden çıkan *1917-1920 Arası Sovyet Rusya'da İktisadi Yaşam ve Kalkınma* adlı resmî sovyet eserinde şöyle yazar:

> Neredeyse hiç kimse, gerçekleşenin yapay bir devrim olduğunu cidden iddia etmeyecektir. Devrim daha çok karşı konulmaz, temel bir süreçtir. Burjuvazinin politik iktidarı 1917 yılının sonunda süpürülüp atılır atılmaz; proletaryanın artık baskı araçlarıyla durdurulamayan sınıf iradesi, kapitalistlerin kaotik bir

biçimde kovulmasında ve fabrikaların ele geçirilmesinde kendisini gösterdi. Bunun sonucunda zorunlu olarak eski ekonomik ilişkiler tasfiye edildi ve sıkça fabrikalar kapatıldı. İşçi denetiminin, özellikle de ilkel bir biçimde dar bir zeminde tek bir fabrikadaki işçilerin denetiminin, fabrika yönetme becerisinin pratikte edinilmesi gerektiğinden, bu beceriden yoksun olduğu ortaya çıktı. Sovyet iktidarının ekonomi alanındaki faaliyeti, büyük ölçüde, proleter ve köylü kitlelerin doğal hareketine programlılık ve örgütlülük katmaktı.

Aynı yazarlar bir başka yerde şöyle yazıyor:

Proletaryanın şiarı, kapitalistlerin, işyeri sovyetlerinin önden gelen onayı olmaksızın hiçbir icraatta bulunamamaları anlamına gelen işçi denetimiydi. Kasım Devrimi bu şiarı hayata geçirmeyi denedi. Sovyet iktidarının kararnamesi, kapitalistleri tüm fabrikalarda işçi denetimini yürürlüğe sokmakla yükümlü kıldı. Ne var ki işçi denetiminin yarım bir önlem olduğu ve bu yüzden hayata geçirilemeyeceği açığa çıktı. Bir şiar olarak işçi denetimi, proletaryanın artan, ancak hâlâ yetersiz olan iktidarı anlamına gelir; yani hareketin hâlâ aşılamamış olan zayıflığının ifadesidir. Kapitalistler, fabrikaları yalnızca işçilerin fabrika işletmeyi öğrenmesi amacıyla yönetmeyi kabul etmiyordu (Zira bu, Kasım Devrimi sonrasındaki işçi denetiminin gizli hedefiydi). Sermayeye karşı nefret dolu olan işçiler ise aksine emek sömürüsünün gönüllü birer nesnesi olarak kalmayı kabullenmiyorlardı. Bu yüzden, yeterince hazırlanılmamasına rağmen, resmî olarak hâlâ işçi denetimi adını taşıdığı yerlerde bile proletaryanın idareyi eline almasına izin vermek zorunda olunduğu düşünülüyordu.

O halde, Rus kapitalistlerin mülklerini Bolşevikler'in kamulaştırmadığı açık. Aksine bunu, Bolşevikler'in istememesine rağmen işçiler kendiliğinden gerçekleştirdi. Bu durumda Lenin'in işçilerin eylemini tereddütlü bir biçimde yasallaştırmaktan başka bir yolu kalmıyordu. Sovyet hükümeti şimdi, tek tek kamulaştırılmış fabrikaları bir araya getirmeye, tek tek endüstriler için ekonomi yönetimi organları oluşturmaya ve böylece programlı bir üretim yapmayı denemeye başlıyordu.

Bu esnada korkunç zorluklarla karşılaşıldı. Daha 1917 yılında ciddi bir tehlike arz eden ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum, 1918-19 yıllarında bir felakete dönüşüyordu. Rusya'nın imzaladığı özel barış anlaşması yüzünden, Rus ekonomisine İtilaf Devletleri tarafından yapılan her tür yardım kesiliyor; artık yerini Rusya'nın İtilaf Devletleri'nin donanmaları tarafından ablukaya alınarak, dış dünyayla bağının koparılmasına bırakıyordu. 1918 yılında Almanlar'ın Ukrayna'yı işgal etmesiyle, Sovyet Rusya'nın Donets Havzası kömürüyle ve Kafkas naftasıyla

bağlantısı kesiliyordu. Yakıt yokluğu ve makinelerin tamamıyla yıpranmış olması yüzünden Rus endüstrisinin büyük bölümü durdu. Çoğu fabrika işlemezken, işçiler de köylerine döndüler.

Nakliye araçlarının ümitsiz durumu ve taşraya hakim olan kaos nedeniyle, şehirlere çok az yiyecek geliyordu. 1918-1920 yılları arasında kentli nüfusun tamamı açlıkla karşı karşıyaydı. Tamamıyla değersizleşmiş olan kağıt rubleye sahip olmak, kimseye durumunu düzeltme imkanı vermiyordu. Bu nedenle şehirlerde zengin-yoksul ayrımı ve sınıflar arasındaki tüm farklar gerçekten de ortadan kalkmıştı. İnsanların eşitliği fikri, bir tür açlık komünizminde hayat bulmuştu. Lenin'in broşürlerinde, özellikle de 1917 Sonbaharı tarihli olanda karşılaştığımız Rusya'nın ekonomik kurtuluşuna dair umutlarının hiçbiri gerçekleşmemişti. Bunun suçlusu, ne Lenin ne de partisiydi. Bu durum, Dünya Savaşı'nın ve Rusya'da onu izleyen yıkıcı iç savaşın sonucuydu.

Bolşevik Devrim, taşrada dört sınıfla karşılaşıyordu: büyük toprak sahipleri, büyük çiftçiler ya da 'kulak'lar, küçük çiftçiler ve tarım işçileri. Serfliğin ortadan kaldırılmasından ve özellikle de 1905 Devrimi'nden bu yana büyük toprak sahipleri topraklarının bir bölümünü satmışlardı. Bunları satın alanlar, parası olan çiftçilerdi. Böylece soylular ile küçük çiftçiler arasında, aynı zamanda köylerde karaborsacılık yapan bir büyük çiftçi zümresi oluşmuştu. Büyük toprak sahiplerinin doğrudan işlettiği topraklarda ve aynı şekilde büyük çiftçilerin topraklarında tarım işçileri çalışmaktaydı. Büyük toprak sahiplerinin topraklarının çoğunluğu, doğal olarak doğrudan toprak sahiplerince işlenmiyor, kiralık olarak küçük çiftçilere devredilen küçük işletmelere bölünüyordu. Her tür vergi ve ödemenin altında ezilen bu küçük ortakçıların durumu özellikle kötüydü.

Taşrada küçük çiftçiler ile tarım işçileri toplumsal devrimden yanaydı. Büyük toprak sahipleri ile büyük çiftçiler ise mevcut düzeni savunuyordu. Devrim büyük toprak sahiplerinin mülklerinin bütünüyle kamulaştırılmasına neden oldu; büyük çiftçiler de mülklerinin önemli bir bölümünü topraksız ya da az toprağa sahip olan köylülere devretmek zorunda kaldılar. Şimdi artık tarım işçilerinin de genel olarak kendi mülkleri vardı. Böylece taşradaki dört sınıftan ikisi ortadan kalkarken, geri kalan ikisi, büyük ve küçük çiftçiler birbirlerine yaklaştılar.

Takriben 1919 yılında tarım devriminin sonuçları tüm Rusya'da gözle görülür hale geldiğinde, her yerde toprak sahiplerinden oluşan eşit bir kitle ortaya çıkmıştı. Köylüler Bolşevik Devrim'e neyi borçlu olduklarının farkındaydılar. Eski koşullara geri dönüşü hayatları pahasına savuşturmaya hazırlardı. Kızıl Ordu'nun kurulması ve sovyet iktidarının Beyaz generaller karşısındaki zaferi, yalnızca köylü kitlelelerinin kararlı yardımı sayesinde olanaklıydı. Fakat köylüler tüm ekonomik meselelerde bencil olmaya devam ediyordu. Çar tarafından yönetilirken ve savaş sırasında yeterince açlık çekmişlerdi. Şimdiyse artık karınlarını doyurmak istiyorlardı. Sadece uygun bir bedel ödendiği sürece şehirlere yiyecek göndermeye hazırlardı. Değersizleşmiş kağıt ruble ile yapılan ödeme, köylüleri ne üretme ne de satma konusunda motive ediyordu.

Sovyet hükümeti, küçülmüş Rus endüstrisinin ürettiği tüm ürünleri, ürettikleri yiyeceklere karşılık köylülere sunulmak üzere taşraya gönderiyordu. Yine de şehirlere ekmek sevkiyatı yetersiz kalıyordu. Kızıl Ordu'yu beslemek ve işçilere en azından biraz ekmek temin etmek için, sonuçta zorla el koymalar uygulanmaya başlandı. Bu nedenle köylüler, ekonomik açıdan yeterince faydalanamadıkları yeni mülklerinden hoşnut değillerdi. Ne ciddi anlamda para ne de serbest ticaret var olduğundan, köylüler artık ürünlerini değerlendirme olanağına sahip değillerdi. Ve keşfedilmeleri durumunda bu artık ürünler ellerinden alınıyordu. Böylece, 1918-1920 yılları arasında kent ile köy, işçiler ile köylüler aristokratik karşıdevrime karşı omuz omuza dursalar da, psikolojik ve ekonomik açıdan birbirlerinden tamamen kopuyorlardı ve aralarındaki bu uçurumu kapatmaya sovyet hükümetinin gücü yetmiyordu.

İktidarı ele geçirir geçirmez Bolşevikler tüm savaşan devletlere barış çağrısında bulunmuşlardı. İtilaf Devletleri, 'hainler'in önerisine hiç aldırış etmezken; buna karşılık Almanya ve Avusturya-Macaristan, Bolşevik Rusya'yla seve seve ateşkes ilan ediyor ve Brest-Litovsk'ta barış görüşmelerine başlıyordu. Görüşmeler sırasında Rusya'nın askerî açıdan acizliği açığa çıkıyordu. Zira morali tamamıyla bozulmuş olan ordu dağılıyordu. Köylü askerler, toprağın yeniden paylaşımı sırasında orada olmak için aceleyle köylerine dönüyorlardı.

O dönem gerçekte hükümet yetkisini elinde bulunduran Alman genelkurmayı, Rusya'nın aczinden sonuna kadar faydalanıyordu. Yeni-

len ülke, kendisine uzun vadede yaşama şansı bırakmayan bir barışa zorlanıyordu. Burada belirleyici olan, batıdaki sınır bölgelerinin, yani Polonya, Finlandiya ve Baltık eyaletlerinin ayrılması değil, Ukrayna'nın ve Rusya'nın güneyinin tamamının koparılmasıydı. Bu, imparatorluğun tahıl ambarının, en önemli kömür ve nafta bölgelerinin kaybedilmesi ve Rusya'nın Karadeniz'den uzaklaştırılması anlamına geliyordu. Sözde bağımsızlaşmış olan Ukrayna, Kafkasya'ya kadar ilerleyen Alman birliklerinin elindeydi. Arta kalan Sovyet Rus bölgesi, batıda ve güneyde Alman orduları tarafından kuşatılmıştı. General Ludendorff'un Moskova'nın da işgal edilmesi emrini vermesi artık sadece an meselesiydi.

Böylece 1918 ilkbaharında devrimci Rusya korkunç bir ulusal felaket ile karşı karşıyaydı. Birçok önemli Bolşeviğin ve Sosyal Devrimci'nin böyle bir barış anlaşmasını imzalamak yerine savaşarak yenilmeyi tercih etmesi, insani açıdan anlaşılabilir bir durumdu. Fakat Lenin, Brest-Litovsk Anlaşması'nın kabulü için tüm gücünü ve otoritesini kullandı. Bu esnada şöyle düşünüyordu: Savunmasız olduğunuzda savaş yürütemezsiniz ve teatral jestler bu gerçeği değiştiremez. Sovyet Rusya, zaman kazanmak için, ne kadar kötü olursa olsun barış anlaşmasını kabul etmek zorunda. Kazanılan zamanın, ekonomik ve askerî açıdan güçlenmek ve Alman Devrimi'ni beklemek için kullanılması gerekiyor.

Emperyalist savaşın koşulsuz olarak derhal sonlandırılması şiarını dile getirdiğinden beri Lenin, Brest-Litovsk Anlaşması'nın beraberinde getirdiği türden bir riski hesaba katmak zorunda kalmıştı. Ülke savunmasının parçalanması, yeni devrimci hükümeti savunmasız bırakacak bir duruma yol açabilirdi. Kerenski ve onu destekleyen partiler, bir Brest-Litovsk'tan sakınmak için savaşı sürdürmüş, hatta o kötü şöhretli taarruza cesaret etmişlerdi. Bu tür bir ülke savunmasını reddeden herkes, bunun sonuçlarına da katlanmak zorundaydı. Bu açıdan Lenin'in tavrı bütünüyle mantıklıydı ve sert tartışmalar sonucunda partiyi başka bir politikanın mümkün olmadığına ikna etmeyi başardı.

Almanya'nın 1918 yazı ve sonbaharındaki askerî yenilgisi ve ardından Kasım Devrimi, Rusya'yı Alman tehlikesinden kurtardı. Fakat Almanya'yla özel barış anlaşmasının ardından Bolşevik devleti doğrudan düşman olarak gören İtilaf Devletleri'nin düşmanlığı daha da kötüydü. Daha 1918 yazında Çekoslovak lejyonlarının ayaklanması başladı. Bunlar, Çarlık tarafından Çek menşeli Avusturyalı tutsaklardan oluşturulmuş

gönüllü birliklerdi. Sovyet iktidarının askerî zayıflığı sayesinde, kendilerini İtilaf Devletleri kuvvetlerinin bir parçası olarak gören Çekoslovaklar, Volga hattını ele geçirmişlerdi. Ardından Moskova üzerine yürüme hazırlıklarına giriştiler.

Muazzam çabalar sonucunda, sovyet hükümeti savaşmaya hazır birlikler oluşturabildi. Troçki Askerî Halk Komiseri görevini üstlenerek bütün enerjisini Kızıl Ordu'nun inşasına yönlendirdi. Eylül ayında Kızıl Ordu, Kazan'ı geri aldı ve Çekoslovakları Volga'dan kovdu. Bu, Kızıl Ordu'nun ciddi bir askerî mücadelede elde ettiği ilk zaferdi.

Almanya'nın çöküşünün ardından İtilaf Devletleri, Sovyet Rusya'ya diz çöktürmek için çabalarını hızlandırdılar. İngiltere, Fransa ve Japonya tarafından finanse edilen eski Çarlık generallerine her tür savaş mühimmatı sağlandı. Beyaz Ordu 1919'da İtilaf Devletleri'nin yardımıyla Karadeniz'den ve Kuzey Buz Denizi'nden, Baltık Denizi ve Pasifik Okyanusu'ndan ilerleyişe geçti. Sovyet iktidarının en azılı düşmanları doğuda General Kolçak ve güneyde General Denikin'di.

İç savaş son derece acımasızca yürütülüyordu. Beyazlar kitlesel katliamlar aracılığıyla işçi ve köylüleri yıldırmaya ve devrimin öcünü almaya çalışıyordu. Bolşevikler ise beyaz teröre kızıl terörle karşılık veriyorlardı. Sovyet hükümetinin iç savaş yıllarındaki tek tek şiddet kullanımları, örneğin kitlesel kurşuna dizme eylemleri vs. hakkında çok farklı görüşlere sahip olunabilir ama tarihi açıdan büyük resme bakıldığında, o dönem Rus halkı acımasız bir karşı-devrime karşı meşru müdafaa durumundaydı.

1920'ye dek süren, uzun ve değişken mücadelelerden sonra Kızıl Ordu bütün cephelerde zafere ulaştı. Sovyet hükümeti Asya'da daha önce Çarlığa ait olan tüm ülkeleri işgal etti. Kafkasya'yı ve Avrupa'da Ukrayna ile Karadeniz kıyılarını fethetti. Batıda Finlandiya, Baltık devletleri ve Polonya, Rusya'dan bağımsız olmayı sürdürdüler. 1918-1920 yılları arasındaki askerî zaferler, ülkede Bolşevikler'e olağanüstü bir otorite sağladı. Şimdi artık Brest-Litovsk utancı silinmişti. Rus işçileri ve köylüleri, tüm emperyalist güçlerin saldırısını başarıyla savuşturmuş olmakla övünebilirlerdi. O andan itibaren 'Bolşevizm' ve 'Rus Devrimi' kavramları, kitlelerin gözünde özdeş hale geldiler.

Bolşevikler, Çarlık yanlısı subaylara ve büyük toprak sahiplerine karşı nihai silahlı mücadeleyi kazanmış, Troçki ve Lenin, Kolçak'la Denikin'i

mağlup etmişlerdi. Liberaller, Menşevikler, Sosyal Devrimciler ve Rusya'daki tüm diğer partiler, savaşan iki taraf arasında ezilip gitmişlerdi. Bolşevikler içsavaşta, kendilerinden yana olmayan herkesin kendilerine karşı olduğu ilkesini savunmuşlardı. Kitlelere, Bolşevik olmayan tüm partilerin aynı derecede karşı-devrimci olduğu kanaatini aşılamışlardı.

Rusya'da iç savaş bittiğinde devrim, düşmanlarını yenmişti ama aynı zamanda Rus halkı yeni kazanmış olduğu, sovyetlerde vücut bulan demokratik özgürlüğünden olmuş ve Petersburg'dan Pasifik Okyanusu'na kadar, her şeye kadir bir Bolşevik parti diktatörlüğü kurulmuştu.

1918 yılında, Sovyet Rusya'nın varlığının güçlü bir orduya bağlı olduğu görülmüştü. Ancak böyle bir ordu, üniter bir yönetime ve katı bir disipline gereksinim duyuyordu. Albayın her emirden önce bir düzine asker sovyetinin fikrini aldığı bir alay yeterince hızlı davranamazdı. Bu yüzden Troçki yeni orduyu asker sovyetlerini bütünüyle tasfiye ederek kurdu. Komuta görevlerine kısmen eski Çarlık subayları atanırken, onları kontrol etmek için yanlarına Bolşevik komiserler verildi. Zamanla, genç ve samimi bir şekilde devrimci olan bir subay kadrosu yetiştirilebildi. İlk Kızıl Birlikler gönüllülerden oluşurken, kısa bir süre sonra zorunlu askerliğe geçilmek zorunda kalınacaktı.

Kızıl Ordu'nun kurulması, o zaman Sovyet Rusya için büyük bir zorunluluktu. Ama böylece sovyet sisteminde ilk önemli gedik açılmış oluyordu. Lenin'e göre, sovyet sisteminin temel kazanımlarından biri, halk kitlesinin karşısında, ayrık bir oluşum olarak orduyu ortadan kaldırmasıydı. Şimdiyse Rusya'da yeniden halk kitlelerinden ayrı, kısmen profesyonel askerlerden oluşan, merkezî örgütlenmiş bir ordu vardı. Daha 1918 yılında, yerel sovyetlerin, yerellerindeki garnizonlarda olan ya da geçip giden Kızıl Ordu alayları üzerinde söz hakkı yoktu. Böylece burjuva tipi zor devletinin önemli bir parçası yeniden kurulmuş oluyordu. Rus halkının büyük bölümünün bu yön değişikliğini kavramış ve Kızıl Ordu'nun kuruluşuna karşı çıkmış olması son derece dikkate değerdir. 1922 tarihinde yayınlanan *Kızıl Ordunun Doğuşu* kitabında Troçki şöyle yazar:

> Kendi haline bırakılan köylülük, merkezî örgütlenmeye sahip bir ordu meydana getirmekten acizdir. İlkel 'demokrasileri', genelde liderlerinin kişisel diktatörlüğünü maskelemeye yarayan yerel çeteci grupların ötesine geçemez. Devrimdeki köylü fıtratının yansıması olan partizanlığın bu eğilimleri, en mükemmel ifadelerini Sosyal Devrimciler ve anarşistlerde bulsa da, bu durum,

komünistlerin kayda değer bir bölümü, özellikle de köylüler ve geçmişte köylü olan asker ve astsubay çevreler açısından da geçerlidir.

Çarlık Rusyası'nın bürokratik merkeziyetçiliğine duyulan öfke, devrimin çok önemli bir parçasını oluşturuyordu. Bölgeler, eyaletler, şehirler ve ilçeler tüm güçleriyle bağımsızlıklarını belgelemeye çalışıyordu. 'Yerel iktidar' fikri, ilk dönemde son derece kaotik bir niteliğe büründü. Sol Sosyal Devrimciler ve anarşistlerde bu fikir, gerici federalist doktrinlerle bağlantılıydı. Geniş kitlelerde ise, her inisiyatifi boğan eski rejime karşı kaçınılmaz ve çıkış noktası açısından sağlıklı olan bir tepkiydi. Fakat -karşı-devrimcilerin sıkıca birleştiği ve dış tehlikelerin büyüdüğü- belirli bir andan itibaren, bu ilkel otonomist eğilimler, gerek politik gerekse askerî açıdan giderek tehlikeli hale gelmeye başladı. Bu mesele, bir gün Batı Avrupa'da, özellikle de otonomist ve federalist önyargıların diğer her yerden güçlü olduğu Fransa'da kesinlikle büyük bir rol oynayacak. Bu önyargıların kısa zamanda proleter-devrimci merkeziyetçilik bayrağı altında aşılması, gelecekte burjuvazi karşısında alınacak zaferin önkoşullarından biridir.

Ordunun kuruluşundaki muhalif 'sol' (aslında entelektüel-köylü) eğilimler, kendileri için genelleştirici bir teorik formül arayışına girdiler. Merkezî ordu, emperyalist devletin ordusu ilan edildi. Devrim, karakterine uygun olarak, yalnızca mevzi savaşına (sabit cephelerde yürütülen savaşa) değil, merkezî orduya da son vermeliydi. Devrim yalnızca esnekliğe, cesur darbelere ve manevra yeteneğine dayanıyordu. Savaşma kabiliyeti, bütün asker türlerinden müteşekkil, üsle bağlantısız, halkın sempatisine dayanan, düşmana arkadan saldıran vs. küçük birlikti. Kısacası, gerilla savaşı taktiği devrimin taktiği ilan ediliyordu. Ciddi iç savaş tecrübesi çok kısa sürede bu önyargıları ortadan kaldırdı.

Troçki yalnızca askerî açıdan amaca uygunluğu nedeniyle değil, kaotik köylü kitlelerini sosyalist proleteryanın önderliğine tabi kılmanın bir aracı olarak gördüğü için de merkezî Kızıl Ordu'dan yanaydı. Kızıl Ordu karşıtlarını, "gerici federalistler", anarşistler ve Sol Sosyal Devrimciler olarak görüyordu. Bu arada, 1871 Komün-Devleti'nin anarşistlerin eseri olduğunu ve 1917'deki sovyet fikrinin de aynı biçimde devlet karşıtı anarşist bir ademi merkeziyetçilik olduğunu unutuyordu. "Devrimci proleter merkeziyetçilik" belki devrimde ve iç savaşta gerekliydi. Fakat ataları 1793'teki teröristlerdi ve sovyet sistemiyle hiçbir ortak yanı yoktu.

1918-1920 yılları arasında Rusya'da, aynı Kızıl Ordu'da olduğu gibi bütün diğer alanlarda da devletçi merkeziyetçiliğe geri dönülüyordu.

Karşı-devrimci komplocularla mücadele, geniş haklarla donatılmış ve tamamıyla merkezî yapılanmış bir siyasi polisin kuruluşunu zorunlu kılıyordu. Bu polis, (sonradan GPU adını alacak olan) meşhur Çeka'ydı. Avrupa'da Çeka hakkında pek çok hikaye anlatılır. Burada Çeka'nın daima merkeziyetçi devletin güvenilir bir organı, hükümetin veya Bolşevik Parti'nin emirlerini yerine getiren bir araç olduğunu vurgulamak yeterli olacaktır. Çeka asla hükümetin politikasından bağımsız bir siyasi çizgiye ve parti yönetimininkinden ayrı bir siyasi iktidara sahip olmamıştır. İyisiyle kötüsüyle GPU'nun tüm icraatlarından esrarlı bir özel organ değil yalnızca Bolşevik Parti sorumludur.

Kendilerini halktan yalıtan merkezî örgütlenmiş orduya ve polise, merkezî iktisadi organlar ekleniyordu. Üretimi bağdaşık biçimde [tek elden] tesis edebilmek üzere, her endüstri dalı Rusya çapında bir tröstte birleştiriliyordu. Bunlara ilaveten, ekonominin geneli için, ticaret, dolaşım ve bankacılık için merkezî organlar oluşturuluyordu. Aynı şekilde idare, hukuk ve kültür politikası da merkezî biçimde birleştiriliyor ve tüm önemli sorunlar mutlaka hükümetin geçerli kararnameleri aracılığıyla çözülüyordu.

Gerçi yerel sovyetler 1917'de eski devleti yerle bir etmişlerdi, ama şimdi kendilerine sadece cılız yerel yetkiler bırakan, eskisinden daha da güçlü yeni devletle başa çıkmak boylarını aşıyordu. Peki bu kudretli merkezî devlet aygıtı en azından Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'nin demokratik kontrolüne tabi miydi? 1918 yılından itibaren Rusya'daki sovyet yönetiminin de aynı şekilde bir kurgudan ibaret olduğu ortaya çıkmıştı ve bu günümüze dek böyle olmayı sürdürdü.

Kağıt üstünde, 1918 anayasasına göre, Rusya sovyetler tarafından yönetiliyordu. En aşağıdaki devlet organları, köydeki ve kentteki yerel sovyetlerdi. Onların temsilcilerinin bir araya gelmesiyle bölge ve eyalet sovyetleri vs. oluşuyordu. Devletteki en yüksek iktidar, Tüm Rusya Sovyetleri Kongresi'ydi. İki Sovyetler Kongresi arasında geçen zamanda, Kongre'ye bağlı bir komisyon olan Merkezi Yürütme Komitesi en yüksek iktidara sahipti. Merkezi Yürütme Komitesi'nden çıkan Halk Komiserleri Sovyeti ise Avrupa'daki bir bakanlığa denkti.

Fakat bütün bu karmaşık sistem yalnızca Bolşevik parti diktatörlüğünün üstünü örtmeye yarıyordu. Sovyetlerin var olmayı sürdürebilmesi için, sovyet seçimlerinin özgür olması gerekir. Seçmen farklı adaylar ara-

sında seçim yapabilmeli ve adaylar görüşlerini basında ve toplantılarda engellenmeksizin yayabilmelidir.

Rus iç savaşı koşullarında, bu özgür sovyet seçimleri yavaş yavaş ortadan kalktı. Bolşevikler'in iktidarı ele geçirmesinin ardından, ilk önce burjuva partileri karşı-devrimci ilan edilerek yasaklandı. Onları Kerenski partilerinin, Sağ Sosyal Devrimciler'in ve Menşevikler'in yasaklanması izledi. Böylece, sonuçta 1918 yılının ilk yarısında geriye yalnızca iki yasal sovyet partisi kaldı: Bolşevikler ve Sol Sosyal Devrimciler.

Sol Sosyal Devrimciler, devrimci köylü kitlelerini örgütleme olanağına sahipti. Böylece, Bolşevikler'in şehirli işçi partisinin yanında Sol Sosyal Devrimciler'in kırsal köylü partisinin yeraldığı bir iki parti sistemi oluşabilir; bu iki partinin yasal rekabeti sovyetler içindeki demokrasiyi kurtarabilirdi. Ancak Sol Sosyal Devrimciler de Narodnik hareketinin tamamının kaderini paylaştılar. Köylü kitleleri içinde başlangıçta sahip oldukları sağlam pozisyonlarını korumayı başaramadılar. Kısa bir süre sonra yalnızca Bolşevikler'in bir yancısı olarak etkinlik göstermeye başladılar. Brest-Litovsk Barışı'nın ardından koalisyonu terk ettiler. Ardından, 1917 yazında tek tek Sol Sosyal Devrimciler'in Bolşevik hükümete karşı suikast ve darbe girişimlerinin sonrasında, bu parti de illegaliteye itildi ve Rusya'da hızla ezildi.

Bolşevik Parti 1918 yazından bugüne Rusya'da siyasi varoluş tekeline sahip. Bu şekilde sovyet demokrasisi de ölüme mahkum edilmiş durumda. Çünkü sovyet seçimlerinde sadece Bolşevikler ile hükümete sadık bağımsızlar arasında seçim yapmaya izin var. Böylece hiçbir seçeneği olmayan seçmen tamamıyla hüküm süren partinin elinde. Ayrıca Bolşevik Parti üyeleri tüm sovyetlerde partilerinin direktiflerine katı bir biçimde uymakla yükümlü. Bolşevikler her sovyette, partinin ilgili merciinin emri uyarınca oy vermek zorunda olan "Bolşevik Fraksiyon"u oluşturuyorlar.

Rusya'da bu şekilde, aşağıdan yukarıya ikili paralel bir yapı mevcut: bir sözde hükümet, yani sovyetler ile hakiki hükümet, yani Bolşevik Parti. Yerel parti örgütleri, parti kongresini seçiyorlar. Kongre ise partinin çizgisini belirliyor ve parti yönetimini seçiyor. Ancak yönetim aynı zamanda parti aygıtına diktatörce hükmediyor. Yani parti yönetiminin indirilmesi bir tür devrim olurdu. Parti kongresi şimdiye dek, kendisine hesap veren yönetimi devirmeyi hiç başaramadı.

Bolşevik Parti'nin merkez komitesi, Rusya'nın asıl hükümetidir. Tüm önemli kararları o alır. Halk Komiserleri Sovyeti yalnızca parti yönetiminin teknik yürütme organıdır. Bolşevik Parti bu şekilde iktidarı ele geçirmesinden yalnızca birkaç ay sonra sovyetleri zararsız hale getirmeyi başarmıştır. Kitlelerin kendiliğinden iradesinin organları olarak sovyetler, başından itibaren Bolşevik Parti öğretisi içinde bir yabancı maddeydi. 1917 yılında Lenin, sovyetleri emperyalist devlet aygıtını yıkmak için kullanmış ardından hakiki Bolşevik tarzda, yani profesyonel devrimcilerden oluşan küçük, disiplinli azınlığın büyük ve dağınık kitleler üzerindeki iktidarı anlamına gelen kendi devlet aygıtını kurmuştu.

Fakat Bolşevikler, teknik açıdan kesinlikle olanaklı olmasına rağmen, sovyetleri ortadan kaldırmak yerine, iktidarlarının dekoratif bir sembolü olarak muhafaza ettiler ve kullandılar. Sovyet sistemi ilk olarak 1918 ve izleyen yıllardaki Bolşevik sembolizmi yüzünden demokrasinin bir karşıtına dönüştü. Gerçek, canlı sovyetler, düşünülebilecek en radikal demokrasidir. Ama Bolşevik sovyetler 1918'den beri küçük bir azınlığın büyük halk kitleleri üzerindeki iktidarını sembolize ediyor. "Proletarya diktatörlüğü" kavramının başına gelen de buna benzer. Eski teorisi açısından proletarya diktatörlüğü, yoksullar ve işçilerden oluşan çoğunluğun zenginler ve sömürücülerden oluşan azınlık üzerindeki iktidarından başka bir şey değildir; yani proleter demokrasiyle eşanlamlıdır. Oysa 1918'den bu yana Bolşevikler, Rusya'daki devlet biçimini proletarya diktatörlüğü olarak adlandırırken; aslında söz konusu olan, partinin ya da daha doğrusu partinin merkez komitesinin proletarya ve halkın geri kalanı üzerindeki diktatörlüğüdür.

Lenin Rusya'da 1918'den bu yana uygulanan parti diktatörlüğünü iç savaşın zorunlulukları ve bunun da ötesinde, proleter azınlık ile halkın köylülerden oluşan büyük çoğunluğu arasındaki dengenin başka türlü kurulmasına izin vermeyen Rusya'ya özel koşullar ile gerekçelendiriyordu. Aynı şekilde Troçki de, Beyaz generaller karşısında zafer elde etmek ve köylülerin ayaklanmasının önüne geçmek uğruna parti çizgisini geçici olarak onaylıyordu.

Bolşevik Parti 1917 Martı'nda ancak birkaç bin üyeye sahipti. İktidarı ele geçirmesinin ardından üye sayısı yüz binlere çıktı ve parti yönetimi aşırı büyük yeni üye akınının önüne geçmeye çalışmaktaydı. Çünkü iktidardaki partiye üye olmanın şimdi beraberinde getirdiği avantajlar

yüzünden, her türden konjonktür komünistinin katılımı beklenebilirdi. Partinin rolüne verdikleri önemde Lenin ile Troçki hemfikirdi. Fakat yine de aralarında bir fark vardı: Lenin ile eski Bolşevikler'in gözünde parti, temelde, şimdi yönetim görevlerini üstlenen eski çekirdeği ile özdeşti. Buna karşın Troçki için parti, örgütlediği işçi kitlesiydi. Bu karşıtlık, Lenin benzersiz otoritesiyle parti aygıtı ile üye kitlesi arasında durduğu sürece, aşılıyordu. Bu ihtilaf ancak Lenin'in ölümünün ardından alevlenecekti.

İktidarı almalarının ardından Bolşevikler'in Rusya'daki uluslara yaklaşımı da, sovyetlere yaklaşımlarına benziyordu. Programına sadık kalan Lenin, Rus İmparatorluğu'ndaki tüm halklara 1917 ve 1918 yıllarında tam bağımsızlık veriyordu. Kafkasya, Türkistan vs. halkları, Ukraynalılar özyönetime sahip oldular. Engellenmeksizin kendi dillerini ve kültürlerini geliştirebiliyorlardı ve kimse onları Ruslaştırmaya çalışmıyordu. Bu ülkelerin tamamında, Rusya ile birlikte Sovyet Cumhuriyetleri federal devletini oluşturan bağımsız Sovyet Cumhuriyetleri ortaya çıktı. Fakat bu Sovyet Cumhuriyetleri'nin her birinde iktidar esas olarak yerel komünist örgütün elindeydi ve Gürcistan, Ukrayna vs. Komünist Partileri koşulsuz olarak Moskova'daki parti yönetimine tabiydi. Rusya'daki halklar kültürel açıdan bağımsız olsalar da, Bolşevik Rus yönetiminin izin vermediği hiçbir şeyi yapamıyorlardı. Bu yüzden, Ruslar'ın kendisinde olduğu gibi, diğer ulusların demokratik özyönetimi de bir kurgudan ibaretti.

1918-1920 yılları arasında Rus işçileri açlık çekti. İç savaşta yokluğa ve sonsuz acılara katlanmak zorunda kaldılar. Sovyet demokrasisini kazanır kazanmaz yeniden kaybetmişlerdi. Bununla beraber, inanılmaz gurur duydukları ve uğruna en büyük fedakarlıklardan kaçınmadıkları bir varlığa sahip olmuşlardı: İnsanların hatırladıkları süre boyunca zenginler ve yoksullar, efendiler ve ezilenler var olmuşlardı. Şimdiyse iç savaşın sefaletinde tüm farklar silinmişti. Burjuvazi yerle bir edilmişti ve Rus şehirlerinde herkes aynı kıt tayınlarla yaşam mücadelesi vermek zorundaydı. Ayrıcalıklı olan birisi varsa, o da işçilerin kendisiydi. Para kavramı anlamsız hale gelmişti. Köydeki çiftçi gerçi teorik olarak toprağının sahibiydi, ancak mülkiyeti hiçbir işine yaramıyordu; çünkü hiçbir şeyi özgürce satın alamıyor ve satamıyordu ve mahsullerine el koyuluyordu.

Görünen o ki, Sovyet Rusya böylece, Lenin'in kullandığı anlamda sadece büyük tekellerin kamulaştırılması olarak alırsak, yalnızca sosyalizme değil, bunun da ötesinde en yüksek biçiminde komünizme, yani haklar ve tüketim açısından herkesin eşitliği, sınıfların ortadan kaldı-

rılması ve paranın tasfiyesine ulaşılmıştı. Bu gelmiş geçmiş en büyük devrimi yaşamış olmak, Rus işçileri için rüya gibiydi. İç savaş ile kıtlık geçtiğinde, sınıfsız toplumun cennetsi halinin özgürce gelişebileceğine inanıyorlardı.

Rus proletaryasının bu komünizm sarhoşluğunda, iktidar sahipleri için hem büyük bir güç hem de büyük bir tehlike yatmaktaydı. Bu coşkun işçilerden her şey beklenirdi. Bu, tarihsel görevlerinin bilincinde olmalarından kaynaklanıyordu. Fakat bir kez acı gerçekler tarafından yanılsamalarından çıkartılıp atılmaları halinde, bunun sonuçları tahmin edilemezdi. İktidarın ele geçirilmesi sırasında Lenin, komünizme böylesi bir sıçramayı hedeflememişti ve Rus sosyal demokratları, adlarını bu nedenle Komünist Parti olarak değiştirmemişlerdi. Gerçi sovyet hükümeti 1918-1920 yılları arasındaki resmi gösterilerinde, her ne kadar burjuvaziyi ortadan kaldırma ve işçileri özgürleştirme sosyalist misyonunu güçlü bir şekilde vurguluyorduysa da, Lenin yine de gerçekten ulaşılanlar konusunda şüpheciydi.

1920 tarihli eleştirel bir broşürde şöyle yazıyordu:

> Rusya'da (burjuvazinin devrilmesinin üçüncü yılında) kapitalizmden sosyalizme ya da komünizmin ilk aşamasına geçişin ilk adımlarını gerçekleştiriyoruz. Sınıflar varlıklarını sürdürüyor ve proletaryanın iktidarı ele geçirmesinin ardından yıllarca her yerde var olmaya devam edecekler. Çiftçilerin olmasa da, ancak yine de küçük mülk sahiplerinin var olduğu İngiltere'de bu süre muhtemelen daha kısa olacaktır. Sınıfları yok etmek -ki bu yalnızca büyük toprak sahiplerini ve kapitalistleri defetmek anlamına gelmiyor, o kadarını gerçekleştirmemiz görece kolay oldu- aynı zamanda küçük üreticileri ortadan kaldırmak anlamına geliyor; fakat onları defedemezsiniz, ezip geçemezsiniz. Onlarla anlaşmak zorundasınız; son derece uzun süren, yavaş, dikkatlice yürütülen bir örgütlenme çalışmasıyla onları dönüştürebilir ve yeniden eğitebilirsiniz ve bunu yapmak zorundasınız.

Lenin, savaş komünizminin tüm tedbirlerine rağmen milyonlarca küçük çiftçinin var olmaya devam ettiğini ve proleter değil, bir burjuva devlet düzenine ait unsurlar olduklarını görüyordu. Köylülere karşı şiddet politikası belki savaş ve kıtlık dönemindeki bir zorunluluktu, ama sovyet iktidarının kalıcı bir alışkanlığı olamazdı. Lenin, barışın yeniden tesis edilmesinin ardından köylülerle uzlaşmak için çabalamakta kararlıydı. Fakat 1918-1920 yılları arasında Sovyet Rusya'da barış çok uzak gözüküyordu. Önce büyük askerî gücüyle Alman devletinin olağanüstü

baskısı, ardından İtilaf Devletleri tehdidi ve ülke içindeki kuşku uyandırıcı köylü dostlar. Günün birinde büyük bir İngiliz-Fransız ordusu Moskova üzerine yürürse, Kızıl Ordu'nun köylü askerleri ne kadar dayanabilirdi?

Bolşevikler tamamıyla plan dışı olarak sosyalist bir devlet kurmaya, yani Troçki'nin politikasını hayata geçirmeye başlamışlardı. Bu durumda Troçki'nin çıkardığı sonucu, yani Rus İşçi Devrimi'nin sadece Avrupa'daki bir işçi devrimi aracılığıyla kurtarılabileceğini de kabul etmek durumundaydılar. 1918'den 1920'ye kadar Lenin ve tüm diğer Bolşevik önderler, Troçki'nin sürekli devrim teorisini savundular. Avrupa'da zafere ulaşacak işçi hükümetlerinden destek alarak Rus Devrimi'ni kurtarabilmek için var güçleriyle Orta ve Batı Avrupa'da devrimi ileri götürmeye çalıştılar. Bu nedenle, 1918-1920 yılları arasında III. Enternasyonal'in başarısı, Bolşevikler için bir ölüm kalım meselesiydi.

YEDİNCİ BÖLÜM

III. Enternasyonal Devrimciliğinin Doruğunda (1919-1921)

III. Enternasyonal daha 1914 yılında Lenin tarafından ilan edilmişti. Ama bu fikir, yukarıda da ortaya koyduğumuz üzere, 1917'ye dek Avrupalı işçi kitleleri arasında pek yankı uyandırmamıştı. Bu durum, Bolşevikler'in iktidarı ele geçirmesiyle tamamen değişti: "Söz denizdeki bir patika gibidir, ancak daha derin yol izini eylem bırakır." Rusya'da sadece burjuva devriminin sonuçlandırılması, Avrupa işçilerini fazla etkilemezdi. Bolşevikler'in dünyada nefret edilen savaşa gerçekten son veren ilk hükümet olması gerçeğinin etkisiyse çok daha büyük olmuştu. Ve Rusya'da sosyalizmin hayata geçirildiği haberinin ulaşması, tüm ülkelerin proletaryalarında bir deprem etkisi yaratmıştı.

Uzun yıllardır işçiler için yalnızca bir rüya olan devrim, gerçeğe dönüşmüştü. Kapitalistleri mülksüzleştirmenin, parayı bir kenara bırakmanın ve tüm fabrikaları proletaryanın eline vermenin mümkün olduğu kanıtlanmıştı. Lenin'in başlangıçtaki Rusya'da burjuva devrimi, Batı'da ise sosyalist devrim kurgusu, Avrupa işçileri arasında pek rağbet görmemişti. Alman ve İngiliz işçilerine sosyalizmi salık vermek, içerideyse ilk önce kapitalizmi kurmak belki teorik açıdan doğru olabilirdi. Ama Avrupa'da bir kitle hareketine zemin oluşturmuyordu. Yabancı ülkelerdeki işçiler, Bolşevik ajitatörlere ilk önce kendi ülkelerinden başlamalarını söyleyebilirdi. Ancak 1917-18 kışında Lenin'in iradesine karşı işyerlerini kamulaştıran Rus işçilerinin hamlesi, bir kitle hareketi olarak III. Enternasyonal'in

temelini atıyordu. Savaş yasaları Avrupa işçilerinin bağımsızlaşmasını engellediği sürece, Avrupa proletaryasının derin iç dönüşümü açığa çıkmıyordu. 1919-1920 yıllarında savaşın sona ermesinin ardından bu dönüşüm, milyonlarca Avrupalı işçinin durdurulamaz bir şiddetle eski önderlerinden, geleneklerinden ve örgütlerinden koparak Moskova'ya akın etmesinde kendini gösteriyordu.

Savaş deneyimi ve ekonomik krizin sarstığı bu işçiler, kapitalizmin çöküşünün ve dünya devriminin eli kulağında olduğuna inanıyordu. Yukarıda 1914 öncesi Avrupa sosyalizminin üç eğilimini ortaya koymuştuk: sağda revizyonist azınlık (2a), merkezde büyük resmi radikalizm akımı (2b) ve solda Luxemburg, Gorter vb. çevresindeki küçük devrimci gruplar (3). Dünya Savaşı, resmî radikalizmin ahlaken iflasını beraberinde getirmiş ve eski sağ ve eski merkez taraftarları birbirlerine karışarak vatan savunmacıları ve muhaliflerden oluşan iki yeni kampa dağılmışlardı. 1919-1920 yıllarında milyonlarca sosyalist işçi, devrimci solun tarafına geçtiler. Ancak Rosa Luxemburg'un fikirlerine takılıp kalmanın ötesinde, doğrudan Bolşevikler'e akın ettiler. Kendilerini Rus önderliğe tabi kılmak ve Lenin ile Troçki'nin talimatları doğrultusunda devrimi gerçekleştirmek istiyorlardı.

Avrupa sosyalist solunun eski önderleri, Bolşevikler'in korkunç başarısını takdir etseler ve devrim için onlarla işbirliği yapmaya hazır olsalar da, ayrıntılarda eleştirel olmayı sürdürüyorlardı. Bolşevik teori ile kendi teorileri arasındaki farkları bir an için olsun görmezlikten gelmediler. Bu, Spartakist Birliği için olduğu kadar Hollanda Solu için de geçerliydi. 1918 sonbaharında Rosa Luxemburg'un hapiste Rus Devrimi hakkında tuttuğu notlarda, Lenin ile arasındaki tüm eski ayrımlar tekrarlanıyordu. Lenin'in köylülerden ve ulusal düşünceden faydalandığını ve Rusya'da sadece burjuva demokrasisinin değil, proleter demokrasinin de yok edildiğini vurguluyordu. Fakat Luxemburg'a göre sosyalizme yalnızca kitlelerin büyük azmi ve enerjisi sayesinde ulaşılabilirdi. Bu özelliklerse sadece kitleler bütünüyle özgür olduğunda gelişebilirlerdi. Rosa Luxemburg şöyle devam ediyordu:

> Bütün ülkede siyasi hayatın boğulmasıyla birlikte, sovyetlerdeki yaşamın da giderek sönükleşmesi kaçınılmaz. Genel seçimler, engelsiz basın ve toplantı özgürlükleri, özgür fikir mücadelesi olmadığında, tüm kamu kurumlarındaki yaşam sonra erer, bürokrasinin tek başına etkin unsuru meydana getirdiği sahte bir yaşama dönüşür. Kimse bu kuraldan azade değildir. Kamusal yaşam yavaş yavaş uykuya dalar, bitmek tükenmek bilmez enerjileriyle ve sınır tanımayan

idealizmleriyle birkaç düzine parti lideri yönlendirir ve yönetir, onların arasındaysa gerçekte bir düzine olağanüstü zeka idareyi üstlenir; ve bir işçi sınıfı eliti, liderlerin konuşmalarını alkışlamak ve önlerine koyulan kararları oy birliğiyle desteklemek üzere zaman zaman toplantılara davet edilir. Bu esasen hizipçiliktir; yani kuşkusuz bir diktatörlük, ama proletaryanın değil bir avuç politikacının diktatörlüğü, burjuva anlamıyla, Jakoben iktidarı anlamıyla diktatörlük.

Rosa Luxemburg ve Gorter özellikle Bolşevikler'in burjuva özelliklerine, Jakobenliklerine dikkat çekiyor ve bunları reddediyorlardı. Buna karşın geniş kitleler Rusya'daki sosyalist eylemi görüyor ve onu taklit etmek istiyorlardı. Savaş deneyiminin ardından Kıta Avrupası'ndaki işçilerin demokrasi özlemi artık hiç de büyük değildi. Burjuva parlamentosu gözlerindeki değerini kaybetmişti ve kendi örgütlerindeki demokratik karara katılım hakkının da onlara bir faydası olmamıştı. Eğer sosyalizme ancak o şekilde ulaşabileceklerse, Rus tarzı katı diktatörlüğü yeğliyorlardı.

1918-1919 yıllarında Fransa, İtalya, Almanya ve eski Avusturya-Macaristan'daki sosyalist işçilerin çoğunluğu kuşkusuz Bolşevikler'le birleşmekten yanaydı. Balkanlar, İskandinavya, Polonya ve Rusya'nın eski çevre devletlerinde de Bolşevik dalga güçlüydü. Bütün bu sosyalist proleterler, Bolşevikler'i sosyalist dünya görüşünün zafere ulaşmasını sağlamak için seçilmiş adamlar olarak görüyorlardı. Rus Bolşevizmi'nin burjuva devrimci niteliği hakkında ne bir şey biliyor ne de anlıyorlardı.

Sosyalist olmayan Avrupalı işçilerin o dönem Rus Devrimi'ne yaklaşımı nasıldı? İspanya'da işçilerin çoğunluğunun arkasında olduğu anarşistler ve sendikalistler, İtalya ve Fransa üzerinde de belirli bir etkiye sahipti. Onlar da sosyalist toplumu hedefliyor, fakat her tür devlet otoritesini ve sosyalizm adına uygulanacak olsa bile devlet zorunu kabul etmiyorlardı. Parti politikasını ve parlamenter faaliyetleri reddediyorlardı. Kitleleri, sosyal demokrat sendika birliklerinden kesinlikle ayrı olması gereken devrimci sendikalarda bir araya getirmek istiyorlardı. Rusya'nın otorite ve devlet sistemine sempati duymamaları gerekse de, onlar da aynı şekilde, Rus Devrimi'nin muazzam manzarasının çekimi altında, Moskova'yla ilişkiye geçmek için uğraşıyor ve tartışmalı konularda Bolşevikler'le anlaşma sağlamayı umuyorlardı.

İngiltere'de işçilerin büyük çoğunluğu 1914'e kadar siyasi açıdan burjuva partilerinin tarafındaydı. Milyonlarca İngiliz işçisi sendikalarda örgütlü olsa da, Dünya Savaşı öncesinde yalnızca küçük gruplar sosya-

lizmi savunuyordu. Savaş deneyimi, burada büyük bir değişime yol açtı. Sosyalist İşçi Partisi milyonlarca yeni yandaşa sahip oldu. Sovyet Rusya 1918 sonrasında İngiliz işçi sınıfında da ateşli bir sempatiyle karşılanıyordu. Fakat Bolşevik devrim taktiğine eğilim zayıftı.

Aynı şekilde, Kıta Avrupası'ndaki Hıristiyan ve işverenlerle uyumlu işçilerin de bir bölümü Bolşevist dalgaya kapılıyordu. Bu noktada, yalnızca Mansfeld, Saarland, Ruhr Bölgesi ve Yukarı Silezya'daki Alman madencilerin 1918 sonrasındaki yaklaşımına bakmak yeterlidir.

İşçi sınıfı içindeki Marksist-sosyalist, anarko-sendikalist ve burjuva eğilimlerin yanında, örgütsel açıdan somutlaştırılması zor olsa da, tamamen ayrıksı bir özgünlüğe sahip, ütopik radikalizm adını verebileceğimiz dördüncü bir akımın ayırt edilmesi gerekiyor. Bu akım, bütünüyle umutsuz ve memnuniyetsiz olan en yoksul işçilerden meydana geliyordu. Bu kesim sadece burjuva toplumundan nefret etmekle kalmıyor, durumu kendilerininkinden biraz daha iyi olan herkesten nefret ediyordu. Her tür siyaseti ve uzlaşmayı reddediyor ve yalnızca radikal eylemi savunuyorlardı. Her tür örgüt ve önderliğe fanatik bir şüpheyle yaklaşıyor ve ne zaman disipline ve ılımlılığa davet edilseler ihanete uğradıklarını hissediyorlardı. Birbirlerine yaklaştıkları noktalar olsa da, yine de bu ütopik radikalizmi kesin bir şekilde sendikalizmden ayırmamız gerekir. Zira, ister haklı olsun isterse haksız, sendikalizmin belirli bir taktiğe ve hedeflere sahip, bilimsel olarak gerekçelendirilen bir dünya görüşü vardır. Buna karşın, salt bir duygunun ifadesi olan ütopik radikalizm bir sistematik ve düzen meydana getirme yetisinden yoksundur. Artık ütopik radikal işçiler de akın akın Bolşevizm saflarına geçiyorlardı.

1918 yılındaki Kasım Devrimi, Almanya ve Avusturya-Macaristan'daki askerî monarşilerin çöküşü, Bolşevikler'in tüm öngörülerini haklı çıkarıyor gibi gözüküyordu. Alman İmparatorluğu'nun mekanı olan Berlin ve Potsdam artık işçi ve asker konseylerinin denetimi altındaydı. Görünen o ki, Dünya Savaşı'nın yerini dünya devrimi alıyor ve 1917 Ekimi'nde Petersburg'da başlayan hareket, karşı konulamaz bir biçimde ülkeden ülkeye yayılıyordu.

Kısa bir süre sonra, Almanya'da işçi ve asker konseylerine rağmen yalnızca burjuva devriminin zafere ulaştığı ortaya çıkıyordu. Tam da Alman devrim tarihi, konsey biçiminin kendisinin sosyalizmle bir ala-

kasının olmadığını kanıtlar. Radikal işçilerin Alman Devrimi'ni burjuva aşamasından sosyalist aşamaya ilerletme girişimi, 1919 Ocağı'ndaki yenilgiyle ve Karl Liebknecht ile Rosa Luxemburg'un öldürülmesiyle sonuçlandı. Buna rağmen, Ebert-Scheidemann hükümetinin, Rusya'da Almanya'nın Kerenski hükümeti olarak algılanması ve Kerenski hükümetiyle aynı kaderi paylaşacağının öngörülmesi anlaşılabilir. Buna, İtalya'daki ağır toplumsal kriz, Balkanlar, Rusya'nın çevre devletleri ve Avusturya-Macaristan'ın ardılı olan tüm devletlerdeki hareketlenmeler ile Fransa ve İngiltere'de proletaryanın açıkça radikalleşmesi ekleniyordu. Ayrıca, 1919 baharında Macaristan ve Bavyera'da geçici olarak konsey cumhuriyetleri kuruluyordu. Böylece, III. Enternasyonal'i bir fikirden bir örgüte dönüştürmek için elverişli bir zemin oluşmuştu.

1919 yılının Mart ayında III. Enternasyonal Moskova'daki birinci kongresinde resmen kuruldu. O dönem her Rusya yolculuğunda aşılması gereken zorluklar nedeniyle, yurtdışından yalnızca az sayıda delege gelebilmişti. I. Dünya Kongresi yalnızca bir başlangıçtı. İlk olarak, Haziran-Temmuz 1920'de gerçekleştirilen II. Dünya Kongresi, gerçekten Avrupa işçilerinin çoğunluğunu temsil eden delegeler ve dünyanın diğer kısımlarından önemli delegasyonların katılımıyla gerçekleşti. Komünist Enternasyonal ancak bu kurultayda net bir tüzüğe ve belirli bir siyasi eğilime sahip oluyordu.

Savaş sırasında ilkelere bağlı kalmasıyla gurur duyan İtalya Sosyalist Partisi'nin tamamı, başından itibaren III. Enternasyonal'e katılırken, Fransa Sosyalist Partisi'nin çoğunluğu da aynı adımı atmaya hazırdı.

Almanya'da önce, 1918 yılının sonlarında Almanya Komünist Partisi (KPD) adını almış olan Spartakist Birliği III. Enternasyonal'e katılmıştı. Spartakist Birliği'nde daha Dünya Savaşı sırasında, Rosa Luxemburg'un etrafındaki küçük bir Marksist önderler grubunun karşısında ütopik radikal bir üye kitlesi vardı. Parti, Rosa Luxemburg'un iradesine tamamen aykırı biçimde, üyelerinin ruh hali dolayısıyla talihsiz Ocak Mücadelesi'nin içine çekilmişti. Karl Liebknecht ile Rosa Luxemburg'un ölümlerinin ardından, Komünist Parti'nin yönetimini Paul Levi üstlendi. Levi kararlı bir biçimde, ütopik radikal işçilerden kopuşu sağladı. Böylece Levi'nin partisi daha da küçülmüş oldu. Tasfiye edilen işçiler, sendikalist eğilimli birkaç teorisyenle birlikte Almanya Komünist İşçi Partisi'ni (KAPD) kurdular. Bu parti de yalnızca Alman proletaryasının küçük bir azınlığından

meydana geliyordu. 1920 yılında sosyalist Alman işçilerinin çoğunluğu, Almanya Bağımsız Sosyal Demokrat Partisi (USPD) saflarındaydı. Bu parti, eski çoğunluk sosyalistlerine karşı mücadelesinde giderek daha büyük bir ilerleme kaydediyordu. Çoğunluk sosyalistleri şimdilik burjuva-demokratik cumhuriyetin ötesine geçmek istemezken, USPD sosyalist bir devletin kurulmasını talep ediyordu. USPD III. Enternasyonal'e katılmaya hazırdı. Ve KAPD de Moskova'yla bağını koparmamaktan yanaydı.

Ayrıca Balkanlar, Çekoslovakya ve Norveç'te de işçilerin çoğunluğu III. Enternasyonal'den yanaydı. Ve dünyada büyüklü küçüklü komünist grupların ortaya çıkmadığı neredeyse hiçbir ülke kalmamıştı. Eski II. Enternasyonal tamamıyla çözülmekteydi ve dünya proletaryasının önderliği nihai olarak Moskova'ya geçmiş gibi gözüküyordu.

Ama 1920'de Lenin ve Bolşevikler için önemli olan, dünya işçi sınıfının ahlaki önderliğini kazanmak değildi. Bu pek işlerine yaramazdı; hedefleri, Avrupa'nın önde gelen birkaç ülkesinde sosyalist devrimi mümkün olduğunca hızlı bir biçimde zafere taşımaktı. O zaman, büyük kapitalist devletlerin Rusya'yı içinde tuttuğu abluka dağıtılmış olacaktı. Ve Bolşevikler, Avrupa'daki yeni işçi hükümetlerinden, Rusya'da sosyalizmi köylüler karşısında ayakta tutmak için muhtaç oldukları ekonomik, moral ve belki de askerî desteği alabileceklerdi.

Bir işçi devriminin zafere ulaşmasının en muhtemel olduğu yerler, proletaryanın çoğunluğunun göründüğü kadarıyla III. Enternasyonal taraftarı olduğu ve egemen olan burjuva düzeninin bütünüyle sarsıldığı İtalya ve Almanya'ydı. Bir kez İtalya ve Almanya'da sovyet cumhuriyetleri kurulduktan sonra, buralarla Rusya arasında yer alan ülkelerde, yani Rusya'nın eski çevre devletleri, Polonya, eski Avusturya-Macaristan ve Balkanlar'da komünizmin zaferi kesindi. O zaman, Sovyet Cumhuriyetleri Federasyonu, Rhein Nehri'ne ve Alpler'e dayanmış olacaktı.

Özellikle İtalya ve Almanya'daki Komünist Partiler'e böylece verilen görev inanılmaz zordu; çünkü Avrupa'nın hiçbir yerinde Rus tipi, eğitilmiş devrimci partiler yoktu. Lenin bu zorlukların tamamıyla farkındaydı. Ama kaybedecek fazla zamanı yoktu. Avrupa'nın en önemli ülkelerinde, mücadele gücü yüksek komünist partilerin hızlı bir biçimde yaratılması ve mücadeleye sokulması gerekiyordu. Avrupa'da işçi devrimini hazırlama görevini üstlenir üstlenmez, Lenin için tüm ajitasyon formülleri rafa

kalkarak yerlerini olguların soğukkanlı değerlendirmesine bırakıyorlardı. Zaferin ilk koşulu, devrimci komünist partinin, ülkesinin proletaryasının tamamını ya da neredeyse tamamını kendi yanına çekmesiydi. Karşı-devrimci işçi aristokrasisi teorisi, bu durumla uyuşmuyordu. Lenin, savaş döneminden kalma bu teorisinden hiçbir zaman resmen vazgeçmemiş olsa da, pratikteki tüm sonuçları açısından bir kenara bırakıyordu.

1920 yılında Lenin şöyle yazıyordu:

> Kapitalizm sosyalizme, bir yandan kaçınılmaz olarak işçiler arasındaki -zanaatların farklılığından kaynaklanan ve yüzyıllar boyunca şekillenmiş olan- ayrımları, diğer yandan ancak yavaşça, uzun yıllar içinde daha geniş, daha az loncamsı (sadece zanaat ve meslekleri değil, endüstrilerin bütününü kapsayan) endüstri sendikaları halini alabilecek ve alacak olan sendikaları bırakmıştır. İleride bu sendikalar aracılığıyla, insanlar arasındaki işbölümü ortadan kaldırılacak, her şeyi yapabilecek olan, her açıdan gelişmiş ve hazırlanmış insanların yetiştirilmesine, eğitilmesine ve şekillendirilmesine yönelinecektir. Komünizm buraya doğru ilerlemektedir, buraya varmak zorundadır ve varacaktır da, fakat bu ancak uzun yıllar sonra olacaktır. Bugünden pratik olarak, tamamıyla gelişmiş, kök salmış ve şekillenmiş, bütünüyle serpilmiş ve olgunlaşmış bir komünizmin gelecekteki bu sonucunu varsayarak hareket etmek, dört yaşındaki bir kız çocuğuna yüksek matematik öğretmeye çalışmaya benzer. Sosyalizmi kurmaya, hayalimizdeki, bizim tarafımızdan bu amaç için özel olarak yaratılmış bir insan malzemesiyle değil, kapitalizmin bize miras bıraktığı malzemeyle başlayabiliriz ve başlamak zorundayız. Bu, kuşkusuz çok 'zor', ama sorunu tüm diğer çözme girişimleri o kadar ciddiyetten uzak ki, haklarında konuşmaya bile değmez.

Burada Lenin, tamamen soğukkanlı bir değerlendirmeyle, Avrupa işçileri arasındaki ayrımları itiraf ediyordu. Ancak buradan, en yoksul işçilerin, kendilerinden biraz daha iyi durumda olan meslektaşlarını yere sermeleri değil, hepsinin komünist partinin önderliğinde beraberce sosyalizmi kurmaları gerektiği sonucunu çıkarıyordu. Fakat Avrupa'da özellikle de büyük bir vasıflı işçi kitlesi sendikalarda örgütlüydü. Komünist parti kitleleri fethetmek istiyorsa, Lenin'e göre, mevcut sendikalarda sağlam bir yer edinmeliydi. Bu sendikaların liderlerinin çoğunlukla devrime ve III. Enternasyonal'e düşman olan 'gericiler' olmasının, kafasını karıştırmasına izin vermemeliydi. Komünistler asla sendikalardaki çalışmaları bırakmamalıydı, çünkü gerici sendikaları radikal jestlerle terk etmeleri halinde kitleleri fethetmekten ve devrimden vazgeçmiş olurlardı.

Böylece Lenin, ütopik radikalizmi ve belirli sendikalist fikirleri son derece sert bir biçimde reddediyordu. Sendika meselesi, modern işçi siyasetinin en önemli sorunlarından biriydi. Bir partinin kitlelere önderlik mi ettiği, yoksa sözde radikal sloganlarıyla sekter bir örgüt mü olduğu bu noktada açığa çıkıyordu. Sendikaların ele geçirilmesini komünistlerin temel görevlerinden biri ilan etmesiyle Lenin, daha yüksek ücret alan vasıflı işçilerin proletaryanın tamamı için önemini kabul ediyor ve komünist partilerin yalnızca işsizlerden ve en yoksul işçi kesimlerinden oluşacak şekilde kurulması fikrinden cayıyordu. Lenin o zaman, sendikaların komünistler tarafından fethedilmesini küçük örgütçülük çalışmalarından oluşan, uzun yıllar alacak bir süreç olarak düşünmüyordu. Çünkü o kadar zaman yoktu. Bilakis aklında, eski sosyal demokrat sendikaların devrimci bir hareketin seyri içinde gerçekleşecek fırtınalı bir dönüşümü vardı.

1920 yılında Lenin, ütopik radikalizme ve sendikalizme özel bir broşür kaleme alıyordu: "Radikalizm: Komünizmin Çocukluk Hastalığı". Lenin, komünistlerin kesinlikle parlamento seçimlerine ve parlamenter çalışmalara katılmasını ve genel olarak, siyasi bir parti olarak ülkelerindeki tüm önemli meselelere dair bir tavır geliştirmesini talep ediyordu. Komünist parti, düşüncesizce daima ileri atılarak maceralara kapılmamak, aksine uzlaşma ve ittifak yapmayı, hatta zorunlu olduğunda geri çekilmeyi de öğrenmek zorundaydı.

Lenin, "Çocukluk Hastalığı" broşürünü bilinçli olarak ütopik radikalleri provoke edecek ve onlarda nefret uyandıracak şekilde yazmıştı. Dizginsiz bir duygusal proleter radikalizmin ancak bozucu ve dağıtıcı bir etkisinin olacağını, onunla birlikte hiçbir şeyin kurulamayacağını, hiçbir şeyin tutarlı bir biçimde uygulanamayacağını biliyordu. Her şeyden önce, ütopik radikalizme yanaşan bütün hareketler, siyasi ciddiyet itibarını ve büyük halk kitlelerinin güvenini kaybederdi. Örneğin, Almanya'da sayıları belki 50 bin olan KAPD'li işçileri kaybetmeyi, onlara uyum yüzünden beş milyon USPD'liye yabancılaşmaya tercih ediyordu. Paul Levi'nin 1919'da KAPD'ye karşı verdiği mücadele, kesinlikle Lenin'in fikirleriyle örtüşüyordu. Tabii, hatalarını kabul edip yeniden işbirliği yapmak istediklerinde, KAPD'liler ve sendikalistlere kapının açık olması gerekiyordu. Ama teorilerinin Komünist Enternasyonal üzerinde etkili olmasına izin verilemezdi.

Komünist partiler Avrupa'da sadece proletaryayı fethetmekle kalmamalı, köylüleri ve diğer orta sınıfları da kazanmalı veya en azından tarafsızlaştırmalıydı. Orta sınıfın mülkleri ne kentte ne de köyde kamulaştırılmalıydı. 1920 yılında Lenin, Avrupa'daki sosyalist devrimin hayata geçirilmesini kesinlikle büyük tekellerin devlet mülkiyetine geçirilmesi, büyük tröstlerin, konsernlerin ve bankaların işçi devleti tarafından kamulaştırılması olarak düşünüyordu. Lenin, Dünya Savaşı'nın devlet kapitalizmini ve ekonomik merkeziyetçiliğini muhafaza etme, ama bu merkeziyetçi ekonominin yönetiminden kodaman kapitalistleri atma yönündeki temel düşüncesini koruyordu. Korkunç zorlukları, krizleri ve çelişkileriyle 1920 Avrupası'nda bu tür bir devrim kesinlikle mümkündü. Lenin'in o yıllarda dünyanın durumuyla ilgili analizlerinde hayal ürünü olan hiçbir şey yoktu.

Komünist Enternasyonal'in 1920 yılının Temmuz ayında düzenlenen II. Dünya Kongresi'nin ilk oturumunda Lenin, emperyalizm teorisini yeni koşullara uygun hale getirdiği ilkesel bir konuşma yaptı. Yeniden diğer ülkelerin sömürülmesinden geçinen, az sayıda asalak emperyalist halktan söz eden Lenin, geniş anlamıyla sömürge bölgelere, Çin ya da Güney Amerika devletleri gibi resmî açıdan bağımsız olan ülkeleri de katıyordu. Almanya ile eski Avusturya-Macaristan'ın da kazanan güçler tarafından artık sömürge seviyesine düşürülmesini, Dünya Savaşı'nın ana sonucu olarak görüyordu. İtilaf Devletleri, Rusya'ya da aynı kaderi layık görmüşlerdi. Dünyanın dehşet verici sefaletinden çıkar sağlayanlar kimlerdi?

Lenin şöyle hesaplıyordu: Amerika Birleşik Devletleri'nin nüfusu yüz milyon, Japonya'yla İngiltere'ninkilerse ellişer milyon. Buna, savaş sırasında zenginleşen daha küçük tarafsız devletler de ilave edildiğinde, yaklaşık çeyrek milyar insana ulaşılıyordu. Fransa ve İtalya'yı Lenin hakiki kazananlar grubuna dahil etmiyordu, çünkü her iki ülke de o dönem Anglosakson sermayesine aşırı borçlanmış durumdaydı. Lenin dünyayı, sonuç olarak, bir buçuk milyar insanın çeyrek milyar tarafından sömürüldüğü ve çaresiz bırakıldığı bir yer olarak görüyordu.

Ama Lenin'in kazananları oluşturduğunu söylediği çeyrek milyar da homojen değildi. Bu ülkelerde de az sayıda finans baronunun karşısında büyük bir halk kitlesi yer almaktaydı. Dünyanın dört bir yanındaki korkunç yoksullaşma ve borçlanma nedeniyle, kazanan devletler de

ürünlerini satamıyor; böylece onlarda da hayat pahalılığı ve işsizlik yaygınlaşıyordu. Borçlar ve paranın değer kaybı yüzünden, kapitalist dünya ekonomisi mekanizması tamamen dağılıyordu.

Buna karşın, Lenin kapitalizmin kendiliğinden çökmesinin beklenemeyeceği inancından caymıyordu. Ezilenlerin bilinçli olarak örgütlenmiş ve hazırlanmış devrimi onları devirmediği sürece, emperyalistler hâlâ bir çıkış yolu bulabilirdi. Bu devrimi proleterler ile sömürge halklar beraberce gerçekleştirmek zorundaydı: "Bu kongrede, gelişmiş kapitalist ülkelerin devrimci proleterleri ile proletaryanın hiç veya neredeyse hiç var olmadığı ülkelerin devrimci kitlelerinin, yani Doğu'daki sömürgelerin ezilen kitlelerinin birliği gerçekleşiyor." Hintliler ve Çinliler emperyalizme karşı ayaklanacaklardı. Belirleyici olan mesele, sovyet hareketinin kapitalist olmayan ülkelere de taşınmasıydı. "İşçi sovyetleri değil, köylü ya da emekçi sovyetleri kurulacak." Lenin'in gözünde dünya devrimi, tipik proleter bir mesele değil, insanların emperyalizme karşı demokratik isyanı olmayı sürdürüyordu.

Sovyet Rusya'ya büyük kolaylıklar sağlayacak olan Asya ve Afrika'daki devrimlerin hemen gerçekleşmesi elbet beklenemezdi. Çabuk bir yardımı ancak devrimin Orta Avrupa'ya yayılması sunabilirdi. 1920 yılında Lenin Alman işçilerine, zafer kazanmaları halinde, tıpkı Rusya'nın Brest-Litovsk Anlaşması'nı kabul etmek zorunda kaldığı gibi, Versailles Anlaşması'nı şimdilik tanımalarını öğütlüyordu. Sovyet Almanya, kendi kuruluşuyla uğraşabilmek adına nefes almalıydı. İtalyan işçileri, iktidara gelebilmek için, küçük çiftlik sahipleri ve ortakçılarla ittifaka gitmeliydi. Lenin, işçi ve köylü devriminin başarılı olması halinde, İtalya'nın Fransa ve İngiltere tarafından ablukaya alınacağını öngörüyor; ancak yine de Sovyet İtalya'ya, muhtemelen Rus Kızıl Ordusu'nun Macaristan üzerinden Adriyatik Denizi'ne yürümesiyle, belirli bir yardımı garanti edebileceğine inanıyordu.

İngiltere'deyse Lenin şimdilik komünist bir devrim değil, bir sosyalist seçim zaferiyle İşçi Partisi'nin iktidarı parlamenter yoldan devralacağını umuyordu. İngiltere'deki çeşitli küçük komünist gruplar birleşerek ortak bir parti kurmak ve ilk önce İşçi Partisi'ni parlamenter mücadelesinde burjuva partilerine karşı desteklemek zorundaydılar. İngiltere'de komünistler ancak daha sonraki bir aşamada İşçi Partisi'nin yerini alabilirlerdi. Anlaşılan Lenin, haklı olarak, İngiltere'deki sosyalist bir işçi hükü-

metinin, uluslararası siyasette Sovyet Rusya'nın durumunu kolaylaştıracağını kabul ediyordu. 1919-1920 yıllarında farklı kesimlerden Avrupalı işçilerin III. Enternasyonal saflarına akın edişini yukarıda betimlemiştik. Artık Bolşevikler'in rehberliğinde ve Bolşevik tarzda bir devrimin zorunluluğuna ikna olmuş işçilerin yanında, Lenin'in son derece sert bir şekilde karşısına dikildiği ütopik radikaller de vardı. Ancak, devrimi berbat edebilecek sol sapma haricinde, Lenin'in daha büyük olduğunu düşündüğü bir sağ tehlike de mevcuttu.

Dünya Savaşı, II. Enternasyonal'in eski resmî radikalizmini yerlebir etmişti. Gerçekten devrimci eylemlerle yükümlendirmeyen bu radikal tutum, savaş kredilerinden yana tavır almış partilerde ve genel olarak, böyle bir 'reformizm'in ortaya çıkabildiği zemin olan Enternasyonal'de artık mümkün değildi. Fakat çok sayıda işçi ve keza işçi hareketinin kadro ve yöneticileri buna rağmen geleneksel radikal jestlerinden, uzlaşmazlıklarından, tavizsizliklerinden ve nihai hedef hakkında düşünmek ve konuşmaktan vazgeçmek istemiyorlardı. Sosyalizmi ayaklanma yoluyla gerçekleştirmek hâlâ akıllarından bile geçmese de, 1919-1920 yıllarında yeni bir entelektüel yuva arayışındaydılar ve bu yuvayı Bolşevizm'de bulduklarına inanıyorlardı.

Burada kahramanca devrimci eylem, burada sosyalizmin gerçekleşmesi, burada kapitalizmden koşulsuz kopuş vardı. III. Enternasyonal'e katıldığınızda, bu kazanımlara ortak oluyor, 1914 'rezaleti'nden kurtuluyor ve savaş öncesindeki radikal dönemin örgüt yaşantısını sürdürebiliyordunuz. Bu türden tipik bir gelişme İtalya'da cereyan etti.

İtalya Sosyalist Partisi'nin hangi tamamen tesadüfi dış koşullar nedeniyle savaş kredilerini reddettiğini yukarıda anlatmıştık. Bu parti, bu şekilde 1914 günahından kaçındığından, bir bütün olarak III. Enternasyonal'e katıldı. Böylece İtalya'da savaş öncesindeki gelenek değişmeden sürüyordu. Burada, sadece savaş öncesinin radikallerinin (2b) tamamının değil, onlarla beraber revizyonistlerin de (2a) III. Enternasyonal'e katılmasıyla şaşırtıcı bir durum ortaya çıkmıştı.

III. Enternasyonal'in Avrupa'daki taraftarları, farklı akım ve inanışlardan oluşan renkli bir karışımdı. Savaş öncesinin revizyonisleri ile resmi radikallerinin yanı sıra, mutlaka Bolşevik modele ulaşmak isteyen aktif devrimciler, ütopik radikaller, sendikalistler ve Rosa Luxemburg'un

geçmişteki taraftarları yer alıyordu. Avrupa'nın genç komünist partileri eski unsurlardan yola çıkarak ancak demokratik özeleştiri ve kitlelerin deneyimleri aracılığıyla yavaşça bir birliğe ulaşabilirledi. Ama bu tür organik bir gelişim için gereken zamandan yoksunlardı. Avrupa'nın ana ülkelerinde derhal, kısa bir süre içinde devrime ilerleyebilecek, mücadele gücü yüksek komünist partilerin oluşturulması gerekiyordu. Fakat Bolşevik anlayışa göre, mücadele gücü yüksek bir partinin temelini güçlü ve mücadele yeteneğine sahip bir parti yönetimi oluşturuyordu. Ve böyle bir yönetimi oluşturmak için, devrimde gösterilebilecek en küçük kararsızlık anında dahi çekinmeden herkesin partinin yönetici kademelerinden uzaklaştırılması zorunluydu.

Bu nedenle Lenin, artık Komünist Parti adını almış olan İtalya Sosyalist Partisi'nden Turati yönetimindeki eski revizyonist grubun ihracını talep etti. Bu talep, İtalya Komünist Partisi'nin üç parçaya bölünmesine yol açtı: Bizzat Turati'nin yönetimindeki sağ kanat, Lenin'den yana tavır alan sol kanat ve son olarak da, aşağı yukarı savaş öncesinin radikallerine denk düşen, Serrati yönetimindeki geniş merkez. Serrati grubu, sağ kanadın tutumuna aynı şekilde kararlı bir biçimde karşı çıksa da; Serrati, Turari çevresini ihraç ederek İtalyan işçi hareketini bölmeyi reddediyor, arkadaşlarıyla birlikte partiden ayrılmayı yeğliyordu.

Lenin İtalya'daki sorunu son derece karakteristik cümlelerle ifade ediyordu:

> Serrati, genel olarak kabul edildiği üzere, proletaryayla burjuvazi arasında hükümetin ele geçirilmesi için belirleyici olacak olan mücadelelere doğru ilerlenen İtalya'nın içinde bulunduğu geçiş döneminin kendine özgülüğünü anlamadı. Böyle bir anda yalnızca Menşevikler'in, reformistlerin, Turaticiler'in partiden atılması kaçınılmaz bir zorunluluk değildir, aynı zamanda kararsızlık, reformistlerle 'uzlaşma' yönünde kararsızlık göstermeleri halinde mükemmel komünistlerin tüm sorumluluk gerektiren makamlardan uzaklaştırılması da gerekli hale gelebilir.

Lenin, somut bir örnek vermek istediğini söyleyerek devam ediyor, Ekim Devrimi'nin hemen öncesinde ve hemen sonrasında bir grup mükemmel komünistin "şimdi bahsetmek istemediğimiz" bir hata yaptıklarını anlatıyordu. Lenin, Zinovyev ve Kamenev grubunun Ekim Devrimi zamanı kararsızlıklarını tasvir ediyordu. Nasıl bu adamların en önemli anda parti yönetiminden ayrıldıklarını, ama bu durumun bir şanssızlık ol-

madığını açıklıyordu. Zira "devrimin arifesinde ve zafer uğruna amansız mücadelelerin ortasında, parti içindeki en ufak kararsızlık her şeyi berbat edebilir, devrimi yok edebilir, iktidarı proletaryanın ellerinden söküp alabilir; çünkü hâlâ kendisine yönelik büyük saldırılar olduğundan, bu iktidar henüz kalıcı değildir. Kararsız yöneticiler böyle bir anda geri çekilirse, bu hareketleri partiyi güçten düşürmenin aksine ona, işçi hareketine ve devrime güç katar. İşte İtalya şimdi böyle bir anı yaşamaktadır."

İtalya Komünist Partisi sadece Turati grubunu ihraç etmekle kalmamalı, aynı zamanda Serrati ve arkadaşlarının ayrılmasına da göz yummalıydı. O zaman parti ayaklanma anında bir o kadar daha güçlü olurdu. Devrimin zaferinin ardından, kriz anında partiden ayrılmış olan dürüst unsurlar hatalarını anlayarak geri dönerlerdi. Lenin bu konuda şöyle yazıyordu: "Şimdi (devrimin sonrasındaki üç zor yılı atlatmamızın ardından) 1917'den 1918'e kadar barikatın öbür tarafında mücadele eden Menşevikler'in ve Sosyal Devrimciler'in bir bölümünün bize katıldığı gibi, İtalyan Menşevikleri'nin ve Turaticiler'in de bir bölümü en büyük zorlukların aşılmasının ardından muhtemelen geri dönecek ve partiye kabul edileceklerdir."

Lenin'in sözlerinden, o zamanlar, Avrupa'nın her ülkesinde 'saf' bir komünist partinin karşısında 'saf olmayan' bir sosyal demokrat partinin yer alacağı kalıcı bir durumu hedeflemediği anlaşılıyor. Aksine, sadece acil devrim durumuna kafa yoruyordu. Kitleler açık bir biçimde mücadele etmek istemekteydi ve bunun için kendilerine işaret verecek kararlı bir yönetim beklemekteydi. Önemli olan, bir komünist partinin ayaklanma anında kaç üyesinin olduğu değil, şu ikisiydi: parti, kitleleri kendisiyle birlikte sürükleyebilmeli ve parti yönetiminde ayaklanmaya köstek olacak bir bozguncu yer almamalıydı.

Eğer milyonlarca işçinin sempatisini korumasını sağlayacaksa, birkaç bin sol radikalin tasfiye edilmesinde bir sakınca yoktu. Üyelerin bir bölümünün daha ayrılmasına yol açacak dahi olsa, aynı şekilde kararsız liderler de ihraç edilmeli ya da baştan üyeliğe kabul edilmemeliydi. Artakalan çekirdeğin devrimde zaferi bir o kadar daha kesin olacaktı. Ve geçici olarak ayrık duran işçiler ve kadrolar sonradan komünist partiye geri dönecekti. Kısacası, bölünme kendinde bir amaç değil, devrimin kolaylaştırılması için taktiksel bir araçtı ve işçi sınıfının ve proletaryaya gerçekten bağlı önderlerin yeniden birleşmesi hedef olmayı sürdürüyordu.

Lenin'in 1919-1920 yıllarında Avrupa'da devrimi örgütleme girişimi görkemli bir deneydi, ama yine de başarılı olabilmesi için dev engellerin aşılması gerekiyordu. Avrupa işçi sınıfı geleneği o zamana dek, işçi siyasetinin yalnızca kitlelerin kendi kaderlerini özgürce tayin etme hakkı tarafından belirlenmesi anlamında tamamıyla demokratikti. Proletaryanın reform siyasetinden devrime geçişi, sadece kitlelerin kendi zihniyetlerini değiştirmesi ve buna uygun düşen yapıları yaratmasıyla mümkün olabilir gibi gözüküyordu. Şimdiyse bu yol ters yönde ve mümkün olan en yüksek süratle katedilmeliydi. İlk önce her ülkede üyeler üzerinde diktatörce bir iktidara ve kitleler üzerinde koşulsuz bir otoriteye sahip devrimci bir parti yönetimi yaratılmalı ve ardından bu yönetim devrime önderlik etmeliydi.

Profesyonel devrimcilerin kutsal ülkesi Rusya'da böyle bir yönetim oluşturmak olanaklıydı, ama Avrupa'da bu tür bir görevi yerine getirme yeteneğine sahip olan kimse yoktu. Peki Avrupa'da bir işçi gazetecisinde ya da işyeri temsilcisinde belki böyle bir devrimci saklı olsa bile, hangi yöntemlerle bu kadar çabuk keşfedilecekti? Rusya'da bile, Lenin yönetimindeki Bolşevik Parti uzun yıllar süren bir gelişmenin ardından yavaş yavaş kitlelerin güvenini kazanmıştı. Şimdi KPD'nin ya da İtalya KP'sinin bir araya getirilivermiş yönetimleri nasıl halkın çoğunluğunu arkalarına alacaklardı?

Bu yüzden Avrupa'daki komünist parti yönetimlerinin oluşturulması ancak mekanik bir şiddet aracılığıyla gerçekleştirilebilirdi. Birisinin iyi bir devrimci olup olmadığı şimdilik yalnızca Rusya'dan gelen talimatları istekli bir biçimde kabul etmesi ya da reddetmesiyle anlaşılabilirdi. III. Enternasyonal'e katılmak isteyen her partinin kabul etmek zorunda olduğu yirmi bir koşul saptandı. Bu koşulların yedincisi şöyleydi:

> Komünist Enternasyonal'e üye olmak isteyen partiler, reformizmden ve 'Merkez'in politikasından bütünüyle kopuşu kabul etmek ve parti üyelerinin en geniş çevresinde bu kopuşun propagandasını yapmakla yükümlüdür. Bu olmadan, tutarlı bir komünist politika mümkün değildir. Komünist Enternasyonal en kısa sürede bu kopuşun koşulsuz ve kati olarak gerçekleştirilmesini talep eder. Turati, Kautsky, Hilferding, Hillquit, Longuet, Macdonald, Modigliani gibi namlı oportünistlerin III. Enternasyonal'in üye olarak kabul edilme hakkına sahip olması, III. Enternasyonal açısından kabul edilemez. Bu ancak III. Enternasyonal'in büyük ölçüde yok olan II. Enternasyonal'e benzemesiyle sonuçlanabilir.

Burada 'Merkez' ile kastedilen, sosyalizmin merkez akımıdır.

Yirminci ve yirmi birinci koşullar ise şöyleydi:

Şimdi III. Enternasyonal'e katılmak isteyen, fakat şimdiye kadarki taktiklerini radikal bir biçimde değiştirmemiş olan partiler, Komünist Enternasyonal'e katılmadan önce, merkez komite ve tüm diğer önemli merkezî kurumların üyelerinin en az üçte ikisinin III. Enternasyonal'e katılma yanlısı olduklarını kamuoyunda açık bir biçimde dile getirmiş olması şartını yerine getirmek durumundadır. III. Enternasyonal yürütme kurulunun onayıyla istisnalar mümkündür. Komünist Enternasyonal'in yürütme kurulu, yedinci maddede dile getirilen merkez eğilim temsilcileri için de istisna yapma hakkına sahiptir.

Komünist Enternasyonal tarafından koyulmuş koşul ve düsturları ilkesel olarak reddeden parti üyeleri partiden ihraç edilmelidir.

Aynısı bilhassa olağanüstü parti kongrelerine gönderilen delegeler için de geçerlidir.

Yani son derece mekanik bir biçimde, önceden devrimci eylemler gerçekleştirmiş değil, belirli bir tarihten önce III. Enternasyonal'den yana olan Avrupalı önderlere güven duyuluyordu. Aynı derece mekanik bir biçimde, savaşta Kautsky eğilimine dahil olan kişilerin de, isimleri verilerek, III. Enternasyonal'e katılmaları yasaklanıyordu. Bunlar, Lenin'in Zimmerwald döneminde de sert bir biçimde mücadele ettiği, kendisi ile sosyal şovenistlerin arasında yer alan 'Merkezciler' idi. III. Enternasyonal'in yürütme kurulu bu adamların bazıları lehine istisna yapabiliyorduysa da, yöntem bu şekilde daha iyi hale gelmiyordu. Fakat yirmi koşulu onaylamayanlar dışarıda bırakılıyordu. Örneğin USPD'nin III. Enternasyonal'e katılımı oylansaydı ve çoğunluk yirmi bir koşulu kabul etseydi, azınlığın delegeleri basitçe, verdikleri oy gerekçesiyle otomatik olarak yeni komünist partinin dışında kalmış olurdu.

Bu yöntemlerin uygulanmasıyla, Avrupa'daki işçi partilerinde zorunlu olarak bir düşünsel itaat ve muhaliflere yönelik cadı avı ortamı yaratılmış oluyordu. Değerli güçler, devrimde başarısız olduklarından değil belirli tezleri desteklemediklerinden uzaklaştırılıyordu. Geriye kalan evet diyenlerin, devrimi zafere ulaştırıp ulaştıramayacaklarını zaman gösterecekti. Ama Lenin o zaman kaçınılmaz bir mecburiyet içindeydi. Rusya'da sosyalizmi kurtarmak için Avrupa'da devrim hızla ilerletilmeliydi. Avrupa'da organik olarak gelişmiş devrimci partiler ve parti yönetimleri mevcut değilse, bir şekilde, olduğu kadarıyla oluşturulmalıydılar.

Yirmi bir koşulun kabulü II. Dünya Kongresi'nin en önemli icraatıydı. Bu koşullar, Komünist Enternasyonal'in gerçekten uluslararası sosyalist devrimin önderliğini üstlendiği -daha 1921'de sona eren- kısa dönemdeki ruhunu gösterir. Katı bir tek yanlılığın, ama aynı zamanda güçlü bir devrimci iradenin ruhuydu bu. Yirmi bir koşulun ilki, her partiyi gerçekten komünist bir ajitasyon ve propaganda yapmak ve her şeyden önce kitlelere proletarya diktatörlüğünü açıklamakla yükümlendiriyordu. İkinci koşul, tüm reformistlerin ve Merkezciler'in planlı bir biçimde partinin yönetim kademelerinden uzaklaştırılmasını öngörüyordu.

Üçüncü koşul, Avrupa ve Amerika ülkelerinde sınıf mücadelesi iç savaş aşamasına girdiğinden, her partinin yasal aygıtının yanı sıra bir de illegal örgüt kurmasını şart koşuyor; böyle bir dönemde yasal faaliyetin yeterli olmadığı öne sürülüyordu. Dördüncü koşul, ordu içinde sistematik bir komünist propaganda talep ediyordu. Önemli olan beşinci koşul ise, işçiler ile kırsal nüfus arasındaki ittifak ile ilgiliydi:

> Kırsal bölgelerde sistematik ve planlı bir ajitasyon zorunludur. Kırsal proletaryayı ve hiç olmazsa en yoksul çiftçilerin bir bölümünü arkasına alamadığı ve siyaseti aracılığıyla geri kalan kırsal nüfusun bir bölümünün tarafsızlığını garantileyemediği sürece işçi sınıfı zafere ulaşamaz. Kırsal bölgelerdeki komünist faaliyet bugün olağanüstü bir öneme sahiptir. Bu bilhassa kırsal bölgelerle bağlantılı, şehirli ve köylü devrimci, komünist işçilerin yardımıyla hayata geçirilmelidir. Bu faaliyetin yerine getirilmemesi ya da güvenilmez, yarı reformist ellere teslim edilmesi, proleter devrimden feragat edilmesi anlamına gelecektir.

Altıncı koşul, "sosyal pasifizm riyakarlığı"ndan kopuşu talep ediyordu. Yedinci koşula yukarıda değinmiştik. Sekizinci koşul, tüm komünist partilerin, bütün sömürgelerin özgürleşmesinden, kendi ülkesinin sömürgelerinin de serbest bırakılmasından yana olmasını talep ediyordu. Dokuzuncu koşul, sendika sorununda ütopik radikalizmin ve sendikalizmin reddini içeriyordu:

> Komünist Enternasyonal'e üye olmak isteyen her parti, sendikaların, işçi ve işyeri konseylerinin, tüketim kooperatiflerinin ve diğer kitlesel işçi örgütlerinin içinde sistematik ve ısrarcı bir komünist faaliyet yürütmekle yükümlüdür. Bu örgütlerin içinde, sürekli ve ısrarcı çalışmalarıyla sendikaları vs. komünizm davasına kazandırmak amacıyla komünist hücreler örgütlemek gerekmektedir. Hücreler günlük faaliyetleriyle her yerde, sosyal şovenistlerin ihanetini ve

'Merkez'in dönekliğini ifşa etmekle yükümlüdür. Komünist hücreler, partinin bütününe tamamıyla tabi olmak zorundadır.

Onuncu koşul kuşkusuz belirli bir belirsizliği beraberinde getirmekteydi. Bütün ülkelerin komünistleri, sosyal demokrat sendikaların içinde büyük bir şevkle çalışmayı sürdürmeliydi. Fakat bir ülkenin tamamında sendika yönetimi komünistlerin eline geçtiğinde; sendika, Amsterdam Enternasyonali adı verilen eski sosyal demokrat Sendika Enternasyonali'nden çıkmalı ve yeni Kızıl Sendika Enternasyonali'ne bağlanmalıydı. Devrim hızlıca ülkeden ülkeye yayılırsa, tek tek ülkelerin sendika yönetimlerinin komünistlerce fethi otomatik olarak gerçekleşecek ve yeni Sendika Enternasyonali'nin inşası Komünist Enternasyonal'inkine paralel olarak ilerleyecekti. Fakat devrim gecikirse, tek tek sendikaların, örneğin Alman Maden İşçileri Birliği'nin içinde Moskova'ya mı, yoksa Amsterdam'a mı bağlı olunacağı konusunda sert mücadeleler yaşanacaktı. Komünist parti her ne kadar şevkle sendikalarda faaliyet yürütülmesini savunsa da, bu kavgadan rahatlıkla bir bölünme tehlikesi doğabilirdi. Sendika sorunu, 1920'den günümüze Komünist Enternasyonal için temel zorluklardan birini oluşturmayı sürdürüyor.

On birinci koşul, parlamentolarla ilgiliydi. Bir kez daha, sendikalistlerin aksine, devrim öncesinde parlamentoda çalışmayı onaylıyordu. Fakat komünist parlamenterler kesinlikle parti yönetimine tabi olmalı ve daima gerçekten devrimci bir ajitasyon ve propaganda yapmalıydılar.

On ikinciden on dokuzuncuya kadar olan koşulların içeriği, temelde, örgütlenme üzerindeydi. Tüm komünist partiler, Bolşevik tarzda inşa edilmeliydi. Parti yönetimi, "büyük bir iktidar, otorite ve kapsamlı yetkilerle" donatılmalıydı. Üyelerden "çelik disiplin" bekleniyordu. Tüm bunlar, iç savaşlar çağında devrimci partinin mutlaka üniter bir yönetime gereksinim duymasıyla gerekçelendiriliyordu. Bu örgütlenme biçimine "demokratik merkeziyetçilik" adı veriliyordu. Zira parti yönetiminin, üyelerin güvenine dayanması gerekiyordu. Fakat bu türden otokratik bir yönetim karşısında parti içi muhalefetin durumu zordu. Yönetim tüm parti görevlilerini atıyor, tüm parti yayınlarına hükmediyor ve rahatsız edici üyeleri tasfiye edebiliyordu. Bu yüzden, parti kongresini istediği gibi hazırlayabiliyor ve böylece üyelerden bir sonraki kongreye kadar ihtiyaç duyduğu güvenoyunu alabiliyordu.

Nasıl bir ülkedeki üyeler ile yerel gruplar koşulsuz olarak parti yönetimine bağlı idilerse, parti yönetimi de aynı şekilde Komünist Enternasyonal'in yürütme kuruluna tabiydi. Yürütme kurulu, Dünya Kongresi'nde seçiliyordu. Kongre'nin çoğunluğu, Rus olmayan delegelerden oluşsa da, Komünist Enternasyonal'in esas politikası, Rusya Komünist Partisi'nin temsilcileri tarafından belirleniyordu. Yürütme kurulunun tüm kararları, bütün komünist partiler için bağlayıcıydı. Bir komünist parti içindeki muhalefet normal şartlar altında asla yönetimi yenemezdi. Ama yürütme kurulunun, yani Rusya Bolşevik Partisi'nin liderlerinin desteğini kazanır kazanmaz duruma hakim olurdu. O zaman eski yönetim çift yönlü saldırı altında çöker ve muhalefet, yürütme kurulunun onayıyla, parti yönetimini devralırdı.

Uluslararası işçi hareketinin bu şekilde inşası gerçekten yalnızca iç savaş dönemlerinde kabullenilebilirdi ve o zaman dahi büyük bir halk devriminin askerî emir komuta yöntemleriyle yönetilebileceği şüpheliydi. Barış dönemlerinde, Komünist Enternasyonal'in bu örgütlenmesi zorunlu olarak Avrupa işçileri arasında son derece büyük krizlere yol açacaktı. Komünist Enternasyonal'in başkanlığına Zinovyev getirildi. Kızıl Sendika Enternasyonali'nin yönetimi ise Losovki'deydi. Her ikisi de 1917 sonbaharındaki sallantılarını şimdi fazladan devrimci enerjiyle telafi etme uğraşındaydı.

Artık önemli olan, II. Dünya Kongresi'nin kararlarını Avrupa'da kabul ettirmekti. USPD'nin yirmi bir koşul hakkında karar veren unutulmaz kongresi Halle'de gerçekleşti. Zinovyev'in kendisi de oraya gelmişti. Bolşevik görüşü ustaca bir maharetle savunduğu dört saatlik bir konuşma yaptı. Delegelerin çoğunluğu yirmi bir koşulu kabul etti ve USPD'nin çoğunluğu, eski KPD (Spartakist Birliği) ile birleşerek yeni büyük Almanya Birleşik Komünist Partisi'ni oluşturdu. Fransa'da Sosyalist Parti kongresinde çoğunluk yirmi bir koşulu kabul ederek Fransa Komünist Partisi'ni kurdu. İtalya'da elbette hem Turatici sağ eğilim hem de Serrati'nin merkez eğilimi koşulları reddetti. Böylece yalnızca eski Sosyalist Parti'deki bir azınlık, İtalya Komünist Partisi'ni oluşturdu. İngiltere'de, II. Dünya Kongresi'nin kararlarını destekleyen çeşitli küçük gruplar birleşerek İngiltere Komünist Partisi'ni meydana getirdiler.

Böylece Avrupa'nın önemli ülkelerinde komünist partilerin kuruluşu, II. Dünya Kongresi'nin istediği biçimde gerçekleşmiş oluyordu. Bu kuş-

kusuz ancak ciddi bölünmeler ve sosyalist ya da sendikalist işçilerden oluşan geniş bir kesimin uzaklaşması pahasına mümkün olmuştu. Ama yirmi bir koşulun yazarları başlangıçtan itibaren bu tür kayıpları hesaba katmışlardı. Ayrıca 1920 yılında önemli olan kesinlikle, bir ülkede komünist partinin oyların yüzde yirmisini mi, otuzunu mu, yoksa kırkını mı elde ettiği ya da ülkedeki işçilerin yüzde kaçının partide örgütlü olduğu değildi. Belirleyici olan, aksine, komünist partinin devrimci eylemde halkın çoğunluğunu arkasına almayı başarıp başaramayacağıydı. Avrupa komünist partileri, sosyalist Rusya'nın yükünün hafifleyeceği kadar hızlı bir biçimde muzaffer devrimler gerçekleştirebilecekler miydi? Ve büyük bir krizde olan Sovyet Rusya, Avrupa Devrimi belirene dek bekleyebilecek ve dayanabilecek miydi? İşte o dönem önemli olan sorular bunlardı.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

1921'deki Büyük Değişim
(NEP ve III. Dünya Kongresi)

1920-1921 kışı Sovyet Rusya için özellikle sert ve zor geçti. 1920'de Beyaz general Wrangel'in mağlup edilmesiyle iç savaş sona ermiş, böylece son karşı-devrimci birlik de Rus topraklarından atılmıştı. Değişken mücadelelerin ardından Polonya'yla da barış sağlanmıştı.

Ama savaş halinin sona ermesi de Rus halkının durumunu düzeltmemişti. Tüm diğer dertlerin yanı sıra, 1920 yılı beraberinde bir de tarımda düşük rekolte getirmişti. Hem köylere hem de şehirlere açlık hakimdi. Köylülerin pasif direnişi ve komünist sistemden hoşnutsuzluğu artarken, şehirlerde endüstri hâlâ büyük ölçüde atıl durumdaydı. Nakliyat sektörünü iyileştirmek iç savaşta mümkün olmamıştı.

Kıtlık çeken ve üşüyen işçiler ümitsizliğe kapılmaya başlamışlardı. Rus proletaryasından, Beyazlara ve Polonya'ya karşı cephede zafer elde etmesi ve fabrikalarda üretmesi istenmişti. Rus işçileri, memleketlerinde barış ve dışarıda dünya devriminin sürmesi umuduyla insanüstü bir çaba göstermişti. Şimdi en azından barış elde edilmiş, ama yokluk daha da ağırlaşmıştı. İktidardaki sistemin dayanamayacağından şüphelenmeye başlamışlardı. Her koşulda, hükümetten halk kitlelerinin sefaletinin üstesinden gelecek icraatlar bekleniyordu.

O dönem Bolşevik Parti muazzam bir gerilim altında faaliyet gösteriyordu ve yılbaşı zamanlarında garip bir tartışma patlak vermişti. Bu

tartışmanın konusu, sendika sorunuydu. Rusya Komünist Partisi'nin o zaman yaklaşık 600 bin üyesi vardı. 130 milyon nüfuslu ülkeyi yöneten partiyi, profesyonel devrimcilerden oluşan dar bir çevreyle sınırlı tutmak mümkün olmamıştı. Lenin'in Bolşevik Partisi zorunlu olarak bir kitle partisine dönüşmüştü. Elbette yönetici kurulların güçlü otoritesi ve üyelerin disipline edilmesi aracılığıyla Bolşevik gelenek korunmaya çalışılıyor, yeni üyeler ancak büyük bir dikkatle partiye kabul ediliyordu. İktidar partisi yalnızca Rus halkının değil, aynı zamanda Rus proletaryasının da küçük bir azınlığını teşkil ediyordu. Rus sendikalarının örgütlenmesiyse bütünüyle farklıydı. İlgili sendikaya üye olmak, Sovyet Rusya'daki bütün işçiler, masa başı çalışanları ve memurlar için zorunluydu. Bu nedenle, 1920 yılında sendikalar, aralarında yalnızca bir milyonu gerçekten fabrika işçisi olan altı milyon üyeye sahiptiler.

Kelimenin en geniş anlamıyla proletaryadan sayılabilecek tüm Ruslar, sendikalara üyeydi. Aynı sovyetlerde olduğu gibi, sendikalarda da yönetim komünistlerin elindeydi. Bununla beraber, sendikalarda çalışan önde gelen komünistler, sıkı parti disiplinine rağmen birçok tekil konuda, örneğin Kızıl Ordu'da veya Dışişleri Halk Komiserliği'nde faal olan partili yoldaşlarından farklı düşünüyorlardı. Komünist sendika liderleri sürekli sendika üyelerinin sıkıntılarını ve şikayetlerini duymak zorundaydı ve ister istemez işçilerin genel şikayetlerinin sözcüsü haline gelmişlerdi.

Rus işçilerinin durumu kötüleştikçe, sendikalardaki ruh hali de çetrefilleşti ve çok sayıda işçide, sendikaların devlette daha fazla söz sahibi olması halinde daha fazla yiyecek ve yakacağa sahip olacakları inancı pekişti. Böylece Sovyet Rusya'nın temel sorununa ulaşılmış oluyordu. Rusya'ya, söylenildiği üzere, proletarya diktatörlüğü egemendi. Devlet, işçilerin devletiydi. O zaman, işçilerin sendikacı olarak devletlerinden şikayetçi olmaları absürd değil miydi? Absürd olsun olmasın, Rus işçileri her koşulda, egemen olan parti bürokrasisinin hataları nedeniyle askerler ve köylülerin lehine mağdur edildiklerini hissediyorlardı. Böylece 1920 yılının sonlarına doğru sendikaların şikayetleri, sovyet devletinin aslında ne olduğu ve işçilerle nasıl bir ilişkisinin olduğu sorusunu doğuruyordu.

Mevcut durum oldukça genel olarak tatmin edicilikten uzak bulunuyordu. Şimdilik iki değişim olanağı vardı. Ya sendikacılar devletin genel siyasi çizgisine ve egemen bürokrasinin düşüncelerine aykırı olsa da,

çekinmeksizin işçilerin çıkarlarına sahip çıkacak ve böyle davranarak en azından dolaylı olarak Sovyet Rusya'nın bir işçi devleti olmadığını itiraf etmiş olacaklardı ya da tam aksi yönde hareket edeceklerdi. Sendikalar doğrudan devlet aygıtının bir parçası haline getirilecek ve böylece Rusya'nın işçilerin devletinden başka bir şey olamayacağı, buna izin verilemeyeceği tekrar gösterilecekti.

Troçki bu son anlamda bir reform öneriyordu. Sovyet Rusya'nın içinde bulunduğu krizi, proletaryanın tamamının dinç güçlerinin harekete geçirilmesiyle atlatmak istiyordu. Sendikalar ile devlet aygıtı iç içe geçmeliydi. Her ne kadar tek tek önerilerini dikkatlice dile getirse de, Troçki'nin nihai amacı aşikardı: Rusya'da işçi demokrasisi, sendikalar dolayımıyla yeniden tesis edilmeliydi. Eğer altı milyon sendika üyesi üretimi ve ekonomiyi aktif bir biçimde ellerine alırlarsa -üretim demokrasisi şiarı o zaman ortaya çıkmıştı- o zaman partinin yüksek mercilerinin mutlak iktidarı son bulurdu.

Lenin, Troçki'nin Bolşevik örgütlenme sistemine karşı bu girişimini hemen sezerek, azimle karşı savunmaya girişti. Lenin muhalefete açıkça, Rusya'nın bir işçi devleti değil, işçi ve köylü devleti olduğunu söyledi. Yani sendikaların, taleplerini devlet kurumlarına karşı da savunmalarına izin verilmeliydi. Buna karşın, üretim demokrasisi gibi sloganlar ancak Bolşevik Parti'nin diktatörlüğünün altının oyulmasına ve devrimin tehlikeye atılmasına yarardı. Lenin tüm otoritesini kullanarak, Troçki'nin fikrini alt etmeyi başardı.

Bu sendika tartışmasında, Sovyet Rusya'nın yetkili insanları açıkça meselenin adını koymaktan çekindiler. Halkta dizginsiz bir paniğe yol açmamak için imalarla yetindiler. Troçki'nin nihai amacı açıkça, köylülere taviz vermemek ve bunun için işçi demokrasisini geliştirmekti. Buna karşın Lenin, diktatörlüğün hiçbir şekilde zayıflamamasını, ancak en kötü ihtimalle köylülere taviz verilmesini istiyordu. Lenin daha 1920-1921 yılbaşında, sonradan uygulanacak olan "Yeni Ekonomi Politikası"nın temel fikirlerini saptamış gibi gözüküyor.

Parti oylamalarındaki yenilgisine rağmen, Troçki Kızıl Ordu'nun başında kalmayı ve parti yönetiminin önde gelen üyelerinden biri olmayı sürdürdü. Lenin, sendika sorunundaki fikir ayrılığı nedeniyle Troçki'den ayrılmayı düşünmedi bile. 1920-21 kışında, Troçki şimdilik Bolşevik Parti'ye fikirlerini kabul ettirecek durumda olmadığını kavradı. Yıllardır

Bolşevik Parti 'Troçkistleşiyormuş' gibi görünmüş olsa da, şimdi tam tersi açığa çıkmıştı. Fakat Bolşevik olmayan halk kitlelerini, Rus Devrimi'ni birlikte yaptığı partiye karşı harekete geçirmek, Troçki için akla hayale sığmaz bir şeydi. Bu yüzden ilk önce Lenin'e ve parti yönetimine boyun eğdi ve bunu izleyen 1921 ilkbaharında Yeni Ekonomi Politikası yönündeki değişimin gerçekleşmesine karşı direniş göstermedi. Rusya Komünist Partisi'nin kimi diğer üyeleri, Troçki'nin tedbirli sakınganlığını paylaşmıyordu. Böylece, partideki sendika tartışması sırasında radikal İşçi Muhalefeti kanadı ortaya çıktı. Başlarında, uzun yıllardır saygı gören parti üyeleri ve iki eski metal işçisi olan Şlyapnikov ile Lutovinov vardı. Tezleri arasında şu talep de yer alıyordu: "Ekonomi idaresinin örgütlenmesi, cumhuriyetin tüm ekonomisinin idaresinin merkezi organlarını seçen, meslek birliklerinde bir araya gelmiş üreticilerin Rusya çapındaki konferansına bağlıdır."

Bu, basit ifadesiyle, Bolşevik Parti'nin devredışı bırakılması ve yerine üreten halk kitlelerinin özyönetiminin geçirilmesi demekti. Lenin, İşçi Muhalefeti'nin teorisinin anarko-sendikalist bir sapma olduğunu ilan ederken; Şlyapnikov ve arkadaşlarının istediği aslında, geçmişte Lenin'in kendisinin *Devlet ve Devrim* adlı broşürde göklere çıkardığı 1917 sovyet demokrasisine geri dönüşten başka bir şey değildi.

Şlyapnikov ve grubu, Bolşevik Parti'nin iç kurum ve kuruluşları bünyesinde yasal propaganda yapmakla yetindiler. Fakat başka işçiler ve asker üniformalı köylü çocukları aynı derecede çekingen değildi. 1921 yılının Mart ayında Kronstadt ayaklanması gerçekleşti. Petersburg önlerindeki bir ada kalesi olan Kronstadt, Rus donanmasının Baltık Denizi'ndeki ana üssüydü. Rus donanması daha 1905'te devrimin en önemli odağıydı. 1917'de Kronstadlı denizciler, Bolşevizm'in seçkin kıtalarından birini oluşturuyordu. O zamandan bu yana, eski alayın büyük bölümü iç savaş cephelerinde ölmüş ya da sovyet hükümeti tarafından başka yerlerde görevlendirilmişse de Kronstadt hâlâ bu büyük devrimci geleneğe bağlıydı.

Tam da burada, denizciler ile askerler 1921 yılının Mart ayında Sovyet hükümetine karşı ayaklanarak iktidarı ele geçirdiler. Kronstadlı denizciler, askerler ve işçilerden oluşan bir geçici devrim komitesi, iktidarı devraldı. İsyancıların programında şöyle yazıyordu: "Şimdiki sovyetlerin işçi ve köylülerin iradesini yansıtmadığı göz önüne alınarak, gizli oylama

ve tüm işçi ve köylülerin propaganda özgürlüğü temelinde yeniden sovyet seçimleri yapılmalıdır. İşçiler ile köylüler, anarşistler ile sol sosyalist partiler için konuşma ve yazma özgürlüğü. Sendikaların ve köylü birliklerinin özgürlüğü. Tüm tutsak sosyalistlerin ve siyasi hareketleri içinden tutuklanan işçiler ve köylülerin serbest bırakılması. Hiçbir partiye ayrıcalık tanınamayacağı ve devlet tarafından olanak sağlanamayacağı için, ordudaki tüm komünist propaganda ekiplerinin lağvedilmesi. Tüm emekçilerin tayınlarının eşitlenmesi. Yabancı işgücü kullanmadıkları sürece, köylülerin toprak üzerinde tam tasarruf hakkı."

Bu, ana hatlarıyla, İşçi Muhalefeti'nin de talepleriyle aynıydı: parti diktatörlüğünün devrilmesi ve sovyet demokrasisine geri dönüş. Sovyet hükümetinin sürgündeki düşmanlarının tamamının, Kronstadt ayaklanmasını sevinçle karşıladığı ve isyancıları desteklemeye çalıştığı, hatta "Komünistlersiz Sovyetler" programını imzaladığı doğruydu. Ayaklanmaya karşı ajitasyonunda sovyet hükümeti de bu olguyu hararetle kullandı ve tüm Beyaz Ordu yanlılarının Kronstadlılar'a sempati duyduğunu vurguladı. Buna rağmen Lenin Kronstadt'taki isyanı, Beyaz Ordu'nun Denikin ve Wrangel usulü sıradan bir darbesi olarak sunmadı. Aksine, isyanda Bolşevikler ile Rus halk kitleleri arasındaki derin bir yabancılaşmanın semptomlarından birini görüyordu.

Sovyet hükümeti, bu tehlikeli yangının yayılmaması için her şeyi yaptı. Kızıl Ordu'nun seçkin birlikleri, donmuş olan Baltık Denizi'ni aşarak hücuma geçtiler ve büyük kayıplar vererek kaleyi aldılar. Fakat bu, muazzam büyüklükteki bu tehlikenin ortadan kaldırıldığı anlamına gelmiyordu. Bugün Kronstadt'ta gerçekleşmiş olan, yarın Sovyet Rusya'nın yirmi farklı yerinde yinelenebilirdi. Kitleler, devrim sayesinde komünizm fikrine, ama aynı zamanda açlık ve özgürlüksüzlüğe sahip olmuşlardı. Görünen o ki, ellerine ekmek geçmeyecekse, en azından özgürlüksüzlüğe daha fazla katlanmak istemiyorlardı. Sonradan Troçki'nin Kızıl Ordusu Kronstadt'ı geri alacak olsa da, Troçki'nin sendika tezlerinden İşçi Muhalefeti'ne ve Kronstadt ayaklanmasına uzanan bir çizgi vardı.

Bu meşakkatli haftalarda Lenin hızlı davranmak gerektiğini anlamıştı. Kitlelere demokrasi vermek istemese de, komünizm fikrini feda ederek onlara ekmek sağlamak istiyordu. Avrupa Devrimi'nin Sovyet Rusya'yı hızlı bir şekilde kurtarması umudunun bir illüzyon olduğu ortaya çıkmıştı. 1921 yılında Troçki, Rusya'nın önde gelen adamlarının 1919 ve

1920'deki I. ve II. Dünya Kongrelerini nasıl bir ruh haliyle takip ettiklerini yazıyordu:

> I. Kongre, savaşın ardından komünizm Avrupa çapında bir hareket olarak ortaya çıkmaktayken ve işçi sınıfının ilkel güçlerinin hücumunun burjuvaziyi devireceğini kısmen haklı olarak varsayabileceği ve umabileceği ama daha savaştan sonra yeni bir yön tayin etme ve yeni dayanaklar bulmaya vaktinin olmadığı bir zamanda gerçekleşti... Ve bu hücum gerçekten devasaydı. Kurbanların sayısı çok fazlaydı. Fakat burjuvazi bu hücuma dayandı ve tam da bu sayede bir sınıf olarak sağlamlaştı.
>
> 1920 yılındaki II. Kongre, bir dönüm noktasına denk geldi: artık birkaç hafta ya da ay içindeki tek bir girişimle burjuvazinin devrilemeyeceği, bunun için daha ciddi bir siyasi ve örgütsel hazırlığın zaruri olduğu hissediliyordu. Ama aynı zamanda durum son derece acildi. Hatırlayacağınız gibi, Kızıl Ordu Varşova üzerine yürüyüşe geçmişti ve kuşkusuz kendi başına bir anlamı olamayacak olan askerî saldırının Almanya, İtalya ve diğer ülkelerdeki devrimci durum göz önüne alındığında, Avrupa güçlerinin mücadelesinde tamamlayıcı bir güç olarak, devrim çığını o andaki ölü noktasından oynatabileceği düşünülebilirdi. Fakat bu olmadı. Saldırımız savuşturuldu.

1920 yazında Rus ordusunun Polonyalılar'la şanslı çarpışmaların ardından çılgın bir takiple Varşova'ya kadar ilerlemesi, askerî açıdan bir maceraydı çünkü sayıca az ve donanımı kötü olan Kızıl Ordu kolayca önemli bir yenilgi elde edebilirdi. Ama bu hücum, Lenin'in çaresiz bir siyasi deneyiydi; Kızıl birliklerin Polonya koridorunda ilerlemesiyle Almanya'da işçi devrimini tetiklemeye çalışıyordu. Fakat Almanya'da hiçbir hareketlenme olmadı ve Rus birlikleri yeniden geri çekilmek zorunda kaldılar.

1920 yılının Eylül ayında İtalyan işçileri işyerlerini işgal ettilerse de bu, siyasi bir devrime evrilmedi. 1921 Martı'nda Orta Almanya'da (Mansfeld'de) komünist madenciler ile polis arasında silahlı çatışmalar yaşandı. KPD yönetimi, Orta Almanya'da mücadele eden işçilere bir genel grevle destek vermek istedi. Ancak Alman işçilerinin yalnızca küçük bir bölümü komünistlerin çağrısına kulak verdi ve genel grev tamamıyla başarısızlığa uğradı. Diğer ülkeler bir yana, yakın zamanda ne Almanya'da ne de İtalya'da bir işçi devrimi patlak verecek gibi gözüküyordu. Almanya ve İtalya Komünist Partileri, II. Dünya Kongresi'nin beklentisine karşılık veremediklerinden, Sovyet Rusya kendi başının çaresine bakmak zorunda kalıyordu.

Lenin, Ekim Devrimi'ne oldukça dikkatli bir sosyal programla girişmişti. Kitlelere hiçbir zaman Rusya'da komünizmin yürürlüğe gireceğini vaat etmemişti. 1918-1920 yıllarındaki savaş komünizmi, Lenin'in iradesi ya da Bolşevik teori nedeniyle değil, koşulların dayatması sonucunda doğmuştu. Lenin o yıllarda da, elde edilen toplumsal başarının derecesi hakkında oldukça şüpheli olmayı sürdürüyordu. Milyonlarca küçük çiftliğin fırtına gibi silinip süpürülebileceğine inanmıyordu.

1921 baharında Lenin, savaş komünizminden (Rusça sözcüklerin başharflerinden hareketle 'NEP' adı verilen) 'Yeni Ekonomi Politikası'na geri çekilmeyi başlattı. Çiftçilerin tahılına zor yoluyla el konulması artık son buluyordu. Çiftçiler hasatlarının bir bölümünü ayni vergi olarak devlete teslim etmek zorundaydı. Geri kalanın hepsiyle istediklerini yapabilecek, istedikleri gibi satabileceklerdi. Böylece Rus çiftçilerinin savaş komünizminin istimvalleri tarafından gizlenen özel mülkiyet serbestisi bir hamlede yeniden iade edilmiş oluyordu. Aynı zamanda serbest bir ürün piyasası yaratılmıştı, küçük çaplı ticaret ve zanaat yeniden ortaya çıkabilirdi. Tüm bunlardan, yurtdışındaki gibi bir para ekonomisine geri dönüş doğuyordu. Savaş komünizmi paranın tasfiye edilmesini sağlamıştı, şimdiyse rublenin yeniden stabilize edilmesi hedeflenmek zorundaydı. Devlet, büyük sanayiyi, demiryollarını, bankaları ve dış ticaret tekelini elinde tutmayı sürdürüyordu. Bunların yanında ve bu koşullar altında özel mülkiyet yeniden yürürlüğe girmişti.

Savaş komünizminde insanlar arasında hakim olan genel eşitlik, her ne kadar açlıkta eşitlik olsa da, NEP tarafından ortadan kaldırılıyordu. Şimdi artık çiftçilerin ve orta sınıfın diğer üyelerinden oluşan çoğunluğun yanında, işçilerden oluşan bir azınlık vardı. Üstelik toprak sahibi çiftçilerin ekonomik konumu, kentli fabrika işçilerininkinden çok daha iyiydi. Bunların yanında, aktif subayları ve astsubaylarıyla Kızıl Ordu, her türden devlet ve parti bürokratından oluşan kitle, işletmelerdeki masa başı çalışanları ve teknisyenler, öğretmenler, doktorlar, yazarlar ve sanatçılar vardı. Tüm bu meslekler, hizmetleri karşılığında belirli bir yeterlilikte ücreti nakit olarak aldıklarında, yeniden gelişebiliyorlardı. Savaş komünizminin gri eşitliği, NEP döneminde yerini farklı sınıf ve zümrelerden oluşan bir çok renkliliğe bırakıyordu. Ve dürüst olacak olursak, bu sınıf ve zümreler içinde fabrika işçileri en altta yer almaktaydı. Bu toplumsal olgunun, proletaryanın sözde politik diktatörlüğüyle ne kadar bağdaştığını, NEP'in izleyen yıllardaki gelişimi gösterecekti.

NEP döneminde Rusya'da ortaya çıkan yeni ekonomik düzeni devlet kapitalizmi olarak adlandıran Lenin, Komünist Enternasyonal'in 1921 Temmuzu'ndaki III. Dünya Kongresi'nde şöyle diyordu:

> Ayni vergi kuşkusuz ticaret özgürlüğü anlamına gelmektedir. Bu verginin ödenmesinin ardından geriye kalan tahıllı çiftçiler özgürce mübadele edebileceklerdir. Mübadele özgürlüğü, kapitalizmin özgürlüğü anlamına gelir. Bunu açıkça ve tekrar tekrar söylüyor, asla inkar etmiyoruz. Bunu saklamaya çalışsaydık, halimiz fena olurdu. Ticaret özgürlüğü, kapitalizmin özgürlüğü demektir ama kapitalizmin yeni bir biçimi anlamına gelir; kapitalizmi belirli bir dereceye kadar yeniden yarattığımız anlamına gelir. Bunu tamamen açıkça yapıyoruz. Bu, devlet kapitalizmidir. Fakat kapitalizmin devlet iktidarına sahip olduğu bir toplumdaki devlet kapitalizmi ile proleter bir devletteki devlet kapitalizmi iki farklı kavramdır. Kapitalist devlette devlet kapitalizmi, kapitalizmin devlet tarafından kabul görmesi, devlet tarafından burjuvazi lehine proletaryaya karşı idare edilmesi anlamına gelir. Proleter devletindeyse aynısı işçi sınıfı yararına, hâlâ fazlasıyla güçlü olan burjuvaziyle başa çıkabilmek ve mücadele edebilmek için gerçekleşir.

Sosyalizm Lenin için hâlâ 1917 yılındakiyle aynı mütavazı ve dar anlama sahipti. Bir işçi devletine veya işçi ve köylü devletine ait olan fabrikaları basitçe sosyalist işletmeler olarak görüyordu. Ancak Lenin'e göre, bu tür sosyalist fabrikalar devlet kapitalizmine dayanan bir ekonomik sistem çerçevesinde de mümkündü. Lenin devlet kapitalizmini, geri kalmış Rusya koşullarında Ekim Devrimi sonrasında da bir ilerleme olarak görüyordu: "Kapitalizmin proleter devlet denetimi ve düzenlemesi altında gelişimi (yani kelimenin bu anlamıyla: devlet kapitalizmi), olağanüstü yoksullaşmış ve geri kalmış, küçük çiftçiliğe dayanan bir ülkede yararlı ve kesinlikle zorunludur –tabii yalnızca belirli bir dereceye kadar, yani bu gelişmenin tarımda ivedi bir kalkınmayı hızlandıracağı ölçüde."

Devlet, ekonominin yönetim kademelerini, yani bankaları, dış ticareti, ağır endüstriyi ve demiryollarını idare ettiği sürece, taşradan ve orta sınıftan doğru gelişmek zorunda kalacak özel kapitalizmi de düzenleyebilir ve idare edebilirdi. Lenin'e göre, kooperatifler, küçük işletmelerin idaresinde devlete belirleyici önemde bir yardım sunuyordu. 1923 yılının Mayıs ayında, son çalışmalarından birinde şu düşünceyi ayrıntılı bir biçimde ortaya koyuyordu: Rus köylüsünün kültürel seviyesi, kırsal bir kooperatife katılabileceği kadar yükseltilmeliydi. Hatta Lenin, bu kooperatif örgütlenmesinin tamamıyla hayata geçirilmesiyle sosyalizme erişileceğini savunuyordu. Bu hususta şöyle yazıyordu:

> Proletaryanın burjuvazi karşısındaki zaferine dayanan, üretim araçlarının ortak mülkiyet olduğu medeni kooperatifçilerin toplumsal düzeni –bu, sosyalizmin toplumsal düzenidir... Şimdi, kooperatiflerin gelişmesinin bizim için (yukarıda değindiğimiz 'küçük' koşul saklı kalmak kaydıyla) sosyalizmin gelişimiyle aynı anlama geldiğini söylemeye hakkımız var. Ancak aynı zamanda tüm sosyalizm anlayışımızın temelden değiştiğini itiraf etmek zorundayız. Bu temel değişim, geçmişte esas ağırlığı siyasi mücadeleye, devrime, iktidarın ele geçirilmesine vermek zorundayken, şimdiyse esas ağırlığı barışçıl, örgütlenmeyle ilgili, 'kültürel' faaliyetlere kaydırmamızın gerekmesinden kaynaklanıyor... Tamamıyla sosyalist bir ülke haline gelmemiz için bu kültürel devrim yeterli fakat kültürlü bir ülkeye dönüşmemiz için maddi üretim araçlarının belirli bir gelişimi, belirli bir maddi zemin zaruri olduğundan, bu kültür devrimi eşi görülmemiş kültürel ve maddi çabalar gerektiriyor.

Lenin'in kooperatifler teorisinden çıkacak tuhaf teorik sonuçlardan söz etmeyi aşağıda sürdüreceğiz. 1921-23 yılları arasında Rusya'da çiftçilerin bu şekilde kooperatifler halinde bir araya getirilmesi daha hâlâ geleceğe dair bir projeydi. Şimdilik izole haldeki çiftçilerin ve devlet kapitalizminin varlığı hesaba katılmalıydı. Lenin, tam da savaş komünizminden devlet kapitalizmine geçişi gerçekleştirdiği için, herhangi bir demokratik tavizi katı bir biçimde reddediyordu. Lenin'e göre, Rusya'da işçilerden oluşan azınlık, küçük mülk sahiplerinden oluşan çoğunluğa karşı, özellikle de yeni ortaya çıkan kapitalist biçimler nedeniyle ancak katı bir diktatörlük sayesinde başarılı olabilirdi. Aynı nedenle, proletaryaya mutlaka Komünist Parti önderlik etmeliydi ve partinin kendisi de sıkı bir birliğe ve disipline sahip olmalıydı.

Lenin'in NEP'e yönelmesi, izleyen yıllarda kesinlikle beklenen başarıya ulaşıyor; Bolşevik diktatörlük varlığını sürdürüyordu. Kitlelerin hoşnutsuzluğu açlıkla birlikte yok oluyor ve Rus ekonomisi, yedi yıllık bir çöküş ve sarsılmanın ardından yeniden canlanıyordu. Bununla birlikte, Bolşevikler'in yurtdışıyla ve Rus olmayan işçilerle ilişkisi radikal bir biçimde değişiyordu.

Devlet kapitalisti Rusya artık dünya devriminin karşı konulamaz ilerlemesine muhtaç değildi. Kapitalist dünya dahilinde de barışçıl bir şekilde var olabilirdi. Lenin 1921'den bu yana Rusya'nın yeniden inşası için yabancı sermayeden faydalanmaya çalışıyordu. Yabancı ülkelerden kapitalistler, Rusya'da araziler, madenler, ormanlar vs. kiralamalıydı. Oralarda işletmeler kurup, kârlarının bir bölümünü kira ya da vergi olarak

sovyet hükümetine devretmeli ve diğer konularda özgürce karar verebilmeliydi. Lenin bu tür büyük kapitalist işletmeleri de devlet kapitalizmi çerçevesinde kabul edilebilir buluyordu. Ne var ki, sovyet hükümetinin çabalarına rağmen, 1921'den sonra Rusya'da verilen bu tür imtiyazların sayısı nispeten azdı.

1921'den itibaren Sovyet Rusya, bir dizi yabancı devlet tarafından resmen, diğerleri tarafındansa en azından sessizce tanınıyor; kapitalist dünya piyasasına alıcı ve satıcı olarak katılıyordu. Sovyet büyükelçileri ve ticari ataşeleri yabancı başkentlere yerleşiyordu. Kapitalist ülkeler ile Sovyet Rusya karşılıklı birbirlerine alışıyor ve birbirlerinin varlığını hesaba katmaya başlıyordu. İngiliz devlet adamı Lloyd George, sovyet hükümetini Avrupa'yı yeniden inşa planlarına dahil etmeye çalışıyordu. Sovyet Rusya'nın 1922'de Cenova'da düzenlenen konferansa davet edilmesine o ön ayak olmuş ve bu uluslararası konferans sonrasında Rusya ile burjuva-cumhuriyetçi Alman hükümeti arasında ünlü Rapallo Anlaşması imzalanmıştı.

Moskova'da uluslararası duruma bakışın tamamen değişmesi, Komünist Enternasyonal'in 1921 Haziranı'ndaki III. Dünya Kongresi'nde açıkça kendini gösteriyordu. Rusya Komünist Partisi'nin önergesi sonucunda Kongre'nin dünyanın içinde bulunduğu durumla ilgili kabul ettiği tezler, öncelikle 1917 Martı'ndan (Rusya'da Çar'ın devrilmesi) 1921 Martı'na (Orta Almanya'daki ayaklanma) kadar süren bir devrimci hareket dönemini saptıyordu. Ardından şu tespit geliyordu: "Bu güçlü dalga ne dünya kapitalizmini ne de Avrupa kapitalizmini önüne katıp sürükleyebildi."

Ve şöyle devam ediyordu:

> Komünist Enternasyonal'in II. ve III. Kongreleri arasında geçen yılda bir dizi ayaklanma ve mücadele kısmi yenilgilerle sonuçlandı (Kızıl Ordu'nun 1921 Ağustosu'ndaki Varşova seferi, İtalyan proletaryasının 1920 Eylülü'ndeki hareketi, Alman işçilerinin 1921 Martı'ndaki ayaklanması). Devrimci hareketin, dizginlenmemiş sarsıcı gücü, yöntemleri ile amaçlarının biçimsizliği ve egemen sınıflar arasında yol açtığı olağanüstü bir panikle öne çıkan savaş sonrasındaki ilk dönemi, esas itibarıyla kapanmış gibi gözüküyor. Bir sınıf olarak burjuvazinin özgüveni ve devlet organlarının sağlamlığı kuşkusuz arttı. Paniğe yol açan komünizm korkusu yok olmasa da azaldı. Hatta burjuvazinin liderleri, devlet aygıtlarının gücüyle böbürlenmekteler ve tüm ülkelerde hem ekonomi hem de politika cephesinde işçi kitlelerine karşı saldırıya geçtiler.

Dünya devriminin zaferi eskisi gibi nihai hedef olarak koyulurken, kapitalizmin kendini kalıcı olarak yeniden toparlayabileceği reddediliyordu. Ancak proletarya şimdilik sıkıştırılarak savunmaya çekilmek zorunda bırakılmıştı. İktidar mücadelesi yürütemezdi, ekonomik kısmi talepler ve mücadelelerle yetinmek zorundaydı. III. Kongre'nin bu konudaki kararları şöyleydi:

> Bütün ajitasyon ve propaganda, komünist partilerin tüm faaliyetleri, proleter kitlelerin durumunda kalıcı bir iyileşmenin kapitalizm zemininde olanaklı olmadığı, yalnız burjuvazinin alt edilmesinin ve kapitalist devletin yıkılmasının, işçi sınıfının durumunun iyileşmesi yönünde adım atmayı ve kapitalizm tarafından yerle bir edilmiş ekonominin yeniden inşasına girişmeyi olanaklı kılacağı bilinciyle dolu olmak zorundadır. Ama bu anlayış kendisini, proletaryanın ertelenemez güncel yaşamsal gereksinimleri için mücadeleden, proletarya onları diktatörlüğü aracılığıyla savunabilecek hale gelene dek vazgeçmek biçiminde ifade etmemelidir... Bu tür kısmi taleplerde bulunulmasına karşı her itiraz, bu kısmi mücadeleler nedeniyle yapılan her reformizm suçlaması, kimi komünist grupların sendikalara katılmaya, parlamentarizmden faydalanmaya karşı çıkmasında ifadesini bulan, devrimci eylemin canlı koşullarını idrak etme konusundaki yetersizliğin sonucudur. Önemli olan, proletaryaya yalnızca nihai hedefleri haykırmak değil, proletaryayı nihai hedefler uğruna mücadeleye yönlendirebilecek yegane şey olan pratik mücadeleyi yükseltmektir.

III. Dünya Kongresi'ndeki tartışmaların merkezinde, Alman işçilerinin Mart mücadeleleri, yani diğer adıyla Mart Eylemi vardı. Orta Almanya'da ilk önce yerel nedenlerden ötürü işçiler ile polis arasında çatışmalar yaşandığını, ardından KPD'nin Orta Almanya'daki partili dostlarına Almanya çapında bir genel grev ile yardımcı olmayı denediğini yukarıda da vurgulamıştık. Bu bağlamda KPD'de, 'hücum teorisi' ortaya çıkmıştı. Bu teori, devrimci bir partinin uygunsuz koşullara aldırmaksızın, iktidarı fethetmek için sürekli hücuma geçmesi gerektiğini öne sürüyordu.

Böyle bir teori kulağa fantezi ürünü ve maceracı geliyor. Ancak söz konusu teoriyi doğru değerlendirebilmek için, 1920 yazındaki II. Dünya Kongresi'nin tez ve kararlarını hatırlamak gerekiyor. II. Kongre kelimesi kelimesine şu açıklamayı yapmıştı: "Dünya proletaryasının önünde kritik mücadeleler var. Şu anda içinde bulunduğumuz dönem, doğrudan iç savaşlar dönemidir. Kritik an yaklaşmakta. Kayda değer bir işçi hareketinin olduğu neredeyse bütün ülkelerde işçi sınıfını elinde silahla yürüteceği bir dizi şiddetli mücadele bekliyor."

Eğer II. Dünya Kongresi haklıydı ise, Almanya ve İtalya gibi ülkeler artık açık iç savaş aşamasındaydılar. Marx, Engels ve Lenin'in tekrar tekrar vurguladığı üzere, iç savaşta isyancılar için mümkün olan yegane mücadele biçimi, hiçbir şeye aldırış etmeksizin cüretli bir hücumdu. Yani KPD'nin 1921 Martı'nda yaptığı hata aslında, Avrupa'daki durumu aşırı abartılı algılayan II. Dünya Kongresi'ne aitti. Buna rağmen III. Dünya Kongresi'nin tezlerinde Enternasyonal'in, yani aynı zamanda Lenin ile Zinovyev'in yanılgısı hakkında tek kelime edilmiyor, Mart Eylemi'ndeki hata sadece KPD'nin sırtına yükleniyordu. Kongre'nin kararlarında şöyle deniyordu:

> Mart Eylemi, hükümetin Orta Almanya proletaryasına saldırısının VKPD'yi (Almanya Birleşik Komünist Partisi) mecbur bıraktığı bir mücadeleydi.
>
> Kuruluşunun ardından vermek zorunda kaldığı bu ilk mücadelede VKPD bir dizi hata yaptı. Bunların en önemlisi, mücadelenin savunmacı niteliğini açık bir biçimde öne çıkarmaması, aksine hücum çağrısıyla, proletaryanın vicdansız düşmanları olan burjuvaziye, SPD'ye ve USPD'ye kendisine proletarya önünde darbe kışkırtıcılığı iftirası atmak için bahane vermesiydi. Bir grup yoldaşın, hücumu, içinde bulunduğumuz durumda VKPD'nin temel mücadele yöntemi olarak göstermesi, bu hatayı daha da büyüttü.

Kongre'deki sözlü tartışmalarda Mart Eylemi'ne Lenin ve diğer önde gelen adamlardan gelen eleştiri daha da sertti. Avrupa işçileri bu kongreden Komünist Enternasyonal'in iradesi olarak, yakın bir zamanda silahlı devrime dair her düşüncenin darbeci bir maceracılık olduğu ve yeniden savaş öncesi dönemdeki tarzda barışçıl kısmi mücadelelere hazırlanılması gerektiği kanaatini beraberinde götürmeliydi.

III. Dünya Kongresi'nin tezlerine karşı, gerek olguların değerlendirilmesiyle ilgili, gerekse mantıki düşünce dizisiyle ilgili oldukça sert itirazlarda bulunulabilir. Lenin'in II. Dünya Kongresi'nde yaptığı konuşmada ortaya koyduğu dünya devrimi dönemi anlayışı hâlâ tamamıyla doğruydu. Dünyanın Avrupa dışındaki parçalarında sömürge halklar emperyalizme karşı ayağa kalkmayı sürdürürken, kapitalizmin iç çelişkileri Avrupa'da ve Amerika Birleşik Devletleri'nde gittikçe şiddetlenerek kendisini gösteriyordu: borçlanma, 1919 barış anlaşmalarının sonuçları, para birimlerinin inanılmaz değer kaybı, işsizlik. Tüm bunlar, 1920'de olduğu gibi, 1921 ve 1922'de de mevcuttu. II. ve III. Dünya Kongreleri arasında, dünya devrimi döneminin temel olguları açısından hiçbir şey değişmemişti.

Ama Avrupa'nın ana ülkelerinde de 1920 yazıyla 1921 yazı arasında önemli bir dönüşüm yaşanmamıştı. Mart çatışmalarındaki kayıplar, ilgili işçi aileleri için ne kadar acı verici olursa olsun, savaşın ardından Almanya'daki gelişmelerin genel çerçevesi açısından Mart Eylemi yalnızca önemsiz bir olaydı ve bu açıdan, örneğin, 1920'deki Kapp Darbesi ya da 1923 Olayları ile karşılaştırılması bile mümkün değildi. Almanya'yı sıkıştıran sorunlardan hiçbiri 1921'de daha çözülmüş değildi. Hatta Alman-Fransız gerilimi, savaş tazminatları tartışması ve Alman ekonomisinin ve para biriminin giderek zayıflaması, 1923'te yeniden akut bir krize yol açacaktı.

Lenin, İngiltere'de ilk aşama olarak İşçi Partisi'nin parlamenter yoldan iktidarı devralmasını doğru bir biçimde öngörmüştü. Bu perspektif 1920'de olduğu gibi 1921'de de doğruydu. Değişen hiçbir şey yoktu. Aynı şekilde, 1920 yazından 1921'e kadar Fransa'daki toplumsal ve politik güç dengesinde de bir kayma olmamıştı. İtalya'daysa bu yıl, faşizmin güçlenmesi yüzünden gerçekten de bir açık iç savaş durumu ortaya çıkmıştı. Ancak orada da daha hüküm verilmemişti.

Yani II. Dünya Kongresi ile III.'sü arasında ne uluslararası ilişkilerde ne de Avrupa'daki durumda değişiklik olmuştu. Değişen yalnızca Sovyet Rusya'ydı. 1920 yazında Lenin, Avrupa Devrimi'ni zor yoluyla ilerleterek Almanya ve İtalya gibi ülkelerde sovyet dostu işçi hükümetlerini iktidara getirmek istiyordu. II. Kongre'nin kararlarının abartılılığının açıklaması buydu. 1921 yazında Rusya kendi kabuğuna çekilmiş, dünya devrimi ilerlemeden de var olmaya hazırlanmaktaydı. Ve Lenin, işçi devriminin Avrupa'da hızla başarılı olacağına artık inanmıyordu. Bu yüzden Almanya'daki Mart Eylemi'nin, III. Dünya Kongresi açısından sembolik bir anlamı vardı. Şimdi, bütünüyle haksız olarak, Avrupa işçi hareketinin Dünya Savaşı'nda başlamış olan aktif devrimci döneminin kapanışı olarak görülüyordu. Aslında, Komünist Enternasyonal için anlamı, NEP'e yönelimle yaklaşık aynı zamana denk düşmesinden ibaretti. III. Dünya Kongresi bu örnekte, artık zamana uygun olmayan eski taktiğin hatalarını gösteriyordu.

III. Kongre'nin yalnızca II. Kongre'nin her yere hakim olan iç savaş vb. konulardaki abartılarını düzeltmesi kesinlikle haklı olurdu. Ancak şimdi diğer yönde aşırıya kaçılıyordu. Lenin, Avrupa Devrimi'nin yakın bir zamanda mümkün olabileceğine artık inanmadığından, hâlâ İtalya ve

Almanya'da var olmaya devam eden akut devrimci durumu görmezden geliyordu.

İtalya'da her şeye rağmen işçilerin faşistleri yenerek iktidara gelmesi ve Almanya'daki korkunç toplumsal ve ekonomik çözülmenin sosyalist bir işçi hükümetinin kurulmasını sağlaması kesinlikle mümkündü. III. Kongre'nin tezleri de, Almanya'da komünistlerin zaferini ve birleşik İtalya proletaryasının faşistler karşısındaki zaferini nihai hedef olarak koysa da, güncel durum olarak proletaryanın savunmasını kabul ediyor ve işçileri çoğunlukla ekonomik nitelikteki kısmi mücadelelere yönlendiriyordu. Orta ve Batı Avrupa'daki komünist partiler gibi yapay bir biçimde yukarıdan aşağıya inşa edilmiş partilerin devrimci eylemler gerçekleştirme potansiyeline hiç sahip olup olmadıkları da son derece şüphelidir. Ancak eğer böyle bir potansiyele sahiplerdiyse bile, III. Dünya Kongresi tarafından bastırılıyordu.

1919-1920 yıllarında Avrupalı işçilerin çoğunluğu III. Enternasyonal'den yanaydı. Bölünmeler ve geniş işçi kesimlerinin uzaklaştırılması sonucunda komünistler yeniden azınlık konumuna itilmişlerdi. Almanya'da, USPD'nin III. Enternasyonal'e katılmayan bölümü tarafından desteklenen SPD, komünistlerden sayıca oldukça üstündü. Sosyal demokratlar aynı şekilde İngiltere, İtalya, İsveç, Danimarka, Hollanda, Belçika, Avusturya ve İsviçre'de de işçi sınıfı içinde bariz çoğunluğa sahiplerdi. 1921 yılında komünistler yalnızca Fransa, Çekoslovakya ve Norveç'te örgütlü işçilerin çoğunluğuna sahipti. Çevre devletleri, Balkanlar, Polonya ve Macaristan'da komünist hareket, hükümetler tarafından şiddet kullanılarak bastırılıyordu. İspanya'da işçilerin çoğunluğunun desteğine sahip olan sendikalistler de, III. Enternasyonal ile olan bağlarını koparıyorlardı. Almanya'da küçük "Komünist İşçi Partisi" (KAPD) de aynısını yapıyordu. Avrupa dışındaki tüm ülkelerdeyse komünistlerin etkisi son derece azdı.

Bu koşullarda, tekrar işçilerin çoğunluğunu kapsayan Sosyalist Enternasyonal'in 1921'i izleyen yıllarda yeniden inşası mümkün oluyordu. Uluslararası ölçekte komünistler bir azınlık haline gelmişlerdi. Büyük bir devrimci hareket esnasında, aktif bir azınlık halkın çoğunluğuna dönüşebilir. 1917 yılında Rusya'da Bolşevikler buna bir örnek teşkil ediyor. Ancak III. Enternasyonal, komünist partilere artık her yerde proletaryanın gündelik mücadelelerine başarılı ve hünerli bir biçimde önderlik ya-

parak işçi sınıfın çoğunluğunu kazanma görevini veriyordu. Bu görevin yerine getirilmesi imkansızdı. Zira sosyal demokratlar, proletaryanın ekonomik mücadelelerine önderlik etmekte, özellikle de sendikalarda uzun ve başarılı bir geleneğe sahipti. Komünistler sosyal demokratları olsa olsa devrim alanında yenebilirlerdi, ama ücret hareketi alanında asla. Komünistler Avrupa'da büyük işçi kitlelerini barışçıl gündelik mücadelelerden şiddetli nihai politik mücadeleye çağırarak kazanmışlardı. Şimdi komünistlerin işçileri yeniden kısmi mücadelelere, yani eğitimli ve deneyimli sosyal demokrat örgütçülerin yerini alamayacakları alana geri döndürmeleri gerekiyordu.

Avrupa'da sosyal demokrat çoğunlukla komünist azınlığın karşı karşıya gelmesi kalıcı bir durum haline gelirse, her ikisi de gündelik siyasette aynı şeyi, yani kısmi mücadelelerin başarısını amaçlar; her ikisi de sendikalarda birlikte çalışmak durumunda kalırlarsa o zaman III. Dünya Kongresi'nin ardından Avrupa'da, komünist partilerin özel varoluşunun neye hizmet ettiği sorusu gündeme gelmek zorunda kalırdı. III. Dünya Kongresi'ne dek komünistler ile sosyal demokratlar arasındaki ayrım açık ve net olmuştu. Komünistler şiddetli bir işçi devriminin derhal gerçekleştirilmesinin zorunlu olduğunu söylerken, sosyal demokratlar bu tür bir devrimin derhal yapılmasının mümkün olmadığını öne sürüyordu. Şimdi komünistler de nihai hedefi, bilinmeyen bir geleceğe erteliyorlardı. Gerçi işçilere ileride bir gün devrimi yapacaklarını ve o zaman sosyal demokratların yine başarısızlığa uğrayacağını garanti ediyorlardı, ama gelecekteki bu değişim tek başına işçi hareketindeki daimi bölünmeyi meşrulaştırmaya yetmezdi.

III. Dünya Kongresi'nin kararlarına özgü çift anlamlı, çelişkili niteliğin açıklaması, Lenin'in ve genel olarak önde gelen Bolşevikler'in o dönem Komünist Enternasyonal'in geleceğinden şüphe duymalarıydı. Yeniden büyük bir devrimci dalganın doğması durumunda, komünist partiler tekrar cepheye gidebilirlerdi. Şimdilik sosyal demokrasiye yaklaşmaktan başka şansları yoktu. 1921 yılının Ekim ayında Komünist Enternasyonal'in yürütme kurulu, sosyal demokrat parti ve sendikalara, gündelik çıkarlar uğruna mücadele için 'birleşik cephe' öneriyordu.

Avrupa işçi hareketinin eleştirel düşünürlerinin III. Dünya Kongresi hakkında ne düşündüklerini en keskin olarak Hollandalı seçkin Marksist Hermann Gorter ifade ediyordu. Gorter III. Dünya Kongresi'nin hemen ardından şöyle yazıyordu:

Moskova ya da Rus Enternasyonali'nin III. Kongresi, dünya devriminin kaderini mühürledi. Dünya devrimini, yani öncelikle Alman, İngiliz ve Batı Avrupa devrimlerini gerçekleştirmek isteyen eğilim, Rus Enternasyonali'nden atıldı. Ve Batı Avrupa ve dünyadaki Rus Enternasyonali içinde kalan komünist partiler, Rus Devrimi'ni ve Sovyet Cumhuriyeti'ni korumanın araçlarından başka bir şey olmayacaklar. Batı Avrupa ve dünya devrimi arka plana itiliyor ki, Rus Devrimi bir süre daha yaşayabilsin. Böylece dünya devrimi uzun bir süre için cılız kalmaya mahkum ediliyor.

Rus Devrimi yalnızca görünüşte proleter-komünist bir devrimdi. Gerçekteyse çok küçük bir bölümü proleter-komünistti, daha büyük ölçüde demokratik bir köylü devrimiydi... Sovyet Cumhuriyeti'nin ve Komünist Parti'nin iç taktiği de bu -bir süreliğine gizlenen- çelişkiden kaynaklanıyordu: lider diktatörlüğü, gözü kapalı itaat, aşırı merkezileşme vs.

III. Enternasyonal'e, proletaryadan çok köylü-burjuva demokrasisine riayet etmesi gereken, bunu giderek daha fazla yapmak zorunda olan ve Enternasyonal'i de buna zorlayan ve giderek daha fazla zorlayacak olan bir parti liderlik ediyor. Bir eliyle dış ticaret ve imtiyazlar aracılığıyla Alman ve İngiliz kapitalizmini, diğer eliyle Alman ve İngiliz proletaryalarını destekleyen bir parti. Ve bu III., bu Rus Enternasyonali'nin taktiği, tüm uluslarda ve tüm partilerde bu son çift anlamlılıkla örtüşüyor. Yani Rus demokrasisi ve dünya sermayesi tarafından uzlaşmaya, oportünizme zorlanan bu III. Enternasyonal'de devrim, belki darbelerle yer değiştirerek, gitgide lafa dönüşecek.

Gorter'in ifadeleri kısmen abartılı ve yazarın Alman Komünist İşçi Partisi'ne (KAPD) sempatisinin etkisi altında. Ancak temel soruyu doğru soruyor: Devlet kapitalisti Sovyet Rusya hükümeti 1921'den sonra dünya proletaryasının kapitalizme karşı mücadelesine önderlik edebilecek durumda olacak mı?

DOKUZUNCU BÖLÜM

Lenin'in Vasiyeti
(1922-1924)

1922'de bir beyin kanaması Lenin'i çalışmalarından kopardı. Gerçi 1922'nin sonları, 1923'ün başlarında durumu yeniden, birkaç konuşma yapabileceği ve birkaç makale yazabileceği kadar düzeldi. Ama ardından hastalığı nüksetti ve 1924 Ocağı'nda öldü. Rus Devrimi'ni gerçekleştirdikten sonra Lenin, dış ve iç savaşı bitirerek halkına barış getirmişti. NEP'i devreye sokarak açlığı sona erdirmiş, köy ve kentteki insanlara huzurlu günlük yaşamlarını geri vermişti. Lenin Rus Devrimi'nin önderi olarak Kremlin'de, geçmişte siyasi mülteci olarak Zürih'teki möbleli odasında olduğu kadar mütevazı ve gösterişsiz bir yaşam sürmüştü. Yaptığı her şey koşulsuz bir nesnellik dolu olan Lenin, asla ruh halinin kendisini yönlendirmesine izin vermemişti.

Halk kitleleri içinde, bütün dertlerini paylaşan ve herkesin ulaşabileceği, halktan basit bir adam olarak görülüyordu. Hiçbir şekilde dokunaklı bir rol oynamaya tenezzül etmiyordu, çünkü etkili olmak için buna ihtiyacı yoktu. Hegel, "Robespierre, erdemi en önemli ilke ilan etmişti ve bu insanın erdem konusunda ciddi olduğunu söyleyebiliriz," demişti. Aynısı Lenin hakkında da söylenebilir.

Hayatının son yıllarında Lenin'e Rus halk kitlelerinin sonsuz saygısı hasıl olmuştu. Naaşı tahnit edilerek Moskova'daki Kızıl Meydan'da yer alan halka açık bir mozolede katafalka koyuldu. O günden bu yana her gün insanlar oraya 'Rus Devrimi'nin Azizi'ni görmeye gidiyorlar. Ölümünden sonraki kaderi kendisine kehanet edilmiş olsa, Lenin buna çok

şaşırırdı. Ama bütün gösterişsizliği ve mütevazılığı, Rus Devrimi'nin onda vücut bulmasına engel olmadı.

Lenin'in yaşamını dolduran büyük tutku, Rusya'yı Çar'dan kurtarmaktı. Marx'ın teorisi ona ihtiyaç duyduğu silahları sağlamıştı. Lenin Rus Devrimi'ni dünya devriminin daha büyük çerçevesine yerleştirse de, esas hayat eseri Rus topraklarındaydı. Otuz yıllık siyasi faaliyeti süresince kendisine sadık kalmış ve tüm tekil taktik manevralarına rağmen, belirleyici önemdeki temel meselelerde fikrini hiç değiştirmemişti.

NEP'te, Lenin'in sosyalist idealinin başarısızlığa uğradığının itirafını görmek tamamıyla yanlış olacaktır. Bilakis NEP, Lenin'in Rus Devrimi ve gelecekteki Rus ekonomisiyle ilgili 1917'ye kadar savunduğu fikirlere organik bir biçimde eklemlenir. 1918'den 1920'ye kadar süren savaş komünizmi dönemi Lenin'in eseri değil, planlarındaki, koşulların dayatmasıyla kabul etmek zorunda kaldığı, geçici bir değişimdi. Lenin 1918-1920 yılları arasında da Rusya'nın durumu hakkında teorik bir hesap verdiğinde devlet kapitalizmine dayanan temel fikrini asla inkar etmemişti.

Lenin Bolşevik Parti'ye, Rus işçi ve köylülerini bir arada tutma görevini miras bıraktı. Bir yanda büyük endüstride, ulaşım, bankalar ve dış ticaretindeki devlet sektörü ile diğer yanda kırsal mülkiyet ve küçük çaplı ticaretteki özel sektör arasında buna uygun bir ekonomik bağlantı kurulmalıydı. NEP, Rusya ekonomisini, Lenin'in hastalandığı dönemin bir sarsıntıya yol açmadan geçeceği ve ölümünün ardından Bolşevik Parti'nin tamamıyla huzur içinde Rus hükümeti olmayı sürdüreceği kadar istikrarlı hale getirmişti.

NEP'in ilanının en önemli ekonomik neticesi, Sovyet Rusya'nın yeniden istikrarlı bir para birimine sahip olmasıydı. Uzun hazırlıkların ardından, enflasyonun üstesinden gelinmiş ve 1924 yılında başarıyla yeni ve istikrarlı bir ruble yaratılmıştı. Devletin dış ticaret tekeline sahip olması, Rusya'nın ödemeler dengesinin eksiksiz bir biçimde kontrol edilmesini sağlıyordu. Sovyet Rusya esas itibarıyla yurtdışından, kendi ihracatıyla ödeyebileceği kadar ürün satın alıyor. Sovyet hükümeti yabancı tedarikçilere karşı sorumluluklarını zamanında yerine getirirken, asla ödeme gücünü aşan bir borç altına girmiyor. Böylece Rus para birimine yönelik yurtdışından kaynaklanan spekülatif etkiler imkansız hale gelmiş oluyor.

1924'te yurtiçinde dolaşımdaki para miktarı, dolaşımdaki ürün miktarına uygun hale getirildi ve keyfi yeni para basımına son verildi. Tabii Rusya 1924'ten itibaren bu deflasyonun zorluklarına göğüs germek zorunda kaldı. Tüm idari birimlere ve işletmelere katı bir tasarruf kuralı getirildi. Devlet endüstrisi mutlaka verimli hale gelmeliydi. Tekil devlet tröstleri ayrıntılı hesaplar yapmalı, işçilerin çalışma verimi mümkün olduğunca artırılmalı ve ücretler, işletmelerin kazancına uydurulmalıydı.

Rus endüstrisinin yeniden inşası, NEP'ten bu yana gelişme kaydediyordu. Rus endüstrisi 1920'de savaş öncesi verimin daha ancak yüzde 15'ine ulaşırken, 1924'te bu rakam yüzde 45'e çıkıyordu. Kuşkusuz 1924'te de Rus endüstrisinin teknik donanımı tamamıyla geri kalmıştı. Çarlık döneminin eski fabrikalarını modernleştirecek olanaklar mevcut değildi. Bu yüzden Rus işletmeleri son derece hantal ve aşırı masraflıydılar. 1924 yılında hakiki fabrika işçilerinin sayısı, 1922 yılındaki 1,2 milyondan 1,4 milyona çıktı. Aynı zamanda, muazzam zorluklar aşılarak, Rus demiryolları yeniden işler hale getirildi ve böylece güvenilir bir tren trafiği sağlandı.

Rus tarımı 1921'de çok düşük bir rekolteye ulaşsa da, ardından yükselişe geçti. Rus çiftçisinin ödemesi gereken, oldukça makul hesaplanan vergi ilk önce ayni teslimat, 1924'ten itibarense normal para ödemesi olarak tahsil ediliyordu. Kırsal mülkiyet ilişkileri 1920'den itibaren tekrar istikrarlı hale gelmişti. Artık devlet müdahaleleri olmuyordu. Doğal olarak kırsal alanlarda yavaş yavaş yeni sosyal farklar ortaya çıkmaktaydı. Para kazanma özgürlüğü sayesinde, eski kulak geleneğini sürdüren yeni bir müreffeh büyük çiftçi tabakası oluşuyordu. Öte yandan, yoksul köylü ailelerinin, yetişmekte olan oğullarına verecek mülkleri yoktu. Bunlar şehre akın ederek iş piyasasını doldurup taşırıyor ve NEP Rusyası için oldukça karakteristik olan işsizliğin artmasına önemli bir katkıda bulunuyordu. 1924 yılında Rusya'daki işsizlerin sayısı bir milyonu bulmuştu. Küçük bir devlet yardımı alan işsizler, ara sıra küçük çaplı ticaret vb. yaparak geçinmeye çalışıyorlardı. Aynı zamanda yeni bir tarım işçisi kesimi oluşuyordu.

Böylece, savaş komünizmi dönemindeki insanlar arası eşitlik tamamen ortadan kalkmıştı. Para yeniden ülkedeki esas faktör haline gelmişti ve insanlar nasıl ve ne kadar para kazandıklarına göre birbirlerinden ayrılıyorlardı. Bolşevik Parti yönetiminden oluşan küçük yönetici kesimin

hemen altında sovyetlerde, partide, sendikalarda ve kooperatiflerde görevli bürokratlar, her türden büro çalışanı, kamu işletmelerindeki mühendisler ile teknisyenler, okul ve yüksek okullardaki öğretmenler, Kızıl Ordu'daki subay ve astsubaylar yer alıyorlardı. Rus hükümetinin önde gelen adamlarından biri olan ve Lenin'in ölümünün ardından Halk Komiserleri Sovyeti Başkanlığı yapan Rikov 1924 yılında devlet aygıtı hakkında şöyle diyordu:

"Çalışmalarımız için en önemli araçlarımızdan biri, sovyet aygıtıdır. Bu aygıt günümüzde, çoğunluğu mesleki eğitimini ve alışkanlıklarını eski toplum hâlâ varlığını sürdürürken edinmiş yüz binlerce masa başı çalışanından meydana geliyor. Bu alışkanlıkları yeni yapıya da taşıyorlar. Ezici çoğunluğu partinin ve işçi sınıfının yaşamsal önemdeki görevleri karşısında nötr kalan bu sovyet aygıtı, partinin verdiği görevlerin hızla yerine getirilmesi için gerekli olan planı ve bilinçli kararlılığı sunamaz. Bürokratik, küçük burjuva fikirler, bürokratik sapmalar, halihazırdaki koşullarda sovyet aygıtının işleyişinde kaçınılmazdır." 1923 Mayısı'nda Lenin'in kendisi de, "tamamıyla önceki dönemden devraldığımız ve neredeyse hiçbir değeri olmayan aygıtımızı yeniden şekillendirmek, bizi bekleyen çığır açacak bir görevdir. Beş mücadele yılı boyunca bu alanda ciddi bir şey başaramadık ve başaramazdık da." Aslında sovyet hükümetinin devlet aygıtı, Çarlık bürokrasisinden çok daha iyiydi ve koşullar ölçüsünde kesinlikle diğer ülkelerin idareleri ile karşılaştırılabilirdi. Bu nedenle, Lenin, Rikov ve çok sayıda başka önde gelen Bolşeviğin aygıta yönelik eleştirileri, bu aygıtta yabancı bir unsurun, proleter devlet fikrinin karşıtı olan burjuva unsurun varlığını hissetmelerinden kaynaklanıyordu.

Fakat milyonlardan oluşan sovyet aygıtı başka türlü olamazdı, çünkü halk kitleleri üstünde diktatörlüğünü uygulayabilmek için hükümetin ona ihtiyacı vardı. Ya canlı bir demokrasi, hakiki bir sovyet hükümeti olacaktı ya da aygıtın hükümeti. Üçüncü bir seçenek Rusya'da ne o zaman mümkündü ne de şimdi mümkün. Aynı şekilde, aygıt içindeki insanların daha iyi eğitimli, yalnızca kafasıyla çalışan, maddi varoluşu garanti altına alınmış, devlet idaresinin ve üretimin kontrolünü elinde tutan bir üst tabaka olarak zamanla yeni bir burjuva toplumunun özelliklerini edinmeleri de kaçınılmazdı.

1924 Rusyası'nda, kelimenin en geniş anlamıyla aygıt içindeki insanlar haricinde, büyük ve küçük çiftçiler, tüccarlar ve zanaatkarlar, serbest meslek sahipleri (doktorlar, sanatçılar, yazarlar vs.) ve nihayet işçiler mevcuttu. 1924 yılında artık proletarya da homojen değildi. Aksine, işçilerin istihdam ve kalifikasyonlarına göre değişik basamaklarda yer aldıkları uzun bir ücret merdiveni vardı. Ve toplumsal piramidin en altında bir milyon işsiz yer alıyordu.

Böylece, Rus işçilerinin yıllardır kurduğu komünist eşitlik hayali son bulmuş oluyordu. Rus proletaryasının ruh halini, sovyet devletinin zarar görmeyeceği bir şekilde değiştirmek kolay değildi. Lenin'in 1921'den sonra da Rus devlet sistemini son derece kararlı bir biçimde proletarya diktatörlüğü olarak nitelemesi sayesinde geçiş mümkün oluyordu. Rusya'ya egemen olan sistem, bugün de kendine bu adı vermeye devam ediyor. Hükümet ile Bolşevik Parti Rus işçilerine tekrar tekrar, mevcut devletin kendi devletleri olduğunu söylüyor, tek tek işçilerin rastlantısal çıkarlarına göre hareket etmese de, işçi sınıfının tamamının devleti olduğunu öne sürüyorlardı.

Rusya'da gerçekleşen her şeyin proleter iktidar yararına yapıldığı iddia ediliyordu. Uzlaşmaların, tek tek adaletsizliklerin, işçilerden hâlâ talep edilen fedakarlıkların hepsi, proleter devletin gereksinimleriyle açıklanıyordu. Sıradan fabrika işçisinin, teknik müdürü; ya da tramvayın vatmanının, taşıdığı yüksek maaşlı memur; işsizin, özlemle vitrininden içeri baktığı pahalı bir şarküterinin müşterisi üzerinde sınıf diktatörlüğü uyguladığına kendilerini ikna etmesi şüphesiz kolay değildi.

Lenin'in Rusyası'nda 1921'den itibaren devlet kapitalizmi gerçeği ile proleter mitoloji bir arada var oluyordu. Bunda garip olan, aslında hiç kimsenin hakikati gizlememesiydi. Lenin ve ardılları, gerçek koşullar hakkında daima dürüstçe konuştular. Ancak mevcut karmaşık sistemin tamamının bir proletarya diktatörlüğü olduğu iddia edildiğinde, hakikat zemini terk edilmiş oluyordu.

Bu proleter mitolojinin başlangıcı, Rusya'da sovyet demokrasisinin yerini parti diktatörlüğüne bıraktığı 1918 yılına kadar uzanıyordu. Fakat yine de Rus devletine sovyet devleti adı verilmeye devam ediliyor ve Rusya'da her şeyin sovyetlerin özyönetimiyle gerçekleştiği kurgusu ayakta tutuluyordu. Bolşevik proletarya mitolojisinin ilk kökleri, Marx ve Engels'e kadar uzanır.

Marx'a göre, komünistler proletaryaya doğru yolu göstermelidir. Komünistlerin yaptıkları, ne kadar 'gerici' işçi karşı çıkarsa çıksın, gerçekte tarihsel anlamda bir sınıf olarak proletaryanın eylemidir. Proletarya, asla tek tek işçilerin bencilce zenginleşmesini amaçlamamalıdır; bilakis büyük insanlığın özgürleşmesi misyonuna sahiptir. Bu görev uğruna diğer halk tabakalarından daha büyük fedakarlıklarda bulunması gerekmektedir. Marx ile Engels -örneğin Neue Rheinische Zeitung'daki- politikalarını bu anlamda proleter politika olarak duyumsuyorlardı. Ve Lenin ile Bolşevik Parti yönetimi de bu ruha uygun olarak, devletlerini proleter devlet, eylemleriniyse proletaryanın eylemleri olarak kavrayabiliyorlardı. Burjuva devriminin tamamlanması, köylülerin özgürleştirilmesi, ezilen ulusların kurtuluşu vb., Marx ve Lenin'e göre, işçi sınıfının görevleriydi. Bunlar, özünde basit ve açık olgular. Mitoloji ise, proletaryanın, burjuva gelişiminin erişilen aşamalarını şimdiden yolun bir sonraki bölümünün, yani proleter-sosyalist gelişmenin aşamalarıyla karıştırdığı anda başlar.

Proletarya diktatörlüğü, aynı zamanda sosyalizmin hayata geçirilmesidir. Fakat Lenin, Sovyet Rusya'nın salt sosyalist bir devlet değil, bilakis sosyalist unsurların yanı sıra burjuva unsurların da yer aldığı devlet kapitalizmine dayanan bir yapı olduğunu her zaman itiraf etmişti. Bu noktada, mitolojiyle hakikat arasında büyük bir çelişki mevcuttu. Ama kooperatifler üzerine 1923 tarihli ünlü makalesinde Lenin, bir gün bu çelişkinin nasıl aşılabileceğine dair bir yol gösteriyordu: Bir gün Rus köylülerini kültürel açıdan ilerletmek ve kooperatiflerde bir araya getirmek mümkün olursa, o zaman sosyalizme de ulaşılmış olacaktı.

Eşzamanlı olarak Rusya'da elbette devlet endüstrisini büyütmek, teknik açıdan giderek daha verimli hale getirmek ve endüstride çalışan işçilerin sayısını mümkün olduğunca artırmak için çaba gösterilmeliydi. Verimliliği yükseltilen bu endüstri -Lenin özellikle Rusya'nın elektriklendirilmesi planlarıyla ilgileniyordu- tarım kooperatifleri için gereken zemini oluşturmalı ve onlarla mal mübadelesi yapmalıydı. İşte bu, Lenin'e göre sosyalizmdi.

Bu, Lenin'in, partisine ve Rus halkına ekonomik vasiyetiydi. Eğer Lenin bu konuda haklı idiyse, Rusya'da 1921-24 yılları arasında henüz sosyalizme erişilmemişti, ama deflasyon ve para biriminin istikrarlı hale getirilmesi hususlarındaki zorluklar aşıldığında, belki de, dramatik olaylar olmaksızın ve en önemlisi, dünya devriminin ilerleyişinden bağımsız

olarak, bizzat Rusya'daki örgütlenme alanındaki gelişmesi aracılığıyla birkaç yıl içinde erişilebilecekti.

İnsan, sosyalizmden ne isterse anlayabilir. Sözcüğün birden çok anlamı var ve kendisini yorumcularına karşı savunma şansı yok. Ama Lenin'de sosyalizmin anlamı, katı bir biçimde Marksizm'in ruhuna uygun olarak kavranmalıdır. Yalnızca Marksist tanımı, Lenin'in sosyalizm anlayışını eleştirmek için kullanılabilir. Marx'ın ekonomik açıdan sosyalizmden ne anladığı, *Kapital*'den ve diğer eserlerinden yanlış anlaşılmaya izin vermeyecek biçimde çıkarılabilir.

Marx üç farklı aşamayı birbirlerinden ayırır. Zanaatkar ve çiftçilerden oluşan üreticilerin, çalışırken kullandıkları üretim araçlarına sahip olduğu ilk biçim. İkinci biçim, çalışan insanların üretim araçlarından koparıldıkları kapitalizm aşamasıdır. Çünkü üretim araçları artık bir azınlığın elindedir ve mülksüzleştirilmiş kitleler, üretim araçlarını efendilerinin çıkarına çalıştırmak zorundadır. Üçüncü biçim olan sosyalizm aşamasında, çalışan kitleler üretim araçlarını geri alırlar. Şimdi, bizzat mülksüzleştirenlerin kendisi mülksüzleştirilir. Ancak, üretim araçlarının küçük mülk sahiplerine yeniden dağıtımıyla ilk aşamaya geri dönüş gerçekleşmez; aksine, merkezî üretim, bu kez toplum yararına, devam eder. Aynı zamanda, piyasa sömürüsü, kâr amacı ve artı-değer birikimiyle meta ekonomisinin yerine sosyalist toplumda salt gereksinim ekonomisi geçer.

Rus Devrimi 1917'de tarımdaki büyük ekonomiyi yıkmış, ama ardından, sosyalizmle hiçbir alakası olmayan bir gelişme olan küçük işletmelere ve küçük mülk sahipliğine geri dönüşü beraberinde getirmişti. On ya da yüz küçük mülk sahibinin bir kooperatif çatısı altında birleşmesi de bu gerçeği değiştirmez. Zira bu tür bir kooperatif de meta üretecek, kâr yapacak ve birikim yaratacak, kısacası burjuva para ekonomisi çerçevesinde yine burjuva bir unsur olacaktır.

Lenin'in tarım kooperatifleri sosyalizmi teorisi, Marksist ekonomi teorisiyle uyuşmamaktadır. Bununla beraber, Lenin'in "Marksizm'e karşı bu günahı" bizzat Marx'ın kendisi tarafından önceden affedilmiştir.

Hayatının son yıllarında Marx, Rusya'daki II. Aleksandr'ın öldürülmesine yol açan devrimci gelişmeleri heyacan ve dikkatle izlemişti. Yukarıda da ortaya koyduğumuz gibi, o zamanlar, Rus köylülerini özgürleştirmek isteyen entelektüellerden oluşan Narodnikler devrimin taşıyıcı-

sıydılar. Endüstri proletaryası daha Rusya'da siyasi açıdan bir öneme sahip değildi. Narodnikler, Rus köylerinde hâlâ var olmayı sürdüren belirli ortak mülkiyet kalıntılarının gelişime açık olduğuna ikna olmuşlardı. Köy cemaatine dayanan bir Rus köylü sosyalizminin bir gün Çarlığın yerini alacağını söylüyorlardı. Böylece Rusya, Batı Avrupa'daki gelişmiş endüstriyel kapitalizm ve proleter sosyalizm gibi aşamaları atlayarak, Çarlık dönemi feodalizminden doğrudan bir Rus ulusal köylü sosyalizmine geçebilecekti.

Rus devrimcileri, yaşamının son döneminde Marx'tan sıkça bu mesele hakkındaki görüşünü açıklamasını rica etmişlerdi. Eğer Marx yalnızca bir sosyalizm teorisyeni olmuş olsaydı, Narodnikler'e, fikirlerinin kendininkilerle hiçbir ortak noktasının olmadığı cevabını vermesi gerekirdi. Ancak Marx yalnızca bir ekonomi teorisyeni değil, öncelikle bir devrimciydi. Bu nedenle, Narodnik hareketini sevinçle selamlamış ve aynı zamanda onların teoride kendi öğretisiyle bağlantılı olmasına izin vermişti.

1882'de Komünist Manifesto'nun Rusça baskısı yayınlanmıştı. Marx ile Engels'in bu baskıya yazdıkları önsözde şöyle yazıyordu:

> Komünist Manifesto'nun görevi, modern burjuva mülkiyetinin yaklaşmakta olan kaçınılmaz çöküşünü ilan etmekti. Ama Rusya'da, hızla gelişen kapitalist düzene ve henüz gelişmekte olan burjuva toprak mülkiyetine karşılık, toprağın yarısından fazlasının köylülerin ortak mülkiyeti olmasıyla karşılaşıyoruz. Şimdi sorun şudur: Rus köylü cemaati, ilksel ortak toprak mülkiyetinin büyük ölçüde zayıflamış bir biçimi olmasına rağmen, doğrudan doğruya ortak mülkiyetin daha üst, komünist biçimine geçebilir mi? Yoksa, ilk önce, Batı'daki tarihsel gelişimde karşılaştığımız çözülme sürecinin aynısından mı geçmelidir? Bu sorulara bugün verilebilecek yegane yanıt şudur: Eğer Rus Devrimi, iki devrimin birbirlerini tamamlayabilecekleri bir biçimde, Batı'daki bir proleter devriminin habercisi olursa, günümüzde Rusya'da var olan ortak mülkiyet, komünist bir gelişmenin başlangıç noktası olabilir.

Rusya'daki ortak toprak mülkiyetinin önemi, Narodnikler tarafından ölçüsüzce abartılmıştı. Rus Devrimi başlamadan, ortak toprak mülkiyeti tamamıyla ortadan kalkmıştı. Mühim olan, Marx'ın 1882'de Batı Avrupa'nın proleter sosyalizminin yanında Rusya'nın köylü sosyalizmine de var olma hakkı tanımış olmasıydı. Yani Marx, eğer Çar'a karşı devrimci zafer ancak bu şekilde mümkün olacaksa, Rusya'nın köylülük zemininde bir özel ulusal gelişimini kabul ediyordu. Tabii Marx, Rusya'da köylülüğe dayanan komünist bir gelişmeyi, ancak aynı zamanda Batı

Avrupa'da gerçek sosyalist işçi devriminin zafere ulaşması, yani tarımsal-sosyalist Rusya'nın Batı'nın proleter sosyalizmden destek bulması halinde olanaklı görüyordu.

Lenin 1923'te Rusya için sosyalizme köylü kooperatifleri üzerinden giden özel bir yol çizerken, Marx'ın bu tür düşünceleri ile bağlantı kurabiliyordu, ama bu aynı zamanda Narodnikler'in teorilerine bir geri dönüştü. Otuz yıl boyunca Halkçılar'ın siyasi hareketine karşı acımasız bir mücadele yürüten Lenin'in, hayatının son yıllarında onların düşüncelerine yakınlaşmak zorunda kalmasının trajik bir yanı vardır. Çünkü toplumsal gelişmenin zorlaması, parti örgütlerinin iradesinden daha güçlüdür. Rus Devrimi, feodalizm ile birlikte büyük özel sermayeyi de aşıyor, fakat tek başına endüstri proletaryası tarafından kontrol edilemiyorsa, bir orta yolun bulunması gerekiyordu. Bu orta yol, devlet kapitalizmi ve köylü kooperatifleri üzerinden, Narodnikler'in izlerini taşıyan bir Rus ulusal 'sosyalizm'ine varıyordu. Böyle bir yola yaşlı Lenin hazırdı, Stalin ise o yolu yürüdü.

Batı Avrupalı Marx, Rusya'daki Narodnik Devrimi'ni ancak Batı'daki işçi devrimi ile bağlantılı ve ona paralel olarak tasavvur edebiliyordu. Buna karşın Lenin, 1921'den sonra, Rusya'nın geri kalanı kapitalist olmayı sürdüren bir dünyada gelişmesine razı olmak zorundaydı. Lenin'in son konuşmalarını ve yazılarını dikkatlice gözden geçirdiğinizde, düşüncelerinin nasıl tamamen Rusya'ya yoğunlaştığını, sosyalizm adını verdiği şeyi nasıl artık sadece Rusya'nın öz gücüyle meydana getirmek istediğini fark edersiniz. Uluslararası ilişkiler, Rusya için, ancak ülkenin yurtdışından gelecek şiddetli bir müdahaleye karşı güvenliğini sağladıkları ölçüde önemliydiler. Rusya'nın dünya devrimi tarafından olumlu anlamda desteklenmesi artık söz konusu değildi. Böylece III. Enternasyonal, Rus bakış açısından varoluş gerekçesini kaybetmiş oluyordu. Ve Lenin ile ardıllarının Enternasyonal'i neden ayakta tuttuklarını kendimize sormamız gerekiyor.

Bolşevizm'in düşmanları çok defalar, Sovyet Rusya'nın III. Enternasyonal'i dış politikası yararına kullandığını veya III. Enternasyonal'in yurtdışındaki işçileri Rusya'nın boyunduruğu altına almak için bir araç olduğunu öne sürdüler. Olguları objektif bir biçimde değerlendirdiğimizde, her ikisinin de yanlış olduğu ortaya çıkar. Rusya'ya bağımlı bir komünist partinin, önemli bir yabancı ülkeye hükmetmesi, Rus dış politikası için

çok faydalı olurdu. Ama 1921'den bu yana komünistler, Rusya hariç hiçbir ülkede iktidara ulaşamadılar. Ne öyle bir ümitleri ne de herhangi bir yerde mevcut hükümet üzerinde ciddi bir etkileri oldu.

Başarılı olmak istiyorsa, Rus dış politikasının mevcut iktidar sahibi partiler ve hükümetleri hesaba katması gerekiyor. Komünist partilerin varlığı, Rusya'nın Mussolini, Kemal Paşa, Alman Cumhuriyeti, İngiltere vs. ile ilişkilerini geliştirmek bir kenara, sadece zorlaştırmakta. III. Enternasyonal'in varlığı tarafından zor duruma düşürülmese, Rus diplomasisi daha iyi ve başarılı işleyebilirdi. Rus diplomasisin ve dış ticaretinin aygıtı, III. Enternasyonal'in örgütlenmesinden tamamen bağımsızdır. Sonuçta her ikisi de aynı yönetime, yani Rusya Komünist Partisi'ne bağlı olsalar da, Rusya'daki iktidar sahipleri dış politiklarını, eğer başarılı olmasını istiyorlarsa, Komünist Enternasyonal'in politikası ile karıştırmamaları gerektiğini çok iyi biliyorlar.

Ayrıca, dünya işçilerinin kendisine dostça yaklaşması, Rusya'nın oldukça çıkarına olurdu. Ama dünya proletaryasının çoğunluğu 1921'den bu yana yeniden sosyal demokrat kampta yer alıyor ve sosyal demokrat yetkililere yönelik sürekli komünist saldırılar, en iyi ihtimalle, bu işçilerin Rusya'ya sempati duymasına katkıda bulunmuyor. Bir sosyal demokrat, ülkesinin KP'si sayesinde değil, ona rağmen Sovyet Rusya dostu olmayı sürdürebilir. Komünist Enternasyonal'in faaliyetleri, Sovyet Rusya için Avrupa ve Amerika proletaryalarının çoğunluğuna giden yolu açmaktansa kapatıyor. Aşağıda, III. Enternasyonal'in varlığının Sovyet Rusya'nın emperyalizme karşı mücadele eden Asya halklarıyla ilişkilerini bile bozmuş olduğunu göstereceğiz.

Kısacası, yurtdışındaki komünist partiler Sovyet Rusya'nın inşasına gerçek bir yardımda bulunamazlar ve Rusya'nın dış ilişkilerine büyük bir zarar vermekteler. Bu durumda Sovyet hükümetinin III. Enternasyonal ile bağını çoktan koparmamış olması, daha da garip duruyor. Aslında Bolşevik muktedirler geçtiğimiz on yılda, nihai hedefi Komünist Enternasyonal'in tasfiyesi olmak zorunda olan iki denemede bulundular: 1921-1923 yılları arasındaki birleşik cephe taktiği ve 1925-1927 yılları arasındaki sendikaların uluslararası birliği girişimi. Ancak her iki girişim de Moskova tarafından tereddütle ve tutarsızca başlatıldı ve ardından tamamen başarısızlığa uğradı.

Peki Sovyet Rusya ile Komünist Enternasyonal'i tekrar birbirlerine zincirleyen karşı-güç neydi? Bolşevizm'in Rusya'da onsuz yapamayacağı ve Rus iç politikasında 1928'den itibaren daha da önemli hale gelen proleter-sosyalist mitoloji. Eğer Rusya'da proletarya diktatörlüğü varsa, dünya işçilerinin ya da en azından dünya işçilerinin devrimci bölümünün bunu kabul etmesi gerekiyor. Bütün işçi örgütlerinin, Rusya'nın bir burjuva devleti olduğunu doğrulamaları halinde, belki bu yüzden sovyet hükümeti çökmeyecektir, ama Rus işçileri ile ilişkisi oldukça zorlaşacaktır.

Yurtdışının onayı ve moral desteği, Rus devrimcileri için daima çok önemli olmuştu. Yurtdışındaki Rus göçmenlere zaman zaman para yardımı ve barınak sağlanması, bu yardımın sadece küçük bir bölümünü oluşturuyordu. Esas önemli olan, Rus devrimcilerine büyük bir uluslararası özgürlük hareketinin bileşeni oldukları inancını sunmasıydı. Bu şekilde, 70'li ve 80'li yıllarda Narodnikler dahi adeta Marx ile Engels'in inayetini talep etmişlerdi. Savaş öncesi dönemin Rus sosyal demokratları, II. Enternasyonal'in ateşli üyeleriydiler ve Dünya Savaşı esnasında Lenin, Zimmerwald Hareketi'nde yaklaşan Rus Devrimi için manevi bir çerçeve aramıştı. 1918'den 1920'ye kadar Bolşevikler, maddi kurtuluşlarını III. Enternasyonal'den beklemişlerdi. 1921'deki Kronstadt Ayaklanması sırasında, yurtdışındaki tüm monarşistler ile Beyaz Orducular Kronstadt'ın tarafını tutarken, Avrupa'daki devrimci işçilerin tamamının sovyet hükümetinden yana olması belirleyici önemdeydi.

1921 yazındaki III. Dünya Kongresi ve 1922 yılının bitimine doğru gerçekleşen IV. Kongre, Rusya'daki NEP'i açıkça onaylamış ve dünya proletaryasının ve sosyalizmin çıkarları açısından zorunlu ilan etmişlerdi. Lenin ve ardılları, 1917 Rus Devrimi'nin, dünya proletaryasının en büyük tarihi edimi olduğuna ve dünyanın bütün işçilerinin Sovyet Rusya'yı onaylamak ve desteklemekle yükümlü olduklarına gönülden inanıyorlardı. Avrupa sosyal demokrat partileri elbette kendilerini sürekli komünist saldırılara karşı savunmaya çalışıyorlardı. Sovyet Rusya'yı eleştiriyor ve Rusya'dan göçmüş Menşevik önderlerin görüşlerini savunuyorlardı.

Uluslararası sosyal demokrasinin Menşevizm'ine ve "Anti-Bolşevizm"ine karşı, Rus önderler her koşulda güvenebilecekleri bir karşı-güce sahip olmak istiyorlardı. Bolşevikler'in yurtdışındaki komünist partilerden talep ettikleri ilk şey, sovyet iktidarının proleter ve sosyalist niteliğini tanımalarıydı. Yani Komünist Enternasyonal'in, tüm uzlaşmalarıyla

Sovyet Rusya'nın devlet kapitalizmine dayanan gerçekliğini değil, devrimci proleter mitolojiyi propagandasının odağına koyması gerekiyordu. III. Dünya Kongresi'nin 1921 Temmuzu'nda Rusya Komünist Partisi'nin taktiği hakkında kabul ettiği önerge, bu Sovyet Rus mitolojisinin klasik bir belgesi niteliğindeydi. Karar şöyleydi:

Komünist Enternasyonal'in III. Dünya Kongresi'nin, yoldaş Lenin'in Rusya Komünist Partisi'nin taktiği hakkındaki raporunu dinlemesinin ve bu konuda sunulan tezler hakkında bilgilenmesinin ardından; Kongre şu açıklamayı yapıyor:

> Komünist Enternasyonal'in III. Dünya Kongresi, Rus proletaryasının neredeyse dört senelik siyasi iktidarı ele geçirme ve tutma mücadelesine hayranlıkla bakar. Kongre, Rusya Komünist Partisi'nin başlangıçtan itibaren her durumda karşı karşıya olduğu tehlikeleri isabetli bir biçimde teşhis eden ve üstelerinden gelmek için daima devrimci Marksizm'in ilkelerine sadık kalarak araçlar ve yöntemler bulan, şimdi, açık iç savaşın şimdilik sona ermesinin ardından da, köylülüğe yönelik politikası aracılığıyla, imtiyazlar ve endüstrinin yeniden inşası sorununda, proletaryanın Rusya Komünist Partisi önderliğindeki tüm güçlerini, Batı Avrupa proletaryası kardeşlerine yardıma gelene dek Rusya'da proletarya diktatörlüğünü savunmaya yoğunlaştıran politikasını oy birliğiyle onaylar.
>
> Dünya Kongresi, Sovyet Rusya'nın ancak Rusya Komünist Partisi'nin kararlı ve hedefe odaklı politikası sayesinde dünya devriminin ilk ve en önemli kalesi olmayı sürdürdüğü kanaatini açıklamak suretiyle, tüm ülkelerde Sovyet Rusya ve Rusya Komünist Partisi'nin politikasına karşı yürüttükleri seferberlik ile kapitalist gericiliğin mücadelesine güç veren ve tüm dünyada sosyal devrimi geciktirmeye çalışan Menşevik partilerin kalleşçe tutumunu mahkum eder. Kongre bütün ülkelerdeki işçileri, hep birlikte Rus işçilerinin ve köylülerinin yanında olmaya ve Ekim gününü tüm dünyada gerçekleştirmeye çağırır. Yaşasın proletarya diktatörlüğü mücadelesi! Yaşasın dünya sosyal devrimi!

Böylece, 1921-1923 yılları arasında, Komünist Enternasyonal'in revizyonist uygulamalarıyla devrimci Rus konuşma tarzı arasında büyük bir çelişki doğuyordu. Bu yıllarda komünistlerin taktiği, birleşik cepheye dayanıyordu. Komünistler ile sosyal demokratların nihai amaç konusunda fikir ayrılığı yaşadıkları ama proletaryanın tamamının acil gündelik görevleri olduğu, kapitalistlerin saldırısı karşısında ücretlerini, çalışma sürelerini, toplumsal kazanımlarını ve politik özgürlüklerini savunmak zorunda olduğu, tüm bunların, sosyal demokrat, Hıristiyan ya da tarafsız

işçiler kadar komünist işçileri de ilgilendirdiği, bu mücadeleyi işçi sınıfı içindeki komünist azınlığın tek başına veremeyeceği, bu durumda proletaryanın tamamının omuz omuza durmak zorunda olduğu ilan ediliyordu.

Bu nedenle, komünistler sosyal demokrat partilere ve sendikalara yaklaşacak ve onlara, proletarya diktatörlüğü konusunda değilse de, her işçinin gereksindiği bir parça ekmek konusunda hemfikir olduklarını, yani o 'bir parça ekmek' için ortak mücadele verilmesi gerektiğini söyleyeceklerdi.

Komünist Enternasyonal, birleşik cephe taktiği döneminde de kendine devrimci bir bahane buluyordu: Sosyal demokrat liderlerin en ufak toplumsal reformlar için bile mücadele edemedikleri ortaya çıkacak, işçi kitlelerinin tamamı, ortak eylemlerde komünistlerin önderliğine girecekti. Kısmi ekonomik mücadelelerden yavaş yavaş tekrar devrimci iktidar mücadeleleri türeyecekti. Fakat tüm bunlar, tutarlı bir şekilde uygulandığında birleşik cephe taktiğinin, komünist partilerin tasfiyesini beraberinde getirmek zorunda olduğu gerçeğini değiştirmiyordu.

Bir parti, kendi varoluşundan feragat etmeden belirli bir süreliğine başka bir partiyle ittifak yapabilir ama bir tarihsel dönemin bütününde kendi politikasını ilkesel olarak bitişik bir partininkine bağlayamaz. Bitişik partinin, aslında kendi hayata geçirmesi gereken politikayı yapmak için var olmasını açıklayamaz. İngiliz liberallerinin, Dünya Savaşı'nın ardından muhafazakarlarla birleşik cephe taktiği nereye vardı? Almanya'da 1930-1932 yılları arasında nasyonal sosyalistler ile birleşik cephe kuran Alman Ulusalcıları'nın ve Alman Halk Partisi'nin kaderi ne oldu?

1921 sonrasında komünistler ile sosyal demokratların Avrupa'da bu şekilde birleşmesinden zarar görenin komünistler olmak zorunda olduğu açıktı. Zira birleşik cephe içinde zayıf olan taraf onlardı ve birleşik cephenin politikası, komünist değil sosyal demokrat olacaktı. Komünist Enternasyonal'in liderleri, birleşik cephenin eylemleri için bir de politik üstyapı icat ettiler: işçi hükümeti. Komünistlerin, sosyal demokratlar ile birlikte parlamenter çoğunluğa ulaşmayı ve onlarla birlikte hükümeti devralmayı denemeleri gerekiyordu.

1923 başlarında KPD'nin Leipzig Kongresi, işçi hükümetini şöyle betimliyordu: "Bu ne proletarya diktatörlüğü ne de proletarya diktatör-

lüğüne barışçıl parlamenter yoldan bir geçiştir. İşçi sınıfının, burjuva demokrasisi kapsamında ve ilk etapta onun araçlarıyla, proleter örgütlere ve proleter kitle hareketlerine dayanarak işçi politikası yapma girişimidir." Bu, Lenin'in 1920'de İngiltere için önerdiği taktiğin Kıta Avrupası'na aktarılmasıydı. Barışçıl ve yasal yollardan iktidara gelen bu tür bir işçi hükümeti, yine ancak burjuva toplumu çerçevesinde ve burjuva anayasasıyla yönetebilir. Bu yüzden, bu tür bir işçi hükümetinin ekonomi programı olarak sosyalizm değil, büyük girişimlerde devlet ortaklığı ve reel varlıkların toplanması* vb. ile burjuva-radikal bir vergi politikası kararlaştırılıyordu.

Burjuva demokratik anayasa kapsamında dahi olsa böyle bir işçi hükümetinin kurulması, daima işçi sınıfının büyük bir kazanımı anlamına gelir. Bu gerçeği, İngiltere'deki işçi hükümetleri ortaya koyuyor. Ancak bu tür önerilerle öne çıktıklarında, komünistler ayrı bir parti olarak var olma şanslarını iyice kaybettiler. Zira parlamenter bir işçi hükümeti, tamamıyla sosyal demokratik bir taleptir. Komünistler ile sosyal demokratlar arasındaki, sosyal demokratlar burjuvaziyle de koalisyona girerken, komünistlerin yalnızca sosyalistler arasında koalisyon hedeflemesinden meydana gelen ayrım bile ortadan kalkmıştı. Çünkü birleşik cephe taktiği Almanya'da, eksiksiz bir işçi hükümetinin Merkez'in Hıristiyan sendika liderlerini de içereceği biçimde, Hıristiyan işçilere kadar uzanıyordu.

Hatta Komünist Enternasyonal'in yürütme kurulu, işçi hükümeti şiarını her yerde hedeflenmesi gereken işçi ve köylü hükümeti şeklinde genişlettiğinde, koalisyon olanakları teorik açıdan neredeyse sınırsız hale geliyordu. Nitekim, Orta ve Batı Avrupa'da hangi parti 'köylü partisi' sayılmazdı ki?

Komünist Enternasyonal'in 1919-1920'de ayaklanma ve dünya devrimi şiarlarıyla kazandığı üyelerin 1921-1923 yılları arasındaki komünist revizyonizme katlanmış olması, uzaktan bakanların şaşırmasına yol açacaktır. Ancak Komünist Enternasyonal'in Dünya Savaşı'nın ardından savaş öncesinin biçimsel radikalizmini sürdürmek isteyen tüm işçi ve yetkililerin toplandığı bir havuz haline geldiğini unutmamak gerekir. Savaş sonrasında yeniden kurulan Sosyal Demokrat Enternasyonal, re-

---

* "Reel varlıkların toplanması" ile, hisse senetleri, tahviller, araziler, fabrikalar ve maden ocaklarının devlet tarafından kısmen devralınması kastediliyordu. Bu şekilde, borçların ödenmesi ve daha yüksek ücretlerin, daha etkin bir sosyal politikanın hayata geçirilmesi hedefleniyordu –çn.

vizyonizme dayanarak inşa edilmişti. Bu gerçi sosyal demokrat partilerin burjuva-kapitalist siyaset ve ideolojiyle aralarına her zaman gereken enerjiyle mesafe koymamasına yol açıyordu ama savaş öncesi dönemin sözde radikal slogancılığının aşılması aynı zamanda kesinlikle bir ilerleme anlamına geliyordu.

Buna karşın 1921'den bu yana Komünist Enternasyonal'de, politik pasiflik, saklı-reformist praksis ve nihai hedef sarhoşluğuyla 1914 öncesinin resmi radikalizmi tipik bir şekilde nüksediyordu. 1914'e kadar radikal işçiler için gelecekteki devlet ne idiyse, şimdi Sovyet Rusya da oydu. Düşünüldüğü haliyle Sovyet Rusya'nın görüntüsü, bu işçiler için gündelik bayağı dertlerin tesellisi ve daha iyi bir gelecek umudunun vücut bulduğu şeydi. Aynı şekilde, Sovyet Rusya ile Komünist Enternasyonal'in yaptığı uzlaşılar ve taktik manevralar hakkında da kendilerini teselli ediyorlardı: Bolşevikler, dünya devriminin önderleridir. Onların yaptığı şey oportünistçe olamaz. Taktiklerini her zaman anlayamasak bile, onlara güvenmeli ve daima Rus Devrimi'nden cesaret almalıyız.

Böylece Komünist Enternasyonal'de 1921'den bu yana, yukarıdan mitoloji iradesi ile aşağıdan mitoloji iradesi buluşmakta. Bu, Enternasyonal'in varoluş sırrı. Komünist Enternasyonal'in, II. Enternasyonal'in 1914 öncesindeki halini son derece sert bir biçimde eleştirmesi ve aynı zamanda yine de onun devamı olması, garip ama tamamıyla anlaşılabilir bir çelişkidir. Çünkü II. Enternasyonal'e yönelik komünist eleştiri, 1914'teki 'günah'ı silerek eski slogancılığın sürdürülmesine olanak tanırken; savaş sonrasının Sosyalist Enternasyonali, 1914 'günah'ının sorumluluğunu bir şekilde üstlenmek zorunda olduğundan, eski sözde radikal sloganları kullanamaz.

Komünist Enternasyonal, tam da devrimci olmayan reformist praksisi ile sözde radikal, Sovyet Rusya'ya işaret eden slogancılığının bir bileşimiyle, 1921 sonrasında da taraftarlarının büyük bölümünü korumayı başarıyordu. Yalnızca savaş öncesi dönemin radikalizmini sürdürmek isteyen işçileri değil, sosyal demokrat liderlere, devlete ve topluma karşı nefretlerini ve belirsiz devrim umutlarını burada dışa vurarak dindirebilen ütopik-radikal proleterleri de bir ölçüde tatmin etmeyi başarıyordu. Ancak gerçekten dünya çapında bir devrimci durumun patlak vermesi halinde, büyük bir işçi hareketi yalnızca mitolojiden beslenemez. Acı gerçekler Komünist Enternasyonal'in sırça duvarlarına dışarıdan yüklendi-

ğinde ve bu hücum altında üye ve görevlilerinin en azından bir kısmı düşünmeye başladığında, bir kriz ortaya çıkıyordu.

Komünist Enternasyonal, Rus devrim teorisi ile reformist praksisin bir bileşiminden besleniyordu. İki unsurdan biri ciddiye alındığı anda, sırça bina çökerdi. Ya cidden işçi sınıfının şimdilik devrimi değil, yalnızca reformları hedefleyebileceği kanaatindeki bir komünist, Rus Devrim sloganlarını rahatsız edici bulacaktır; bizzat Sovyet Rusya'daki reformist uygulamaların gerçek yüzünün farkına varacak ve sosyal demokrat partilerin yanında komünistlerin ayrık varoluşunun nasıl hala haklı çıkarılabileceği sorusuna ulaşacaktır.

Ya da devrimci sloganculığı ciddiye alarak ülkesinde gerçekten devrimi hazırlamak isteyen bir komünist, Komünist Enternasyonal'in yürütme kurulunun, birleşik cephe taktiği vs. ile devrimin önünde bir engel oluşturduğunun farkına varacak; Komünist Enternasyonal'in çelişkilerini görecek ve keza bu çelişkilerin köklerinin de, kendisini proletarya diktatörlüğü ilan eden Rus devlet kapitalizminde olduğunu keşfedecektir.

Böylece Komünist Enternasyonal'de 1921'den itibaren, sadık merkezin yanında, 'sağ' ve 'sol' sapmalar ortaya çıkıyordu. Çıkış noktaları alabildiğine farklı olsa da, bu ikisi, Sovyet Rusya'daki koşulların nesnel Marksist eleştirisinde buluşuyorlardı. Komünist Enternasyonal'in önderleri, her iki eğilimde de anti-Bolşevizm'in kendi dünyalarına sızmasından başka bir şey görmüyor ve her tür örgütsel araçla muhalefeti bastırmaya çalışıyorlardı.

Komünist partilere iç savaş gereksinimleri nedeniyle dayatılan çelik disiplin, artık kendi saflarındaki muhalefetin etkisiz hale getirilmesinde kullanılıyordu. Rusya'daki iktidar sahipleri, ne kadar gösterişsizce başlarsa başlasın, resmi öğretiden en küçük sapmada dahi, sovyet devletinin proleter-sosyalist niteliğinden kuşku duyulmasından ve böylece sonlarının gelmesinden çekiniyorlardı. Bu yüzden, 1921'den itibaren Rusya'da olduğu gibi Komünist Enternasyonal'de de her muhalif, her tür araçla alt edilmesi gereken bir karşı-devrimci ve anti-Bolşevist kabul ediliyordu.

Böylece 1921'den itibaren Sovyet Rusya'da ve Komünist Enternasyonal'de her tür bağımsız eleştirel düşünce resmî aforoz tarafından boğuluyordu. Bolşevikler'in imparatorluğu, Andersen'in ölümsüz masalın-

daki kralın ülkesine benziyor. Kralın sözde kıyafetlerini görmeyen herkes lanetlendiğinden, kral çıplak yürüyüşe çıkabilir. Kral bu şekilde Bolşevik imparatorlukta dolaşırken, sağında ve solunda ona, "Kral çıplak!" diye bağırma cesaretini gösteren herkesi ihraç eden parti bürokratları eşlik ediyor.

1921'de Paul Levi ile dostları KDP'den ihraç edildiler. Levi, daha Bolşevikler'in iktidarı ele geçirmesinin öncesinde koşulsuz olarak Lenin'in yanında olduğunu ilan eden nadir Alman sosyalistlerinden biriydi. Daha 1920-21 kışında, Almanya'yı bir proleter devrimin beklemekte olduğundan şüphe duymaya başlamıştı. Böylece, III. Dünya Kongresi'nin yapacağı yön değişikliğini önceden gerçekleştirmişti. 1921 Mart Eylemi sırasında Levi artık parti başkanı olmasa da, hâlâ Alman meclisinin bir üyesi ve partinin en ünlü liderlerinden biriydi. Mart Eylemi'ni son derece sert bir biçimde eleştiriyor ve sonradan Lenin ile diğer önde gelen Bolşevikler'in III. Dünya Kongresi'nde Mart Eylemi'ne karşı söyleyecekleri her şeyi içeren bir broşür kaleme alıyordu.

Belki bu nedenle Komünist Enternasyonal'in yürütme kurulunun, Dünya Kongresi'nin ardından Almanya'nın en iyi Bolşeviği olarak Paul Levi'yi parti başkanlığıyla görevlendirmesi beklenebilirdi. Onun yerine Levi partiden ve Enternasyonal'den ihraç edildi. Zira Levi, Almanya Komünist Partisi'nin hatalarının yanında yürütme kurulunun yaptıklarını da dile getirmeye ve Sovyet Rusya'daki durum hakkında nesnel bir biçimde konuşmaya başlamıştı. Yani Rusya'da gerçekleşen her şeyin mitolojik bir biçimde yüceltilmesine de katılmak istemiyordu. Bu yüzden, Komünist Enternasyonal'de kalması olanaksızdı. Sonradan Paul Levi sosyal demokrasi saflarına geri döndü.

KPD üyelerinin büyük bir bölümü de Levi'nin çıkışına karşı sert bir tavır almışlardı ama bu, temel bir siyasi görüş farkından kaynaklanıyordu. Levi'nin aksine, hâlâ Alman İşçi Devrimi'nin yaklaşmakta olduğuna inanıyor ve bu devrimi ellerinden gelen her şekilde desteklemek istiyorlardı. 1921'den itibaren Komünist Enternasyonal'de yürütmenin revizyonist çizgisini reddeden, birleşik cepheye ve işçi hükümetine karşı olan akım, solu oluşturuyordu.

Karakteriyle olduğu kadar teorik zekasıyla da öne çıkan Bordiga'nın önderliğindeki İtalya Komünist Partisi'nin neredeyse tamamı, sol muha-

lefete dahildi. Yürütmenin yeni çizgisinin İtalya'da destek görebileceği çevrelerin neredeyse hepsi, Serrati ile birlikte ayrılmıştı. Bu değişen koşullarda Serrati'nin Komünist Enternasyonal'e geri dönmesi manidardır. Yürütme kurulu, Bordiga'yı İtalya Komünist Partisi yönetiminden uzaklaştırmak ve yerine kendisine sadık bir yönetim geçirmek için bütün enerjisini seferber ediyordu. Bu esnada faşistler zaferden zafere koşuyor ve Mussolini 1922'de iktidarı devralıyordu.

Almanya'da Brandler başkanlığındaki KPD yönetimi, yürütme kurulunun ve Dünya Kongresi'nin çizgisine tam olarak uymaya çalışıyordu. Burjuva Almanya'nın ekonomik ve politik çöküşü, 1923'te Ruhr Bölgesi'nin işgali ve enflasyonun etkisiyle ilerlese de KPD yönetimi, proletarya diktatörlüğü ve sosyalist devrim propagandasını reddederek, birleşik cephe ve işçi hükümeti siyasetini sürdürüyordu. Bu politikanın pratik sonuçları ilk olarak Saksonya ve Thüringen'de görülüyordu. Buralarda, eyalet meclislerinde komünistlerin oylarıyla başarıya ulaşan sosyal demokrat hükümetler kuruluyordu. Komünistler her iki eyalette de birkaç bakanlığı bizzat üstleniyorlardı; böylece komünistlerin propagandasını yaptığı işçi hükümeti buralarda hayata geçiyordu. KPD yönetimi, Saksonya ve Thüringen'den yola çıkarak bu hükümet sistemini yavaş yavaş Almanya'nın bütününe yaymayı umuyordu.

Berlin ve Hamburg'daki örgütlere dayanan KPD'deki sol muhalefet, parti yönetiminin politikasını kesinlikle reddediyor, Almanya'daki her tür devrimci olanağın bu şekilde mahvedildiğini öne sürüyordu. Sol şikayetçi olarak Moskova'ya başvursa da, Sovyet Rusya'nın önde gelen adamları revizyonist taktiğe bağlı kalıyorlardı. Sovyet Rusya'da ancak 1923 Ağustosu'nda bir fikir değişikliği gerçekleşiyordu. Özellikle de işçilerin kendiliğinden bir genel grevinin burjuva-muhafazakar Cuno hükümetine son darbeyi indirmesinin ardından, Almanya'nın gittikçe daha fazla kaynadığını görüyorlardı. Sosyal demokratlar ile burjuva merkez arasında bir koalisyon hükümeti kuran Stresemann, Cuno'nun ardılı oluyordu. Fransızlar, Rhein Nehri kıyısına ve Ruhr Bölgesi'ne yerleşmişlerdi. Bavyera'da Kahr-Hitler darbesi hazırlanmaktaydı. Alman para birimi değerini tamamen kaybetmişti. İmparatorluğun dağılması ve iç savaş tehlikeleri doğmuştu.

Artık Bolşevik liderler de Almanya'da bir işçi devriminin gerçekleşebileceğine yeniden inanıyorlardı ve KPD'den bu devrimin öncülüğünü

yapmasını talep ediyorlardı. 1923 yılında, Almanya'da işçi devriminin zaferi, Sovyet Rusya için artık ölüm kalım meselesi olmaktan çıkmıştı. Rapallo Anlaşması uyarınca, burjuva Alman hükümetiyle iyi bir işbirliği yapılıyordu. Ancak Almanya'da yine de devrim olursa, bu sayede III. Enternasyonal devrimci şanını geri kazanacaktı.

Şimdi Komünist Enternasyonal'in artık bir halkı devrime yönlendirme yetisine hiçbir şekilde sahip olmadığı açığa çıkıyordu. Brandler başkanlığındaki KPD yönetimi, 1923 sonrasında da devrimci olmayan, revizyonist işçi hükümeti ajitasyonunu sürdürüyordu. Aynı zamanda devrim gizlice, büyük halk kitlelerinin katılımı olmaksızın, bir komplo biçiminde hazırlanmaktaydı. Bu sırada her tür maceracı ve ajan, komünist gizli örgütlere sızıyorlardı. Ardından, 1923 Ekimi'nde açık mücadelenin başlaması gerektiğinde parti yönetimi, hiç mücadele edemediğinin farkına varıyor ve KPD'nin tüm etkinliği sabun köpüğü gibi patlıyordu.

İmparatorluk hükümeti, ordunun yardımıyla, Saksonya ve Thüringen'deki işçi hükümetlerini hiçbir direnişle karşılaşmadan dağıtıyordu. Bir yanlış anlaşma sonucunda, birkaç yüz komünist işçi Hamburg'da silahlara sarılıyor, ancak kanlı bir çatışma sonucunda polis tarafından yenilgiye uğratılıyordu. Almanya'nın geri kalanındaysa ne politik ne de askerî açıdan bir şey oluyordu. Ruhr sorununun sona ermesi ve markın istikrara kavuşmasıyla, Alman burjuvazisi 1923-24 kışında iktidarını yeniden sağlamlaştırıyordu.

Almanya'da 1923 Ekimi, İtalya'da Mussolini'nin iktidarı ele geçirmesinin ardından Komünist Enternasyonal'in ikinci ve bu defa belirleyici yenilgisi oluyordu. Bu noktada moral bozucu olan, esasen, işçi devriminin Almanya'da başarısızlığa uğramış olduğu gerçeği değildi. 1923'te Almanya'da bu tür bir devrimin mümkün olup olmadığı ve ne şekilde gerçekleştirilebileceği konusunda farklı görüşlerde olunabilir. Yıkıcı olan daha çok, komünist taktik ve stratejinin tamamıyla yetersiz ve aciz oluşunun ortaya çıkışıydı. Rus yönetimi iki yıl boyunca Almanya'da hiçbir devrimci olanak görmemişti. Ardından, bir anda yaklaşan Alman Devrimi'ni keşfetmiş, fakat bir halk hareketi yerine bir komplo sahnelenmişti.

Almanya'daki Komünist Parti bürokrasisi tüm bu süre boyunca itaatkarca Moskova'ya bakmıştı. Kendi düşüncelerini geliştirme cesaretini göstermemiş, yürütme kurulunun çizgisine tamamen sadık kalmak istemişti. Böyle mekanik bir eğitimden geçirilmiş bürokratlardan oluşan

parti aygıtının bir devrime önderlik edemeyeceği açıktı. Yalnızca sovyet mitolojisinin yankısı olarak işlemeye başlamalarından bu yana Komünist Enternasyonal partileri her tür ciddi politik eylem yetisini kaybetmişlerdi. 1923 Ekimi'nden sonra Komünist Enternasyonal Avrupa'da hiçbir devrimci eyleme girişmedi.

1923 sonunda Almanya'da KDP üyeleri, parti politikasının çökmesi sebebiyle son derece öfkeliydiler. Yönetimin tutumunu 1921'den itibaren sert bir biçimde eleştirmeye başlamış olan sol kanada akın ediyorlardı. Komünist Enternasyonal'in yürütme kurulu da şimdi bir geri çekilme manevrası yapmaya çalışıyordu. Birkaç küçük hatasını itiraf ediyor, ancak Ekim yenilgisinin esas suçunu Brandler'in üstüne atıyordu. Oysa Brandler her an yürütme kurulunun direktiflerine göre hareket etmiş ve politikası son ana kadar Rusya'nın önde gelen adamlarının onayını almıştı. Moskova, Brandler'i haksız yere feda ederek ve sol kanatla uzlaşarak, KPD'li işçileri III. Enternasyonal'de tutmaya çalışıyordu. Zira 1923-24 değişimi sırasında KPD'nin dağılması kesinlikle mümkündü ve bunu III. Enternasyonal'in dağılması izleyebilirdi.

Gerçi hasta olan Lenin, 1922-23 yıllarındaki III. Enternasyonal yönetiminin ayrıntılarından sorumlu değildi ama yine de, Komünist Enternasyonal'in yenilgi ve donup kalmaya yol açan çizgisi III. Dünya Kongresi'nde bizzat Lenin tarafından saptanmıştı. Sovyet Rusya'nın içeride NEP sonucunda güçlenmesi ve kendine gelmesi de, aynı Komünist Enternasyonal'in çöküşü ve dağılması gibi, Lenin'in mirasıydı.

ONUNCU BÖLÜM

Troçki'ye Karşı Stalin
(1924-1927)

Lenin'in uzun hastalığı ilk olarak 1922 yılında, yerine kimin geçeceği sorusunu gündeme getirmişti. Mirasını belirli bireyler değil, ancak bir bütün olarak Bolşevik Parti devralabilirdi. Bu, pratikte, 1903'ten itibaren Lenin ile birlikte partiyi kurmuş olan 'Eski Tüfekler'in, eski Bolşevikler'in çekirdeğinin hükümeti anlamına geliyordu.

Böylece yönetim Lenin'den Zinovyev ile Kamenev'e geçiyordu. Her ikisi de öncelikle politikacı ve teorisyen olduklarından, pratik bir örgütçüyle desteklenmeleri gerekmekteydi. Bu isim, Stalin'di. Kafkasya'daki Gürcü ya da kendilerine verdikleri adla Gruziya halkından eski bir Bolşevik'ti. Gürcüler, Rus devrimci ve sosyalist hareketine çok sayıda olağanüstü önder vermişlerdi. 1917 yılının önde gelen Bolşevikler'i arasında da birkaç Gürcü vardı. Çarlık dönemindeki devrimci Rus örgütlerinde ulus farkları bir şey ifade etmiyordu. Büyük Ruslar, Ukraynalılar, Yahudiler, Lehler, Letonyalılar ve Gürcüler uyum içinde beraberce faaliyet gösteriyorlardı.

Stalin, savaş öncesinin eğitimli Rus devrimcilerindendi. Küçük Gürcü ulusundan gelmesi, olsa olsa, siyasi yaşamının başlarında sosyalizmin ulusal soruna yaklaşımıyla özel olarak ilgilenmesine yol açmıştı. Stalin'i herhangi bir şekilde Çerkes romantizmi ile birlikte anmak, yazınsal bir ahmaklıktan ibaretti. 1913 Şubatı'nda Maxim Gorki'ye Galiçya'dan yaz-

dığı bir mektupta Lenin, milliyetçilikle daha ciddi bir şekilde meşgul olmak gerektiği görüşünü paylaştığını söylüyor ve şöyle devam ediyordu: "Burada, ulusal sorun üzerine büyük bir makale üstünde çalışan ve bunun için Avusturya'daki tüm kaynakları toplamış, parlak bir Gürcü var." Bu 'Gürcü', Sibirya'dan yeni kaçmış ve bir süredir Krakov ve Viyana'da yaşamakta olan Stalin'di. Stalin 1917'den itibaren yavaş yavaş becerikli bir örgütçü olarak öne çıkmaya başlıyordu. 1917 ilkbaharında kesinlikle Kamenev'in uzlaşma yanlısı eğiliminden yanaydı ve ancak yavaş yavaş Lenin'in taktiğini kabul edecekti. 1922'de Genel Sekreter olarak Bolşevik Parti aygıtının en üst yöneticisiydi. Rusya'yı 1922'den 1925'e kadar Zinovyev, Kamenev ve Stalin'den oluşan üç kişilik heyet yönetti. Bu üç adam için yeni bir anayasal yapı oluşturulmamıştı; Komünist Parti yönetimi önemli kararları almayı sürdürüyordu. Fakat bu üçlü, bütün önemli meselelerde önceden aralarında anlaşarak birlikte davranıyordu. Ve ne önerirlerse, parti yönetimi ya da daha dar bir komisyon olan siyasi büro tarafından kabul ediliyordu.

Eski Bolşevikler'in bu hükümeti, Troçki'nin devre dışı bırakılması anlamına geliyordu. Hâlâ merkez komite üyesi ve Savunmadan Sorumlu Halk Komiseri olmayı sürdürse de üçlü, önemli politik kararların hazırlanmasında ona danışmıyordu. Troçki'nin Rus halk kitleleri üzerinde büyük bir otoritesi olsa da, eski Bolşevik çevre onu daima sonradan aralarına katılan, dışarıdan birisi olarak görmüştü. Troçki'nin önemli politika ve örgütlenme meselelerinde eski Bolşevikler ile aynı fikirde olmadığı biliniyordu. Lenin sağlıklı olduğu ve partiyi bizzat yönettiği sürece, eski Bolşevikler ile Troçki arasındaki karşıtlığın üstesinden gelmeyi başarmıştı. Lenin parti yönetimini devretmek zorunda kalır kalmaz, aralarındaki uçurum yeniden büyümeye başlamıştı.

1923 sonlarında Troçki, yönetimdeki üç adama karşı açık muhalefete başlıyordu. Dar bürokratik bir kliğin iktidarı ele geçirdiğini, üyelerin partinin kaderini tayin etme hakkını kaybettiklerini ve yeni yönetimin Enternasyonal'de yenilgiden yenilgiye koştuğunu söylüyordu. Troçki'ye göre, Alman Devrimi'nin 1923'te perişan olarak başarısızlığa uğramasında şaşılacak bir şey yoktu, zira 1917'de Rus Devrimi'ni de mahvetmek istemiş olan adamlar şimdi Bolşevik Parti'nin ve Enternasyonal'in başındaydılar. 1917'de Troçki, Lenin ile birlikte, Zinovyev ve Kamenev gibi 'oportünistler'in itirazlarına karşın devrimi zafere ulaştırmıştı.

Peki eski tüfeklerin şimdi partiyi ve uluslararası işçi hareketini diktatörce yönetmeye ahlaki açıdan ne hakkı vardı? Eski önderler grubu belki tarihî başarılara ulaşmış olabilirdi ama sürekli, aynı savaş öncesinde Alman sosyal demokrasisinin önderliğinin başına geldiği gibi, körelme ve yozlaşma tehlikesini barındırıyorlardı. Yalnızca üyelerin demokratik denetimi ve gençlikten yeni güçlerin yetiştirilmesi Komünist Parti'yi kurtarabilirdi.

Troçki'nin bu tür açıklamalarla tam da Bolşevizm'in özüne, yani partinin tarihî aşağıdan yukarı yapılanmasına ve eski Bolşevik yönetimin tarihî otoritesine saldırdığı açıktı. Ancak partideki diktatörlük bir kez sarsılırsa, partinin Rus halkı üzerindeki diktatörlüğü de bilinen biçimiyle sürdürülemezdi. Zira biri, diğerini gerektirir. 1923 sonları, 1924 başlarında Bolşevik Parti'de Troçki karşıtları ve Troçki yanlıları arasında ateşli bir tartışma patlak veriyordu. Troçki, gençlik, özellikle de işçi üniversitelerindeki eğitimli proleter gençlik arasında coşkulu bir destek buluyordu. Fakat parti aygıtının tamamı ona karşıydı ve aygıt, üyelere hükmediyordu. Böylece 1924'teki parti kongresi kesinlikle Troçki'ye karşı ve üç adamdan yana tavır aldı. Kızıl Ordu'nun yönetimi elinden alınan Troçki, aktif siyasetten bir süreliğine geri çekildi. Rusya'da parti diktatörlüğü ve NEP çizgisi bir engelle karşılaşmaksızın varlığını sürdürebiliyordu.

Rusya'da Komünist Parti üyelerinin sayısı 1927 yılının başında 1,2 milyona ulaşıyordu. Bunun 600 bini, memur ve aygıtta görev alan farklı türden insanlardan oluşuyordu. Bu bürokratların çeyrek milyonu eski işçilerden, 150 biniyse eski köylülerden oluşmaktaydı. Ayrıca partide, mesleklerini icra etmeye hâlâ devam eden 150 bin köylü ve fabrikalardaki 450 bin işçi mevcuttu. Yani bürokratlar (aygıtta görevli olan insanlar) ile köylüler parti üyelerinin neredeyse üçte ikisini meydana getirirken, işçiler yalnızca üçte birini teşkil etmekteydi.

Rusya'daki yönetim aygıtı kendini sürekli olarak, geçmişte işçi ve köylü olan zeki insanlarla ikmal ediyordu. Bu, kendi başına ele alındığında, bütünüyle sağlıklı bir seçilim ilkesi. Gerçek bir proletarya diktatörlüğü de, büroda çalışacak hünerli güçlerden mahrum kalamayacaktır. Ancak bu güçler, kitlelerin sürekli demokratik denetimine tabi olacak ve böylece onlarla bağlantıyı koruyacaktır. Buna karşın, Rusya'daki diktatörlük sisteminde memurlar, parti ve devlet disiplininin yardımıyla, halka

hükmetmekte ve bu yüzden, parti aygıtına katılan eski proleter, psikolojik olarak ve gerçekten işçi sınıfından kopmaktadır.

Rusya Komünist Partisi üyeleri arasında işçi olanlarla olmayanların oranı anlamlı olsa da, belirleyici olan, sıradan üyeler arasındaki değil, partinin yönetim kademelerindeki durumdur. 1927 yılında, partinin -yalnızca merkezdeki değil, aynı zamanda taşradaki tek tek idari bölgelerde de- karar almakla yükümlü yönetim kademelerinde, işletmelerde çalışan işçilerin yalnızca onda bir oranında olduğu tahmin ediliyordu. Böylece gelişmeyle birlikte devlet kapitalisti yönetim aygıtı, üretici kesimlerden bağımsızlaşmış oluyordu.

Rus endüstrisinin yeniden inşası 1924'ten itibaren daha da ilerliyordu. Savaş öncesindeki üretim düzeyine daha 1927 yılında yaklaşık olarak ulaşılmıştı. Aynı yıl, hakiki fabrika işçilerinin sayısı 2,3 milyonu buluyordu. Rusya'nın sanayileşmesi, son yıllardan itibaren değil, 1921'den beri kesintisiz olarak devam etmekte. Yeniden inşanın sıfırdan başlayarak gerçekleştirilmek zorunda olduğu 1921 ile 1927 arasındaki altı yılda elde edilen başarı, sağlam temellere sahip olunan son yıllardakinden daha da değerliydi. Aynı şekilde, Sovyet Rusya'nın kendisi kadar eski olan, ekonomik gelişmenin gelecek yılları kapsayacak şekilde planlı olarak önceden hesaplanması ve belirlenmesi de, kesinlikle 1928 sonrasındaki yılların sansasyonel yeniliklerinden biri değildir.

Rus işçilerinin reel ücretlerinde 1925'e kadar hatırı sayılır bir artış yaşandı; ücretler 1926 yılında düştükten sonra 1927'de yeniden yükselişe geçti. İşçiler elbette, işe alma ve işten çıkarma kararlarını verme hakkını gerçekte elinde bulunduran işletme yönetimlerinin iktidarından şikayetçiydiler. İşçiler ile işyeri yöneticileri arasındaki anlaşmazlıklarda, devletin ekonomi organları bir zorunlu arabuluculuk prosedürü yardımıyla diktatörce karar alıyordu. 1924-1927 arasında kırsal alanlarda da üretim arttı. Bu yıllarda Rusya'da gıda kıtlığı görülmüyordu. Herkes dükkanlarda vesika uygulaması olmaksızın, istediği ve ödeyebildiği kadar en kaliteli gıda maddelerinden satın alabiliyordu. Endüstri ürünleri kuşkusuz hâlâ yetersiz ve Avrupa'ya oranla çok daha pahalıydı.

Refah ile birlikte, taşrada da sosyal tabakalaşma artmaktaydı. Tarım burjuvazisinin tipik Rus biçimini oluşturan kulaklar, köy karaborsacıları ve büyük çiftçilerin sayısının ve etkisinin arttığı tartışmasızdı. Rusya'daki

kırsal nüfusun kaçta kaçının o zamanlar kulak olduğuna dair tamamıyla güvenilir verilere sahip değiliz. Çünkü kulaklığın niteliği, toprak mülkiyetinin büyüklüğünden çok spekülatif amaçlarla kullanılan para mülkiyetine dayanıyordu ve bu, kavramın istatistiksel olarak tamamıyla açık bir biçimde saptanmasına engel oluyordu. Ayrıca o dönem Rus hükümeti ile muhalefet, kulakların niteliği ve sayısı üzerine tartışmaktaydı. Her iki taraf da diğerini kulak tehlikesini abartmak ya da küçümsemekle suçluyordu ve tarım istatikleri de Komünist Parti içindeki siyasi çizgi tartışmasına hizmet ediyordu.

Tarım işçilerinin sayısı, Rus köyündeki sosyal tabakalaşma hakkında belirli bir fikir verir. 1927 yılında bu sayının 1,6 milyon olduğu tahmin ediliyordu. Tarım işçileri, oldukça elverişsiz koşullarda yaşıyorlardı. Yalnızca yüzde yirmileri sendikalarda örgütlüydü. Reel ücretleri savaş öncesindekinden düşüktü ve günlük çalışma süreleri nadiren on saatten kısaydı. Çoğu durumda iş günü hiçbir şekilde sınırlanmıyordu. Tarım işçilerinin ücretleri, zaman zaman olağanüstü gecikmelerle, düzensiz olarak ödeniyordu.

Yalnızca kulakların tarım işçilerine işverenlik yapması söz konusuydu. Çünkü orta çaplı ve küçük Rus çiftçileri, yabancı iş gücü çalıştırmıyorlardı. 1927'de tarım işçilerinin sayısının kulaklarınkinden oldukça fazla olduğunu varsayabiliriz. Kuşkusuz kulak tipinden yüz binlerce çiftçi vardı. 1928 yılında kulaklara yönelik özel bir vergi çıkarıldığında, hükümet bu vergiyi tüm çiftliklerin yüzde iki ya da üçüne uygulamak istiyordu. Rusya çapında yirmi milyon çiftlik olduğu göz önüne alınacak olursa, yaklaşık yarım milyon hali vakti yerinde varsıl kulak olduğu sonucuna ulaşılır.

Kulaklığın gelişimi, 1925-1927 yılları arasında garip ortakçılık ilişkileri doğuruyordu. Küçük bir toprağa sahip olsalar da, topraklarını sürmek için ne koşum hayvanları ne de araçları olan çok sayıda yoksul çiftçi mevcuttu. Bu yüzden topraklarını, atları ve sabanları yardımıyla işleyebilecek kulaklara kiralamak zorunda kalıyorlardı. Yoksul çiftçiler bunun karşılığında hasadın küçük bir kısmını alıyorlardı. Toprağın zenginler tarafından doğrudan satın alınması sovyet kanunlarınca zorlaştırıldığından, bu garip hukuksal biçime muhtaç kalınıyordu. Normal durumun aksine, burada yoksullar değil zenginler ortakçılık yapmaktaydı. Rusya'nın kimi bölgelerinde yoksul çiftçiler ile tarım işçilerinin kulaklarla ilişkisi, ılımlı gözlemciler tarafından bir tür serflik olarak niteleniyordu.

Rusya'nın yüz milyonluk toplam köylü nüfusu içinde tarım işçilerinin oranı, neredeyse kulaklarınki kadar azdı. Ancak yine de, orta çaplı ve küçük çiftçilerin yanı sıra bu iki tabakanın da ortaya çıkışı, ekonomik gelişmenin eğilimini ortaya koymaktaydı. Muzaffer Ekim Devrimi'nden on yıl sonra, milyonlarca tarım işçisinin, küçük çiftçinin ve ailelerinin bu şekilde sömürülmesinin mümkün olması üzücüydü.

Küçük Rus çiftçilerinin işsiz oğulları şehre akın etmeyi sürdürüyordu ve böylece işsizlerin sayısı 1927 yılında iki milyona ulaşıyordu. Sözde proletarya diktatörlüğünün gizleyici örtüsü altında, 1924-1927 yılları arasında Rusya'da sınıf farkları keskinleşiyordu. Endüstride çalışan işçiler ile birlikte, işsizler de çoğalıyordu. İşçilere verilen reel ücretler yükselirken, kulaklar ile tüccarların kârları da artıyordu. 'NEP'çiler' arasında yeni milyonerler ortaya çıkmaktaydı. Bunlar, örneğin, sözde bir kooperatif çatısı altında çalışanlardı. Herhangi bir tekstil kooperatifi, acınası bir ücret karşılığında yoksul ev işçilerinin ürünlerini satın alıyordu. Bu tür 'kooperatif'lerin arkasındaysa başarılı spekülasyoncular ve milyonerler yer alıyorlardı. Yönetimdeki parti bürokrasisinin, Rus toplumunda zıt yöndeki tüm bu güçler arasındaki dengeyi korumakla yükümlü olması ve Rusya'yı yöneten adamların, bu yolun nereye çıkacağını fark etmesi gerekirdi.

Stalin 1924'ten itibaren, Rusya'nın geleceği ile ilgili, diğer iki iktidar ortağıyla ciddi sorunlara yol açan orijinal fikirlerle öne çıkmaktaydı. Stalin'in belirleyici öğretisi, aynı zamanda 1924 yılının bitiminden bugüne Bolşevizm'in temel teorisi olan, sosyalizmin tek bir ülkede inşa edilmesinin mümkün olduğuydu. Bu teori, yukarıda da gösterdiğimiz üzere, Lenin'in 1923 yılındaki son çalışmalarında da mevcutsa da, keskin bir ifadeyle parti faaliyetlerinin merkezine koyulmuyor, ancak görüşlerinden dolaylı olarak türüyordu. Buna karşın ilk olarak Stalin bu görüşü açıkça ifade ediyor ve Bolşevizm'in praksisini onun üzerine bina ediyordu.

Stalin daha 1924 Nisanı'nda bir broşürde eski, hakiki Marksist tezi savunarak şöyle yazıyordu: "Burjuvazinin devrilmesi için tek bir ülkenin çabası yeterlidir. Devrimimizin tarihi bunu göstermektedir. Sosyalizmin nihai zaferi, yani sosyalist üretimin örgütlenmesi için ise, tek bir ülkenin, özellikle de Rusya gibi bir tarım ülkesinin çabası yeterli değildir. Bunun için, birkaç gelişmiş ülkenin proleterlerinin çabası gereklidir."

Ama aynı yılın Aralık ayında Nisan ayındaki ifadesinin yetersiz ve düzeltilmek zorunda olduğunu açıklayan Stalin, şimdi soruyu ikiye bölüyordu: Birincisi, Rusya'da burjuva düzeninin yeniden inşa edilemeyeceği eksiksiz bir biçimde garanti edilebilir miydi? Böyle bir garanti, gelecekte Rusya'ya dışarıdan her tür askerî müdahalenin olanakdışı olduğu anlamına gelirdi. Bunun için kuşkusuz, Stalin'in şimdi de itiraf ettiği gibi, işçi devriminin en azından birkaç gelişmiş ülkede zafere ulaşması gereklidir.

İkinci olaraksa, tek bir ülkede bütünüyle sosyalist bir toplumun inşası söz konusuydu ve şimdi Stalin bu soruya kesinlikle olumlu cevap veriyordu. Sosyalizme giden yol, Lenin'in 1923'te işaret ettiğiyle aynıydı: Rusya'nın artan oranda sanayileşmesi ve eşzamanlı olarak çiftçilerin kooperatiflerde bir araya getirilmesi. Partinin doğru politikayı hayata geçirmesi halinde, Rus köylülerinin yeterli bir bölümü sosyalist topluma dahil edilebilirdi.

Zira Stalin'e göre, Rus köylüleri Avrupa ülkelerindeki köylülerden farklıdır. Avrupa'da liberal burjuvazi, feodalizme karşı mücadele ederken, köylülere topraklarını vermişti. Bu yüzden orada köylüler burjuvazinin yedeğindedir. Buna karşın Rusya'da toprak ve barış onlara proletarya tarafından verilmişti ve böylece proletaryanın yedeğindedirler. Ayrıca Avrupa'da tarım, tüm krizleri ve kırsal bölgelerde gittikçe daha büyük bir kesimin artan sefaletiyle kapitalist anlamda gelişirken; Rusya'da, aksine, sovyet iktidarı kapitalist gelişmeyi engelliyor ve böylece köylülüğün gelişimi sosyalizm yönünde olmaktadır.

Stalin'e göre Rus ekonomisi bütünüyle sosyalist olma yolunda ilerliyorsa, o zaman 'devlet kapitalizmi' tanımı da artık uygun değildir. Stalin, Lenin'in, NEP'in yürürlüğe girdiği 1921 yılında Rusya'ya egemen olan sisteme haklı olarak devlet kapitalizmi adını verdiğini itiraf ediyor ama Rusya'da, sosyalist unsurların gelişimi sayesinde, 'devlet kapitalizmi' kavramının daha 1923'te aşıldığını ve 1925'ten bu yana artık hiçbir karşılığının olmadığını iddia ediyor.

Stalin'in teorisi, görünürde Sovyet Rusya'da mitoloji ile gerçeklik arasındaki çelişkinin aşıldığı olağanüstü bir sonuca ulaşır. Rusya'da proletarya diktatörlüğü hakimdir ve bütünüyle gelişmiş sosyalizm de bunun bir parçasıdır. Rusya'da artık, kapitalist unsurların tamamıyla aşılmasıyla bütünüyle gelişmiş bu sosyalizm inşa edilmektedir. Lenin'in 1921

yılında geçici olarak sosyalizmden attığı geri adım çoktan tarih olmuştur. Rus işçisinin sosyalist toplum hayali artık gerçekleşmektedir.

Tabii Stalin bu büyük sonuca ancak Marksist ekonomi teorisini, Lenin'in 1923'te yaptığı gibi, Narodnikler'in görüşleri uyarınca revize ederek ulaşıyor. Stalin'in, alışılagelmiş bir köylü olmak yerine sosyalizmin olanaklılığını içinde taşıyan Rus köylüsü teorisi, saf bir Narodnik teorisidir. Köylü, kooperatifte de köylü ve meta üreticisi olmayı sürdürürken, Rus işçisi, Stalin'in bütünüyle gelişmiş sosyalizminde de yönetim aygıtındaki yarı burjuvaların diktatörlüğüne tabi olmaya devam ediyor. Yani Stalin Rusya'nın temel çelişkisini çözmektense, başka bir düzleme taşıyor. Sovyet Rus mitolojisi 1925'ten bu yana, resmî Bolşevik teorinin, Rus ulusal sosyalizmini gerçek Marksist sosyalizm ilan etmesinden oluşmaktadır.

Buna rağmen Stalin'in teorisi, burjuva-ulusal düşünüldüğünde, Rus halkı için ileriye atılmış büyük bir adım teşkil ediyor. 1925'e dek, Rus proletaryasının ütopik-komünist özlemlerinin her tür inşa faaliyetini felce uğratması ve devleti çılgın deneylere sürüklemesi tehlikesi her zaman mevcuttu. Eğer Avrupa'daki bir devrim yardımcı olmazsa, ki bu neredeyse olanaksızdı, o zaman işçilerin ideal talepleriyle Rusya'nın nesnel gerçekliği arasındaki çelişki Rus Devrimi'ni mahvedecekti. Buna karşın Stalin, Rus işçilerine zor ve ancak fedakarlıklar sonucunda olsa da, yine de erişilebilecek bir hedef gösteriyor. Stalin'in yöntemine göre, köylüler, ciddi direnişlerin aşılmasından sonra da olsa, organik bir biçimde sovyet ekonomisine dahil edilebilirler. Rusya ne ütopyanın kaosunda yok olmak ne de Batı Avrupa'nın özel mülkiyete dayalı kapitalizmine geri dönmek zorunda. Devrimin kazanımlarını koruyabilir ve kararlı bir biçimde modernleştirebilir.

Tüm bunlar kuşkusuz ancak iki koşul pahasına elde edilebilir: İlk olarak, bizzat Rusya'da, Marksizm ve sosyalizm üzerine her tür bağımsız eleştirel düşünceyi yasaklayan, dogmatik bir mutlakiyetçilik. Zira Rus halkı Stalin sosyalizminin hakiki sosyalizm olduğuna inanmamaya başladığında, eski zorluklar yeniden ortaya çıkacaktır. Stalin ve önderlik ettiği parti bu nedenle, gerçek Leninizm olan yegane teori olarak sunulan hakim teoriden hiçbir teorik sapmaya göz yummuyor. Ayrıca, her ne kadar III. Enternasyonal'in gölgesi Stalin tarafından hâlâ korunsa da Rus ulusal sosyalizmi teorisi, Sovyet Rusya'nın gelişimini dünya devriminden nihai olarak koparmakta.

Stalin'in yeni teorisi, Sovyet Rus endüstrisinde ilk olarak herhangi bir değişime yol açmadı. 1925'ten 1927'ye dek, endüstrinin inşası, katı bir tutumlulukla ve para biriminin istikrarı gözetilerek, sahip olunan araçlarla sürdürüldü. Kırsal alandaki değişimler daha önemliydi. Tüm eski Bolşevikler gibi Stalin de, kulaklar ile köy karaborsacılarının sovyet sisteminin düşmanları olduğunu, kent proletaryasına en çok köylülerin en yoksul kesimlerinin sempati duyduğunu biliyordu. Ama Rus köylülüğünün belirleyici kitlesi, kulaklar ya da yoksul köylülerden değil, darlığa düşmeksizin topraklarından geçinebilen, ama artık-kazanç elde etmeyen orta çaplı çiftçi tabakasından oluşuyordu. 1925 yılında Stalin, orta çaplı çiftçilerle sağlam bir ittifak kurmayı partinin köydeki en önemli görevi ilan ediyordu.

Orta çaplı çiftçiler yalnızca devlet iktidarına itaat etmekle kalmamalı, sovyet sisteminin mesut ve inançlı taraftarları haline gelmeliydiler. O zaman onları gönüllü olarak kooperatiflere yönlendirmek mümkün olurdu. Stalin, savaş komünizminin köylerdeki son kalıntılarının da ortadan kaldırılması hedefini koydu. Parti bürokratları ve devlet memurları köylülere hiçbir şekilde baskı uygulamamalıydı. Devlet baskısı altında gerçekleştiği aşikar olan yerlerde seçimler iptal edilerek tekrarlandı.

Stalin en azından yerel özyönetim alanında sovyet demokrasisini güçlendirmek istiyordu. Bolşevik Parti hâlâ ülkedeki tek siyasi parti olma tekeline sahip olsa ve başka bir partinin kurulması ya da propapagandasının yapılması yasak olmayı sürdürse de köylüler artık herhangi bir engelle karşılaşmadan kendi aralarından partisiz adamları köy idaresine seçme hakkına sahipti ve köy sovyeti, yasalar çerçevesinde özgürce çalışabilecekti. Bu kuşkusuz parti diktatörlüğünün kısmen gevşemesi anlamına geliyordu. Kırsal bölgelerde vergilerin tahsilinde her tür sertlikten kaçınılmalıydı ve vergi gelirinin büyük bölümü, vergilerinin nasıl kullanılacağına köy sovyetinde bizzat köylülerin karar verebileceği şekilde yerel idareye devredilmeliydi.

Stalin bu tür tavizlerle devlete düşman olan kulakları köylerde tecrit etmek ve karşılarına, orta çaplı ve küçük çiftçilerden oluşan, hükümete sadık bir cephe çıkarmak istiyordu. Ancak sovyet hükümetinin bu köylü dostu çizgiyle 1925-1927 arasında elde ettiği başarılar oldukça kuşkuluydu.

Yeni serbest köy sovyeti seçimlerinde, kulakların köylere önderlik ettiği, diğer köylülerinse onları izlediği ve yeni köy idarelerinin kulakların kontrolünde olduğu birçok kereler ortaya çıkıyordu. Yerel idarelerin kulakların etkisi altında olduğu yerlerdeki vergi değerlendirmesinde yoksul köylülere zenginlere oranla daha kötü davranılıyor ve tarıma destek amacıyla verilen devlet kredileri kulaklara gidiyordu. Hatta daha 1925 yılında Rusya'nın büyük bölümünde kulaklar, yoksul ve orta çaplı çiftçilerin ürünlerinin tamamını satın alma cesaretini gösteriyorlardı. Tahılı silolarında topluyor ve piyasada ekmek kıtlığı çıkana ve ekmek yapımında kullanılan tahılların fiyatı fantastik derecede yükselene dek tutuyorlardı.

Buna rağmen Stalin 1925-1927 arasında kulaklara karşı şiddetli önlemlere başvurmaktan kaçınıyordu. Çünkü orta çaplı çiftçilerin, kulaklara yönelik polis müdahalesini yanlış anlamalarından çekinmekteydi. Şimdi yeniden baskı sistemiyle savaş komünizminin geri döndüğüne inanabilirlerdi. Köylü kitleleri paniğe kapılarak sovyet hükümetine düşman hale gelebilir, bu yüzden orta çaplı çiftçilerin barışçıl yollardan sosyalist inşa sürecine kazandırılmaları olanaksızlaşabilirdi.

Köylerde kulaklar ekonomik ve hemen ardından politik karşı-devrimi örgütlerken, Stalin köylülerin barışçıl yollardan aydınlatılmasında ısrarcı oluyordu. Kulakların ekmek vurgunculuğunun özellikle kötü olduğu bölgelerde, hükümet kendi stoklarından büyük miktarda tahılı düşük fiyatla piyasaya sürüyordu. Böylece fiyatlar yeniden düşürülerek, kulaklar stokladıkları tahılı ortaya çıkarmak zorunda bırakılıyordu. Her şeye kadir sovyet hükümetinin bu sözde kulaklığa karşı mücadelesinin trajikomik bir yönü vardı. Bu koşulların birkaç yıl daha varlığını sürdürmesi halinde proletarya diktatörlüğünden geriye ne kalırdı?

Köylülerin kazanılması, Stalin için kendinde bir amaç değildi; sosyalist ilerlemeler için onları itaatkarlaştırmayı hedefliyordu. Ama politikası tamamen farklı da anlaşılabilirdi. Rusya Komünist Partisi'nde, parti tartışmalarında 'sağ' adı verilen, özellikle köylü düşmanı bir grup ortaya çıkıyordu. Bu grubun başında, Halk Komiserleri Sovyeti'nin Başkanı olan Rikov ve partinin en gözde Marksist teorisyeni ve önemli bilimsel eserlerin yazarı olan Buharin yer alıyordu.

Bu adamlar, sanayileşmedeki tüm ilerlemelere rağmen Rusya'nın hâlâ bir tarım ülkesi olduğu ve öyle kalacağı düşüncesindeydiler. Yani

Rusya'nın refahı ve gelişimi bütünüyle tarıma bağlıydı ve köylülerin verimliliğini ve geçim standardını yükseltmek için her şey yapılmalıydı. Bu noktada, zengin çiftçilerin ortaya çıkması sovyet hükümeti için bir şanssızlık meydana getirmiyordu; zira sovyet devleti büyük endüstri, dış ticaret ve bankacılığı elinde tuttuğu sürece, büyük çiftçiler ona hiçbir zarar veremezlerdi. Köylü artık-geliriyle ne yapacaktı? En fazla, iyi bir faiz karşılığında devlet tahvili alabilir ya da parasını en yakın devlet bankasına yatırabilirdi. Kulakların ya da başarılı tüccarların birikmiş kârı her koşulda yalnızca sovyet devletinin işine yarayacaktı. Buharin, Rikov ve yakın çevreleri, yaşlı Lenin ile Stalin'in tek ülkede sosyalizmin inşası teorisini kayıtsız şartsız kabul ediyorlardı. Bu, Sovyet Rusya ekonomisini tüm iç çelişkilerine rağmen 'sosyalist' ilan etme şansı tanıyordu. Buharin 1925'te büyük çiftçilere hitaben yaptığı bir konuşmada, "Zenginleşin!" şiarını sarf ediyordu.

Hükümetin teorisyeni olarak kabul edilen Buharin'in bu sözü inanılmaz bir heyecana yol açıyordu. İnsanlar, yeni çizginin ne anlama geldiğini artık anladıklarına inanıyorlardı. Birçok işçi ve eski Bolşevik kendilerine, belli ki şimdi kulakların kâr hırsının hakiki sosyalizm ilan edileceğini söylüyorlardı. 'Sosyalizm' sözcüğüyle alay ediliyor ve Rusya'nın kapitalizme geri dönüşü hazırlanmak isteniyordu. Partideki ve işçiler arasındaki galeyanı dindirmek için, Stalin, "zenginleşin" şiarını onaylamadığını resmen açıklıyordu.

Aslında Stalin, Buharin-Rikov grubuyla kesinlikle aynı fikirde değildi. Buharin ile Rikov, 1921'deki NEP ve büyük çiftçilere verilen imtiyazlarla mevcut koşulları ebedileştirmeyi arzuluyorlardı. Bunu, Rusya'daki yegane uygulanabilir sosyalist politika yapma olanağı olarak görüyorlardı. Buna karşın Stalin, mevcut koşulları yalnızca üstünde inşaya devam edilecek ve edilmesi gereken bir zemin olarak kullanmak istiyordu. Yine de Stalin bu yanlış anlaşma konusunda suçsuz değildi, çünkü eleştirel Marksist sosyalizmden vazgeçip, yerine "tek ülkede sosyalizm"in keyfi ürününü koyduğunuzda, bu 'sosyalizm'in içine herkesin istediği şeyi koymasına şaşıramazdınız. Bu sorumluluk, yaşlı Lenin için de aynen geçerlidir.

Tuhaftır ki, Rus sendikalarının saygın önderi Tomski de, Buharin ve Rikov taraftarları arasında yer alıyordu. Şüpheci bir reel politikacı olan Tomski de, aynı şekilde, Rus ekonomisinin tarımsal karakterini sabit bir

olgu olarak kabulleniyordu. Tomski'ye göre, Rus işçileri illüzyonlara kapılmak yerine, mevcut koşullarda mümkün olduğunca iyi bir yaşam standardına ulaşmayı hedeflemeliydi. Ütopik-sosyalist deneyler sonucunda ülkenin enkaz haline getirilmesi halinde, bundan en çok zarar gören, yeniden açlık çekmek zorunda kalacak olan işçiler olurdu.

Tomski, azınlığı, özellikle de devrim bitkinliğinden mustarip, sosyalist mitoloji hakkında tek kelime dahi duymak istemeyen, daha iyi ücret alan vasıflı işçileri temsil ediyordu. Sendikaların yardımıyla yaşam koşullarını savunmak ve iyileştirmek arzusundaydılar. Sovyet devletinin yavaş yavaş yeniden yarı burjuva bir niteliğe kavuşması, onları rahatsız etmiyordu. Zira vasıflı işçiler, bir meslek grubu olarak, bundan zarar görmek zorunda değillerdi. Tomski'nin sovyet devletine yaklaşımı, Batı Avrupalı bir sosyalist sendika liderinin burjuva-kapitalist devletine yaklaşımının yaklaşık aynısıydı. Böylece neden tam da Tomski'nin 1925-1927 yılları arasında Rus işçilerinin Avrupa'daki sosyalist sendikalarla birleşmesinin en ateşli savunucusu olduğu anlaşılabilir. Bolşevik Parti içindeki sağ grubun, yani Buharin-Rikov-Tomski eğiliminin, "tek ülkede sosyalizm" teorisini tam da sosyalist-komünist mitolojiden kurtulmak için elverişli bir bahane olarak kullandığı görülüyor. Fakat aynı teoriyle Stalin, mitolojiyi yeniden görünüşteki gerçeklik haline getirmek istiyordu.

Sovyet hükümetinin kulaklar ile tüccarlar karşısındaki değiştirilemeyeceğine inanılan acziyeti, burjuva kökenli Rus entelijansiyasında yeni umutlara yol açıyordu. Entelektüellerin bir bölümü sovyet aygıtının içinde yer alırken, bir bölümü de yurtdışında yaşıyordu. Rusya'nın burjuva dünyasına 1921'de başlayan geri dönüşünün artık artan bir hızla ilerlemekte olduğu izlenimindeydiler. Rusya'da burjuva ulus-devleti ya sosyalist ifadelerine rağmen Stalin ile Buharin'in bizzat yeniden kuracaklarına ya da gelişmenin sağ komünistleri aşarak ülkeyi durdurulamaz biçimde eski koşullara geri döndüreceğine inanıyorlardı.

Böylece, hem yurtiçinde hem de yurtdışında açıkça Stalin ve Rus hükümetinden yana bir Rus entelektüel grubu oluşuyordu. Ama bu adamlar, bununla hiçbir şekilde sosyalizme ve komünizme bağlılığı birleştirme gereği duymuyor, Stalin yanlısı yazılarını açıkça Rus burjuva vatanseverleri olarak yazıyorlardı. Ustralov adında küçük bir Sovyet memuru bu yıllarda burjuva Stalin taraftarlarının sözcüsü olarak adeta meşhur oluyordu.

Bu grubun dostane yaklaşımı, sovyet hükümetini parti ve işçi sınıfının gözünde son derece rezil ediyordu. Ustralov'un övgü dolu bir yazısı, Stalin için, yurtdışındaki Beyaz Orducu basının kin dolu yüz saldırısından beterdi. Çünkü burjuva karşı-devrim Sovyet Rusya'yı yöneten adamları kendilerinden kabul edebilirmiş izlenimi doğuyordu. Stalin, büyük parti kongresi konuşmalarında, yani Sovyet Rusya'da devletin en önemli kutlama etkinliklerinde birçok kez uzun açıklamalarla küçük bir memur olan Ustralov'la arasına mesafe koymak zorunda kalıyordu.

Stalin teorisini, parti içi tartışmalarda Troçki'nin yenilip devre dışı bırakılmasının ardından, 1924 sonunda ileri sürmüştü. Tek ülkede sosyalizmin inşası öğretisi, Troçki'nin uluslararası sürekli devrim fikrine kışkırtıcı bir sertlikte karşı çıkıyordu. Troçki buna rağmen ilk önce sessiz kalıyor ve Stalin'in çıkışının partiye etkisinin nasıl olacağını bekliyordu. Beklenen kriz gerçekleşti ve 1925 yılında üç kişilik yönetici heyet bölündü.

Zinovyev ve Kamenev önderliğindeki eski Bolşevik çekirdek, Stalin'in teorisini ve tarım politikasını Marksizm-Leninizm'den oportünist bir sapma olarak reddediyordu. Stalin, sağcı Rikov-Buharin grubunun desteğiyle merkez komitede çoğunluğu koruyarak, artık tek başına partinin ve hükümetin başında yer alıyordu. Ama parti içinde huzursuzluk artmaktaydı. Aralarında Lenin'in dul eşi Krupskaya'nın da olduğu yüzlerce eski Bolşevik, Stalin ve Buharin'e karşı çıkıyorlardı: Devrim, sonunda kulaklar zenginleşsin diye yapılmamıştı.

Bolşevik Parti'nin Leningrad (Petersburg) örgütünün tamamı, merkez komiteye isyan ediyordu. Rusya Komünist Partisi'nin 1925 Aralığı'nda yapılan tarihi önemdeki 14. Kongresi'nde sert tartışmalar yaşanıyordu. Ancak Stalin parti aygıtını sıkıca elinde tuttuğundan, kongreye çoğunlukla onun taraftarları seçilmiş olsa da, bu, üyelerin ve işçi sınıfının ruh hali hakkında pek bir şey ifade etmiyordu.

Troçki hâlâ susuyordu. Rus kamuoyu ancak 1926'da şaşkın bir biçimde Troçki'nin mevcut sovyet hükümetiyle ve parti yönetimiyle mücadele amacıyla Zinovyev ile ittifak yaptığını öğreniyordu. Şimdi tam da yirmi yıldır ilkesel can düşmanları olan eski Bolşevikler'in kendisinden yardım dilemesi, Troçki için olağanüstü bir kişisel tatmindi. Zinovyev ile Kamenev 1923-1924 yıllarındaki tartışmada bile hâlâ Troçki'ye ve Troçkizm'e yay-

lım ateşi açmış, Troçki de yanıtında onlardan eksik kalmamıştı. O zaman Stalin, Troçki ile mücadelede çok daha geri durmuştu. Zinovyev ve Kamenev Troçki'nin Komünist Parti'den ihracını talep ettiklerinde, Stalin buna engel olmuştu. Şimdi, iki yıl sonra, kol kola muhalefete geçiyorlardı.

Muhalefetin düşünsel önderliğinin ancak Troçki'de olabileceği açıktı. Çünkü yalnızca o, Stalin'in görüşlerinden ilkesel olarak ayrılan bir teoriye sahipti. Eski Bolşevikler aslen Stalin'e karşı temelden karşı çıkamıyor, onu yalnızca tek tek hatalar ve sapmalarla suçluyorlardı. Ama sol muhalefet, iç çelişkilerine rağmen, 1926-1927 yıllarında Stalin'e tamamıyla birlik olarak ve giderek sertleşen bir biçimde karşı çıkmaktaydı. Stalin'i 'Rus Devrimi'nin Termidoru'nu hazırlamakla itham ediyorlardı. 9. Termidor 1794'te Robespierre Fransız kapitalistlerince devrilmişti ve Rus Devrimi için de benzer bir gün yakın gözüküyordu.

Stalin parti ve devlet aygıtlarına hâlâ egemen olsa da ondan yana olanlar, parti sekreterleri, Ustralov, kulaklar, NEP'çiler (başarılı tüccarlar ve karaborsacılar) ve "Zenginleşin!" şiarının sözde Leninist teorisini yapan, Buharin ekolünden genç 'kızıl' profesörlerdi. Ona karşı olanlarsa, Troçki ile Krupskaya, Zinovyev ile Kamenev ve Sibirya'da acı çekmiş ve iç savaş cephelerinde savaşmış olan en eski parti üyeleriydi. Stalin 1927'de son derece yakışıksız bir mücadele cephesine zorlanıyordu: Rus proletaryasına ve Rus Devrimi'nin ruhuna karşı ülkenin tüm burjuva ve yarı burjuva unsurlarıyla birlik. Bu mücadelede ya yenilmek ya da karşı-devrime kapıyı aralamak zorundaydı.

Muhalefet Stalin'e en sivri oklarını iç politikasından çok dış politikası nedeniyle yöneltiyordu. Yukarıda, III. Enternasyonal'in gelişimini, KPD'nin belirleyici önemdeki yenilgisi yüzünden yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı 1923-24 kışına kadar takip etmiştik. Üyelerin Brandler çizgisine öfkesi, sol muhalefetin partide çoğunluğu ele geçirmesini sağlamıştı. Eğer Alman Solu o zaman Enternasyonal'i açık ve kararlı bir biçimde Almanya'daki yenilginin suçlusu ilan etmiş olsaydı, parti bölünebilirdi. Bu, yürütme kurulu ve Rus yönetimi için oldukça zararlı bir bölünme olurdu.

Fakat o zamanlar Alman Solu, gerçekte olduğundan daha güçlü gözüküyordu. Sol önderler grubu, Rus mitolojisinin bilincindeydi ama bu bilgiyi üye kitlelerine taşımamıştı. KPD üyeleri, Sovyet Rusya'ya hâlâ

inanmaktaydı. 1921-1923 arasındaki hatalardan Alman partisinin merkez komitesini sorumlu tutarak, yürütme kurulunun ve Rus önderlerin yeterince bilgilendirilmediğine inanıyorlardı. 1923'e dek Rus mitolojisine açıkça karşı çıkmaya cesaret edemediğinden, artık bizzat sol fraksiyonun önderliği de bu mitolojinin tutsağıydı.

Sol içindeki -karşıtları tarafından suçlarca 'Aşırı Sol' olarak adlandırılan- tutarlı eğilim, Rusya'yla uzlaşma yanlıları karşısında başarılı olamıyordu. Sol 1924'te yürütme kuruluyla anlaşıyor; Almanya'daki hataların tüm suçu beraberce Brandler'e atılıyordu. Yürütme kurulunun ve Rus yönetiminin devrimci şanı Alman parti üyelerinin gözünde varlığını sürdürüyordu. Buna karşılık yürütme kurulu, Sol'un KPD yönetimini devralmasına göz yumuyordu. Böylece Alman Solu'nun 1924 Frankfurt Kongresi'nde görünüşteki başarısı, yaklaşmakta olan yenilginin tüm nüvelerini içinde taşıyordu. Zira Sol artık kendine ait ilkesel bir duruştan yoksundu ve Almanya'da III. Enternasyonal'in otoritesini yeniden sağlamlaştırmıştı.

1924 yılında Moskova'da Komünist Enternasyonal'in V. Dünya Kongresi toplandı. Kongre hiçbir yükümlülük ifade etmeyen lafta radikalizm orjilerine sahne olurken; Zinovyev şimdi Brandler'in 'oportünist' politikasını sonradan mahkum ederek 1923'teki Saksonya taktiğini "banal bir parlamenter komedi" ilan ediyordu. Bunun karşılığında Almanya'daki Sol merkez komite, Troçki'ye karşı olduğunu açıklayarak, Rusya'da iktidarda olan üç kişilik heyete güvenoyu veriyordu. Hiç olmazsa, 1922-23 yıllarındaki tarzda birleşik cephe taktiği artık sürdürülemeyecekti. Zinovyev, işçi hükümetinin artık yalnızca proletarya diktatörlüğüyle eşanlamlı olarak kavranabileceğini vurguluyordu. Böylece işçi hükümeti kavramı fiilen tarih oluyor; komünistler ile sosyal demokratlar arasındaki birleşik cephe, III. Enternasyonal'in iç çelişkileri nedeniyle şimdilik başarısızlığa uğruyordu.

Stalin'in tek ülkede sosyalizm teorisini geliştirmesi, zorunlu olarak Enternasyonal'i de etkiliyordu. Stalin'e göre, Rusya'nın kendi gücüyle sosyalizme ulaşabilmesi için, yurtdışındaki işçilerin Sovyet Rusya'ya silahlı bir kapitalist müdahaleyi engellemesi yeterliydi. Dünya proletaryası içinde azınlık olan komünistler, böyle bir saldırı karşısında Rusya'nın güvenliğini sağlamak için yeterli değildi. Kısacası, Sovyet Rusya'nın dünya

işçilerinin çoğunluğuyla, yani sosyal demokratlarla doğrudan bir bağlantı kurmasını sağlamak gerekiyordu.

Birleşik cephe, eski biçimiyle defnedilir edilmez, yeni bir biçimde yeniden doğuyordu. Bu defa sendikaların uluslararası birliği yöntemi tercih ediliyordu. Bunun için Kızıl Sendika Enternasyonali'ni feda etmeye hazırlardı. Kızıl Sendika Enternasyonali, Rusya'daki sendikaların yanında Fransa, Çekoslovakya, Almanya, Asya ülkeleri ve sairedeki irili ufaklı özel sendika örgütlenmelerini kapsamaktaydı. Avrupa'daki sendikalı işçilerin çoğunluğu, sosyal demokrat Amsterdam Sendika Enternasyonali'ne bağlıydı. Kızıl Enternasyonal şimdi Amsterdamcılar'a dünya çapında ortak bir sendikalar kongresi düzenlemeyi ve bu kongrede birliği gerçekleştirmeyi öneriyordu.

Bu kongre gerçekleşseydi, uluslararası komünist hareketin tasfiyesi yönünde önemli bir adım olacaktı. Gerçi Rus liderler 1925-1927 yılları arasında, III. Enternasyonal'i dağıtmayı düşündüklerini son derece kararlı bir biçimde inkar ediyorlardı; ama bu dünya kongresinin toplandığını bir düşünün. Sendikaların uluslararası birliği kararlaştırılıyor; Rus komünistleri yeni Dünya Enternasyonali'nin yönetiminde İngiliz ve Alman sosyal demokratlarıyla birlikte yer alıyorlar. Yeni Sendika Enternasyonali, dünya çapında işçi sınıfının tüm eylemlerini yönetiyor. Tek tek ülkelerde de sosyalistlerle komünistler gündelik ekonomik mücadeleleri beraberce yürütüyorlar. Bu durumda, Komünist Enternasyonal'in ve tek tek komünist partilerin ayrık varoluşu o kadar gereksizleşirdi ki, işçiler arasında karşı konulmaz bir politik birleşme arzusu doğardı.

Stalin ve dostları, dünya sendika hareketinin birliği uğruna çabalarının sonuçlarının bilincinde olmalıydı. Sovyet Rusya ile dünya proletaryası arasındaki bağı mümkün olduğunca sıkılaştırmak istiyorlardı. Avrupa'nın bütün ülkelerinin örgütlü işçileri Sovyet Rusya'dan yana taraf olduklarında, düşman müdahalesinden çekinmek için gerçekten de bir sebep kalmayacaktı. Sovyet Rusya'nın bu inanılmaz kazanım karşılığında vereceği tamamıyla önemsizdi. Aslında sadece, Rusya'nın önde gelen çevrelerinde artık kimsenin ciddiye almadığı, modası geçmiş bir devrim romantizminden vazgeçilmiş olacaktı.

Buharin ve Tomski çevresinden oluşan Rusya Komünist Partisi içindeki Sağ grubun, uluslararası proleter birlik yönünde özellikle emek

harcaması anlaşılabilir bir durumdu. Rus Sağı bu şekilde, başka hedeflerin yanı sıra, Rusya'nın iç gelişiminde kendilerine zorluk çıkaran devrim mitolojisinin kalıntılarından da kurtulmayı umuyordu. Var olmayı sürdürdüğü sürece, Komünist Enternasyonal, Moskova'dan emredilen tüm yön değişikliklerine ve manevralara kuşkusuz direnmeksizin uymak zorundaydı. Ancak yönetimi Sol'un elinde olduğu sürece, KPD'nin zorluk çıkarması hâlâ beklenebilirdi.

Buharin'in olağanüstü bir diplomatik hünerle yönettiği bir eylem sayesinde, Alman Solu yürütme kurulu tarafından parçalandı. Sol'un bir parçası olan Thälmann grubu, Rusya'nın arzularına kayıtsız şartsız boyun eğerek, yeni sadık merkez komiteyi oluşturdu. Eski Alman Solu'nun diğer önderleri, politik nüfuzları kırılarak, sonraki yıllarda partiden dışlandılar. KPD'nin üye kitlesi, 1923 yenilgisi sonrasında devrimci mücadele gücünü tamamıyla kaybetmiş ve giderek daha fazla Rus mitine bağlanmıştı. Üyelerin yalnızca küçük bir kısmı, Sol önderlerle birlikte partiden ayrılıyordu. Almanya ve diğer ülkelerde resmi partinin dışında oluşan küçük Sol Komünist gruplar, Troçki önderliğindeki Rus muhalefetiyle bağlantıya geçmeye çalışıyorlardı. Böylece Rusya'daki mücadelenin cepheleri, yurtdışına yayılıyordu. Troçki ile Zinovyev'in Stalin'in politikasını mahkum ettikleri belgeler, 1926 ve 1927'de Almanya ve Fransa'daki Sol gruplar tarafından canla başla dağıtılıyordu.

Rusya'nın sendikaların uluslararası birliği yönündeki çabaları, Kıta Avrupası'ndaki sosyal demokrat liderler tarafından büyük bir şüpheyle karşılanıyordu. İngiltere'deyse Ruslar daha büyük bir başarı elde ediyordu. İngiliz sendika liderleri, Rusya'yı ziyaret ediyor ve oradaki izlenimleri hakkında olumlu yazılar yayımlayarak Rus işçileri ile ittifaktan yana olduklarını açıklıyorlardı. Rus ve İngiliz sendikaları arasında özel bir anlaşma imzalanıyordu. Bu iki örgüt, işçilerin uluslararası çıkarları ve sendikaların birliği için beraberce çalışmayı kararlaştırıyordu.

Bu Rus-İngiliz birleşik cephesinin arkasındaki itici güç Tomski'ydi. 1925-1927 yılları arasında iki ülkenin sendika liderleri, uluslararası durum hakkında fikir alışverişinde bulunmak için zaman zaman biraraya geldiler. İngiliz sendikaları, pratikte, sosyalist İşçi Partisi ile özdeşlerdi. Rus Bolşevikler'i ile İngiliz sosyalistleri arasındaki bu blokta, gerçekte küçük İngiltere Komünist Partisi devre dışı bırakılıyordu. İngiliz işçilerinin desteği, bu yıllarda sovyet hükümeti için özellikle değerliydi. Zira Asya'da-

ki olaylar, Rusya ile İngiltere arasındaki ilişkileri son derece kötüleştirmişti ve İngiliz Muhafazakarları Rusya'yı savaşla tehdit etmekteydiler.

1926'da İngiltere'de sendikaların başarıya ulaşamadan sonlandırmak zorunda kaldıkları, büyük bir genel grev gerçekleşiyordu. İngiliz işçi sınıfı, bu yenilginin sonuçlarını şaşırtıcı bir hızla aşmayı başardı. Rus hükümeti ve Tomski, muhtemelen zorunlu olarak gereksindikleri İngiliz dostlarını gücendirmemek için, İngiliz sendikalarının taktiğini eleştirmekten kaçındılar. Dünya Savaşı'ndan bugüne şaşırtıcı bir gelişme gösteren İngiliz işçi hareketinin, Rusya'dan ders almaya ihtiyacı yoktu. Ama Komünist Enternasyonal'in alışılageldik konuşma tarzına göre, genel grevi sonlandıran İngiliz sendika liderleri, "grev kırıcı ve işçilere ihanet içindeki burjuva ajanları"ydılar.

Rusya'daki muhalefete önderlik eden Troçki ile Zinovyev, bu nazik ifadeleri İngiliz işçi hareketinin önderleri için hâlâ kullanıyorlardı. Muhalafet Stalin'i, "İngiliz reformistlerin işçilere ihaneti"ni devlet politikasıyla ilgili dar kafalı gerekçelerle hasır altı etmekle suçluyor; İngiliz komünistlerin İngiliz sosyal demokrasisine yönelik eleştirisinin tamamıyla değersizleştirildiğini ve sosyal demokrat liderlerlerin her zaman Rusya'nın ve Bolşevikler'in onayına dikkat çekebilecek olmasının, İngiltere Komünist Partisi'nin tüm faaliyetlerini umutsuz hale getirdiğini söylüyorlardı. Aslında, İngiltere'deki 1926-27 olayları, resmî Bolşevik siyasetinin çift anlamlılığının rezilliğini acımasızca açığa çıkarmıştı. Bolşevikler, ya İngiliz sosyal demokratlarına hak verecek ve o durumda Komünist Enternasyonal'i dağıtmak zorunda kalacaklardı ya da komünist olmaya devam etmeyi seçecek ve böylece bağımsız bir komünist politika yürütmek zorunda kalacak ve İngiliz sosyalistleriyle ilişkilerini keseceklerdi. Böylece Stalin, aynı iç politikada olduğu gibi, dış politikada da bir yol ayrımındaydı.

Bolşevikler'in İngiltere politikasının mustarip olduğu tüm çelişkiler, Çin Devrimi'nde daha da keskinleşmiş olarak geri dönerek, trajik sonuçlara yol açtılar. Sovyet Rusya'nın Dünya Savaşı'nı izleyen yıllardaki kalkınması, bütün Asya ülkelerinde büyük yankı uyandırmıştı. Asya'nın çeşitli bölgelerinde yabancı egemenliğine ve Avrupa-Amerika emperyalizmine karşı mücadeleyi örgütleyen vatanseverler, Bolşevikler'i doğal müttefikleri olarak görüyorlardı. Sovyet Rusya, geçmişte Çar'ın Asya ülkelerine dayattığı tüm eşitsiz anlaşmalardan feragat etmişti. Sadece

Kuzey Mançurya demiryolu üzerindeki haklarını muhafaza eden Sovyet Rusya, böylece bugüne kadarki her tür anlaşmazlığın kaynağını yaratmış oluyordu.

Rus Devrimi'yle dayanışma duygusu, başka hiçbir Asya ülkesinde Çin'de olduğu kadar güçlü değildi. Çin ulusal bağımsızlık hareketi, Dr. Sun Yat-sen'in kurmuş olduğu Kuomintang Partisi'nde vücut buluyordu. Partinin düşünsel önderliği, genç entelektüellerin, özellikle de Avrupai bir eğitime sahip üniversite öğrencilerinin elindeydi. Kuomintang, yabancı emperyalizmine karşı mücadelesinde Çinli işçi ve köylü kitlelerini kendi saflarında birleştiriyordu; ancak vatansever tüccarlar ve toprak sahipleri de partiye üyeydiler. Kuomintang'ın toplum sorunları konusundaki tutumu, en az 1848 öncesi Avrupa demokrasisinin duruşu kadar çift anlamlıydı.

Bizzat Sun Yat-sen, Çin'in pre-kapitalist aşamada olduğunu, Kuomintang'ın akıllıca bir politikası sayesinde Avrupa tipi özel mülkiyete dayalı kapitalizmin gelişiminin engellenebileceğini açıklamıştı. Çin'de üretici güçlerin devlet kapitalizmi biçiminde gelişimi olanaklıydı ve bu şekilde Çin halkı, özel sermaye ile emek arasındaki uğursuz mücadeleden kurtarılabilirdi. Ne yazık ki, Çin'de Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda çoktan, dert ve taleplerine bir şekilde olumlu bir tutum alınması gereken, milyonlarca kişilik bir endüstri proletaryası ortaya çıkmıştı. Nasıl Narodnikler Rusya'da başaramadıysa, Sun-yatsenizm de Çin'de kapitalizmin varlığını yadsıyamazdı.

Kuomintang'ın Çin'deki düşmanları, öncelikle yerleşkeleri ve hücumbotlarıyla yabancı devletler, ayrıca uluslararası sermayeyle akraba olan Çinli milyonerler ve son olarak paralı askerlerden oluşan ordularıyla maceracı general ve mareşallerdi. Kuomintang Çin'de daha Dünya Savaşı'ndan önce monarşiyi devirmiş olsa da, dev imparatorluğun çoğu eyaletinde iktidar, yabancılarla birlikte ulusal bağımsızlık hareketini gaddarca bastıran generallerin eline geçmişti. Sun Yat-sen öldüğünde, partisi sadece Güney Çin'de bir büyük şehir olan Kanton'u ve ona bağlı eyaleti yönetmekteydi. Çin'in geri kalanına militaristler ile şürekaları hükmediyordu.

1924-25 yıllarında Kuomintang ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkide Bolşevikler, kesinlikle verici olan taraftı. Sağlam, büyük bir ülkenin ba-

şında ve tüm olanaklarına sahiplerdi. Kuomintang ise buna karşın Çin'in tek bir eyaletinde zorlukla tutunabiliyordu. Ne var ki Rusya'da, geleceğin Kuomintang Partisi'ne ait olduğunun farkına varılmıştı. Bu yıllarda artık dünya devriminin şiddet yoluyla ülkeden ülkeye yayılabileceğine inanılmasa da, Çin'de Rusya dostu ulusal partinin iktidara gelmesi durumunda, 400 milyonluk imparatorluk, politik ve ekonomik açıdan Rusya'nın müttefiki haline gelmiş olacaktı. Bu, Sovyet Rusya'nın uluslararası arenadaki yerinin olağanüstü sağlamlaşması anlamına gelirdi ve fedakarlıklara değecek bir hedefti. Bu nedenle Sovyet Rusya, Kuomintang'a gerek fikren gerek fiilen kapsamlı bir destek sağlıyordu.

Kuomintang Partisi 1924'te, bütün olarak III. Enternasyonal'e katılmaya hazırdı. Fakat Sovyet Rusya, Çinliler'in teklifini kibar bir biçimde reddediyordu. Lenin, Asya'nın ezilen halklarının ulusal devrimlerini desteklemeyi Bolşevikler'in sorumluluğu ilan etmiş olsa da; Kuomintang gibi burjuva yapıda bir partiyi proleter Enternasyonal'e alma kararı alınamıyordu. Böylece bağımsız bir Çin Komünist Partisi kuruluyordu. Üye sayısı 1927'ye dek az kalsa da, parti milyonlarca işçi ve köylü üzerinde büyük bir ideolojik etkiye sahipti; çünkü Sovyet Rusya ve Bolşevizm, Avrupa işçileri için 1919-20 yıllarında ne idiyse, 1927'ye kadar Çin'deki halk kitlelerinin gözünde de aşağı yukarı oydu.

1924-1927 yılları arasında Bolşevikler, Çin Devrimi'ne yönelik bir çifte taktik uyguluyorlardı. Çin'de sadece bir ulusal burjuva devriminin mümkün olduğu görüşünün tutarlı bir biçimde savunulması durumunda, burjuva unsurların egemen olması halinde dahi Kuomintang'ın parti yönetiminin kayıtsız şartsız desteklenmesi gerekiyordu. Sun Yat-sen'in ölümünün ardından, mükemmel bir subay olsa da, kendini partinin burjuva sağ kanadının temsilcisi olarak gören General Çan Kay-şek, Kuomintang'ın başına geçiyordu. Yani bu görüşü doğru bulması durumunda, sovyet hükümetinin, Çan Kay-şek'e koşulsuz desteğini ilan etmesi ve Çin Komünist Partisi'ne buna uygun bir direktif vermesi gerekiyordu.

Çin Devrimi'nin daha halihazırdaki kesitinde salt burjuva çerçevenin ötesine geçirilebileceği görüşünün savunulması halindeyse, Kuomintang ancak gerçekten askerî despotlara ve yabancı emperyalizmine karşı mücadele ettiği ölçüde desteklenebilirdi. Bu sırada ÇKP'nin, bağımsız politikasını çekinmeden hayata geçirmesi gerekirdi. İşçi ve köylü kitlelerinin başına geçmesi, Çin'in her yerinde silahlı emekçi sovyetleri oluştur-

ması ve devrim sürecinde Kuomintang'ı tasfiye ederek, işçi ve köylülerin demokratik diktatörlüğünü kurması zorunlu olurdu.

Bu iki yoldan birinde ciddi adımlar atmak yerine, sonuçta her şeyin kaybedileceği zayıf bir uzlaşmanın denenmesi, Stalin ile Çinli komünistlerin felaketi oldu. Sovyet hükümeti 1924-1927 yılları arasında kuşkusuz Çan Kay-şek ve Kuomintang yönetimiyle işbirliği yapma konusunda ciddi bir irade gösteriyordu. Çin'de komünistler çifte örgütlü hale gelerek, kendi partilerine üye olmanın yanı sıra, Kuomintang'a da katılıyor ve bu partiyi sadıkça desteklemeyi taahüt ediyorlardı.

Çinli kitleler 1924-1927 arasında inanılmaz bir hareketlilik içindeydiler. İşçiler, kapitalistler tarafından zorlandıkları sefil kuli* yaşantısına daha fazla katlanmak istemiyordu. Köylüler, katlanılmaz ağırlıktaki ortakçılık ödemelerine ve vergilere isyan ediyordu. Fakat ÇKP, bu tür kitle hareketlerinin başına geçmeyi hiç düşünmüyordu. Gücü yettiğince, işçi ve köylülerin eylemlerini frenliyor, proletaryanın silahlanmasının önüne geçiyordu. Grevlere karşıydı ve Kuomintang kurumlarının radikal köylüleri korkunç bir şiddet kullanarak bastırmasına göz yumuyordu. Tüm bunlar, komünistler ile Kuomintang arasındaki barış adına gerçekleşiyordu. Çin'deki tüm vatansever sınıfların emperyalizme karşı birleşik mücadele cephesinin bozulmasına izin verilemezdi. ÇKP, kitleleri sovyetler mücadelesine atılmaya davet etmekten korkakça kaçınıyordu.

Diğer yandan, ÇKP yine de proleter Enternasyonal'e üyeydi ve Komünist Parti olarak belirli görevlere sahipti. Kuomintang'ın kendisi de homojen değildi. Çan Kay-şek'in sağ kanadının karşısında, işçi ve köylülere sempati duyan bir sol kanat yer alıyordu. Artık ÇKP, Koumintang'ın sol kanadıyla beraber, Çan Kay-şek'e karşı entrikalara girişiyordu. 1926 yılında Kuomintang şaşırtıcı askerî başarılar elde ediyordu. Çan Kay-şek, kendisini Yangtse Vadisi'ne ve Şangay'a kadar bir eyaletten diğerine götüren ünlü kuzeye yürüyüşüne başlıyordu. ÇKP ise her tür manevrayla Çan Kay-şek'in ilerleyişine engel olmaya çalışıyordu.

Çan Kay-şek buna rağmen muzaffer biçimde Şangay'a ulaşmıştı. Artık Sovyet Rusya ile komünistlerin kendisine düşman olduğundan emindi ve 1927 ilkbaharında hücuma geçti. Çin Komünist Partisi ve çev-

* Kuli: Doğu Asya'da hamallık vb. yapan gündelikçi göçmen işçilere verilen ad. Sözcük Çağatayca'dan geliyor ve Türkçe'deki 'kul' ile aynı kökenden –çn.

resindeki örgütler dağıtıldı ve işçilerin direnişi sert bir biçimde kırıldı. Bir an için, Kuomintang'ın sol kanadı komünistler ile birlikte Çan Kayşek'e karşı savaşacakmış gibi gözükse de, parti içindeki bütün gruplar Rusya'ya karşı birleştiler. ÇKP yasaklı olmayı sürdürürken, tüm Rus yardımcı ve danışmanlar sınırdışı edildi, Kuomintang hükümeti Sovyet Rusya'yla bağlarını kopardı.

Böylece Stalin'in Çin politikası acınaklı bir şekilde sona eriyordu. Asya'da elde edilen tüm başarılar ve otorite kaybedilmiş oluyordu. Çin Ulusal Partisi'nin Sovyet Rusya'ya sempatisi, yerini sert bir düşmanlığa bırakmıştı. Komünist Enternasyonal, Çin'de sınıf mücadelesi vermek istememiş, onun yerine manevralar ve entrikalar yapmıştı. Sonunda kitleler yenilmiş ve Kuomintang içindeki burjuva eğilim zafere ulaşmıştı.

Rusya'daki muhalefet, dış politikası nedeniyle Stalin'e son derece sert eleştirilerde bulunuyordu. 1927 yılının Mayıs ayında Troçki ile Zinovyev, Stalin ve Rusya Komünist Partisi'ne karşı, Rusya'daki iktidar sahiplerinin iç ve dış politikasını benzeri görülmemiş bir sertlikte mahkum eden bir açıklama yayınladılar. Bu açıklama, kısa süre içinde, Bolşevik Parti'nin en eski üyelerinin beş yüzü tarafından imzalandı.

Açıklamada şu ifadeler yer alıyordu:

Mesele, Çin'de çok büyük bir yenilgi almış olmamız değil... Çin'deki ve İngiliz-Rus Komitesi (Bu, Rus ve İngiliz sendikalarının ortak komitesiydi) meselesindeki hatalı çizginin tesadüf olmadığı, bütün Marksistler için tartışmasızdır. Bu, iç politikadaki hatalı çizginin devamı ve tamamlayıcısıdır... Sovyet cumhuriyeti ekonomisinin toparlanma dönemi, büyük ölçüde sona ermiştir. Bu dönem süresince ekonominin yeniden inşasında büyük başarılar elde edilmiştir.

Ancak toparlanma döneminin sonucunda, bu ciddi başarılarla eşzamanlı olarak büyük sorunlar da ortaya çıkmıştır. Üretici güçlerin yetersiz gelişiminden, ekonomik geri kalmışlığımızdan kaynaklanan bu sorunlar, geniş partili kitlelerden gizlenmeleri sonucunda daha da büyümektediler. Partiye, Sovyet Rusya'daki proletarya diktatörlüğünün gerçek koşullarının Marksist bir tahlili yerine, Marksizm ve Leninizm ile hiçbir alakası olmayan küçük burjuva "tek ülkede sosyalizm teorisi" sunulmaktadır. Marksizm'den bu tamamıyla kopuş, partinin vuku bulan ekonomik süreçlerin sınıfsal içeriğini görmesini zorlaştırmaktadır. Fakat devrimin içinde bulunduğumuz aşamasının olumsuz yanları, tam da proletarya aleyhine sınıfsal kaymalarda ve geniş halk kitlelerinin içinde bulunduğu zor durumda yatmaktadır.

500'lerin açıklaması şöyle devam etmekteydi: "Hatalı politika, proletarya diktatörlüğüne düşman olan güçlerin, yani kulakların, NEP'çilerin [Nepman], bürokratların gelişimini hızlandırmaktadır. Parti politikamızın tamamı, sağcı çizgiden mustariptir... Kendini beğenmiş idareciler, hükümete tabi olan memurlar, yönetim kademelerine kadar çıkmış, kitlelere kibirle bakan küçük burjuvalar, giderek daha sağlam bir zemine bastıklarını hissetmekte ve başlarını daha da dik tutmaktadırlar... NEP yıllarında köy ve kentlerdeki yeni burjuvazi, ciddi bir güç haline gelecek şekilde gelişip büyümüştür." Açıklama merkez komiteyi, partinin sol, proleter, 'Leninist' kanadını gözden düşürmemesi ve dağıtmaması yönünde uyarıyordu. Bu dağıtma, partinin sağ kanadının kaçınılmaz olarak hızla güçlenmesi ve aynı şekilde kaçınılmaz olarak "proletaryanın çıkarlarının diğer sınıfların çıkarlarının boyunduruğu altına alınması" anlamına gelecekti.

Troçki ve eski Bolşevikler bu şekilde, Rus Devrimi'nin yaklaşmakta olan 'Termidor'una dikkat çekerek uyarıyorlardı. 1927 yılının sonlarında Stalin, tüm politikasının çıkmaza girmiş olduğunun farkına varıyordu. Bu çıkmazdan kurtulmanın yolunu, Rusya Komünist Partisi'nin 1927 yılının Aralık ayındaki 15. Kongre'sinde arayacak ve bulacaktı.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

"Tek Ülkede Sosyalizm"in İnşası (1927-1932)

1926-27 yıllarında Rus proletaryasında, iktidarın kulakların müttefiki olarak görülmesinden ve sosyalist inşa iradesinden yoksun olduğunun düşünülmesinden kaynaklanan bir sovyet hükümetine güven krizi doğuyordu. Stalin, Rus işçilerinin güvenini geri kazanmak için, sosyalist inşayı kendi teorisi uyarınca ciddiye aldığını göstermek zorundaydı.

15. Parti Kongresi'nde Stalin güvenli ve iyimser bir ton tutturuyordu. Rusya'nın bir endüstri ülkesi haline gelmekte olduğunu saptıyor ve partiye, ülkenin sanayileşmesini eldeki tüm araçlarla ilerletme görevini vererek, şu sonucu çıkarıyordu: "Ülkemiz, kapitalist unsurları arka plana iterek ve adım adım ekonominin dışına atarak, yolundan saptırılamayacak bir şekilde hızla sosyalizme doğru ilerlemektedir." Stalin şöyle devam ediyordu:

> Bu olgu, şu temel soruyu karşımıza çıkarıyor: Kim kimi yeniyor? Lenin bu soruyu 1921 yılında Yeni Ekonomi Politikası'nın yürürlüğe girmesinin ardından sormuştu. Sosyalistleştirilmiş sanayimizi kırsal ekonomiyle birleştirmeyi ve tüccarlar ile kapitalistleri devre dışı bırakarak kendimiz ticaret yapmayı öğrenmeyi becerebilecek miyiz? Yoksa sermaye bizi alt ederek işçiler ile köylüleri bölmeyi başaracak mı? O zamanlar soru böyleydi. Şimdi, çoktan bu alanda genel olarak belirleyici önemdeki başarılara ulaştığımızı söyleyebiliriz. Bunu ancak körler ve deliler yadsıyabilir. Fakat şimdi 'kim-kimi' sorusu ar-

tık tamamen farklı bir niteliğe bürünüyor. Şimdi bu soru, ticaret alanından üretime, zanaatsal üretim alanına ve özel sermayenin özel bir ağırlığa sahip olduğu ve sistematik olarak dışarı atılmak zorunda olduğu tarımsal üretim alanına taşınıyor.

Aynı konuşmada Stalin, kırsal alanlarda koşulların tatmin edici olmadığını, kulakların etkisini kırmak için o zamana kadar yeterince çaba gösterilmediğini itiraf ederek, köylerdeki karaborsacılara karşı kararlı önlemler alınacağını ilan ediyordu. Ancak polisiye önlemler yeterli değildi, ayrıca Rus tarımı için olumlu bir çıkış yolunun da bulunması gerekiyordu:

> Bunun çaresi, küçük ve dağınık kırsal üretimden, toprağın daha yeni ve üstün bir teknikle ve kolektif olarak işlendiği, toprağın toplumsallaştırılarak işlenmesi zemininde faaliyet gösteren merkezî büyük işletmelere geçiştir. Bunun çaresi, küçük çaplı kırsal üretimin yavaşça, ama yolundan saptırılamayacak biçimde, baskı değil, örnek ve ikna yoluyla toprağın toplumsal, kooperatif olarak, kolektif olarak işlendiği, tarım makinelerinin, traktörlerin ve ziraatin yoğunlaştırılmasına yönelik bilimsel yöntemlerin kullanıldığı büyük işletmeler halinde bir araya getirilmesidir. Bunun başka bir çaresi yoktur. Tarımımızın, tarım açısından en gelişmiş kapitalist ülkeleri (Kanada vs.) yakalaması ve geçmesi başka türlü asla başarılamayacaktır.

Sovyet hükümeti, 15. Parti Kongresi'nin kararları uyarınca, endüstriyel inşanın hızını olağanüstü artırmaya başlıyordu. 1 Ekim 1928'den 1 Ekim 1933'e kadar olan zamanı kapsayan bir beş yıllık plan oluşturuldu. Bu dönemde, Rus ekonomisinin üretimi, tarımda olduğu kadar endüstride de belirli bir seviyeye ulaşmalıydı. Beş yıllık planın ilk yılları başarıyla geçilirken, planı dört yılda yerine getirme hedefi koyuluyordu. Böylece, Rus ekonomisinin gelişiminin bu aşaması, daha 1932'de sona ermeliydi.

Yukarıda da vurguladığımız gibi, sovyet endüstrisi savaş öncesindeki üretim düzeyini yaklaşık olarak yakalamayı daha 1927'de başarmıştı. Rus endüstrisinin üretimi 1930 yılının sonuna kadar ikiye katlanıyordu. 1931 yılında üretim, önceki yıla oranla bir kez daha beşte bir oranında arttı ve bu yıl da artışın sürmesi bekleniyor. 1932 yılı sonunda Sovyet Rusya'nın endüstriyel üretimi, Rusya'nın savaş öncesindeki üretiminin en az üç katını teşkil ediyor olacak.

Bu olağanüstü önemli bir başarı; fakat Rus ekonomisi, Avrupa'nın önde gelen endüstri ülkelerinin, hatta Amerika Birleşik Devletleri'nin

seviyesine ulaşmaktan hâlâ uzak. Niteleyici birkaç rakama bakalım: Rusya'nın taşkömürü üretimi, 1913 yılında 27 milyon ton, 1926'da 20 milyon ton, 1931'de 58 milyon tondu. Batı Avrupa'daki üretimle yapılacak bir karşılaştırmada en iyisi, içinde bulunduğumuz büyük ekonomik krizden önceki bir yılı seçmek; çünkü Sovyet Rus endüstrisinin verimliliği ancak bu şekilde Avrupa'nın üretim enerjisi ile karşılaştırılabilir. Almanya 1927 yılında 154 milyon ton taşkömürünün yanında 151 milyon ton da linyit çıkarıyordu.

Rusya'nın ham petrol üretimi, 1913 yılında 9 milyon ton, 1925'te 7 milyon, 1931'de 22 milyon tondu. Amerika Birleşik Devletleri 1926 yılında 106 milyon ton ham petrol üretiyordu. Rusya'nın ham demir üretimi, 1913 yılında 4,6 milyon ton, 1926'da 2,4 milyon, 1931'de 4,9 milyon tondu. Almanya 1927'de 13 milyon ton ham demir üretiyordu. Rusya'nın ham çelik üretimi, 1913'te 4,2 milyon ton, 1926'da 3 milyon, 1931'de 5,3 milyon tondu. Almanya 1927'de 16 milyon ton çelik üretiyordu. Son yıllarda Rusya'nın endüstriyel üretimindeki artış saygı duyulacak bir başarı. Buna rağmen Sovyet Rusya'nın yalnızca Almanya'nın endüstriyel seviyesini yakalamak için daha nice beş yıllık planlara ihtiyacı var.

Rusya'daki endüstri işçilerinin ve genel olarak ücretli ve maaşlı çalışanların sayısını, Batılı modern endüstri ülkelerindekilerle yan yana koymak, ilginç bir karşılaştırma olanağı sunuyor. Ücretli ve maaşlı çalışanların ya da emekçilerin toplam nüfusa oranı, proleterleşmenin ya da bağımsız küçük işletmelerin bastırılmasının yaklaşık bir göstergesidir. 1927 yılında Rusya'da, yukarıda da belirttiğimiz gibi, büyük işletmelerde çalışan 2,3 milyon gerçek endüstri işçisi mevcuttu. Ücretli ve maaşlı çalışanların toplamı 10,3 milyondu. Bunların 3,3 milyonundan fazlası, beyaz yakalı, yani büro çalışanı, memur, farklı türlerden aygıt çalışanlarıydı. Geri kalanıysa, demiryolculardan, ulaşım sektöründeki işçilerden, tarım işçilerinden ve küçük işletmelerde çalışan işçilerden oluşuyordu.

1931 yılında endüstri işçilerinin sayısı, Rus endüstrisindeki gelişmeye bağlı olarak, 5,4 milyona, en geniş anlamda tüm ücretli ve maaşlı çalışanların sayısıysa 18,5 milyona çıktı. Zira aygıt çalışanlarının ve bürokratların sayısı, sanayi işçilerinin sayısındaki artışınkine denk, belki de beş yıllık planın aşırı örgütlenmesiyle daha da büyük bir hızla artıyor. Almanya'nın 1925 yılındaki 32 milyonluk toplam çalışan nüfu-

sunun 21 milyonundan fazlası ücretli ve maaşlı çalışanlardan oluşuyordu. Almanya'nın 65 milyonluk, Rusya'nınsa 160 milyonluk nüfusu temel alındığında şu sonuca ulaşıyoruz: Ücretli ya da maaşlı çalışanlar, Almanya'da üç insandan biriyken, Rusya'da sekiz insandan biridir. İşe katılan aile üyeleri dahil olmak üzere toplam çalışan nüfusun, bugün genel olarak toplam nüfusun yarısını teşkil ettiğini tahmin edebiliriz. Bu durumda, ücretli ve maaşlı çalışanlar Almanya'da çalışanların üçte ikisini meydana getirirken, Rusya'da dörtte birini oluşturuyor.

Bu rakamlar, Rusya'da bugün de, sözde kırsal kolektiflerin arkasında gizli kalsa da, bağımsız küçük burjuvazinin kesinlikle ağırlıkta olduğunu ortaya koyuyor. Rus ekonomisinin ağırlığını kırsal alanlardan kentlere, köylülükten proletaryaya geçirmek için, bu alanda da daha nice çok başarılı beş yıllık planlar gerekli.

1927'den bu yana Rus endüstrisindeki muhteşem büyüme, devasa miktarlarda para gerektiriyordu. Bu yüzden, dolaşımdaki para miktarının da devamlı artırılması gerekiyordu. Ayrıca bu enflasyon biçimi, ekonomik açıdan kesinlikle mazur görülebilir. Zira Rusya'da paranın arttığı ölçüde, ülkede üretilen malların sayısı da artmakta. Rus dış ticaretinin sağlıklı ilkeleri, son yıllarda da değişmedi. Sovyet Rusya, endüstrisini büyütmek için ihtiyaç duyduğu makineleri yurtdışından alabilmek için son yıllarda ithalatını oldukça artırmak zorunda kalsa ve Rus fabrikalarında çalışan yabancı uzmanlara ödeme yapabilmek için döviz kullansa da, bu artan döviz ihtiyacı büyük ölçüde Rusya'nın ihracat gelirinden karşılandı.

Sovyet Rusya son yıllarda ihracatını elinden geldiğince artırdı. Rusya sadece nafta, kereste, deri ve tahıl gibi doğal ihraç mallarını değil, ayrıca yerel nüfusun yoksun kaldığı tereyağı, balık, kümes hayvanları vb. malları da dünya pazarında satmakta. Rus ekonomisi, özellikle de kent nüfusu, yani proleter nüfus, döviz tedariği için bu büyük fedakarlıklarda bulunmak zorunda. Dünya ekonomik krizi ve uluslararası piyasaların alım gücündeki düşüş şu anda Rusya'nın ihracatını ve böylece sanayileşme için gereken dövizlerin tedarik edilmesini zorlaştırmakta. Ancak sovyet hükümeti kararlı bir biçimde ülkeyi sanayileştirme çabalarını sürdürüyor.

Parti ve devlet aygıtlarının tamamı ellerindeki tüm imkanları endüstriyel üretimi artırmak için seferber etmiş durumda. Sendikaların da yardımıyla işçiler verimlerini olağanüstü biçimde artırmaya zorlanıyor, çün-

kü partinin resmî teorisine göre, Rusya'daki endüstriyel büyüme doğrudan sosyalizme geçiş anlamını taşıyor. Parti ile hükümet fabrikalardan asla yerine getirilemeyecek kadar abartılı taleplerde bulunuyor.

Bu noktada, 1931 yılı üretiminin öngörülenin gerisinde kalması tipik bir örnek teşkil ediyor. Planlanan 83,5 milyon ton kömürün yerine yalnızca 58 milyon ton üretilebildi. 8,8 milyon ton çelik üretilmesi planlanmışken, sonuç yalnızca 5,3 milyon tondu. Oldukça hızlı ve başarılı gelişen nafta endüstrisi dahi, talep edilen 25,5 milyon ton yerine yalnızca 22,3 milyon tona ulaşabildi. İçinde bulunduğumuz yılda da tek tek endüstri kollarının önüne yine olağanüstü yüksek hedefler koyuldu. Talep edilen rakamlar, genel olarak, 1931'de ulaşılamayanlardan daha da yüksek. Bu tür bir baskı altında çalışılmasından, üretilen malların kalitesinin zarar göreceğiyse aşikar.

Rusya'nın sanayileşme planı şimdilik ağır endüstriye, yani hammadde ve makine üretiminin artırılmasına öncelik veriyor. Rusya ancak bu şekilde bağımsız, modern bir endüstriye kavuşabileceğinden bu, ekonomik açıdan bütünüyle doğru bir strateji. Ama bu esnada hazır ürün ve doğrudan yaşamsal ihtiyaç endüstrileri geçici olarak ihmal edilmekte. Bu yüzden, son yıllarda Rusya'nın endüstriyel üretimindeki muhteşem artış, halkın mustarip olduğu ürün kıtlığını ortadan kaldırabilmiş değil.

Rusya'nın endüstride, taşımacılıkta vs. gereksindiği iş gücündeki olağanüstü artış sayesinde işsizlik ortadan kaldırılabildi. Sovyet hükümetinin bu başarısı, içinde bulunduğumuz dünya çapındaki ekonomik krizde daha da büyük bir etki uyandırıyor. Sovyet hükümeti, ülkede artık işsizlik diye bir şeyin var olmamasıyla haklı olarak övünebilir. Bu, Rus işçileri için psikolojik açıdan anlamlı bir başarı. Zira Sovyet Rusya'da milyonlardan oluşan bir işsiz kitlesi var olmaya devam ettiği sürece, resmî sosyalist mitoloji ile gerçeklik arasındaki uçurum, son derece utanç verecek derecede büyüktü.

1928'den itibaren Stalin'in tarım politikası, kulaklığı yavaşça geriletme ve tarım kooperatiflerini destekleme hedefini izliyordu. Stalin, Rusya'daki gıda tedariği açısından bunun feci şekilde geri tepebileceği çekincesiyle dramatik müdahalelerden kaçınmaya çalışıyordu. Tarım kooperatiflerinin sayısı yavaş yavaş artırılmak isteniyor ve 1928 ile 1933 arasındaki beş yılda Rus köylülerinin yaklaşık dörtte birinin üretim koo-

peratiflerinde bir araya getirilmesi umuluyordu. Devlet, vergi ödemelerinde ve kredi verirken, kooperatiflere büyük bir ayrıcalık tanımak istiyordu. Kooperatiflere traktörler ve gereken tüm diğer modern makineler verilecekti. Üretim kooperatifleri [kolektifler/kolhozlar] örneği böylece geri kalan çiftçi kitlesinin de çağdışı tecritlerini terk etmesini sağlayacaktı.

Ancak 1928 ve 1929'da Rus köylerindeki sınıf farklarının, bu yavaş gelişmenin sürdürülemeyeceği kadar büyük olduğu ortaya çıkıyordu. Kulaklar, vergi ve idare meselelerinde hükümetin artık kendilerine daha sert davranmaya karar verdiğini fark ederek sabotajlarını yoğunlaştırıyorlardı. Sistematik olarak tahıl stoklamaları yüzünden, 1928'de Rusya en azından kıtlığın daha da büyümesinin önüne geçmek için yurtdışından buğday ithal etmek zorunda kalıyordu. Rusya'nın kimi bölgelerinde kulaklar, karşıtlarını düzenli olarak cezalandırıyorlardı. Komünist gazetelerin kırsal bölgelerdeki uygunsuzlukları haber yapan köy muhabirlerinin hayatı tehlikedeydi. Bir dizi cinayet vakası gerçekleşiyordu.

Bu nedenle Stalin tüm devlet otoritesini kulaklara karşı kullanmak zorunda kalıyordu. Bir sınıf olarak kulakların tasfiyesi hedefi ilan edildi. Kulaklar kitleler halinde mülksüzleştirilerek, mülkleri tarım kooperatiflerine hediye edildi. Özellikle karşı-devrimci olarak sivrilmiş olan kulaklar, memleketlerinden sürüldü. Bu esnada kuşkusuz büyük bir şiddet de uygulanıyordu. Bu insanların sadece para kazanmak istedikleri için cezalandırıldıkları ve yıllarca bizzat sovyet hükümetinin onları para kazanmaya teşvik ettiği söylenebilir ama aslında 1929-30 yıllarındaki mücadelede söz konusu olan, Rus Devrimi'nin kendini kanıtlamasıydı.

Büyük çiftçilerin ve köy karaborsacılarının, sovyet hükümetinin verdiği tüm tavizlere rağmen tatmin edilemeyeceği açığa çıkmıştı. Öncelikle, tahıllarının karşılığında ancak yabancı ülkelerin üretebileceği kadar ucuz endüstri ürünleri istiyorlardı. Kulaklara hizmet edecek bir Rus politikası, sonuçta dış ticaret tekelinin kaldırılmasına yol açmak zorundaydı. Bu, Rus piyasasının ucuz ithal ürünlerle dolup taşması ve yerli endüstrinin çökmesi anlamına gelirdi. Rus şehirlerinin güçten düşmesiyle, Rus Devrimi'nin getirdiği tüm kültürel ilerlemeler kaybolurdu.

Kulakların sovyet hükümetinden daha güçlü olduğu meydana çıksaydı, o zaman kulaklar tartışmasız köydeki hakim sınıf olurlardı. Kulaklar, aygıt ve Kızıl Ordu içindeki gerici kesimlerle ittifak yapardı ve bunun

sonucu, gerçek Rus Termidoru ve Beyaz Ordu'nun askerî diktatörlüğü olurdu.

Elbette kulaklığa karşı mücadele, ekonomik açıdan, beklenebilecek tüm kötü sonuçları beraberinde getiriyordu. Zira, küçük ve orta çaplı Rus köylüsü kendi ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yaparken, piyasa daha büyük çaplı işletmelerin sevkiyatlarına bağımlıydı. Kulak işletmelerinin kamulaştırılması ve tasfiyesi başlangıçta köylerde büyük bir karışıklığa ve gıda piyasalarının düzeninin bütünüyle bozulmasına yol açıyordu. Kulaklar, kamulaştırılmalarından önce hayvanlarını kesiyorlardı. Yaydıkları panik, orta çaplı çiftçilerin büyük bir bölümüne de bulaşıyordu.

1929 yılında, Rusya'da mevcut büyükbaş hayvan sayısı dörtte bir, domuz sayısıysa üçte bir oranında azalıyordu. Rus tarımının 1929'da aldığı bu feci darbenin etkileri bugün dahi hâlâ ortadan kalkmış değil. Sovyet hükümeti, gıda maddelerini yeniden karneye bağlamak zorunda kalıyordu. Bununla birlikte devlet tarafından saptanan tavan fiyatlar devreye giriyor ve serbest ticaret ortadan kaldırılıyordu. Bunun sonuçları, Almanya'nın Dünya Savaşı'nda başına gelenlerle aynıydı: Gıda kıtlığı, karaborsacılık, tarımsal üretimin gerilemesi. Sovyet hükümeti, Mayıs Kararnameleri aracılığıyla yeniden serbest ticarete izin vermek zorunda kalıyordu.

GPU kulaklara karşı harekete geçtiğinde, çok sayıda orta çaplı çiftçi artık Rusya'da kırsal nüfusun geneline karşı bir zulmün başlayacağına inanıyordu. Fakat Rus köylü kitlelerine karşı bir savaş yürütmek, Stalin'in ve sovyet hükümetinin aklının ucundan bile geçmemişti. Fakat elbette işgüzar yerel mercilerin hatalarının tamamen önüne geçmek mümkün değildi. Bu nedenle bir kendilerini koruma olanağı arayan orta çaplı çiftçiler, bunu kolektiflerde buldu. Derhal bir kooperatife katılanlar kendilerini güvence altına alıyor, hatta sovyet hükümetine sıkıntı veren bir unsurdan sosyalizmin bir taraftarına dönüşüyordu. Kolektif üyesi olan çiftçi artık polisten korkmak zorunda kalmıyor, aksine artık devletten her tür talepte bulunabiliyordu.

1929-30 yıllarında Rus köylüleri kitleler halinde kolektiflere akın etmeye başladı. Daha 1930 yılında, Sovyet Rusya'daki bütün ekili alanların yüzde 37'si kolektiflere, yüzde 3'ü devlete ait örnek çiftliklere aitti ve sadece yüzde 60'ı tecrit halindeki çiftçilerin özel mülkiyetindeydi. 1931

yılının sonunda kolektifler, ekili alanların yüzde 79'unu, çiftliklerinse yüzde 62'sini kapsıyordu. Ve kolektifleştirme süreci o zamandan bu yana kesintisiz olarak sürmekte.

Sovyet hükümeti resmî açıklamalarında kooperatifçilik düşüncesinin Rus köylüleri arasındaki bu başarısına gururla işaret etse de, gerçekte Rusya'yı yöneten adamlar, kooperatiflere olan kitlesel akını karmaşık duygularla izlemiş olmalılar. Çünkü Sovyet hükümeti, kolektiflerin dev ihtiyacını karşılamaya yetecek sayıda traktöre ve diğer makinelere sahip değil. 1930 yılında kolektiflere ait toplam ekili alanın yüzde 17'si traktörlerle işlenmekteydi. Bu oranı 1931'de yüzde 19'a, bu yıl ise [1932] yüzde 44'e yükseltmek hedefleniyordu. Şu anda Sovyet Rus kolektiflerinin çoğunluğu hâlâ geri kalmış özel çiftliklerin eski aletleriyle çalışmakta, yani bu kolektifler sadece kağıt üstünde mevcutlar.

Normal türden Rus kolektiflerinde ekili alanlar ile üretim araçlarının kooperatife ait olması öngörülüyor. Çiftlik evi, ev hayvanları ve bahçe ise çiftçinin özel mülkiyeti olmayı sürdürüyor. Kooperatifin geliri her yıl üyeler arasında paylaştırılıyor. Kolektifin ödemesi gereken vergiler son derece makul. Kolektif, mahsulünün bir bölümünü saptanan fiyatlarla devlet kurumlarına devretmek zorunda. 1930 yılında, verimli tahıl bölgelerinde ortalama rekolte halinde kolektiflerin brüt üretimlerinin dörtte biri ile üçte biri arasında bir miktarı sevk etmeleri gerektiği kararlaştırıldı. Toprağın daha verimsiz olduğu bölgelerde sevk edilmesi gereken miktar çok daha düşük. Bu, kooperatifler için gerçekten de büyük bir yük değil. Bu yılki Mayıs Kararnameleri, zorunlu sevk miktarlarını ve vergileri gerek kolektifler gerekse tek tek çiftçiler için daha da düşürdü. Aynı zamanda karaborsacılık bir ölçüde yasallaştırıldı: Sevkiyatın gerçekleşmesinin ardından, çiftçiler artan tahılı, hayvanları vs. serbest piyasada ortaya çıkan fiyatlara özgürce satabilecekler. Özel aracı ticaretin gelişmesine izin vermek istenmese de, kolektiflerin kendi satış dükkanlarını açması planlanıyor.

Rusya'nın yayıldığı alanın muazzam büyüklüğü ve Rus köylü ailelerinin sayısının yüksekliği nedeniyle, devletin tarımı etkili bir biçimde denetlemesi olanaklı değil. Kooperatifler yeni kulak tarzı eğilimler için iyi bir kamuflaja dönüşebilirler. Eğer Sovyet Rus kolektiflerinin üyeleri tarımsal bencillik yerine sosyalist dayanışma duygusuyla dolu olsalardı, bugün Rusya'da gıda sıkıntısının ne olduğu bilinmezdi. Başarılı kolektiflerdeki dükkan işletmeciliği, buralardaki ticaret ruhunu daha da canlandıracaktır. Aynı zamanda, ne iyi işleyen bir kooperatifte ne de endüstride

kendilerine yer bulabilen yoksul köylü ailelerine ne olacağı sorusu gündeme geliyor. Şimdiden, yeni bir kırsal sefiller tabakasının oluşacağına dair belirli işaretler var.

Stalin'in sovyet politikasında 1927 Aralığı'nda gerçekleştirdiği son değişim, Rusya Komünist Partisi içindeki farklı eğilimlerle ilişkisini değiştirdi. Stalin'in 'sol çizgisi', muhalefeti dağıttı. Zinovyev ve Kamenev önderliğindeki eski Bolşevikler, sovyet hükümetiyle barıştılar. Elbette yeniden yetkili konumlara getirilmediler. Böylece Troçki yeniden yakın dostlarıyla birlikte yalnız kaldı. Fakat Zinovyev grubunun kopuşu, cesaretini kırmadı; bilakis Stalin'i ve çizgisini daha da sert eleştirmeye başladı. 1929'da Troçki polis zoruyla Sovyet Rusya'dan uzaklaştırıldı ve kendisine İstanbul yakınlarındaki bir adaya iltica hakkı tanıyan, Rusya'yla dost Türk hükümetine teslim edildi. Troçki orada son yıllarda inanılmaz bir yazarlık faaliyetine girişti. Tek ülkede sosyalizm teorisine karşı uzlaşmaz bir mücadele yürütüyor. Sovyet Rusya'ya egemen olan bürokrasinin hatalarını eleştiriyor, Rus işçileri için kendi kaderlerini tayin hakkı ve kararlı bir uluslararası proleter politika talep ediyor.

Rus işçilerinin ve parti üyelerinin büyük çoğunluğu 1928'den bu yana yeniden kesin bir biçimde Stalin'in ve merkez komitenin tarafında olmayı sürdürüyor. Buna karşın, sovyet hükümetinin kırsal alanlardaki radikal müdahaleleri, Rusya Komünist Partisi içindeki köylü dostu 'sağ' fraksiyonla ilişkilerin bozulmasına yol açtı. Stalin sağ muhalefeti aşmakta pek zorlanmadı. Rikov, Buharin ve Tomski yetkili konumlarından uzaklaştırıldılar. Sağ'ın, Stalin'e karşı mücadelede daha büyük bir güç göstermemiş olması şaşırtıcı olabilir. Bu ulusal-muhafazakar eğilim yalnızca köylü kitlelerini değil, aygıtın ve ordunun büyük bölümlerini de harekete geçirebilirdi ve hatta Tomski önemli işçi kesimleriyle bağlantıyı sağlıyordu.

Fakat Rikov grubunun esasen yalnızca Stalin ile Ustralov isminin sembolize ettiği eğilim arasında tampon işlevi gördüğü unutulmamalıdır. Stalin'e karşı açık mücadeleye giriştiği anda, Sağ burjuva-köylü-askerî karşı-devrimin tutsağı haline gelirdi. Sağ kanadın önderleri için bundan çıkarılacak sonuç açıktı ve böylece partideki çoğunluğa boyun eğmeyi tercih ettiler. Rusya'da Troçki ve yandaşlarına karşı uygulanan türden polisiye önlemler asla Sağ'a karşı uygulanmadı.

Stalin 1927 yılının sonunda, kararlı bir biçimde sosyalizme kaymasını Rus işçi kitlelerinin gözünde sembolize etmek için, kendisine yönelik çok sayıda eleştiriye sebep olan dış politika taktiğinden de vazgeçiyordu. Sovyet Rusya, İngiliz sendikalarıyla ilişkilerini koparark, sendikaların uluslararası birliği yönünde propagandadan vazgeçiyordu. Çin'de artık Kuomintang'a karşı uzlaşmaz bir mücadele ilan ediliyor ve artık kitleleri devrimci eylemlerden alıkoyulmaya çalışmaktan vazgeçiliyordu.

Çan Kay-şek'in 1927 ilkbaharındaki zaferinin ardından, Çin'deki radikal kitlelerin gücü elbette azalmıştı ve artık silahlı ayaklanmalar ancak darbeci maceralara dönüşebilirdi. Buna rağmen, komünist işçiler Kanton'da ayaklanarak sovyet cumhuriyeti ilan ettiler. İşçi ayaklanması büyük ve kanlı bir çarpışma sonucunda tamamıyla yenildi.

Kanton'daki 1927 Aralık Ayaklanması, Komünist Enternasyonal'in Çin politikasının üzücü sonuydu. Çin'de 1924-1927 yılları arasındaki olaylar, Almanya'da 1921-1923 arasındaki gelişmelerle şaşırtıcı bir benzerlik gösterir. Her iki durumda da Sovyet Rusya, yabancı bir ülkedeki durumu öncelikle kendi devlet politikası açısından ele alıyordu. Bunun altında, Almanya'da Rapallo Anlaşması ve burjuva cumhuriyetçi hükümetle dostluk, Çin'de ise Kuomintang hükümeti ve Çan Kay-Şek ile yapılan anlaşma yatıyordu. Sovyet hükümeti, her iki ülkede de bağımsız bir proleter devrimin şimdilik mümkün olmadığına inanmaktaydı. Bu yüzden Almanya'da KPD'nin, Çin'deyse ÇKP'nin etkinliği sekteye uğratıldı. Ancak aynı zamanda sözde radikalizmden ve manevralardan vazgeçilemiyordu. Bu yüzden, ne Almanya'da sosyal demokratlarla dürüstçe bir işbirliği ne de Çin'de Kuomintang'la kalıcı bir dostluk mümkün olabildi. Her iki ülkede de, ancak iş işten geçtikten sonra devrimci bir durumun varlığı keşfediliyordu.

III. Enternasyonal'in kurulmasından bu yana Bolşevikler, dünya devriminin gidişatını belirli bir biçimde etkilemeye çalışmışlardı: 1919'dan 1921'e kadar doğrudan uluslararası komünist devrimi ilerleterek, 1921'den 1927'ye kadar Batı'daki sosyal demokrat işçiler ve Doğu'daki ulusal bağımsızlık mücadeleleri ile birleşik cephe taktiğiyle. İki yöntem de birbiri ardına başarısızlığa uğramıştı. Sovyet hükümeti bu durumdan gereken sonuçları çıkararak, 1928'den itibaren uluslararası işçi hareketini ve sömürge ülkelerin ulusal bağımsızlık mücadelelerini herhangi bir şekilde gerçekten etkilemekten vazgeçiyordu. Fakat dünya işçilerinin

hâlâ Sovyet Rusya'ya inanan azınlığını bir arada tutmaya devam ediyor ve onları içeriksiz bir sözde radikalizmle meşgul etmeye çalışıyor.

Komünist Enternasyonal'in yeni çizgisi, 1928 yazında yapılan VI. Dünya Kongresi'nde ve Kızıl Sendika Enternasyonali'nin 1930 yılındaki beşinci kongresinde belirleniyordu. VI. Dünya Kongresi, uluslararası işçi hareketi için "üçüncü bir dönem"in başlangıcını keşfediyordu. İlk dönem, 1917-1923 arasındaki doğrudan devrimci mücadeleler zamanıydı. İkincisi, 1923'ten 1928'e dek sürmüştü. 1928 yazında Amerika Birleşik Devletleri'nde hâlâ olağanüstü bir refah hakimdi. Alman ekonomisi de görüntüde, 1924'ten itibaren dış kredilerle yaratılan bir altın çağ yaşamaktaydı. VI. Dünya Kongresi'nin tezleri, kapitalist dünya ekonomisinin içinde bulunduğu bu görece olumlu koşulları reddetmiyordu.

Kapitalist refahın devamına şüpheyle yaklaşmak ve yeni büyük krizler ve sarsıntılar öngörmek, komünist bakış açısından daima mümkündür. Ama "üçüncü dönem"in neden tam da 1928 yazında başladığını anlamak hiçbir şekilde mümkün değil. Üçüncü dönemin karakteristik özelliği olarak, sosyal demokrasinin şimdi artık uluslararası sermayenin doğrudan yardımcısı olarak davranması ve belirli açılardan faşist özelliklere sahip olmaya başlaması gösteriliyordu. Bu yüzden, üçüncü dönemde sosyal demokrat partiler ve önderlerle her tür birleşik cephe reddediliyordu.

Uluslararası sosyal demokrat hareket hakkındaki yargı, eleştirenin politik duruşuna göre son derece değişebilir. Bu şekilde, sosyal demokrat partiler övülebileceği gibi lanetlenebilir de. Fakat sosyal demokrasinin 1927 yazından 1928 yazına geçen zamanda esas itibarıyla başka bir şeye dönüştüğü asla kanıtlanamaz.

VI. Dünya Kongresi'nin kararlarının bir açıklaması, ancak yukarıda 1921'deki III. Dünya Kongresi'nin kararlarını incelediğimiz yöntemle mümkün olabilir. Dış dünya değil, Sovyet Rusya değişiyordu. Uluslararası durumun yeni bir biçimde kavranması daima Rus iç politikasındaki değişimin bir sonucuydu. NEP ve kulaklara verilen tavizler çağında Rus iç politikasındaki uzlaşma taktiği, uluslararası politikadaki ifadesini birleşik cephe taktiğinde buluyordu. Stalin'in Rus iç politikasında "sol çizgi"sini hayata geçirmeye başlamasıyla birlikte, Bolşevizm'in bu yeni radikalleşmesi kendisini Enternasyonal'de de göstermek zorundaydı. Yani sosyal demokratlarla birleşik cephenin her koşulda reddedilmesi

elzemdi. Ve VI. Dünya Kongresi, görüntüde Enternasyonal'in kendi koşullarından kaynaklanan, nesnel bir gerekçe bulmak için, bu enfes üçüncü dönem eziyetine katlanmak durumundaydı.

Komünist Enternasyonal 1928'den bu yana, işçiler arasındaki bir azınlığı radikal formüllerle, ama ciddi eylemler olmaksızın kendisine bağlamak için çabalıyor. Dünya proletaryasının bu tür bir propagandaya en duyarlı olan kesimini ütopik-radikal işçiler oluşturmakta. Bu nedenle de, Enternasyonal onlara yöneldi. Lenin'in 1917 öncesinde Dünya Savaşı'ndan kaynaklanan tecritte oluşturduğu işçi aristokrasisi teorisi tekrar gömüldüğü yerden çıkarıldı. Komünist Enternasyonal 1920'de fiilen proletaryanın kazanılmasına yöneldiğinde, işçi aristokrasisi tezini sessizce bir kenara bırakmış ve sendikalarda örgütlü işçileri kazanma hedefini önüne koymuştu.

Günümüzde komünist partiler, proletarya içinde azınlık olmayı kabullenmiş durumdalar. İktidarı ele geçirebileceklerine cidden inanmıyorlar. Bu yüzden sendikaları ele geçirmekten de vazgeçiyorlar. Gerçi 1928 ve 1930'daki kongre kararları, komünistlerin sendikalardaki faaliyetlerini sürdürmeleri gerektiği yönünde ama komünistler aynı zamanda örgütsüz işçileri sendikalardan bağımsız olarak bir araya getirmek ve sendikaları dikkate almaksızın bağımsız ekonomik mücadeleler yürütmekle görevliler. Bu, pratikte, eski sosyal demokrat sendikalara rakip yeni federasyonlar kurulması ve sendikaların bölünmesi yönünde propaganda yapılması anlamını taşıyor. Komünistler 1928'den bu yana Kızıl Sendika Muhalefeti'nin örgütlenmesi konusunda ne Almanya'da ne de diğer ülkelerde kayda değer başarılar elde edebildi. Fakat ütopik-radikal propagandalarıyla, en azından işsizlerin bir bölümünü kendilerine bağlamayı başardılar. Ancak ütopik-radikal işçiler, tüm proletarya içindeki en güvenilmez kesimini teşkil etmekteler. Bu salt duygusal yönelimli kesimler, özellikle de işsizler, fikirlerini çabucak değiştirebilir, bugünden yarına komünistlerden ayrılarak faşistlerin, nasyonal sosyalistlerin vb. saflarına geçebilirler. Almanya'da seçmenlerin son karar değişikliklerinde bu eğilim açıkça göze çarpıyordu.

Komünist Enternasyonal bu zeminde kayda değer başarılar elde edemedi. Bu noktada belirleyici olan, şu ya da bu parlamento seçiminin kaybedilmiş olmasından çok, dünya devriminin kendini gerçekten hissettirdiği hiçbir yerde komünistlerin bir etkisinin olmaması. Örneğin, İspanya

Devrimi'nin mücadeleleri, İspanya Komünist Partisi en küçük bir önem kazanmadan gerçekleşiyor. İngiliz işçi sınıfının büyük mücadeleleri, İngiliz komünistlerinin hiçbir etkisi olmaksızın sürüyor. Avrupa basını arada sırada Çin'deki isyancı köylüleri 'komünistler' olarak sunsa da, Çin ve Hindistan'da komünist partiler ellerindeki tüm kartları oynamış durumdalar.

III. Dünya Kongresi sırasında Komünist Enternasyonal, Fransa, Çekoslovakya ve Norveç'te hâlâ işçi sınıfının çoğunluğunun desteğine sahipti. Her üç ülkede de komünistler proletaryanın çoğunluğunu çoktan kaybetmiş durumdalar. Fransa'da önemsiz bir azınlık haline geldiler. Almanya'da şu anda, aileleriyle birlikte en az 9 milyon oy anlamına gelen 6 milyon işsiz var. Bu yılki seçimlerde komünistlerin aldığı en yüksek oy 5 milyondu. KPD'nin şu anda işsiz Almanlar'ın yaklaşık yarısının ve fabrikalardaki işçilerin çok küçük bir bölümünün desteğine sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu, cidden proletaryanın çoğunluğunu kazanmak isteyen bir parti için felaket bir durum. Üstelik KPD yine de Komünist Enternasyonal'deki en güçlü parti.

1925-1927 yılları arasında, yönetimdeki komünist bürokrasi 'Solcuları' partilerden dışladı. 1928'den bu yana Sağ kanat da aynı kaderle karşı karşıya. Böylece şu anda komünist partiler her tür rahatsızlık verici eleştiriden azade durumda ve bürokrasi, alana mutlak bir biçimde hakim olabiliyor. Taraftarlarına sosyalizmin Rusya'daki başarılarını anlatarak, Komünist Enternasyonal'in politikasının hükümsüzlüğünün üzerini örtmeye çalışıyor.

Sosyalist ekonominin kapitalist ekonomiden daha iyi bir şey olup olmadığını burada analiz etmeyeceğiz. Ama bir ülkenin ekonomisinin Marx'ın kastettiği anlamda sosyalist olup olmadığı açık bir biçimde tespit edilebilir. Sovyet Rusya'nın gerçekten sosyalist bir ülke olabilmesi için, en az üç koşulun yerine getirilmesi gerekir: Endüstrinin, üreticilerin özgür özyönetimine tabi büyük işletmeler halinde örgütlü olması. Tarımın da yine aynı biçimde örgütlü olması ve piyasa ve emtia çıkarlarına değil, ihtiyaca göre üretim yapılması. Bugün bu üç koşulun hiçbiri Sovyet Rusya'da mevcut değil. Gerçi endüstriye modern büyük işletmeler hakim, ama üreticilerin özyönetimi ne ekonomide ne de politikada mevcut. Sosyalizm, insan toplumunun özgürce kendi kaderini tayin etmesi olmaksızın düşünülemez; çünkü sosyalizm, devletin sönümlendiği bir

özgürlük alanıdır. Kitlelerin boyun eğdiği aşırı bürokratik bir zor aygıtı, sosyalist toplumla bağdaşmaz ve ancak bir burjuva kurumu kabul edebilir.

Sovyet Rus tarımının yalnızca küçük bir bölümü, devlete ait büyük işletmelerde gerçekleşmekte. Kolektif, hakim olan tarımsal biçimi teşkil ediyor. Fakat yukarıda da tespit ettiğimiz gibi, devlet şu anda bu kooperatiflerin çoğunluğuna hâlâ makine sağlayamıyor. Yani çiftçi eski sabanı ve eski atıyla eski toprak parçasını işliyor ve mahsulün kooperatifte topluca hesaplanması, geleneksel küçük burjuvalığın üstünü ancak kısmen örtebiliyor. Kolektifin devletin traktörlerini kullandığı yerdeyse, çiftçi daha az çabayla daha iyi bir mahsule sahip oluyor. Bir bütün olarak kolektif, üyeleri için mümkün olduğunca iyi bir ekonomi idaresi sağlamak, yani mümkün olduğunca az ürünü devletin saptadığı tavan fiyattan, mümkün olduğunca çok ürünüyse daha yüksek olan özel fiyatlarla elden çıkarmaktan başka bir şeyle ilgilenmiyor. Bu, küçük burjuva ruhu uyarınca hakiki meta üretimidir.

Kolektiflerde olduğu gibi, devlet endüstrisinde de bir gereksinim ekonomisi yok. Bu alana da meta ve piyasa hakim. Bu arada, tüm dalgalanmalarıyla kapitalist dünya piyasasının Sovyet Rusya'ya günlük etkisi hiç hesaba katılmış değil. Rus iç ekonomisi de farklı değil: Devlete ait tek tek tröstler ve büyük işletmeler bağımsız birer tüzel kişilik. Bir Rus makine fabrikası, aynı Avrupa'da olduğu gibi, pazarlamayla ilgilenmek ve hammaddelerinin ücretini ödemek zorunda. Devlet bankasından kredi alıyor. İşletme yönetimi taahütlerini yerine getirmek zorunda ve ödeme yapamaz hale gelmesi durumunda devlet bankasından kredi alamıyor ve çelik teslimatı gerçekleşmiyor. Özellikle Sovyet hükümetinin 1931 yılının ikinci yarısındaki ve 1932 başındaki son kararnameleri, devlet işletmelerini salt ticari hesap yapmak, işletme sermayesi yaratmak ve artık-kazanç elde etmekle yükümlendiriyor. Ekonomik açıdan kötü işleyen bir Sovyet şirketinin iflası şu anda en azından teorik açıdan mümkün. Tüm bunlar, modern finans kapitalizmi niteliğine sahip gerçek bir meta ekonomisi teşkil ediyor.

Rusya'nın yılda 20 milyon ton mu, yoksa 60 milyon ton mu kömür ürettiği ve verimli tahıl ambarının tahta sabanla mı, yoksa traktörle mi işlendiği, ekonomik açıdan büyük bir fark yaratıyor. Ama bu iki kazanım Sovyet Rusya'yı hakiki sosyalizme bir santim olsun yaklaştırmış değil.

Sovyet Rusya bugün hâlâ 1921'dekiyle aynı devlet ve toplum tipine sahip: devlet kapitalizmine dayanan, yönetimdeki bürokrasinin toplumun iki temel sınıfını bir arada tuttuğu bir işçi ve köylü ülkesi.

Proleter etki kendisini, endüstride özel kâr ekonomisine izin verilmemesinde gösteriyor. Fakat yönetimdeki, varoluşunun meşruiyeti köylülerden kaynaklanan bürokrasi, işçileri komuta etmekte ve ekonomiyi ticari zihniyet ve finans kapitalizmine dayanan bir biçimde inşa etmekte.

Kırsal bölgelerde özel bir çiftlik sahipleri zümresinin gelişimini engelleyen şey de proleter etki. Köylülerin nüfuzu, devletin kolektiflere bahşettiği tüm ayrıcalıklarda kendini gösterirken, köylü kitlelerinin varlığı Sovyet Rusya'daki parti ve aygıt diktatörlüğünü dolaylı olarak haklı çıkarıyor.

Yalnızca Sovyet Rusya'nın karışık toplumsal karakterini doğru değerlendirenler, yanlış hükümler vermekten kaçınabilirler. Burjuva-köylü unsurların önemini küçüksemek kadar, günümüz Rusya'sında proletaryanın rolünü görmezden gelmek de yanlıştır. Sovyet kurumlarının 1930 yılına ait bir istatistiğine göre, Rus bankalarındaki mevduatların tutarı 722 milyon rubleydi. Bunun yalnızca 91 milyonu işçilere, 205 milyonu büro ve aygıt çalışanlarına, 134 milyonu "diğerlerine", yani serbest meslek sahiplerine, zanaatkarlara vs., sadece 46 milyonu ise bireysel olarak köylülere aitti. Ama bunlara ilaveten, çoğunlukla kolektifler ve diğer kooperatiflerden oluşan 'tüzel kişilere' ait 246 milyon'luk mevduat vardı. Bu tablo, günümüz Rusya'sında farklı sınıfların, hayat standardı ve tasarruf olanağı açısından işçilerin asla ilk sırada yer almadığı yanyanalığını oldukça iyi ortaya koymaktadır.

Devlet kapitalizmi, Rusya açısından olağanüstü modern bir toplum ve ekonomi biçimi. Ona, kültürdeki modern ruh tekabül ediyor. Böylece Sovyet Rusya'nın, kilisenin kamusal yaşam üzerindeki her tür etkisini bertaraf etmesi, en yeni pedagojik yöntemleri uygulaması, anne ve çocuk sağlığı açısından olağanüstü başarılar elde etmesi mümkün oluyor. Hakiki sosyalist toplumun bir parçasını oluşturan sınırsız düşünsel özgürlük kuşkusuz Sovyet Rusya'da mevcut değil, çünkü iktidardaki parti diktatörlüğü, katı dogmatik ve herkes için bağlayıcı bir teori, yani 'Leninizm' olmadan var olamaz. Kağıt üstünde, Rus işçisinin aldığı ücret son yıllarda arttı. Reel yaşam standardıysa kuşkusuz 1927'ye oranla düşmüş durumda. Zira şehirlere endüstri ürünü tedariği en iyi ihtimal-

le iyileşmezken, gıda tedariğiyse kötüleşti. Ama doğrudan bir kıtlık yok, işsizlik pratikte mevcut değil ve hükümetin, tüm destekleri ve çiftçilere verdiği son tavizlerle yakın zamanda halka gıda tedariğini yeniden düzeltmesi muhtemelen mümkün olacaktır. Kırsal bölgelerde, kulaklara yönelik büyük eylem şu anda sovyet hükümetinin açık düşmanlarını alt etmiş durumda. Modern makinelerin hizmetlerinde olduğu her yerde, kolektiflerdeki küçük ve orta çaplı çiftçilerin durumu düzeldi. Sovyet hükümetinin köylülere baskı uygulaması söz konusu bile değil.

Ayrıca Stalin'in sosyalizm teorisi, hükümete önümüzdeki yıllarda son derece özgürce manevra yapma olanağı tanıyor: Şu anda Sovyet Rusya'da yeni bir beş yıllık plan hazırlanmakta. Birkaç yıl içinde Rus tarımının kolektifleştirilmesinin tamamlanması ve aynı zamanda endüstriyel üretimin belirli bir takdire şayan seviyeye çıkartılması mümkün. O zaman sovyet hükümeti, "sosyalizmin inşası"nın tamamlandığını ve "sınıfsız toplum"a ulaşıldığını ilan edebilir.

Bu durumda, aşırı yüksek endüstrileşme hızı yavaşlatılabilir. Hatta parti diktatörlüğü gevşetilebilir ve özyönetime daha büyük bir hareket özgürlüğü tanınabilir. Zira "sınıfsız toplum"da proletarya diktatörlüğü esasen gereksiz hale gelmiş olur. Artık özel mülkiyete dayalı kapitalizmdeki anlamıyla "çiftçiler" değil, yalnızca tamamına ermiş sosyalist toplum kapsamındaki kırsal üreticiler mevcut olduğundan, çiftçilere yönelik tavizler kolayca haklı çıkarılabilir.

Rusya'daki sınıf farklarının uzun bir süre boyunca saklanması elbette mümkün olmayacaktır. Özellikle de, şimdiki ve bir sonraki beş yıllık planların ekonomik açıdan başarıya ulaşması halinde, işçilerle köylülerin yaşam standartlarındaki iyileşmeyle birlikte sınıf bilinçleri de güçlenecektir. Bu yüzden uzak gelecekte de Rusya önemli sınıf mücadelelerinden kurtulamayacak ve Narodnik 'sosyalizm'i bu sorunlarda arabuluculuk yapamayacaktır.

Rusya'nın geri kalmışlığından kurtulma çabalarıyla Bolşevikler kendilerini aslında Büyük Petro'nun vasileri olarak görüyorlar. 19 Kasım 1928'de Rusya Komünist Partisi merkez komitesi önündeki bir konuşmasında Stalin şöyle diyordu:

> Ülkemizin teknik-ekonomik geri kalmışlığı bizim tarafımızdan icat edilmedi. Bu, ülkemizin tarihinin tamamından miras aldığımız, yüzyıllara dayanan bir

geri kalmışlıktır. Bu geri kalmışlık, geçmişte, devrim öncesi dönemde de kendini bir kötülük olarak hissettiriyordu ve ardından, devrim sonrasında da bu durum sürdü. Gelişmiş Batı ülkeleriyle karşı karşıya olan Büyük Petro'nun orduya ürün sağlamak ve ülkenin savunmasını güçlendirmek için hummalı bir biçimde fabrikalar inşa etmesi, bu geri kalmışlık çemberinden dışarıya sıçramak için eşsiz bir denemeydi. Ancak eski sınıfların, yani feodal aristokrasi ve burjuvazinin, ülkemizin geri kalmışlığını ortadan kaldırma görevini yerine getirememesi tamamıyla normal. Dahası, bu sınıflar bu sorunu sadece çözememekle kalmıyor, tatmin edici biçimde tanımlamayı bile beceremiyordu. Ülkemizin yüzyıllara dayanan geri kalmışlığı, ancak başarılı bir sosyalist inşa zemininde ortadan kaldırılabilir. Yalnızca diktatörlüğünü kurmuş ve ülkenin yönetimini eline almış olan proletarya bu sorunu ortadan kaldırabilir.

Bolşevizm, kendisine verdiği tarihi görevi büyük ölçüde yerine getirmiş durumda. Rusya'da proletaryanın yardımıyla Çar'ı devirdi ve burjuva devrimini tamamladı. Rusya'nın utanç verici geri kalmışlığının üstesinden geldi ve ülkeyi Avrupa'nın modern burjuva devletlerinin seviyesine çıkardı. Hatta Bolşevizm, işçi sınıfının gücü sayesinde, Rusya'da özel mülkiyete dayalı kapitalist ekonomi ve toplum biçiminin yerine modern bir devlet kapitalizmi örgütlenmesi geçirdi.

Ama tam da Bolşevikler'in Rusya'daki ulusal başarıları, uluslararası alandaki başarısızlıklarına yol açtı. Sovyet Rusya'nın 1921'den bu yana kesintisiz olarak ilerlemesi ve Komünist Enternasyonal'in aynı süre içinde kesintisiz olarak gerilemesi bir tesadüften ibaret değil. Bolşevik teori ve yöntem, Çarlık Rusyası için inanılmaz derecede ileriydi. Ama burjuva devriminin büyük ölçüde tamamlandığı, köylülerin artık halk kitlesinin en büyük kesimini meydana getirmediği ve proletaryanın, örgütlerini bizzat inşa etmeyi ve yönetmeyi öğrenmiş olduğu Batı'daki endüstri ülkeleri için geriydi.

Rus işçilerinin 1917-1920 yılları arasındaki kahramanca eylemleri, geçici olarak Bolşevik geri kalmışlığın üzerini örterek, Bolşevizm'in genel proleter devrimin verili biçimi olduğu izlenimini uyandırdı. O zaman Avrupa proletaryasının önemli bir bölümü Bolşevikler ile ittifak halinde iktidarı ele geçirmek istiyordu. Ancak dünya proletaryasının önderliğini bir tarım ülkesi olan Rusya'nın hükümetine devretmenin imkansızlığı zamanla gittikçe daha fazla ortaya çıktı. Böylece Rus devleti ile dünya işçilerinin yolları yeniden ayrılmış oldu. Stalin'in "tek ülkede sosyalizm"

teorisi sadece bu olgunun bir ifadesidir. Rusya'da tecrit edilen Bolşevizm artık Asya halklarının özgürlük mücadelesine dahi önderlik edebilecek durumda değildi.

Büyük Rus Devrimi'nin gölgesi hala dünya işçilerinin küçük bir bölümünü kendine çekmeyi sürdürüyor. Komünist Enternasyonal'in, dünya proletaryasının aktif hareketi üzerinde artık herhangi bir etkisi yok. Bolşevikler'in Rus Devrimi esnasında başardıkları, ölümsüz bir tarihi eylem olmayı sürdürüyor. Ama dünya burjuvazisi bugün hâlâ Bolşevizm'den korktuğu ölçüde yanlış adrese yöneliyor. Marksist dünya proletaryasından ve dünya devriminden korkmakta haklı olabilir. Ama bunlar ile 'Bolşevizm' aynı şey değil.

Kaynakça ve Metin Önerileri

Birinci Bölüm. Marx ile Ruge arasındaki yazışma: Marx-Engels, Gesamtausgabe, herausgegeben vom Marx-Engels-Institut Moskau, Erste Abteilung, Band I, Erster Halbband (Frankfurt a.M. 1927), s. 557vd. – Marx, Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie, ebenda, s. 607vd. – 13.11.1851 tarihli Engels mektubu: Gesamtausgabe, Dritte Abteilung, Band I (Berlin 1929), s. 148vd. – Marx ve Komün: Karl Korsch, "Revolutionäre Kommune", "Die Aktion" dergisinde, 1929 5/8 ve 1931 3/4. – Genel olarak Marksizm üzerine: Karl Korsch, "Marxismus und Philosophie" (2. baskı, Leipzig 1930) ve "Die Materialistische Geschichtsauffassung", (Leipzig 1929).

İkinci Bölüm. Buradaki ve sonraki bölümlerdeki Lenin alıntıları, Alman okurun en rahat ulaşabileceği baskılardan, yani muhteşem derleme Wladimir Illich Lenin, "Ausgewählte Werke" (Wien 1925, Verlag für Literatur und Politik) ve tek tek Almanca baskılardan alınma. Lenin'in büyük Toplu Eserleri'nin Rusça'da ikinci baskısı yayımlanmış durumda. Bunların bir bölümü Almanca'ya da çevrildi (W. I. Lenin, "Sämtliche Werke", Moskova'daki Lenin Enstitüsü'nden onaylı baskı, Verlag für Literatur und Politik, Wien-Berlin). Rusça ya da Almanca Toplu Eserler ile çalışanlar, her iki eser de kronolojik olarak düzenlenmiş olduğundan, bu bölüm ve sonrasındaki Lenin alıntılarını kolayca bulabilirler.

Lenin'in siyasi yaşamının başları: N.K. Krupskaja, "Erinnerungen an Lenin" (Verlag für Literatur und Politik, Wien-Berlin 1929), s. 5: "Vladimir İlyiç 1893 sonbaharında Petersburg'a geldi, ama onunla hemen tanışmadım. Yoldaşlardan, Volga'dan çok bilgili Marksist'in gelmiş olduğunu işittim." vs. – Lenin'in doğum tarihi 1870. – 1902 tarihli Lenin alıntıları, "Was tun?" adlı broşürden, derlemede s. 45, 49, 52, 78. – Lenin'in 1903'teki parti kongresindeki konuşması: derlemede s. 80 vd. – Lenin'in "1905 Devrimi Üzerine Konuşma"sı (konuşmanın yapılma tarihi Ocak 1917, Verlag für Literatur und Politik, Wien 1925). – L. Troçki "Die Russische Revolution 1905" (2. Auflage, Berlin 1923, 1. baskı 1909'da Dresden'de yayımlanmıştı), s. 87 vd, 168 vd. – Lenin, sovyetler üzerine yazı: Derlemede s. 170 vd. – Lenin 1905'te Martinov'a karşı: Derlemede s. 132 vd, 135, 147 vd., 150 vd. – Zinovyev "Vom Werdegang unserer Partei" (Berlin 1920), s. 26: "Petersburg İşçi Temsilcileri Sovyeti başlangıçta, meslekten devrimci 'dar çevre'ye karşı partisiz kitlelerden destek almak isteyen bir grup Menşevik tarafından kuruldu. Bu, tarihten silinemez."

Üçüncü Bölüm. Lenin-Zinovyev "Gegen den Strom", Aufsätze aus den Jahren 1914 bis 1916 (1921, Verlag der Kommunistischen Internationale), s. 30 vd., 272 vd., 291 vd. - Troçki'nin 1909-1915 yılları arasındaki yazıları, "Die Russische Revolution 1905" adlı kitabının arkasındaki ek bölümde yer alıyor.

Dördüncü Bölüm. Lenin-Zinovyev "Gegen den Strom", s. 6, 277 vd., 281 vd., 341 vd., 521 vd. - P. Fröhlich "10 Jahre Krieg und Bürgerkrieg" (Berlin 1924), s. 150 vd. - "Spartakusbriefe" I (Berlin 1921, herausgegeben von der Vereinigten Kommunistischen Partei Deutschlands), s. 57 vd., 132 vd.

Beşinci Bölüm. Lenin "Sammelband", s. 345 vd., 355 vd., 369 vd., 423. - Lenin "Staat und Revolution", (3. baskı, Berlin 1919). - Lenin "Die drohende Katastrophe und wie soll man sie bekämpfen?" (Wien 1920), s. 9, 10, 12, 17, 25, 40. - Troçki "Von der Oktober-Revolution bis zum Brester Friedensvertrag" (Berlin 1919, yazım tarihi: 1918) - Buharin "Der Klassenkampf und die Revolution in Rußland" (Berlin 1920 = Kleine Bibliothek der Russischen Korrespondenz Nr. 19/21 - yazım tarihi: 1917).

Altıncı Bölüm. Troçki "Von der Oktober-Revolution bis zum Brester Friedensvertrag", özellikle s. 43, 52 vd., 61 vd., 89 vd. - Troçki "Die Geburt der Roten Armee" (yazım tarihi: 1922; Wien 1924, Verlag für Literatur und Politik), s. 10 vd., 133 vd. - Troçki "1917. Die Lehren der Revolution" (yazım tarihi 1924; Berlin 1925), s. 45 vd., 54 vd. Troçki burada, Zinovyev ve Kamenev'in 1917 yılındaki rolüne ışık tutar. - Lenin "Sammelband", s. 425 vd., Lenin "Die Kinderkrankheit des Radikalismus im Kommunismus" (yazım tarihi: 1920; Berlin 1925). Ulusal meclis seçimleri: s. 64 vd., 104 vd. Çiftçilerle ilişki: s. 55. - Larin ve Kritzmann "Wirtschaftsleben und wirtschaftlicher Aufbau in Sowjet-Rußland 1917 bis 1920" (Berlin 1921), s. 132, 136. - Miljutin "Zwei Jahre ökonomischer Diktatur des Proletariats in Rußland" (1920, Verlag der Kommunistischen Internationale), s. 4. - "Die Verfassung der Russischen Sozialistischen Föderativen Sowjetrepublik, Beschluß des 5. Allrussischen Sowjetkongresses vom 10. Juli 1918". (Berlin 1920 = Kleine Bibliothek der Russischen Korrespondenz Nr. 22). Adı geçen yerde ayrıca Ocak 1918 tarihli "Deklaration der Rechte des werktätigen und ausgebeuteten Volkes".

Yedinci Bölüm. Rosa Luxemburg "Die Russische Revolution. Eine kritische Würdigung. Aus dem Nachlaß herausgegeben von Paul Levi Berlin 1922 (yazım tarihi 1918), s. 113. - Lenin "Sammelband", s. 512, 542, 570 vd.

(İtalya üzerine), Lenin "Die Kinderkrankheit des Radikalismus im Kommunismus", s. 61 vd., 69 vd., 91 vd., 97. – Lenin "Die Weltlage und die Aufgaben der Kommunistischen Internationale" (II. Dünya Kongresi'nin ilk oturumundaki konuşma. Verlag der Kommunistischen Internationale 1920). – "Leitsätze und Statuten der Kommunistischen Internationale" (II. Dünya Kongresi tarafından kararlaştırıldı. 1920, Verlag der Kommunistischen Internationale). 21 koşul agy. s. 26 vd. – Zinovyev "Die Weltrevolution und die Kommunistische Internationale", USPD'nin 14 Ekim 1920 tarihinde gerçekleşen Halle Kongresi'ndeki konuşma (1920. Verlag der Kommunistischen Internationale).

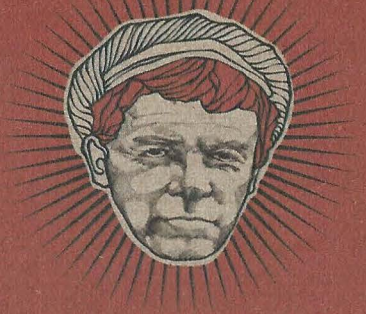
Sekizinci Bölüm. Lenin "Sammelband", s. 588 vd. (sendika tartışması), s. 638 vd (NEP), s. 712 vd. (kooperatifler). – (Geçmişte Sosyal Devrimci bir Halk Komiseri olan) Steinberg "Gewalt und Terror in der Revolution" (Berlin 1931, Verlag Rowohlt), s. 189 vd. (Kronstadt Ayaklanması). – Troçki "Die neue Etappe. Die Weltlage und unsere Aufgaben" (1921. Verlag der Kommunistischen Internationale), s. 59. – "Taktik und Organisation der revolutionären Offensive. Die Lehren der März-Aktion". Herausgegeben von der Zentrale der Vereinigten Kommunistischen Partei Deutschlands. (Leipzig-Berlin 1921). – "Thesen und Resolutionen des III. Weltkongresses der Kommunistischen Internationale" (1921. Verlag der Kommunistischen Internationale) özellikle s. 8 vd, 45, 48, 52 vd. – Gorter "Die Moskauer Internationale", (Berlin 1921, Verlag der KAPD).

Dokuzuncu Bölüm. Karl Korsch "Zur Geschichte der marxistischen Ideologie in Rußland" (05.02.1932 tarihli "Der Gegner" dergisinde). – Vorwort zur russischen Ausgabe des Kommunistischen Manifests: "Kommunistisches Manifest", herausgegeben von Kautsky (Berlin 1918), s. 20 vd. – Riazanov "Briefwechsel zwischen Vera Sassulitsch und Marx", in: Marx-Engels Archiv I, s. 309 vd. – Rikov "Die Wirtschaftslage der Sowjet-Union" (Berlin 1924). – Rikov "Bericht über die Wirtschaftslage der Sowjet-Union und die Ergebnisse der Parteidiskussion in der KPR" (V. Dünya Kongresi'ndeki sunum. Moskova 1924. Yayımlayan: Kongre'nin basın bürosu). – III. Dünya Kongresi Rusya Üzerine: "Thesen und Resolutionen des III. Weltkongresses der Kommunistischen Internationale", s. 104. – Radek "Genua, die Einheitsfront des Proletariats und die Kommunistische Internationale" (1922, Verlag der Kommunistischen Internationale). 1921-1924 yılları arasında Almanya'daki gelişmeler ve KPD üzerine anlatılanlar büyük ölçüde yazarın kendi deneyimlerine dayanıyor. Bu konu için ayrıca bkz: Paul Levi "Unser Weg. Wider den Putschismus" (Berlin 1921). – "Die

Lehren der deutschen Ereignisse. Das Präsidium des Exekutivkomitees der Kommunistischen Internationale zur deutschen Frage, Januar 1924" (1924, Verlag der Kommunistischen Internationale). – Zinovev "Bericht über die Tätigkeit des Exekutiv-Komitees der Kommunistischen Internationale" (V. Dünya Kongresi'nde sunuldu, Moskau 1924). – Bericht über die Verhandlungen des 9. Parteitages der Kommunistischen Partei Deutschlands, abgehalten in Frankfurt a.M. Vom 7. bis 10. April 1924 (Berlin 1924).

Onuncu Bölüm. Lenin Stalin hakkında: "Briefe an Maxim Gorki" (Wien 1924), s. 75. – Stalin "Probleme des Leninismus" (= Sammlung von Stalins Reden und Aufsätzen aus den Jahren 1924 bis 1925. Verlag für Literatur und Politik, Wien 1926). – "Plattform der russischen Opposition", yayımlayan: "Fahne des Kommunismus", Berlin 1927. 500'lerin açıklaması: agy, s. 149 vd. – Losovski "Der Kampf für die Einheit der Welt-Gewerkschaftsbewegung" (Berlin 1925). – Sun Yat-sen "The International Development of China" (New York, London 1922). – Avrupa'daki Çin Haber Ajansı tarafından yayımlanan "Wofür kämpft China?" (Berlin 1927). – "Wie die chinesische Revolution zugrunde gerichtet wurde." (Şangay'dan mektup, yay: "Fahne des Kommunismus" Berlin 1928). – Ayrıca: yazarın 1924-1927 yıllarına dair kendi anıları.

On Birinci Bölüm. Stalin "Probleme des Leninismus" Zweite Folge (Wien 1929, Verlag für Literatur und Politik), Stalin'in 1927-1928 yıllarındaki konuşma ve yazılarını içerir. Stalin ve Büyük Petro: agy, s. 248. – Troçki "Die politische Lage in China und die Aufgaben der Bolschewiki-Leninisten", "Die Aktion" dergisi, 1929 5/8. – Troçki "Entwurf einer Plattform der internationalen linken Kommunisten zur russischen Frage", "Die Aktion" dergisi, 1931 3/4. – Protokoll des VI. Weltkongresses der Kommunistischen Internationale Hamburg-Berlin 1929. (yay: Verlag Carl Hoym Nachfolger). – Kızıl Sendika Enternasyonali'nin Mücadele Kararları. Moskova 1930. – Rusya'nın güncel ekonomik durumu için bakınız: "Die Ostwirtschaft, Organ des Rußland-Ausschusses der deutschen Wirtschaft" dergisi. Yay.: R. Glanz (özellik bkz. Ocak-Mayıs 1932 tarihleri arasındaki sayılara bakınız.) Ayrıca: "Die Volkswirtschaft der Union der Sozialistischen Sowjet-Republiken". Yayımlayan: SSCB'nin Berlin'deki Almanya Ticari Ataşeliği. – Rus bankaları hakkında, bkz. Nagler "Die Finanzen und die Währung der Sowjet-Union" (Berlin 1932, Rowohlt), s. 40. Ayrıca: Ataşeliğin dergisinin 1930 yılındaki 16. sayısı, s. 53 vd.

1932 yılında Almanya'da yayınlanan ancak hemen ardından Naziler tarafından yasaklanan Bolşevizm Tarihi bugün artık bir klasik... Bolşevik düşüncenin bizzat Karl Marx'taki köklerinden Lenin'in farklı aşamaları üzerinden, Stalin'in 1932'deki taktiğine ve teorisine gelişiminin tarihine odaklanan bir çalışma olması dolayısıyla oldukça önemli...

Büyük Rus Devrimi'nin gölgesi hala dünya işçilerinin küçük bir bölümünü kendine çekmeyi sürdürüyor. Komünist Enternasyonal'in, dünya proletaryasının aktif hareketi üzerinde artık herhangi bir etkisi yok. Ancak Bolşevikler'in Rus Devrimi esnasında başardıkları, ölümsüz bir tarihi eylem olmayı sürdürüyor.

THG
705428
CLV

ISBN: 978-605-4630-25-7

9 786054 630257

nabirus kitap